

Enquesta d'usos lingüístics a les Illes Balears 2014

ANÀLISI

G CONSELLERIA
O CULTURA,
I PARTICIPACIÓ
B I ESPORTS

Universitat
de les Illes Balears

Generalitat
de Catalunya
**Departament
de Cultura**

Enquesta d'usos lingüístics a les Illes Balears 2014. Anàlisi

G CONSELLERIA
O CULTURA,
I PARTICIPACIÓ
B I ESPORTS

Universitat
de les Illes Balears

Generalitat
de Catalunya
**Departament
de Cultura**

© Conselleria de Cultura, Participació i Esports (Govern de les Illes Balears) - Departament de Cultura (Generalitat de Catalunya)
- Universitat de les Illes Balears
Primera edició: octubre de 2017
ISBN: 978-84-8384-366-6
DL: 1481-2017

Versió corregida: 24 de maig de 2018

Coordiadors: Joan Melià i Maria del Mar Vanrell

Coordinació tècnica: Montserrat Martínez, Joan Solé i Anna Torrijos

Disseny dels gràfics: Miquel Gomila

Amb la col·laboració de: Francisca Maria Alzamora, Francisca Castell, Esther Cayuela i Mireia Pol

Redacció de l'informe:

Capítol 1: Montserrat Martínez i Anna Torrijos

Capítol 2: Joan Melià

Capítol 3: Caterina Canyelles

Capítol 4: Beatriu Defior

Capítol 5: Miquel Gomila

Capítol 6: Laia Darder

Capítol 7: Francesc Xavier Vila i Natxo Sorolla

Capítol 8: Joan-Albert Villaverde

Capítol 9: Maria del Mar Vanrell

Capítol 10: Lluís Barceló i Coblijn

Capítol 11: Joan Melià i Maria del Mar Vanrell

Obra sotmesa a una llicència Creative Commons d'ús obert, amb reconeixement d'autoria i sense obra derivada
Resum de la llicència: <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.5/es/deed.ca>
Llicència completa: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.5/es/legalcode.ca>

Sumari.....	3
Presentació.....	15
Glossari	17
Capítol 1: Metodologia general de l'Enquesta d'usos lingüístics a les Illes Balears 2014.....	21
1.1. Introducció.....	21
1.2. Disseny general de l'enquesta.....	23
1.2.1. Univers d'estudi i dimensió de la mostra.....	23
1.2.2. Disseny mostral general	23
1.2.3. Àmbits territorials de l'enquesta.....	24
1.2.4. Altres variables d'estratificació	24
1.3. Organització del treball de camp	26
1.4. El qüestionari.....	26
1.5. Tractament estadístic i estimació dels resultats	29
1.5.1. Depuració i codificació.....	29
1.5.2. Ponderació i elevació.....	30
1.6. Anàlisi de dades i recomanació de resultats	30
1.6.1. Creació de variables i altres tractaments.....	30
1.6.2. Les variables independents.....	31
1.6.3. Anàlisi de resultats i recomanacions de lectura	31
1.6.4. Comparació de resultats 2004-2014	33
1.7. Conclusions	33
1.8. Fitxa tècnica.....	34
Capítol 2: El context demogràfic	35
2.1. La població als territoris de parla catalana.....	35
2.2. Canvis en el conjunt de l'àmbit lingüístic.....	35
2.2.1. Aportació de la immigració	36
2.3. La població a les Illes Balears.....	37
2.3.1. L'evolució durant el segle XX.....	37
2.3.2. Autoctonisme de la població nascuda a les Illes Balears	39
2.4. La incidència directa del turisme sobre la demografia.....	40
2.5. Alguns canvis més que incideixen sobre la població respecte de la relació amb la llengua	41
2.6. Conclusions	42
Capítol 3: Els coneixements lingüístics	45
3.1. Català. Entendre i parlar.....	45
3.2. Català. Llegir i escriure	47
3.3. Comparació amb l'enquesta de 2004.....	49

3.4. Castellà. Coneixements	52
3.5. Anglès. Coneixements	52
3.6. Francès. Coneixements.....	53
3.7. Alemany. Coneixements.....	54
3.8. Conclusions	54
Capítol 4: Les llengües a les Illes Balears	57
4.1. Introducció.....	57
4.2. La llengua inicial	59
4.3. La llengua d'identificació.....	60
4.4. La llengua habitual.....	61
4.5. Comparació de variables.....	62
4.6. L'edat dels enquestats	64
4.7. La procedència, un factor determinant.....	65
4.8. Capacitat d'atracció	69
4.9. Conclusions	74
Capítol 5: La llengua a la llar i la transmissió lingüística intergeneracional	77
5.1. Introducció.....	77
5.2. L'ús de les llengües en l'àmbit familiar.....	78
5.3. Ús de les llengües a la llar actual	78
5.3.1. La llengua a la llar actual segons l'origen geogràfic familiar, la llengua inicial i la llengua d'identificació	80
5.3.2. La llengua a la llar actual segons l'edat	81
5.3.3. La llengua a la llar actual segons la zona de residència.....	82
5.4. La transmissió lingüística intergeneracional	82
5.4.1. Usos lingüístics amb els progenitors i amb el primer fill	83
5.4.2. La transmissió lingüística intergeneracional segons l'origen geogràfic familiar	84
5.4.3. La transmissió lingüística intergeneracional segons l'edat.....	85
5.4.4. La transmissió lingüística intergeneracional segons l'àmbit geogràfic.....	86
5.4.5. Comportaments en la transmissió lingüística intergeneracional	86
5.5. Evolució dels usos a la llar actual i de la transmissió intergeneracional entre 2004 i 2014.....	88
5.6. Conclusions	89
Capítol 6: Les llengües en els usos interpersonals i en els àmbits de consum i serveis	91
6.1. Introducció.....	91
6.2. Metodologia	92
6.3. Les xifres dels usos lingüístics i àmbits d'ús 2014	93
6.3.1. Resultats de 2014 segons edat, identitat i illa de residència	94

6.4. Comparativa de resultats 2004 i 2014	101
6.5. Conclusions	103
Capítol 7: La realitat i l'evolució de les Illes Balears a partir dels grups d'orígens i usos lingüístics	
105	
7.1. La utilització i la definició dels grups sociolingüístics	105
7.2. Els grups d'usos i origen lingüístics l'any 2014 a les Illes Balears	107
7.3. La distribució geogràfica dels grups d'usos i origen lingüístics	109
7.4. L'evolució dels grups entre l'any 2004 i l'any 2014	110
7.5. El usos lingüístics segons lloc i llengua d'origen.....	111
7.6. L'increment de la presència del castellà entre els autòctons	115
7.7. L'evolució intergeneracional dels grups lingüístics.....	117
7.8. Síntesi i reflexions finals.....	121
Capítol 8: Les llengües a les Illes Balears: coneixements, usos, transmissió i actituds lingüístiques	125
8.1. Comentari introductori.....	125
8.2. Comportament dels individus en les converses bilingües	126
8.2.1. Amb quina freqüència inicien les converses en català	126
8.2.2. Reacció davant una resposta en castellà a una interpel·lació en català.....	129
8.2.3. Reacció davant una resposta en català a una interpel·lació en castellà.....	133
8.3. Valoració de l'ús social de la llengua catalana.....	137
8.3.1. Percepció de l'ús social actual de la llengua catalana	137
8.3.2. Percepció de l'evolució de l'ús del català en els darrers cinc anys.....	141
8.3.3. Percepció de l'evolució de l'ús del català en els propers cinc anys.....	145
8.4. Llengua que els agradaria parlar en el futur.....	149
8.5. Síntesi dels resultats i conclusions	153
Capítol 9: L'aprenentatge de català dels adults de les Illes Balears	155
9.1. Introducció.....	155
9.2. Adults que han fet un curs de català	156
9.3. Interessats a fer un curs de català o a millorar-lo	161
9.4. Aprenents de català i amb interès a continuar aprenent-ne o millorant-lo	165
9.5. Conclusions	167
Capítol 10: La filiació lingüística a les Illes Balears.....	169
10.1. Introducció.....	169
10.2. Factors que intervenen en la concepció que té el parlant sobre la seva llengua.....	170
10.3. Quin nom donen a la llengua els qui diuen tenir-la com a llengua pròpia?.....	170
10.3.1. Factors relatius a la residència del parlant	171
10.3.2. Factors relatius a l'origen del parlant	172

10.3.3. Factors relatius al grau d'estudis	174
10.4. Percepció de la unitat de la llengua.....	175
10.4.1. Sobre l'origen i la família.....	175
10.4.2. L'any d'arribada de l'enquestat.....	176
10.4.3. Factors relatius al grau d'estudis de l'enquestat	177
10.4.4. Llengua inicial dels enquestats	178
10.5. Conclusions	178
Capítol 11: Conclusions	181
Bibliografia	187

Índex de taules

Capítol 1: Metodologia general de l'Enquesta d'usos lingüístics a les Illes Balears 2014

Taula 1.1. Dimensió mostral per zones i marges d'error. 2014	24
Taula 1.2. Dimensió mostral per sexe i edat i marges d'error. 2014	25
Taula 1.3. Dimensió mostral per lloc de naixement i marges d'error. 2014	26
Taula 1.4. Llistat de variables independents creades per a l'anàlisi de resultats de l'ES2004 i l'EULIB2014.....	32

Capítol 2: El context demogràfic

Taula 2.1. Evolució de la població. 1906-1/1/2015.....	36
Taula 2.2. Lloc de naixement dels residents a l'Estat espanyol i als territoris de parla catalana. 1/1/2015 (%).....	37
Taula 2.3. Evolució de la població de les Illes Balears. 1906-1/1/2015	37
Taula 2.4. Distribució de la immigració a les Illes Balears per zones. 1/1/2015 (%).....	39
Taula 2.5. Grau d'autoctonisme dels residents nascuts en territori de parla catalana, segons l'origen dels progenitors (%)	40
Taula 2.6. Evolució del nombre de turistes (en milions): 2006-2014	41

Capítol 3: Els coneixements lingüístics

Taula 3.1. Coneixements de català segons l'edat. 2014 (%).....	45
Taula 3.2. Coneixements de català segons el nivell d'estudis. 2014 (%).....	47
Taula 3.3. Coneixements de català per illes. 2014 (%).....	48
Taula 3.4. Coneixements de català dels immigrants segons l'any d'arribada. 2014 (%)	48
Taula 3.5. Comparació de les quatre àrees de coneixements lingüístics de 2004-2014	49
Taula 3.6. Parlants de català segons el lloc de naixement 2004-2014	51

Capítol 4: Les llengües a les Illes Balears

Taula 4.1. Llengua inicial, llengua d'identificació i llengua habitual. Català i castellà + català-castellà. Comparació 2004-2014 (%).....	64
Taula 4.2. Índex d'atracció de la llengua catalana per unitats territorials. 2014	69
Taula 4.3. Llengua d'identificació per llengua inicial. 2014 (%)	70

Capítol 5: La llengua a la llar i la transmissió lingüística intergeneracional

Taula 5.1. Usos lingüístics de l'enquestat amb un altre membre de la família. 2014 (%).....	79
Taula 5.2. Evolució de l'ús del català amb padrins, progenitors i primer fill. Nombres absoluts. 2004-2014	89

Capítol 7: La realitat i l'evolució de les Illes Balears a partir dels grups d'origens i usos lingüístics

Taula 7.1. Usos lingüístics emprats per a elaborar els grups	106
Taula 7.2. Els grups d'usos i origen lingüístics	106
Taula 7.3. Els grups sociolingüístics l'any 2014.....	107
Taula 7.4. Pes de cada grup sociolingüístic a cadascuna de les àrees geogràfiques (%).....	109

Taula 7.5. Adscripció a cada grup sociolingüístic segons el lloc de naixement. 2014.....	112
Taula 7.6. Distribució entre grups sociolingüístics dels residents a les Illes segons el seu origen personal i familiar. 2014.....	116
Capítol 9: L'aprenentatge de català dels adults de les Illes Balears	
Taula 9.1. Perfil demogràfic i sociolingüístic de les persones que han fet algun curs de català per a adults. 2014	162
Capítol 10: La filiació lingüística a les Illes Balears	
Taula 10.1. Percepció de la unitat de la llengua segons el lloc de residència. 2014.....	176
Taula 10.2. Percepció de la unitat de la llengua segons la procedència. 2014	176

Índex de gràfics

Capítol 2: El context demogràfic

Gràfic 2.1. Evolució de la població a les Illes Balears. (000 en milers, 00 en centenars, 0 en desenes)	38
---	----

Capítol 3: Els coneixements lingüístics

Gràfic 3.1. Creixement de la població de les Illes Balears segons la nacionalitat. 2000-2015. Nombres absoluts	50
Gràfic 3.2. Coneixements de llengua catalana. 2004 i 2014 (%)	51

Capítol 4: Les llengües a les Illes Balears

Gràfic 4.1. Llengua inicial per unitats territorials. 2014 (%).....	59
Gràfic 4.2. Llengua d'identificació per unitats territorials. 2014 (%).....	60
Gràfic 4.3. Llengua habitual per unitats territorials. 2014 (%).....	61
Gràfic 4.4. Llengua inicial, llengua d'identificació i llengua habitual. 2014 (%).....	62
Gràfic 4.5. Llengua inicial, llengua d'identificació i llengua habitual. Català i castellà + català-castellà. 2014 (%)	63
Gràfic 4.6. Llengua inicial, llengua d'identificació i llengua habitual per grups d'edat. 2014 (%)	64
Gràfic 4.7. Llengua inicial, llengua d'identificació i llengua habitual per lloc de procedència. 2014 (%).....	66
Gràfic 4.8. Llengua inicial, llengua d'identificació i llengua habitual per origen geogràfic familiar. 2014 (%).....	68
Gràfic 4.9. Variació en la llengua d'identificació respecte de la llengua inicial per unitats territorials. 2014	71
Gràfic 4.10. Variació en la llengua d'identificació respecte de la llengua inicial per grups d'edat. 2014.....	72
Gràfic 4.11. Variació en la llengua d'identificació respecte de la llengua inicial per lloc de procedència. 2014.....	73
Gràfic 4.12. Variació en la llengua d'identificació respecte de la llengua inicial per origen geogràfic familiar. 2014	73

Capítol 5: La llengua a la llar i la transmissió lingüística intergeneracional

Gràfic 5.1. Ús de les llengües en la llar actual. 2014 (%).....	79
Gràfic 5.2. Llengua a la llar actual segons l'origen geogràfic familiar, la llengua inicial i la llengua d'identificació. 2014 (%).....	80
Gràfic 5.3. Llengua a la llar segons l'edat. 2014 (%)	81
Gràfic 5.4. Llengua a la llar actual segons el lloc de residència. 2014 (%).....	82
Gràfic 5.5. Llengua amb els progenitors del conjunt de la població i dels que tenen fills. 2014 (%)	83

Gràfic 5.6. Usos lingüístics amb padrins, progenitors i el primer fill. 2014 (%)	84
Gràfic 5.7. Ús del català amb els progenitors i ús del català amb el primer fill, segons l'origen familiar. 2014 (%)	85
Gràfic 5.8. Població de 30 anys o més. Ús del català amb els progenitors i ús del català amb els fills segons l'edat. 2014 (%)	85
Gràfic 5.9. Ús del català amb els progenitors i amb el primer fill segons l'àmbit geogràfic. 2014 (%).....	87
Gràfic 5.10. Llengua amb el primer fill segons la llengua amb els progenitors.....	87
Gràfic 5.11. Evolució dels usos lingüístics a la llar actual entre 2004 i 2014.....	88
Gràfic 5.12. Evolució de la transmissió lingüística intergeneracional entre 2004 i 2014 (%).....	89

Capítol 6: Les llengües en els usos interpersonal i en els àmbits de consum i serveis

Gràfic 6.1. Resultats generals usos lingüístics. 2014	93
Gràfic 6.2. Resultats usos segons el tram d'edat 15-24 anys. 2014	95
Gràfic 6.3. Resultats usos segons la població major de 65 anys. 2014.....	96
Gràfic 6.4. Resultats usos segons la població que no s'identifica com a catalanolingüe ni castellanolingüe. 2014	97
Gràfic 6.5. Resultats usos segons la població catalanolingüe. 2014.....	98
Gràfic 6.6. Resultats usos segons la població castellanolingüe. 2014	98
Gràfic 6.7. Usos a l'illa de Mallorca. 2014	99
Gràfic 6.8. Usos a l'illa de Menorca. 2014	99
Gràfic 6.9. Usos a Eivissa i Formentera. 2014.....	100
Gràfic 6.10. Resum dels resultats usos. 2004 i 2014.....	101
Gràfic 6.11. Comparació resultats d'usos lingüístics. 2004 i 2014	102

Capítol 7: La realitat i l'evolució de les Illes Balears a partir dels grups d'origens i usos lingüístics

Gràfic 7.1. Composició dels grups d'usos i origen lingüístic segons la llengua inicial. 2014. Illes Balears.....	108
Gràfic 7.2. L'evolució dels grups sociolingüístics sobre el total de la població de les Illes Balears. 2004-2014 (%).....	110
Gràfic 7.3. L'evolució dels grups sociolingüístics sobre el total de la població de les Illes Balears. 2004-2014. Nombres absoluts (en milers de persones)	112
Gràfic 7.4. Distribució en grups sociolingüístics dels nats fora de les Illes Balears segons el seu moment d'arribada. 2014 (%).....	114
Gràfic 7.5. L'evolució dels grups sociolingüístics entre 2004 i 2014 entre els nats als territoris de llengua catalana (%)	114
Gràfic 7.6. L'evolució dels grups sociolingüístics entre els nats als territoris de llengua catalana. 2004-2014. Nombres absoluts (en milers de persones)	115

Gràfic 7.7. Distribució dels residents a les Illes per grups sociolingüístics segons la seva edat. 2014 (%).....	118
Gràfic 7.8. Distribució dels residents a Palma per grups sociolingüístics segons la seva edat. 2014 (%).....	119
Gràfic 7.9. Distribució dels residents a Eivissa i Formentera per grups sociolingüístics segons la seva edat. 2014 (%)	120
Gràfic 7.10. Distribució dels residents a Menorca per grups sociolingüístics segons la seva edat. 2014 (%).....	120
Gràfic 7.11. Distribució dels residents a Mallorca per grups sociolingüístics segons la seva edat. 2014 (%).....	121
Gràfic 7.12. Distribució dels alternadors segons la seva llengua inicial, per territoris. 2014 (%).....	121
Gràfic 7.13. Distribució dels alternadors segons la seva llengua inicial i la seva edat, per territoris. 2014 (%).....	122

Capítol 8: Les llengües a les Illes Balears: coneixements, usos, transmissió i actituds lingüístiques

Gràfic 8.1.1. Freqüència amb què enceten converses en català. Persones que parlen català. 2014 (%).....	127
Gràfic 8.1.2. Freqüència amb què enceten converses en català per sexe. Persones que parlen català. 2014 (%).....	127
Gràfic 8.1.3. Freqüència amb què enceten converses en català segons l'edat. Persones que parlen català. 2014 (%).....	128
Gràfic 8.1.4. Freqüència amb què enceten converses en català segons la zona de residència. Persones que parlen català. 2014 (%).....	128
Gràfic 8.1.5. Freqüència amb què enceten converses en català segons el grau d'arrelament. Persones que parlen català. 2014 (%).....	129
Gràfic 8.1.6. Freqüència amb què enceten converses en català per llengua d'identificació. Persones que saben parlar en català. 2014 (%).....	129
Gràfic 8.2.1. Reacció davant una resposta en castellà a una interpel·lació en català. Tota la mostra. 2004 i 2014.....	131
Gràfic 8.2.2. Reacció davant una resposta en castellà a una interpel·lació en català per sexes. Tota la mostra.....	131
Gràfic 8.2.3. Reacció davant una resposta en castellà a una interpel·lació en català per grups d'edat. Tota la mostra. 2014 (%).....	132
Gràfic 8.2.4. Reacció davant una resposta en castellà a una interpel·lació en català per lloc de residència. Tota la mostra. 2014 (%).....	132
Gràfic 8.2.5. Reacció davant una resposta en castellà a una interpel·lació en català per grau d'arrelament. Tota la mostra. 2014 (%).....	133

Gràfic 8.2.6. Reacció davant una resposta en castellà a una interpel·lació en català per llengua d'identificació. Tota la mostra. 2014 (%)	133
Gràfic 8.3.1. Reacció davant una resposta en català a una interpel·lació en castellà. Tota la mostra. 2014 (%).....	134
Gràfic 8.3.2. Reacció davant una resposta en català a una interpel·lació en castellà per sexe. Tota la mostra. 2014 (%)	135
Gràfic 8.3.3. Reacció davant una resposta en català a una interpel·lació en castellà per grups d'edat. Tota la mostra. 2014 (%)	135
Gràfic 8.3.4. Reacció davant una resposta en català a una interpel·lació en castellà per lloc de residència. Tota la mostra. 2014 (%)	136
Gràfic 8.3.5. Reacció davant una resposta en català a una interpel·lació en castellà per grau d'arrelament. Tota la mostra. 2014 (%)	136
Gràfic 8.3.6. Reacció davant una resposta en català a una interpel·lació en castellà per llengua d'identificació. Tota la mostra. 2014 (%)	137
Gràfic 8.4.1. Percepció de l'ús actual del català. Tota la mostra. 2014 (%)	138
Gràfic 8.4.2. Percepció de l'ús actual del català per sexes. Tota la mostra. 2014 (%)	138
Gràfic 8.4.3. Percepció de l'ús actual del català per edat. Tota la mostra. 2014 (%)	139
Gràfic 8.4.4. Percepció de l'ús del català segons lloc de residència. 2014 (%)	139
Gràfic 8.4.5. Percepció de l'ús del català segons el grau d'arrelament. 2014 (%)	140
Gràfic 8.4.6. Percepció de l'ús actual del català per llengua d'identificació. Tota la mostra. 2014 (%).....	140
Gràfic 8.5.1. Percepció de l'evolució de l'ús del català en els darrers 5 anys. 2014 (%).....	141
Gràfic 8.5.2. Percepció de l'evolució de l'ús del català en els darrers 5 anys per sexes. Tota la mostra. 2014 (%)	143
Gràfic 8.5.3. Percepció de l'evolució de l'ús del català en els darrers cinc anys per edat. Tota la mostra. 2014 (%)	143
Gràfic 8.5.4. Percepció de l'evolució de l'ús del català en els darrers cinc anys per lloc de residència. Tota la mostra. 2014 (%)	144
Gràfic 8.5.5. Percepció de l'evolució de l'ús del català en els darrers cinc anys per grau d'arrelament. Tota la mostra. 2014 (%)	144
Gràfic 8.5.6. Percepció de l'evolució de l'ús del català en els darrers cinc anys per grau d'arrelament. Tota la mostra. 2014 (%)	145
Gràfic 8.6.1. Comparativa de la percepció de l'evolució de l'ús del català durant el següent cinc anys. 2004 i 2014.....	146
Gràfic 8.6.2. Perspectiva d'evolució de l'ús del català en els propers 5 anys per sexes. Tota la mostra. 2014 (%)	147

Gràfic 8.6.3. Perspectiva d'evolució de l'ús del català en els propers cinc anys per edat. Tota la mostra. 2014 (%)	147
Gràfic 8.6.4. Perspectiva d'evolució de l'ús del català en els propers cinc anys per lloc de residència. Tota la mostra. 2014 (%)	148
Gràfic 8.6.5. Percepció de l'evolució de l'ús del català en els propers cinc anys segons el grau d'arrelament. 2014 (%)	148
Gràfic 8.6.6. Percepció de l'evolució de l'ús del català en els propers cinc anys segons la llengua d'identificació. 2014 (%)	149
Gràfic 8.7.1. Llengua o llengües que els agradaria emprar en el futur. 2014 (%)	150
Gràfic 8.7.2. Llengua o llengües que els agradaria emprar en el futur per sexes. Tota la mostra. 2014 (%)	151
Gràfic 8.7.3. Llengua o llengües que els agradaria emprar en el futur segons el grup d'edat. 2014 (%)	151
Gràfic 8.7.4. Llengua o llengües que els agradaria emprar en el futur segons el lloc de residència. 2014 (%)	152
Gràfic 8.7.5. Llengua o llengües que els agradaria emprar en el futur segons el grau d'arrelament. 2014 (%)	153
Gràfic 8.7.6. Llengua o llengües que els agradaria emprar en el futur segons la llengua d'identificació. 2014 (%)	153
Capítol 9: L'aprenentatge de català dels adults de les Illes Balears	
Gràfic 9.1. Han fet algun curs de català per a adults? 2014	157
Gràfic 9.2. Evolució del nombre de persones inscrites a les proves de llengua catalana de la Direcció General de Política Lingüística. 2004-2014	158
Gràfic 9.3. Evolució de les titulacions expedides per la Junta Avaluadors de Català. 1992-2002	159
Gràfic 9.4. Han fet algun curs de català per a adults i edat. 2014	159
Gràfic 9.5. Han fet algun curs de català per a adults i llengua inicial/d'identificació/habitual. 2014	160
Gràfic 9.6. Estaria interessat a aprendre català o a millorar-ne els coneixements? 2014	163
Gràfic 9.7. Interès a aprendre català i edat. 2014	164
Gràfic 9.8. Interès a aprendre català i llengua inicial/d'identificació/habitual. 2014	165
Gràfic 9.9. Aprenents de català i interès a aprendre'n. 2014	166
Capítol 10: La filiació lingüística a les Illes Balears	
Gràfic 10.1. Nom que donen a la llengua segons l'edat. 2014	171
Gràfic 10.2. Nom que donen a la llengua segons el lloc de residència. 2014	172
Gràfic 10.3. Nom que donen a la llengua segons el lloc de naixement. 2014	173
Gràfic 10.4. Nom que donen a la llengua segons el grau d'autoctonisme. 2014	174
Gràfic 10.5. Nom que donen a la llengua segons els estudis. 2014	175

Gràfic 10.6. Percepció de la unitat de la llengua segons l'any d'arribada a les Illes Balears.....	177
Gràfic 10.7. Percepció de la unitat de la llengua segons els estudis. 2014.....	178

Presentació

La publicació que teniu a les mans és l'anàlisi dels resultats obtinguts amb l'Enquesta d'usos lingüístics a les Illes Balears 2014, un estudi demoscòpic sobre les actituds, els usos i els coneixements lingüístics de la població de 15 o més anys resident a les Illes Balears.

Aquesta enquesta ha estat possible gràcies a la col·laboració entre la Universitat de les Illes Balears, la Generalitat de Catalunya i el Govern de les Illes Balears, plasmada en la subscripció de dos convenis. El primer el van signar la Generalitat de Catalunya i la Universitat de les Illes Balears l'any 2014 per realitzar el treball de camp i la recollida de dades per a l'enquesta. En el segon, subscrit el 2016, hi va participar a més el Govern de les Illes Balears, i tenia com a objectiu la fase final d'explotació de l'enquesta i la difusió dels resultats.

L'Enquesta d'usos lingüístics a les Illes Balears 2014 és la segona edició de l'enquesta que s'havia dut a terme entre els anys 2003 i 2004, l'Enquesta sociolingüística 2004. Tant l'una com l'altra formaven part d'enquestes que es feien paral·lelament al conjunt dels territoris de parla catalana. Aquests fets permeten analitzar l'evolució dels canvis demolingüístics de les Illes Balears en aquest període de deu anys i també comparar la situació de la llengua catalana a cadascun dels territoris del domini lingüístic.

La finalitat principal que es persegueix amb un estudi d'aquestes característiques és obtenir dades que permetin conèixer, des del punt de vista sociolingüístic, la població, actualment tan canviant en el cas de les Illes Balears, i que possibilitin dissenyar una política lingüística fonamentada en la realitat. Disposar d'informació sobre la diversitat lingüística present a les Illes Balears, els usos lingüístics dels ciutadans en els diversos àmbits, i les actituds i creences sobre diversos aspectes vinculats amb les llengües és essencial per a poder detectar necessitats i oportunitats a l'hora d'endegar actuacions vinculades amb el coneixement i l'ús social de la llengua catalana.

La publicació *Enquesta d'usos lingüístics a les Illes Balears 2014. Anàlisi*, coordinada pel Grup de Recerca Sociolingüística de les Illes Balears (GRESIB), està estructurada en onze capítols. En el primer es presenta l'estudi demoscòpic. En el segon s'aporta informació sobre la composició demogràfica de les Illes Balears en el moment de fer-se l'enquesta. Els capítols que van del tercer al desè analitzen diversos aspectes vinculats amb els resultats de l'enquesta. Finalment, el capítol onzè recull les conclusions general de l'anàlisi.

Govern de les Illes Balears
Universitat de les Illes Balears
Generalitat de Catalunya
Octubre de 2017

Glossari

Adopció lingüística: procés mitjançant el qual un parlant d'una llengua inicial adopta una llengua diferent com a llengua d'identificació i/o com a llengua de transmissió als fills.

Al·lòcton: persona que ha nascut fora dels territoris de parla catalana.

Al·loglot: persona que parla una altra llengua diferent del català.

Al·loglot inicial: persona que parla una altra llengua diferent del català com a llengua inicial.

Àmbit lingüístic català: en aquesta obra, per motius operatius, s'han considerat els territoris de les Illes Balears, Catalunya, País Valencià i Andorra. També s'hi fa referència com a *territoris de parla catalana*.

Arrelament familiar: grau d'autoctonia en funció del lloc de naixement del subjecte o parlant i dels seus progenitors. De més a menys: subjecte amb els dos progenitors nascuts a l'àmbit lingüístic català; subjecte amb un dels progenitors nascut a l'àmbit lingüístic; subjecte nascut a l'àmbit lingüístic amb cap dels progenitors nascuts a l'àmbit lingüístic; i subjecte nascut fora de l'àmbit lingüístic.

Atracció lingüística: capacitat d'una llengua per a atreure parlants d'altres llengües que es pot mostrar de diferents maneres, com per exemple amb un procés d'identificació amb aquesta llengua, amb un procés de transmissió lingüística als fills o bé amb un desig de parlar-la en el futur.

Autòcton: persona nada a l'àmbit lingüístic català.

Autoctonia: sinònim d'arrelament familiar.

Bilingüe d'identificació: persona que té alhora el català i el castellà com a llengües d'identificació.

Bilingüe inicial: persona que té alhora el català i el castellà com a primeres llengües parlades quan era petit.

Bilingüe habitual: persona que té alhora el català i el castellà com a llengües d'ús habitual.

Castellanolingüe: persona que té el castellà com a llengua d'identificació.

Castellanoparlant: persona que sap parlar el castellà.

Castellanoparlant habitual: persona que té el castellà com a llengua d'ús habitual o que la parla més sovint.

Castellanoparlant inicial: persona que té el castellà com a llengua inicial.

Catalanolingüe: persona que té el català com a llengua d'identificació

Catalanoparlant: persona que sap parlar el català.

Catalanoparlant habitual: persona que té el català com a llengua d'ús habitual o que la parla més sovint.

Catalanoparlant inicial: persona que té el català com a llengua inicial.

Catalanoparlant d'identificació: persona que té el català com a llengua d'identificació.

Convergència lingüística: procés mitjançant el qual una persona s'adapta a la llengua del seu interlocutor en les converses.

Defecció (o deserció) lingüística: abandonament de l'ús social de la llengua d'identificació o inicial per a passar a usar la llengua dominant en un determinat estadi del procés de substitució lingüística.

Dialecte: varietat d'un grup d'una certa homogeneïtat lingüística i amb una determinada diferenciació respecte a la d'altres grups de la mateixa llengua.

Disponibilitat lingüística: obligació d'un agent (administració, empresa o professional) d'atendre els seus interlocutors en un determinat idioma, és a dir, d'entendre'ls i correspondre'ls en aquest idioma, per escrit i, sobretot, oralment.

Distribució (lingüística) funcional: situació sociolingüística en què dues llengües en contacte són usades pels parlants en una distribució complementària de funcions (formal/informal, escrit/oral, públic/privat, etc.).

Diglossia: situació sociolingüística en què dues llengües són usades pels parlants amb un valor social diferent.

Etiqueta lingüística: conjunt de nocions que tenen la majoria dels parlants respecte a quan és correcte fer servir cadascuna de les llengües presents en una situació de conflicte lingüístic, poden variar d'una persona a una altra.

Grup sociolingüístic: conjunt d'individus agrupats en funció dels seus comportaments lingüístics.

- **Catalanopredominant o catalanoparlant predominant:** parlant que fa un ús general predominant i elevat de català (> 80 %).
- **Catalanohabitual:** parlant que fa un ús habitual de català (> 65 %).
- **Parlant alternador:** parlant que fa un ús força similar de català i de castellà.
- **Castellanopredominant o castellanoparlant predominant:** parlant que fa un ús general predominant de castellà (> 80 %).
- **Parlant al·loglot:** parlant inicial de llengües altres que el català amb un ús actiu baixíssim de català (< 8 %).

Integració lingüística familiar: sinònim d'arrelament lingüístic familiar.

Llengua franca: avui es fa servir aquest terme per a referir-nos a qualsevol llengua utilitzada com a mitjà de comunicació entre dos o més grups —o persones— que no comparteixen una llengua comuna.

Llengua d'identificació: respon a la pregunta «Quina és la seva llengua?».

Llengua habitual: respon a la pregunta «Quina és la seva llengua habitual?».

Llengua inicial: respon a la pregunta «Quina llengua va parlar primer a casa quan era petit?». També es diu llengua materna, primera llengua o L1.

Llengües altres: altres llengües diferents del català i del castellà.

Manteniment lingüístic: procés pel qual un parlant de llengua inicial manté o no canvia la seva llengua davant d'un interlocutor que s'expressa en una altra llengua.

Minorització lingüística: procés de substitució lingüística que es produeix generalment entre dues llengües i que implica empetitiment qualitatiu i quantitatiu de l'ús de la llengua que el pateix.

Nat fora (de l'àmbit lingüístic català): persona que ha nascut fora de l'àmbit lingüístic definit a l'EULIB2014 (Illes Balears, Catalunya, País Valencià, i Andorra).

País hispanoamericà o país hispanoparlant: inclou tots els països americans hispanoparlants i Guinea Equatorial. Per tant, la resta de països estrangers es defineixen com a països de parla no hispànica o no hispanoparlants.

Territoris de parla catalana (TPC): territoris de l'àmbit lingüístic analitzats a l'EULIB2014 (Illes Balears, Catalunya, País Valencià i Andorra). També s'hi fa referència com a *àmbit lingüístic català*.

Transmissió lingüística (intergeneracional): procés a través del qual una llengua es transmet, o no, d'una generació a una altra, mecanisme que es produeix en la majoria dels casos en el si de la família.

Tria lingüística: procés d'elecció de la llengua de relació que es produeix a l'inici i en el decurs d'una interacció quan varien alguns paràmetres de la situació comunicativa. La tria pot estar condicionada per l'etiqueta lingüística.

Capítol 1: Metodologia general de l'Enquesta d'usos lingüístics a les Illes Balears 2014

Resum

L'Enquesta d'usos lingüístics a les Illes Balears 2014 (EULIB2014) permet la realització d'una radiografia de la situació lingüística a les Illes Balears entre la ciutadania de 15 anys i més. Aquesta operació estadística està dissenyada per a adaptar-se als canvis continus en la realitat demogràfica, social i econòmica dels territoris de parla catalana, al mateix temps que es manté la continuïtat respecte de l'anterior edició de l'enquesta desenvolupada a les Illes Balears (Enquesta sociolingüística 2004, ES2004) i la comparabilitat amb la resta d'enquestes realitzades als altres territoris. En aquest primer capítol es presenten els aspectes metodològics en relació al disseny general de l'EULIB2014, és a dir, el mostreig realitzat, l'organització del treball de camp, el qüestionari aplicat, el tractament estadístic i l'anàlisi de dades.

1.1. Introducció

L'Enquesta d'usos lingüístics a les Illes Balears 2014 (EULIB2014 d'ara endavant) és fruit de la col·laboració entre la Generalitat de Catalunya, el Govern de les Illes Balears i la Universitat de les Illes Balears. És la segona edició d'una enquesta que per primer cop es va realitzar el 2003-2004 (ES2004). El 2014 es va subscriure un conveni entre el Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya —per mitjà de la Direcció General de Política Lingüística— i la Universitat de les Illes Balears —per mitjà del Departament de Filologia Catalana i Lingüística General, el Servei Lingüístic i el Grup de Recerca Sociolingüística de les Illes Balears. L'objectiu va ser dur a terme el treball de camp i la recollida de dades per a l'enquesta.

L'any 2016 se signa un nou conveni, en el qual també participa la Conselleria de Transparència, Cultura i Esports del Govern de les Illes Balears —per mitjà de la Direcció General de Política Lingüística—, per completar el desenvolupament de l'EULIB2014.

En un context més general, al llarg dels anys 2013, 2014 i 2015, es desenvolupen les enquestes sociolingüístiques a tots els territoris de llengua catalana (EUL) impulsades, en primer terme, per la Direcció General de Política Lingüística de la Generalitat de Catalunya —amb l'excepció del País Valencià i Andorra— i en col·laboració amb institucions del territori. A Andorra en aquest període es realitza l'Enquesta Coneixements i usos lingüístics de la població d'Andorra del Servei de Política Lingüística del Govern d'Andorra que inclou preguntes per a poder comparar els resultats amb la resta de

territoris. Al País Valencià el 2015 es realitza l'Enquesta d'ús i coneixement del valencià de la Generalitat Valenciana.

Es tracta de la segona edició de les enquestes als territoris de llengua catalana, la primera edició de les quals es va dur a terme fa 10 anys, en els anys 2003 i 2004 (Querol *et al.* 2007).

L'EULIB i la resta d'enquestes dels territoris de parla catalana són unes operacions demoscòpiques sobre la relació entre les llengües i la societat, molt excepcionals en l'àmbit de l'estadística oficial a Espanya i a la Unió Europea. A les Illes Balears, a banda de l'ES2004, també hi ha una altra enquesta del 2010 que va dur a terme l'Institut Balear d'Estadística de les Illes Balears, l'*Enquesta modular d'hàbits socials* (EMHS2010), a la qual va incorporar, amb la col·laboració de la Direcció General de Política Lingüística de les Illes Balears, preguntes sobre coneixements i usos lingüístics. A les Illes existeixen també les enquestes referenciades al Centre de Documentació en Sociolingüística de les Illes Balears: *Tercera encuesta básica sobre problemas y opiniones políticas en las Islas Baleares* (TEB2002) i el *Baròmetre de la Comunicació i la Cultura* de les edicions 2004, 2007, 2008, 2009, 2010 i 2011 (Martínez Melo 2014).

L'objectiu principal de l'EULIB2014 és l'obtenció d'una estimació dels coneixements i usos lingüístics en les relacions interpersonals, en els diversos àmbits d'ús, amb especial interès per la situació de la llengua pròpia del territori. Els principals espais de relació personal on s'estudien els usos lingüístics són: la família, els amics, els companys d'estudi i de feina. També s'estudien els usos als àmbits de consum i serveis: botigues petites, grans supermercats, metges, bancs i caixes i administracions. Altres objectius de l'enquesta són conèixer la identificació lingüística, la diversitat lingüística present en el territori, el coneixement lingüístic del català, castellà, francès, anglès i alemany, les actituds lingüístiques, l'aprenentatge de català dels adults i l'opinió que la població té sobre l'ús present i futur del català.

El motiu principal per a l'elaboració d'aquesta enquesta és respondre a la necessitat de disposar de dades conjuntes de tots els territoris necessàries per a la planificació lingüística, per tal d'emprendre i avaluar accions en el marc del coneixement i l'ús social de la llengua.

Els canvis continus en la realitat demogràfica, social i econòmica fan necessària la revisió i actualització metodològica de les enquestes als territoris de parla catalana. El repte ha estat fer les adaptacions metodològiques que s'exposaran, sense deixar d'acomplir els objectius marcats i mantenir la continuïtat respecte de l'anterior edició de l'enquesta i la comparabilitat amb la resta d'enquestes realitzades als diversos territoris.

Així, ha estat necessari disposar d'un disseny mostral que respectàs els canvis demogràfics que havia patit l'univers d'estudi —que sobretot es concretava a respectar els percentatges de nascuts al territori—, nascuts a la resta de l'Estat i nascuts a l'estranger. En relació amb el qüestionari s'ha mantingut una part comuna a tots els territoris perquè puguin ser comparables els resultats i també hi ha una part que s'adapta a les necessitats i especificitats de cada territori.

1.2. Disseny general de l'enquesta

L'EULIB2014 es construeix mitjançant la producció d'informació a través d'un qüestionari aplicat a una mostra representativa de persones en què s'han considerat determinades variables influents com el territori, el sexe i edat i, en segon terme, el lloc de naixement.

La referència temporal és el moment del treball de camp de l'enquesta, és a dir entre els mesos de novembre i desembre de 2014 i principi de gener de 2015. En alguns blocs temàtics la referència és intemporal, com per exemple la llengua familiar dels avantpassats, la principalment usada en les relacions de treball i d'estudi, en les gestions administratives i en els àmbits de consum i serveis. Les unitats d'anàlisi són les persones de 15 anys i més residents a les Illes Balears.

1.2.1. Univers d'estudi i dimensió de la mostra

La població en estudi és la població de 15 anys i més que resideix en un habitatge familiar del territori de les Illes Balears. L'acompliment dels objectius en termes d'errors màxims admissibles per estrat i la disponibilitat de recursos econòmics van marcar el nombre d'entrevistes a repartir entre els diferents estrats. La mostra final ha estat de 1.800 entrevistes. L'error mostral ha estat calculat amb el supòsit de mostreig aleatori simple (MAS), per a un nivell de confiança del 95 %, sota el supòsit de màxima indeterminació ($p = q = 50$) i per a universos infinits o finits segons la grandària.

1.2.2. Disseny mostral general

La producció d'estadístiques sobre l'ús de la llengua catalana a les Illes Balears, mitjançant una mostra representativa, va fer que es considerassin algunes variables estructurals, és a dir, variables que cal controlar en el disseny mostral per tal de garantir la seva representació. En el procés de mostreig es consideren variables d'estratificació i en el cas de l'EULIB2014 han estat:

- Zona (Palma, resta de Mallorca, Menorca, Eivissa i Formentera).
- Sexe.
- Edat (de 15-29 anys, de 30-44 anys, de 45-59 anys, de 60-74 anys).

La variable d'estratificació principal ha estat el territori, a partir de la qual s'ha distribuït la mostra per sexe i edat. D'aquesta manera, la mostra ha estat estratificada en 4 zones: Palma, resta de Mallorca, Menorca i Eivissa-Formentera.

La desigual distribució de la població per zona o illa desaconsella l'aplicació d'una afixació proporcional. Per tant, s'ha optat per una afixació no proporcional mixta on cadascuna de les zones té un mínim de 400 unitats mostrals, que garanteixen un error màxim de mostreig del $\pm 5,0$ (sota els supòsits generals esmentats), i la resta d'enquestes es distribueixen de manera proporcional. Això vol dir que l'afixació territorial de la mostra no ha estat proporcional al pes demogràfic de cada zona geogràfica, sinó que s'ha constituït una mostra separada per cada zona que posteriorment es corregeix a través de la ponderació. L'objectiu és poder tenir resultats de cada zona amb un marge d'error acceptable. A continuació, la mostra s'estratifica segons el sexe i l'edat amb afixació segons criteris de proporcionalitat.

1.2.3. Àmbits territorials de l'enquesta

L'àmbit geogràfic el constitueixen Mallorca, Menorca, Eivissa i Formentera. A l'illa de Mallorca s'han diferenciat també les zones de Palma i la resta de Mallorca (veg. taula 1.1). Com s'ha comentat, el nombre d'entrevistes realitzat aporta representativitat estadística a cadascuna d'aquestes zones (error màxim de $\pm 5,0$). Cal tenir present que Formentera s'agrupa amb Eivissa.

Taula 1.1. Dimensió mostral per zones i marges d'error. 2014

<i>Zona</i>	<i>Població de 15 anys i més</i>	<i>Mostra realitzada¹</i>	<i>Marge d'error²</i>
Mallorca	721.186	1.000	$\pm 3,16$
Palma	337.805	482	$\pm 4,55$
Resta de Mallorca	383.381	518	$\pm 4,39$
Menorca	78.496	400	$\pm 4,99$
Eivissa + Formentera	129.741	400	$\pm 4,99$
TOTAL	929.422	1.800	$\pm 2,36$

¹ Mostral final depurada i no ponderada.

² Calculats sota el supòsit de mostreig aleatori simple (MAS) dins de cada estrat, per a un nivell de confiança del 95 %, sota el supòsit de màxima indeterminació ($p = q = 50$) i per a universos infinits o finits segons la grandària estimada.

1.2.4. Altres variables d'estratificació

El sexe i l'edat com a variables clau (estructurals) per a tenir una bona representació de la població es van estratificar dins de cada territori. Cal tenir present també que, si bé es tracta d'una estratificació encreuada (dins de cada territori es respecta l'estructura de sexe i edat proporcional), no s'ha garantit la disposició de mostra suficient per sexe i edat que permeti l'anàlisi dins de cada territori, però sí que garanteix la representativitat global per sexe i grups d'edat.

El resultat final de cada variable es presenta a continuació. Si bé la distribució per sexe i per la majoria de trams d'edat garanteix els requisits d'error mínims, per a les edats inferiors de 29 anys l'error és superior.

Taula 1.2. Dimensió mostral per sexe i edat i marges d'error. 2014

<i>Sexe i edat</i>	<i>Població de 15 anys i més</i>	<i>Mostra realitzada¹</i>	<i>Marge d'error²</i>
Home	460.561	779	± 3,58
Dona	468.861	1.021	± 3,13
De 15 a 29 anys	172.566	254	± 6,27
De 30 a 44 anys	326.000	476	± 4,58
De 45 a 64 anys	280.588	603	± 4,07
De 65 anys i més	150.269	467	± 4,63
TOTAL	929.422	1.800	± 2,36

¹ Mostral final depurada i no ponderada.

² Calculats sota el supòsit de mostreig aleatori simple (MAS) dins de cada estrat, per a un nivell de confiança del 95 %, sota el supòsit de màxima indeterminació ($p = q = 50$) i per a universos infinits o finits segons la grandària estimada.

També es va considerar fonamental la variable del lloc de naixement de la població. Aquesta qüestió es va revisar des de diverses òptiques com un repte a afrontar en aquesta i en la resta d'enquestes a territoris de parla catalana, atès que els canvis demogràfics relacionats amb les onades migratòries són uns dels principals factors explicatius dels canvis sociolingüístics. La dificultat d'accés a la població nascuda a l'estranger en la realització d'enquestes és un dels problemes que es planteja a l'hora de tenir la població ben representada segons si han nascut al territori o fora. Els sistemes d'enquestació telefònica plantegen una dificultat d'accés afegida: els números de telèfon de les persones nascudes fora solen ser poc presents en els censos telefònics que s'utilitzen per a realitzar mostres. Els motius pels quals no apareixen en aquests llistats que són, principalment, de telèfons fixos —ja que la qüestió de l'assignació geogràfica dels números de telèfon mòbil no ha estat resolta—, poden ser diversos: la seva recent arribada, molts només disposen de mòbil, l'alta mobilitat geogràfica, etc.

Les dificultats per a resoldre aquesta qüestió amb una enquesta telefònica van fer considerar que aquesta variable no formà part de les quotes inicials, però sí que es tingués en compte com a variable de ponderació final. És per aquest motiu que la matriu de dades resultant del treball de camp va ser corregida amb una variable de ponderació que, a banda de procedir a la correcció per zona geogràfica i l'elevació dels resultats, corregia tots els pesos de la mostra en funció del lloc de naixement. Per a aquesta variable clau, la mostra per a persones nades a l'estranger no garanteix el nivell d'error mínim, però en l'àmbit global corregeix la mostra per a tenir una bona representació en el conjunt total de la població nada a l'estranger.

Taula 1.3. Dimensió mostral per lloc de naixement i marges d'error. 2014

<i>Lloc de naixement</i>	<i>Població de 15 anys i més</i>	<i>Mostra realitzada¹</i>	<i>Marge d'error²</i>
Illes Balears	461.904	1.266	± 2,81
Resta d'Espanya	238.317	417	± 4,89
Estranger	227.940	114	± 9,37
TOTAL	929.422	1.800	± 2,36

¹ Mostrat final depurada i no ponderada.

² Calculats sota el supòsit de mostreig aleatori simple (MAS) dins de cada estrat, per a un nivell de confiança del 95 %, sota el supòsit de màxima indeterminació ($p = q = 50$) i per a universos infinits o finits segons la grandària estimada.

1.3. Organització del treball de camp

Atès que la recollida d'informació és mitjançant el mètode de l'entrevista telefònica, la unitat primària de mostreig és el número de telèfon. A partir d'un directori de telèfons fixos localitzats a municipis, s'estableix com a mostra de partida un conjunt de números de telèfon triats aleatòriament, de forma proporcional a la distribució geogràfica de la mostra objectiu.

La segona unitat de mostreig és l'individu de la llar amb la qual s'ha contactat, seleccionat en funció de quotes creuades de sexe, edat i zona geogràfica, és a dir que les variables de sexe i edat han estat controlades mitjançant quotes dins de l'estrat territorial.

La recollida de la informació es va realitzar mitjançant el mètode CATI, que vol dir a través d'entrevistes telefòniques assistides per ordinador, durant els mesos de novembre i desembre de 2014 i principi de gener de 2015. El treball de camp s'ha coordinat des del Servei Lingüístic de la UIB i l'han duit a terme el Grup de Recerca Sociolingüística de les Illes Balears, integrat sobretot per membres del Departament de Filologia Catalana i Lingüística General, i l'empresa d'estudis Opinòmetre Balear.

1.4. El qüestionari

El qüestionari, que es pot consultar a l'annex d'aquesta publicació, està estructurat en sis apartats. En primer lloc, es demana a les persones que indiquin quina és la seva llengua, així com el nivell de coneixement lingüístic del català i d'altres llengües. A continuació, s'entra en l'apartat dels usos lingüístics presents i passats a la llar i en l'entorn familiar: pares, avis, fills, parella, etc. En el quart apartat, les persones entrevistades indiquen quina llengua parlen en alguns àmbits concrets: amb els amics, els veïns, els companys d'estudi i de feina, etc. El cinquè apartat és sobre l'autovaloració de l'ús quotidià del català en diferents aspectes (parla, lectura, escriptura). El sisè apartat és una bateria de preguntes sobre actituds i representacions socials sobre les llengües, i de preguntes sobre opinions sobre l'ús del català. Finalment, el

darrer apartat està destinat a l'autovaloració del coneixement de llengües. A més, l'EULIB2014 inclou aspectes relacionats amb la pertinença de la persona entrevistada a la comunitat lingüística. El darrer apartat està destinat a recollir el perfil sociodemogràfic de les persones entrevistades.

Una de les característiques específiques del qüestionari de les Illes Balears és la qüestió de la denominació de la llengua. També s'ha tractat específicament al qüestionari de la Franja i la resta de territoris, en els quals s'ha utilitzat la denominació territorial establerta: alguerès a l'Alguer, català a Catalunya, valencià al País Valencià, etc. A les Illes Balears, la denominació de la llengua utilitzada al qüestionari (català, mallorquí, menorquí, eivissenc, formenter), l'establia l'entrevistat a la primera pregunta, ja que el nom que la persona entrevistada emprava per a referir-se a la llengua en les primeres preguntes es mantenia arreu del qüestionari.

Les persones que en la primera pregunta no responien la llengua catalana com a opció i, per tant, encara no havien denominat la llengua podien denominar-la a la pregunta 2 i a la 3.

Pel que fa als canvis de contingut, aquests es van concretar en la inclusió de més de gairebé 30 noves preguntes, i en l'eliminació de 28 de les existents de l'edició de 2004. Les preguntes introduïdes en el qüestionari van ser, d'una banda, les relatives al coneixement de castellà, anglès, francès i alemany, el lloc de naixement dels fills, les llengües inicials de la mare, el pare i la parella, les llengües usades amb les administracions públiques (local, Govern de les Illes Balears i Administració de l'Estat), la freqüència amb què s'iniciaven les converses en català i, finalment, preguntes relatives a l'aprenentatge de català (si estaria interessat a aprendre o millorar els coneixements de català, motius de per què sí o per què no i si ha realitzat algun curs de català per a adults). També es van afegir les preguntes sobre el percentatge d'ús de les llengües pel que fa a parlar, llegir i escriure per separat, ja que en l'edició anterior es preguntava pel percentatge d'ús de cada llengua en global.

Del qüestionari de 2004 es van eliminar un gruix de preguntes d'usos lingüístics que no varen ser utilitzades o que l'ús d'aquestes no implicava una pèrdua d'informació important. Aquestes eren les relatives a la llengua habitual dels membres de la llar, la llengua que parlen els progenitors entre ells, i els avis entre ells, els usos lingüístics entre germans i germanes, amb la família més pròxima (ties, cosins...), amb la resta de la família, amb les amistats de llengua castellana i amb les amistats de llengua catalana (es manté amb les amistats en general), els usos lingüístics amb els mitjans de comunicació (televisió, ràdio i premsa) i amb desconeguts. Ateses les característiques d'aquestes preguntes, la informació extreta no completava la informació o a vegades resultava no ser del tot eficient per als objectius de l'enquesta.

També es varen eliminar una sèrie de preguntes més relacionades amb opinions respecte d'opcions de política o planificació lingüística. A continuació, es faciliten algunes definicions bàsiques a considerar que responen a preguntes concretes del qüestionari:

Figura 1.1. Exemple de preguntes del qüestionari EULIB2014

P1. Quina és la seva llengua?

Aclariment: «Ens referim a la llengua que considera com a pròpia».

Català	1	
Mallorquí.....	1L	
Menorquí.....	1N	
Eivissenc	1E	
Formenterer.....	1F	
Valencià	1V	
Castellà.....	2	
Espanyol.....	2a	
Altra llengua (especificau-la)_____		Resposta oberta
igual	3	
Altres combinacions de llengües (especificau-les)_____		Resposta oberta
NS/NC	99	

NOTA. El nom que la persona entrevistada empri per a referir-se al català es mantindrà arreu del qüestionari (substitució automàtica de català o llengua catalana on correspongui —en els casos en què la persona empri un altra denominació—). Aquest canvi, evidentment, només es produirà quan la persona manifesti que la seva llengua és el català (designa també qualsevol nom).

P2. Quines llengües diria vostè que pot parlar fluidament, és a dir, en què pot mantenir una conversa quotidiana? (FINS A SIS POSSIBILITATS DE RESPOSTA)

Català	126	
Mallorquí.....	126L	
Menorquí.....	126N	
Eivissenc	126E	
Formenterer.....	126F	
Castellà.....	125	
LLISTA 20 LENGÜES		
Altres (especificau-les)	297	
NS/NC	299	

NOTA. Si en la pregunta anterior no ha esmentat la llengua catalana (en qualsevol de les seves denominacions) i si, ara, alguna de les llengües que diu que pot parlar fluidament és el català o llengua catalana, el nom que la persona entrevistada empri per a referir-se al català es mantindrà arreu del qüestionari (substitució automàtica de català o llengua catalana on correspongui —en els casos en què la persona empri una altra denominació—).

P2bis. (Filtre: només per a aquelles persones que fins ara no han denominat la llengua catalana). A parer seu quines són les llengües que més s'utilitzen a Mallorca [(Menorca / Eivissa / Formentera), segons on residís l'enquestat]? (múltiple)

Català	1	
Mallorquí.....	1L	
Menorquí.....	1N	
Eivissenc	1E	
Formenterer.....	1F	
Valencià	1V	
Castellà.....	2	
Espanyol.....	2a	
Altra llengua (especificau-la)_____		Resposta oberta
NS/NC	99	

NOTA. El nom que la persona entrevistada empri per a referir-se al català es mantindrà arreu del qüestionari (substitució automàtica de català o llengua catalana on correspongui —en els casos en què la persona empri una altra denominació—).

Primera llengua o llengua inicial

Llengua que la persona entrevistada diu haver parlat primer a casa seva. Es considera que aquesta llengua ha estat transmesa familiarment i adquirida en el procés de socialització de l'individu. La variable correspon a la pregunta «Recorda quina llengua va parlar primer vostè, a casa seva, quan era petit/a?».

Llengua habitual

Llengua que la persona entrevistada utilitza més sovint. Aquesta llengua pot coincidir o no amb la primera llengua o bé amb la llengua d'identificació. La variable corresponent a la pregunta «Pot indicar-me quina és la seva llengua habitual?».

Llengua d'identificació

La variable corresponent a la pregunta «Quina és la seva llengua?» és denominada *llengua d'identificació*.

Àmbits d'ús

Conjunt d'ocasions en què la llengua és usada. Aquest conjunt es delimita a partir de qüestions fonamentals, com ara qui parla a qui, de què, en quina mena de situació, per quin mitjà, amb quina intenció, etc.

1.5. Tractament estadístic i estimació dels resultats**1.5.1. Depuració i codificació**

La depuració es va portar a terme, en una primera fase, de forma automatitzada, en el moment de l'enregistrament dels qüestionaris.

La codificació de les respostes es realitzava majoritàriament de forma automàtica en el moment de l'emplenament del qüestionari, però quan això no era possible, es recollien les respostes literals que es van codificar posteriorment. Les variables que tenien literals a codificar eren: les llengües, els països, el nivell d'estudis, l'activitat econòmica i la professió. Els codis utilitzats per a la codificació de les variables són, en la majoria dels casos, els obtinguts de les classificacions estadístiques o de les nomenclatures oficials.

Per a l'elaboració dels resultats que es presenten en aquest informe s'han realitzat altres depuracions i codificacions de les respostes classificades com a altres o per a crear noves agrupacions d'interès per a l'anàlisi, com les que s'exposen en l'apartat dedicat a variables independents.

1.5.2. Ponderació i elevació

Com s'ha indicat en el disseny mostral, la mostra de l'enquesta ha estat de 1.800 enquestats i aquestes han estat distribuïdes de manera no proporcional per territori i dins de cada territori per sexe i edat. Aquest disseny permet garantir nivells mostrals mínims i uns marges d'error sostenibles. Tanmateix, l'anàlisi de les dades requereix garantir la distribució real de la població, de manera que posteriorment cal ponderar la mostra i ajustar-la al pes real dels territoris. Aquest procediment és el que es defineix com a ponderació.

Al seu torn, sovint és desig de les institucions i equips de recerca disposar dels resultats en termes de població equivalent. Així, posteriorment s'han elevat els resultats a la població de les Illes Balears que és de 929.422 persones de 15 anys o més. S'han arrodonit les dues últimes xifres dels valors absoluts. Cal tenir en compte que la suma dels percentatges absoluts de les diferents categories poden no coincidir amb el valor total absolut o percentatge a causa dels arrodoniments que s'han aplicat als valors.

1.6. Anàlisi de dades i recomanació de resultats

Tanmateix, l'objectiu de la present publicació és analitzar les dimensions essencials de la situació lingüística a les Illes Balears. Per a fer-ho s'ha configurat un equip de recerca especialitzat en aquests àmbits. Amb suport metodològic i estadístic s'han consensuat una sèrie de decisions de producció d'informació que s'expliquen sintèticament a continuació, i que cal tenir present tant a l'hora de llegir els resultats com a l'hora de comparar amb altres onades i altres territoris.

1.6.1. Creació de variables i altres tractaments

De manera consensuada s'ha acordat que la majoria de resultats que s'han de produir han de respectar els resultats ja difosos. Aquesta decisió s'ha basat en la voluntat de no generar confusions en les magnituds i equivalents de població. No obstant això, les decisions de criteri dels investigadors pot comportar en ocasions la creació de noves variables amb codificacions diferents (agrupacions, desagregacions, etc.) així com decisions particulars del tractament dels casos no pertinents, els no sap i el no contesta. Aquestes decisions, en la mesura del possible, estan explicades en els diferents articles.

1.6.2. Les variables independents

L'equip de recerca que ha elaborat aquest informe ha consensuat un seguit de variables independents, és a dir, variables en funció de les quals es classifiquen i s'analitzen els resultats. Aquestes variables s'han utilitzat en tots articles, si bé alguns autors en poden haver elaborat d'altres per criteri propi o per conveniència de l'anàlisi. Al seu torn, la selecció d'unes o altres variables a l'hora de ser exposades en els articles depèn del criteri dels autors que determina quines són rellevants i quines cal destacar en forma de gràfic o taula. A continuació es faciliten les divuit variables creades per a l'anàlisi. Com es pot observar es disposen tant per als resultats de 2004 com de 2014.

1.6.3. Anàlisi de resultats i recomanacions de lectura

En general, excepte que s'especifiqui el contrari, l'anàlisi de les dades ha partit de la tabulació de resultats que es facilita als autors amb els resultats en percentatge i els equivalents elevats. Així, per exemple, es disposa tant del percentatge de ciutadans que tenen com a llengua inicial el català com del volum de persones a què equival.

Si no es donen indicacions diferents, les preguntes que es faciliten són de resposta simple, és a dir, el total suma 100,0 %. Quan no és així, i es tracta d'una pregunta de resposta de múltiple (com per exemple, els diferents motius per a aprendre català), la suma d'opcions supera el 100,0 %, ja que la persona entrevistada pot facilitar més d'una resposta.

Quant a l'anàlisi bivariàble, s'han facilitat els encreuaments de les variables del qüestionari que s'han considerat rellevants per a l'anàlisi de cada capítol, en funció de les variables independents llistades en la taula anterior. Els encreuaments, quan es tracta de variables qualitatives, també faciliten els percentatges per columna. En cas de la relació entre variables qualitatives i quantitatives es disposa dels estadístics resum de tendència central i dispersió, així com els estadístics de posició bàsic. Altres anàlisis multivariàbles i no paramètriques que es puguin exposar en els diferents articles seran explicades breument en el mateix article, a criteri de l'autor o autora.

Per a l'anàlisi bivariàble, també s'han facilitat els contrastos d'hipòtesis adjacents per a cada parell de relacions, com són el test de Chi2 i l'anàlisi de residus ajustats i corregits per a la relació entre variables qualitatives i els test ANOVA o t-Student per a la relació de variables qualitatives i quantitatives. Aquests contrastos permeten determinar amb validesa i fiabilitat estadística quan les diferències entre grups són estadísticament probables per al 95 % de casos, és a dir, estadísticament significatives.

Es recomana donar rellevància als resultats estadísticament significatius, de manera que altres diferències que no tenen base estadística suficient cal considerar-les com a tendències.

Taula 1.4. Llistat de variables independents creades per a l'anàlisi de resultats de l'ES2004 i l'EULIB2014

<i>2004 i 2014</i>	<i>Categories</i>	<i>2004 i 2014</i>	<i>Categories</i>
SEXE	<ul style="list-style-type: none"> • Home • Dona 	ORIG_GEO_TPC	<ul style="list-style-type: none"> • Subjecte i progenitors nats a TPC • Subjecte més un progenitor nats a TPC (però no els 2) • Subjecte nat a TPC i progenitors nats fora de TPC • Subjecte nat a la resta de l'Estat • Subjecte nat a l'estranger
EDAT1	<ul style="list-style-type: none"> • 15-24 anys • 25-34 anys • 35-49 anys • 50-64 anys • 65 o més 	ORIG_GEO_ILLES	<ul style="list-style-type: none"> • Subjecte i progenitors nats a les Illes • Subjecte més un progenitor nats a les Illes (però no els 2) • Subjecte nat a les Illes i progenitors nats fora de les Illes • Subjecte nat a la resta de l'Estat • Subjecte nat a l'estranger
EDAT2	<ul style="list-style-type: none"> • De 15 a 29 anys • De 30 a 44 anys • De 45 a 64 anys • De 65 anys i més 	N_ESTUDIS	<ul style="list-style-type: none"> • Estudis primaris • Estudis secundaris • Estudis universitaris
RESID1	<ul style="list-style-type: none"> • Palma de Mallorca • Resta illa de Mallorca • Menorca • Eivissa i Formentera 	N_ESTUD_PROG	<ul style="list-style-type: none"> • Sense estudis (els 2 o el que hagi conegut) • Estudis primaris (els 2, o el que hagi conegut, o si 1 primaris i l'altre inferior) • Estudis secundaris (els 2, o el que hagi conegut, o si 1 secundaris i l'altre inferior) • Estudis superiors (els 2, o el que hagi conegut, o si 1 universitaris i l'altre inferiors)
RESID2	<ul style="list-style-type: none"> • Mallorca • Menorca • Eivissa i Formentera 	LLENGUA_INICIAL	<ul style="list-style-type: none"> • Català • Castellà • Català i castellà igual • Altres llengües i altres combinacions
NAIX_AREA2	<ul style="list-style-type: none"> • Persones nades a l'àrea lingüística (ILLES_CAT_PV_AND) • Persones nades fora de l'àrea lingüística 	LLENGUA_ID	<ul style="list-style-type: none"> • Català • Castellà • Català i castellà igual • Altres llengües i altres combinacions
NAIX_AREA3	<ul style="list-style-type: none"> • Persones nades a l'àrea lingüística (ILLES_CAT_PV_AND) • Nascuts a la resta d'Espanya • Nascuts a l'estranger 	LLENGUA_HAB	<ul style="list-style-type: none"> • Català • Castellà • Català i castellà igual • Altres llengües i altres combinacions
NAIX_TERRIT	<ul style="list-style-type: none"> • Illes Balears • Resta d'Espanya • Estranger 	PERCEN_CAT	<ul style="list-style-type: none"> • 0-33 % • 34-66 % • Més del 66 %
ARRIB	<ul style="list-style-type: none"> • 1923-1958 • 1959-1978 • 1979-1998 • 1999-2004 	PERCEN_CAST	<ul style="list-style-type: none"> • 0-33 % • 34-66 % • Més del 66 %

Com s'ha explicat en apartats anteriors els resultats estadístics es faciliten també de manera elevada, és a dir, en l'equivalent de població. Com és conegut, els resultats d'enquesta tenen un marge d'error de manera que els resultats oscil·len entre dos extrems (mínim i màxim). Facilitar aquests dos extrems pot resultar feixuc per a la lectura i interpretació de dades, així com confús per al lector no expert. Tanmateix, tenint en compte que les elevacions de resultats a partir de mostres d'enquesta no permeten facilitar un resultat exacte, es recomana facilitar els resultats arrodonits. Aquesta recomanació és més rellevant com més desagregada és la dada, perquè prové de mostres més reduïdes i amb un marge d'error més gran.

1.6.4. Comparació de resultats 2004-2014

Els diferents articles disposen de la informació per a poder fer l'anàlisi de les onades 2004 i 2014 de l'EULIB. Per a poder realitzar aquesta comparativa s'han prioritzat aquelles preguntes que són comparables entre les dues onades, que són la gran majoria, tal com s'ha explicat en l'apartat del qüestionari. Al seu torn, les variables bàsiques creades han respectat les categories inicials i el tractament dels no pertinents, no sap i no contesta, sempre que no s'indiqui el contrari.

D'altra banda, la mostra disponible el 2004 ($n = 3.671$) va ser molt superior a la de 2014 ($n = 1.800$). D'aquesta manera, les possibilitats d'anàlisi estadística en termes probabilístics és més limitada en l'onada 2014 i també per la comparació de resultats.

Cal fer especial menció a la comparativa territorial. Així, en l'onada 2004 l'estratificació de la mostra es dividia en territoris de 5 zones i de 4 zones, subdividint la badia de Palma amb i sense la capital. El disseny de la mostra 2014 no permet aquesta subdivisió, de manera que l'anàlisi no permet comparar per badia de Palma amb i sense Palma ciutat. Cal recordar també que el 2014 no és possible analitzar Formentera i Eivissa per separat, a causa de la mostra disponible.

1.7. Conclusions

L'Enquesta d'usos lingüístics a les Illes Balears 2014 és una operació estadística que permet la realització d'una radiografia fiable de la situació lingüística a les Illes Balears entre la ciutadania de 15 anys i més. A més, és una operació que té una edició precedent el 2004 i està dissenyada per a ser comparable amb les enquestes promogudes a altres territoris de parla catalana: Andorra, Catalunya, la Franja, l'Alguer, la Catalunya del Nord i el País Valencià.

El motiu principal per a l'elaboració d'aquestes enquestes és respondre a la necessitat de disposar de dades conjuntes de tots els territoris necessàries per a la planificació lingüística, per tal d'emprendre i avaluar accions en el marc del coneixement i l'ús social de la llengua.

A partir d'una enquesta telefònica amb mostreig estratificat per territori, sexe i edat es fan les estimacions en relació amb els coneixements i usos lingüístics en les relacions interpersonals, en els diversos àmbits d'ús, amb especial interès per la situació de la llengua pròpia del territori.

Els canvis continus en la realitat demogràfica, social i econòmica fan necessària la revisió i actualització metodològica de les enquestes als territoris de parla catalana. En aquest capítol s'han exposat les adaptacions metodològiques per a aconseguir captar aquesta nova realitat, sense deixar d'acomplir els objectius marcats i mantenir la continuïtat respecte de l'anterior edició de l'enquesta i la comparabilitat amb la resta d'enquestes realitzades als territoris.

Així, ha estat necessari disposar d'un disseny mostral que respectàs els canvis demogràfics que havia patit l'univers d'estudi —que sobretot es concretava a respectar els percentatges de nascuts al territori, nascuts a la resta de l'Estat i nascuts a l'estranger— i, en relació amb el qüestionari, s'ha mantingut una part comuna a tots els territoris perquè puguin ser comparables els resultats i també hi ha hagut una part que s'ha adaptat a les necessitats i especificitats de les Illes Balears, com és la denominació de la llengua pròpia del territori.

1.8. Fitxa tècnica

Figura 1.2. Fitxa tècnica de l'EULIB2014

<p>Univers d'estudi: Població de 15 anys i més resident a habitatges familiars de les Illes Balears.</p> <p>Mètode de recollida de la informació: Enquesta telefònica assistida per ordinador (mètode CATI).</p> <p>Procediment de mostreig: Estratificat per territori, sexe i edat. La selecció de les unitats primàries de mostreig (municipis) de forma aleatòria i de les unitats últimes (individus) aleatòriament respectant les quotes de sexe i edat.</p> <p>Grandària total de la mostra: 1.800 enquestes</p> <p>Afixació: No proporcional, mixta.</p> <p>Ponderació: Per a obtenir resultats representatius per al conjunt de les Illes Balears, s'han ponderat els resultats amb el coeficient corresponent.</p> <p>Elevació de resultats: Per a obtenir resultats equivalents a volum de població, s'han elevat els resultats amb el coeficient corresponent.</p> <p>Error mostral: Per al conjunt de la mostra és de $\pm 2,36$ per a un nivell de confiança del 95 % (2 sigmes) i sota el supòsit de màxima indeterminació ($p = q = 50$). Els estrats territorials són:</p> <p style="padding-left: 20px;">Mallorca: $\pm 3,16$ [Palma: $\pm 4,55$ i resta de Mallorca: $\pm 4,39$]</p> <p style="padding-left: 20px;">Menorca: $\pm 4,99$</p> <p style="padding-left: 20px;">Eivissa i Formentera: $\pm 4,99$</p> <p>Dates de treball de camp: Ha estat realitzat per l'empresa Opinòmetre Balear els mesos de novembre i desembre de 2014 i principi del mes de gener de 2015.</p>
--

Capítol 2: El context demogràfic

Resum

A partir dels anys seixanta, la població illenca pràcticament s'ha triplicat. El principal factor ha estat l'aportació de la immigració, que des d'un punt de vista lingüístic inclou les persones nascudes fora dels territoris de llengua catalana. Aquest factor, a més d'aportar no catalanoparlants procedents de fora del domini lingüístic, també n'aporta de nascuts a les Illes, majoritàriament, en el si de famílies immigrades. Per les circumstàncies i limitacions socials i polítiques de la societat que les acull, la integració lingüística d'aquestes persones sol ser lenta i incompleta.

Fins a final de segle, gran part de la població immigrada procedia de l'Estat espanyol, però a partir d'aquests anys la immigració estrangera ha crescut fins a superar en nombre l'espanyola. En aquest sentit, també convé tenir en compte la incidència del turisme, que al llarg de l'any aporta un contingent de persones que multiplica per deu el nombre de residents, amb efectes directes en el paisatge lingüístic i la percepció dels rols de les diferents llengües que entren en contacte.

Aquests canvis demogràfics generals es poden trobar a cada una de les illes per separat. Així i tot, les diferències d'intensitat poden tenir reflex en la situació sociolingüística particular.

2.1. La població als territoris de parla catalana

L'increment de població que hi ha hagut en el darrer segle en el conjunt dels territoris de parla catalana és un dels factors determinants de la situació social d'aquesta llengua en l'actualitat. En qualsevol aproximació al coneixement sociolingüístic de la comunitat lingüística catalana cal tenir en compte els canvis demogràfics que s'hi han produït; més encara si es pretén analitzar-ne l'evolució temporal i interpretar-ne els canvis, malgrat que sigui en períodes relativament breus.

2.2. Canvis en el conjunt de l'àmbit lingüístic

L'any 1906, quan es va celebrar el I Congrés Internacional de la Llengua Catalana, el nombre d'habitants a què s'al·ludia en el mateix Congrés (Aguiló 1906: 643) no arribava als quatre milions (3.829.066). L'1 de gener de 2015 supera els tretze milions, tot i que el volum extrem de població es va assolir el 2012: 13.638 milions (CRUSCAT 2015: 17).

Taula 2.1. Evolució de la població. 1906-1/1/2015

<i>Territori</i>	<i>1906</i>	<i>1960</i>	<i>2015</i>	<i>Creixement 1960-2014</i>	<i>Creixement 1906-2014</i>
Catalunya	1.968.382	3.925.779	7.396.991	88,4 %	275,8 %
País Valencià	1.251.810	2.480.879	4.939.674	99,1 %	294,6 %
Illes Balears	311.649	441.732	1.104.479	150,0 %	254,4 %
Total	3.531.841	6.848.390	13.441.144	96,3 %	280,6 %
Cat. Nord	200.536		(2014) 465.500		132,1 %
F. de Ponent	56.389		(2014) 47.630		-15,5 %
Andorra	6.000		(2014) 76.950		1.182,5 %
L'Alguer	12.000		(2014) 43.510		352,6 %
El Carxe			(2014) 740		-
Total	3.804.766		(2014) 14.122.835		271,2 %
Espanya	(1900)18.618.086	30.528.539	46.449.565	52,0 %	149,5 %
Espanya -IPC	(1900) 14.747.865	23.680.149	33.008.421	39,4 %	123,8 %
Món	(1900) 1.650.000.000	2.756.000.000	7.376.000.000	167,6 %	347,0 %

Font: elaboració pròpia a partir d'Aguiló (1906), INE (n.d.), IBESTAT (2016b), CRUSCAT (CRUSCAT 2015).

Si miram què ha passat des del començament del segle XX fins a l'actualitat, podem veure que la població dels territoris de parla catalana s'ha incrementat un 271,2 %. Si aquesta evolució l'analitzam amb relació als tres territoris amb més població, podem veure que a Catalunya ha crescut un 275,8 % respecte de la població inicial, al País Valencià un 294,6 % i a les Illes Balears un 254,4 %. Per tant, podem dir que la població gairebé s'ha triplicat (280,6 %). Si comparam aquest increment amb el de la població mundial, durant el mateix període (347,0 %), veurem que s'hi situa per davall. En canvi, si la referència és el conjunt de la resta d'Espanya (és a dir, l'Estat espanyol sense Catalunya, el País Valencià i les Illes), el creixement català s'hi situa clarament per damunt, més del doble (123,8 %).

Ara bé, l'alt grau d'incidència que ha tengut aquest creixement sobre la situació sociolingüística dels territoris de parla catalana ha estat degut sobretot a la causa d'aquest increment —la immigració al·loglota— i a la situació sociopolítica en què s'ha produït.

2.2.1. Aportació de la immigració

El fort creixement de la població en els territoris de parla catalana es deu sobretot a l'aportació de la immigració. En total la proporció de població immigrada estrangera en el conjunt del territori (en aquest cas només tenim en compte el territori de les tres comunitats autònomes espanyoles), l'any 2015 és del 17,3 %, mentre que al conjunt de la resta d'Espanya, se situa prop de 6 punts per davall (11,6 %). Un percentatge al qual, des del punt de vista lingüístic, hi hauríem de sumar el dels immigrants espanyols procedents dels territoris de llengua no catalana (16,6 %), cosa que significa que el 33,9 % de la població resident procedeix de territoris al·loglots.

D'altra banda, cal destacar que, encara que les diferències són relativament petites, les Illes Balears són la zona del domini lingüístic amb un percentatge inferior de persones nascudes en terres de parla catalana i on la proporció de nascuts a l'estranger és més elevada.

Taula 2.2. Lloc de naixement dels residents a l'Estat espanyol i als territoris de parla catalana.

1/1/2015 (%)

<i>Ll. de residència</i> <i>Ll. de naixement</i>	<i>Estat espanyol</i>	<i>I. Balears</i>	<i>Catalunya</i>	<i>País Valencià</i>	<i>TPC</i>	<i>Estat espanyol - TPC</i>
Illes Balears	1,4	55,6	0,2	0,2	4,7	0,1
Catalunya	11,3	3,2	64,7	1,2	36,4	1,0
País Valencià	7,7	1,8	0,8	66,8	25,1	0,5
TPC	20,4	60,6	65,7	68,1	66,2	1,6
Espanya-TPC	66,4	17,6	17,3	15,3	16,6	86,7
Estat espanyol	86,8	78,2	83,0	83,4	82,7	88,5
Estranger	13,2	21,9	17,0	16,6	17,3	11,6

2.3. La població a les Illes Balears

La població de les Illes Balears l'1 de gener de l'any 2015 era, segons dades de l'IBESTAT (2016b), d'1.104.479 habitants. Sis de cada deu residents havien nascut en algun dels principals territoris de parla catalana (Illes Balears, Catalunya i País Valencià) i els altres quatre, fora d'aquests territoris. Aquesta divisió, des del punt de vista lingüístic, és un dels factors que determinen, en la majoria de casos, la vinculació dels individus amb les llengües que coneixen i que usen més habitualment.

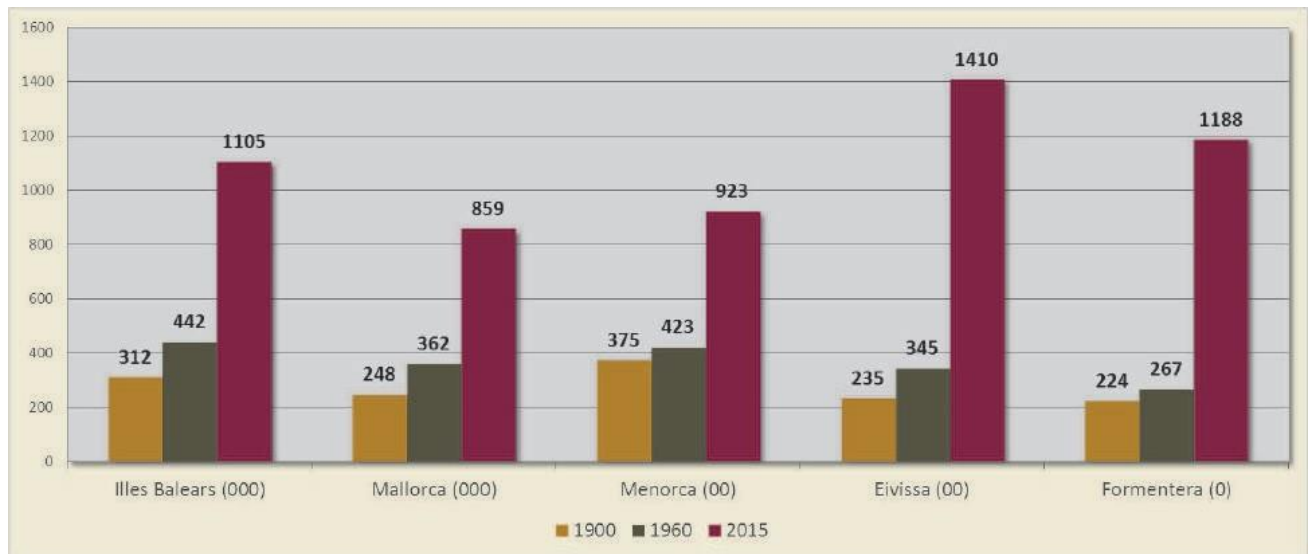
2.3.1. L'evolució durant el segle XX

2.3.1.1. Canvis globals

Taula 2.3. Evolució de la població de les Illes Balears. 1906-1/1/2015

<i>Territori</i>	<i>1900</i>	<i>1960</i>	<i>2015</i>	<i>Creixement 1960-2015</i>	<i>Creixement 1906-2015</i>
Illes Balears	311.649	441.732	1.104.479	150,0 %	254,4 %
Mallorca	248.260	362.202	859.289	137,2 %	246,1 %
Menorca	37.585	42.305	92.348	118,3 %	145,7 %
Eivissa	23.561	34.554	140.964	308,0 %	498,3 %
Formentera	2.244	2.671	11.878	344,7 %	429,3 %

Font: elaboració pròpia a partir de Barceló i Pons (1989), INE (2015), IBESTAT (2016b).

Gràfic 2.1. Evolució de la població a les Illes Balears. (000 en milers, 00 en centenars, 0 en desenes)

2.3.1.2. Aportació de la immigració

Els valors actuals són el resultat d'un procés d'increment de la població basat principalment, com ja hem vist abans amb referència a tot el territori de parla catalana, en l'aportació feta per la immigració, sobretot a partir dels anys seixanta. El poc més de mig milió d'habitants de l'any 1970 ha anat creixent de manera continuada i ja ha superat el milió de persones. Aquest creixement ha incidit en els components que integren la població illenca, del 18,0 % que representava la població al·lòctona (1970) s'ha passat al 39,5 % actual. Això significa que la proporció de població resident a les Illes Balears nascuda en territori de parla catalana (tot i haver-se incrementar en prop de 230.000 persones), ha passat del 82,0 % al 60,5 %, la qual cosa repercuteix sobre el procés de l'extensió familiar i de l'espontània dels coneixements de català i dels usos que se'n fan.

D'altra banda, en la procedència de la població al·lòctona també s'han produït canvis importants. A l'inici d'aquest període els originaris de la resta de l'Estat representaven el 16 % del total de la població i els estrangers, poc més del 2 %. Actualment, el primer component representa un percentatge semblant (17,6 %) i els nascuts a l'estranger s'han multiplicat per deu, en punts percentuals (22,2 %). És evident, per tant, que hem passat d'una situació en què el contacte lingüístic s'establia bàsicament entre dues llengües, el català i el castellà, a una situació en què el contacte és entre moltes llengües, més plural gairebé per a tothom, encara que les que hi tenen una presència majoritària continuen sent aquestes dues.

El repartiment de la població al·lòctona entre les Illes presenta diferències considerables, sobretot entre les illes situades als extrems de l'oscil·lació (Menorca i les Pitiüses). Els valors de Mallorca, referits a la procedència de la població —i en molts altres aspectes—, solen ser molt pròxims als valors globals de les Illes. L'explicació es basa en dos factors; d'una banda, el pes relatiu de l'illa sobre el conjunt (en població representa el 77,8 %) i, en segon lloc, el fet que els valors de les altres illes (Menorca d'una banda i Eivissa

i Formentera de l'altra) se situen a un costat i altre del valor que té a Mallorca.

Taula 2.4. Distribució de la immigració a les Illes Balears per zones. 1/1/2015 (%)

	<i>Nascuts a territoris de parla catalana</i>	<i>No nascuts a territoris de parla catalana</i>		
	<i>Total</i>	<i>Resta d'Espanya</i>	<i>Estranger</i>	
Illes Balears	60,6	39,4	17,6	21,8
Mallorca	61,4	38,6	17,0	21,6
Badia de Palma¹	52,5 ²	47,4	24,2	23,2
Resta de Mallorca	65,2 ³	34,8	16,1	18,7
Menorca	69,2	30,8	13,8	17,1
Eivissa	49,3	50,7	23,6	27,1
Formentera	47,1	52,9	17,8	35,2

Font: elaboració pròpia a partir d'IBESTAT (2016b).

¹Inclou els municipis de Lluçmajor, Palma, Calvià i Andratx.

²En aquest cas els nascuts a Catalunya i al País Valencià no estan agregats als nascuts a les Illes Balears, sinó que apareixen com a nascuts a altres comunitats autònomes.

³Veg. nota anterior.

A Eivissa i a Formentera, el pes de la població al·lòctona se situa (2015) per damunt del 50,0 %, mentre que a Menorca sobrepassa per poc el 30,0 %. En les quatre Illes, l'any 2015, la proporció de persones nascudes a l'estranger és lleugerament superior (al voltant de 4 punts) a la de les persones nascudes a Espanya fora del territori de parla catalana, excepte a Formentera, on aquesta diferència és de 17 punts.

2.3.2. Autoctonisme de la població nascuda a les Illes Balears

En estudis sobre la situació sociolingüística es distingeix entre la població nascuda en el territori en què es parla la llengua pròpia de la societat estudiada i la població que hi resideix però que n'ha nascut fora. En casos com el del català, en què a més de la llengua catalana hi ha l'oficialitat del castellà, té també sentit fer un tractament diferenciat entre els al·lòctons procedents de territoris de parla castellana i els qui procedeixen d'altres indrets.

De les 244.546 persones nascudes a l'estranger i residents a les Balears el 2014, un poc més d'un terç (36,0 %) va néixer en estats en què el castellà és llengua oficial; la resta (64,0 %) en altres estats d'arreu del món (font: elaboració pròpia a partir de les dades d'IBESTAT (2016b)).

Així i tot, també hi ha una altra consideració a fer. A causa de la situació de conflicte lingüístic que viu la societat dels territoris de parla catalana en general i, en particular, la de les Illes Balears, entre els autòctons (els nascuts en territori de parla catalana), pel que fa a la seva relació amb la llengua, és bo tenir en compte la composició del nucli familiar immediat. La forta immigració experimentada des de la segona meitat del segle passat fins avui, fa que hi hagi un nombre considerable de ciutadans nascuts a les Illes

Balears que formen part de famílies en què ambdós progenitors són al·lòctons o en què ho és un dels dos, la qual cosa fa que, amb molta freqüència, la llengua familiar d'aquests autòctons no sigui el català.

Segons les dades d'aquesta enquesta (EULIB2014), el 23,2 % dels enquestats i els seus progenitors han nascut fora dels territoris de parla catalana. En l'enquesta del 2004 (ES2004), els qui tenien aquesta característica eren el 40,2 % (Villaverde i Vidal 2006). En dos projectes de recerca feta sobre estudiants de 6è de primària (2008) i de 1r d'ESO (2009), entre els enquestats, els qui havien nascut fora del territori català eren el 7,7 % (Gomila Garcies 2015). Però, si param atenció sobre els progenitors dels restants, dels qui han nascut en territori català, podem establir tres tipus d'unitats familiars: *a)* amb els dos progenitors nascuts en territori de parla catalana; *b)* amb un progenitor nascut en territori de parla catalana i l'altre nascut fora; *c)* amb els dos progenitors nascuts fora del territori lingüístic català.

Taula 2.5. Grau d'autoctonisme dels residents nascuts en territori de parla catalana, segons l'origen dels progenitors (%)

	<i>Ambdós progenitors nascuts als PPCC</i>	<i>Un progenitor nascut als PPCC i l'altre, fora</i>	<i>Ambdós progenitors nascuts fora</i>
ES2004	72,9	14,5	12,5
EULIB2014	76,3	13,4	10,3
RESOL 2008-2009	58,7	24,1	17,3

Font: elaboració pròpia i a partir de Villaverde i Vidal (2006) per a ES2004 i de Gomila Garcies (2015) per a RESOL2008-2009.

Segons aquestes dades el que es pot veure és que entre la població escolaritzada —jove, per tant— el grau d'autoctonisme familiar és clarament més baix que entre el conjunt de la població, la qual cosa posa de manifest el progressiu increment de població nascuda a les Illes Balears que en el nucli familiar immediat la llengua catalana hi és absent com a llengua inicial d'un o dels dos progenitors i el reflex que aquest fet deu tenir sobre els usos familiars.

Una altra font orientativa sobre aquests aspecte és el cens de població del 2011. Segons les dades que ens ofereix, d'entre els nascuts a les IB que conviuen amb els pares a la mateixa llar, el 49,9 % tenen ambdós progenitors nascuts a les Illes Balears, el 18,3 % només un (l'altre ha nascut a una altra comunitat autònoma o a l'estranger) i el 31,8 % tenen ambdós progenitors nascuts fora de les Illes Balears (xifres d'elaboració pròpia a partir de les dades facilitades per l'IBESTAT).

2.4. La incidència directa del turisme sobre la demografia

En l'equilibri lingüístic de la societat també hi té una incidència especial l'activitat turística, per l'aportació humana que suposa. Una aportació que no es limita a la importació de mà d'obra al·lòctona per a donar cobertura a les necessitats laborals —com ja hem vist en els apartats anteriors d'aquest capítol—, sinó

també per la pressió directa dels turistes sobre els usos i la valoració del poliglòtisme entre la població de la societat receptora. Els establiments oberts al públic incorporen l'ús de les llengües dels estats que hi aporten més contingents de visitants (en el cas balear seria, principalment, l'alemany; però també, segons el moment i l'indret concret, es fa lloc a altres llengües com l'italià, el rus, el francès...) o les llengües que en les relacions internacionals fan la funció de llengua franca (l'anglès, en l'actualitat) i es valora el coneixement d'aquestes llengües en els empleats. D'altra banda, en societats en què la llengua pròpia està minoritzada no és excepcional que aquest interès per les llengües estrangeres generi menysteniment cap a la llengua territorial i vagi en detriment de la seva presència en determinats àmbits.

Des de la meitat del segle passat, en què el turisme va començar a esdevenir la gran indústria (l'any 2016 a les Illes Balears hi havia 16.306 empreses del sector turístic; IBAE, consulta 06/05/2016), el nombre de turistes que ha visitat les Illes Balears ha experimentat un increment continu, amb poques oscil·lacions regressives.

Del poc més d'un milió de turistes que arribaren a les Illes Balears l'any 1965, s'ha passat a una xifra gairebé sempre superior als dotze milions durant els darrers anys. Per tant, hi ha una proporció d'11,7 turistes per habitant. Aquesta relació varia entre les diferents illes: Mallorca, 10,5 t/h; Menorca, 12 t/h; Eivissa-Formentera, 16,7 t/h.

Taula 2.6. Evolució del nombre de turistes (en milions): 2006-2014

2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
12,565	13,239	13,065	11,433	11,349	12,316	12,561	13,049	13,579

Font: Anuaris de Turisme de Conselleria d'Innovació, Recerca i Turisme (n.d.).

D'altra banda, també cal tenir en compte que la distribució del turisme no és regular durant tot l'any, sinó que, lògicament, exerceix una major pressió durant els mesos d'estiu. Així, segons IBESTAT (2016a), l'Indicador de pressió humana (IPH) màxim del 2014 es va produir el 7 d'agost (1.969.539) i a l'extrem oposat hi ha el 24 de desembre (1.076.269).

2.5. Alguns canvis més que incideixen sobre la població respecte de la relació amb la llengua

Les persones, com a membres dels col·lectius lingüístics, a partir de la segona meitat del segle XX han experimentat canvis substancials pel que fa a l'àrea de comunicació quotidiana i, en conseqüència, a la relació amb altres realitats lingüístiques diferents de la que havia estat habitual històricament en el seu entorn immediat. Aquests canvis es poden explicar com una ampliació sense precedents de l'àmbit diari de comunicació, la qual cosa redueix part de la transcendència que aquest entorn té en la configuració del perfil lingüístic de cada un dels membres del col·lectiu.

Els mitjans de comunicació de masses que, ara ja, podríem qualificar de tradicionals (la ràdio i la

televisió, com a exemples més evidents), la major mobilitat humana (per raons laborals, de lleure o d'estudis) i la distribució en el mercat dels productes comercials ja suposaren un trencament i una permeabilitat més elevada de les fronteres lingüístiques i facilitaren que persones que ocupen els mateixos espais físics puguin viure immerses en realitats lingüístiques prou diferents. Aquestes experiències divergents en condicionen els coneixements lingüístics, els usos, les actituds i les representacions de les diferents llengües en què cadascú està en contacte.

A més, a partir de la darrera dècada del segle passat, els factors de sacseig de les comunitats lingüístiques s'han multiplicat, tant en el nombre com en el grau d'incidència, i ja als primers anys del segle actual s'han generalitzat.

Cal tenir present que no és fins a la dècada dels noranta quan apareixen a l'Estat espanyol els primers servidors d'Internet (1993), les televisions privades (1990), la telefonia mòbil (del 100.000 clients de l'any 1991 s'ha passat als 52 milions de línies el 2015), els blogs (2000), el Facebook (2004), el Whatsapp (2010), etc. Tots aquests factors han revolucionat l'accés a la comunicació, tant pel que fa a la producció com a la recepció constant més enllà de l'entorn físic immediat.

D'altra banda, la globalització pel que fa al comerç també ha experimentat canvis dràstics durant els darrers anys, en el sentit d'un fort retrocés del comerç tradicional a favor de les grans superfícies de dependència exògena, que funcionen amb lògiques d'oferta de productes i de contractació de personal diferents a les que fins ara havien estat habituals. En el cas de les Illes Balears, entre l'any 2011 i el 2015 les grans superfícies s'han incrementat en 172.000 m², en 89 establiments nous, que depenen en un 90,0 % de capital estranger (*ARA Balears*, 05/03/2016).

Per tant, a més dels importants canvis demogràfics que s'han produït els darrers anys, a l'hora de descriure i explicar la situació sociolingüística de les Illes Balears, és necessari fer referència a aquests altres factors que, tot i ser generals en tot el món, tenen incidències d'abast diferent en les diverses comunitats lingüístiques en què es manifesten. És clar que en les comunitats petites i mitjanes, i en aquelles que han patit o pateixen processos de minorització, aquests nous factors poden tenir efectes devastadors si no s'activen polítiques per a contrarestar-los.

2.6. Conclusions

L'increment de la població a les Illes Balears, com el de tots els territoris de parla catalana, ha estat molt considerable durant les darreres dècades i bastant superior a l'experimentat per la resta del territori de l'Estat espanyol. L'increment s'ha produït sobretot a causa dels moviments migratoris, que, des d'un punt de vista lingüístic, en el domini lingüístic català es compon, bàsicament, de població al·loglota procedent d'altres zones d'Espanya o de l'estranger. Per tant, es compon d'unes persones que, en general, o bé desconeixen la llengua pròpia d'aquest territori i en canvi són competents amb l'altra llengua oficial

(també coneguda pels autòctons); o bé les desconeixen totes dues.

Les dimensions del contingent immigrant són tan elevades que, en les circumstàncies polítiques i socials de les Illes Balears, dificulten el procés d'integració lingüística de la nova població. Per això, per a entendre el sentit del canvi lingüístic, a més de diferenciar grups formats a partir, per exemple, de l'edat o del lloc de residència, és important separar l'anàlisi de l'evolució que es produeix en coneixements, representacions i usos lingüístics en els diversos grups de procedència territorial i lingüística.

D'altra banda, els efectes del turisme, més enllà dels moviments migratoris de tipus laboral que pot provocar, també es manifesten per la pressió que els turistes, sobretot quan representen una proporció elevada amb relació a la població resident, exerceixen sobre el paisatge lingüístic, els perfils laborals, la percepció sobre la prioritat de les diverses llengües que entren en joc, etc. En aquest mateix sentit, cal tenir en compte altres factors, derivats del fenomen de la globalització que poden facilitar o entrebancar el processos d'integració i de substitució lingüística.

Capítol 3: Els coneixements lingüístics

Resum

L'enquesta de l'any 2014, pel que fa als coneixements lingüístics de llengua catalana, revela un augment percentual i en xifres absolutes en totes les capacitats lingüístiques dels habitants de les Illes Balears: entendre, parlar, llegir i escriure, en relació amb la mateixa enquesta de l'any 2004.

La dada més destacable és que actualment entén el català més del 96,0 % de la població. Tot i que els coneixements lingüístics no determinen l'ús lingüístic, que depèn també d'altres factors, en són una condició *sine qua non* i ens donen elements de judici molt vàlids per a escatir la salut actual d'una llengua, i per a fer-ne una previsió per als anys propers.

Seguidament es mostren els resultats de l'enquesta sobre els coneixements de català que tenen els habitants de les Illes Balears, primer els orals i llavors els escrits; la comparativa amb l'enquesta de deu anys abans, i finalment els coneixements de castellà, anglès, francès i alemany.

3.1. Català. Entendre i parlar

A les Illes Balears entén el català el 96,8 % de la població enquestada, la qual cosa representaria 899.332 persones de 15 anys o més. L'entenen el 98,4 % dels homes i el 95,1 % de les dones i, en canvi, saben parlar en català el 79,3 % dels homes i el 81,8 % de les dones. La diferència, per tant, no es pot considerar rellevant. En total sap parlar català el 80,5 % de la població enquestada.

Taula 3.1. Coneixements de català segons l'edat. 2014 (%)

	<i>L'entenen</i>	<i>El saben parlar</i>	<i>El saben llegir</i>	<i>El saben escriure</i>
15-29 anys	97,2	89,0	91,7	83,9
0-44 anys	94,1	74,2	80,8	60,3
45-64 anys	99,5	81,2	86,0	53,1
65 anys i més	96,9	83,3	75,0	43,9
TOTAL	96,8	80,5	83,5	61,9

Per edats, la franja que ens dona un nivell més baix d'individus capaços d'entendre el català és la que inclou la immigració recent, que se situa entre els 25 i els 44, que tanmateix supera el 94,0 % de coneixement (font: IBESTAT).

Els de 30 a 44 anys són també la franja on menys individus són capaços de parlar en català: un 74,2 %. I és a les franges oposades on les capacitats són majors: entre els menors de 29 anys un 97,2 % entén el

català i un 89,0 % el sap parlar; entre els majors de 64 anys els percentatges són un 96,9 % i un 83,3 %, respectivament. Aquest fet s'explica, d'una banda, perquè els joves, a pesar que n'hi ha molts de provinents de la immigració (estrangera o de l'Estat), s'han escolaritzat en una època en què la presència del català a l'ensenyament garanteix, en la majoria dels casos, l'aprenentatge de la llengua. D'altra banda, a la franja dels majors de 64 anys és on hi ha un major nombre d'autòctons i també persones de la immigració interior de la dècada dels seixanta, que fa molts d'anys que arribaren a les Balears i han tengut el temps jugant a favor de la seva integració lingüística.

Per illa, el percentatge de la capacitat d'entendre la llengua és menor a Menorca per no gaire diferència (94,3 %; per un 97,2 % de Mallorca i un 96,0 % d'Eivissa i Formentera). En la de parlar, en canvi, Menorca (80,2 %) supera de molt Eivissa i Formentera (70,6 %), però no Mallorca (82,3 %).

Pel que fa al lloc de naixement, l'entenen el 99,9 % dels nascuts a l'àrea lingüística catalana, el 94,1 % dels nascuts a la resta d'Espanya i el 91,8 % dels estrangers. Aquí cal precisar que la immigració que va detectar l'enquesta és la que disposa de domicili amb telèfon fix, condició que implica un cert arrelament. Per això, les xifres referents als estrangers, tot i que els valors estan ponderats, s'han de matisar en termes globals, però són perfectament vàlides per a ser comparades amb les de l'enquesta del 2004.

Declaren que parlen el català el 97,9 % dels nascuts a l'àrea lingüística catalana (el 98,9 % dels nascuts a les Illes Balears) i el 58,5% dels nascuts a la resta d'Espanya, el mateix percentatge que d'estrangers.

Pel que fa a l'any d'arribada, per als no nascuts a les Illes Balears, es compleix que com més temps fa que hi resideixen, més alta és la proporció dels qui entenen el català: el 100,0 % dels arribats abans de 1958 i el 99,5 % dels arribats abans de 1978. Per contra, on trobam el percentatge menor de persones que l'entenen és entre els arribats després de l'any 1999: el 85,7 %. Entre aquests hi ha també el percentatge menor de catalanoparlants, són el 50,7 %; i el percentatge major torna a ser entre els arribats abans de 1958, que són el 94,3 %, la qual cosa ens confirma que, si bé el fet d'haver nascut a les Illes Balears és un factor determinant per a saber parlar la llengua pròpia, també ho és el temps de residència.

Pel que fa al lloc de naixement dels progenitors, una dada que revela l'enquesta és que, per a la qüestió d'entendre la llengua, no és tan determinant el lloc de naixement dels progenitors com el dels individus enquestats: declaren que entenen el català el 99,1 % dels nascuts a les Illes Balears amb un progenitor que també hi ha nascut, i el 100,0 % dels nascuts al territori amb pares que no hi havien nascut. Fet que no es repeteix, però, pel que fa a la capacitat de parlar en català: els individus nascuts a les Illes amb un progenitor que també hi ha nascut (98,2 %) o tots dos (99,7 %) superen els que tenen els pares que no hi han nascut (95,2 %). Aquestes diferències, però, són mínimes.

Així mateix trobam relació entre el nivell d'estudis i la capacitat d'entendre el català, que va del 95,7 % de persones amb estudis primaris fins al 98,2 % de persones amb estudis superiors. La correlació és semblant pel que fa a la capacitat de parlar-hi: un 83,7 % entre els que tenen estudis superiors i un 78,4 % per a les persones amb estudis primaris.

Taula 3.2. Coneixements de català segons el nivell d'estudis. 2014 (%)

	<i>L'entenen</i>	<i>El saben parlar</i>	<i>El saben llegir</i>	<i>El saben escriure</i>
Estudis primaris	95,7	78,4	74,1	43,8
Estudis secundaris	97,0	80,5	87,6	66,0
Estudis superiors	98,2	83,7	85,2	69,2
TOTAL	97,1	81,1	84,4	62,9

Pel que fa als estudis dels pares, no hi ha pràcticament diferència quant al coneixement passiu de català entre els qui tenen els pares amb estudis mitjans (97,7 %) i els qui tenen o tenien estudis superiors (97,0 %). El percentatge més baix continua sent el dels qui tenen els pares sense estudis (93,4 %). Aquesta situació es repeteix pel que fa a la capacitat de parlar la llengua, tot i que la distància és major: saben parlar català el 84,6 % dels individus que tenen els pares amb estudis mitjans, el 80,8 % dels que tenen estudis superiors, el 78,9 % dels que tenen estudis primaris i el 74,5 % dels que no tenen estudis.

La pràctica totalitat dels qui tenen el català com a llengua inicial i dels qui hi tenen el català i el castellà, saben parlar en català, però també el 67,5 % dels qui tenen el castellà com a llengua inicial i el 64,4 % dels qui hi tenen altres llengües.

Pel que fa a la llengua d'identificació, hi saben parlar el 100,0 % dels qui s'identifiquen com a catalanoparlants o indistintament amb la llengua catalana i la castellana, el 63,5 % dels qui s'identifiquen com a castellanoparlants i el 70,6 % dels qui s'identifiquen amb altres idiomes.

3.2. Català. Llegir i escriure

Pel que fa a la capacitat de llegir, la diferència entre sexes no és important: el percentatge se situa en un 84,6 % per als homes i un 82,3 % per a les dones. Però torna a cridar l'atenció que es repeteix la superioritat masculina en les habilitats passives i la femenina en les habilitats actives: saben escriure en català un 61,0 % dels homes i un 62,9 % de les dones.

L'edat, en canvi, és determinant. Un 93,1 % de les persones menors de 25 anys saben llegir en català, un 81,0 % de les persones de 25 a 44 anys (on se situa la immigració més recent), que és superada per baix pels majors de 64 anys, entre els quals només un 75,0 % hi saben llegir, fet causat per l'absència del català en la seva etapa d'escolarització (font: IBESTAT).

Pel que fa a la capacitat d'escriure, les diferències són majors: en saben un 91,0 % dels més joves i un 59,7 % dels qui tenen entre 25 i 34 anys. Novament els majors de 64 anys registren un percentatge menor: són un 45,2 %, els quals n'han hagut d'aprendre en edat adulta perquè no varen tenir l'oportunitat de fer-ho durant l'etapa escolar.

Taula 3.3. Coneixements de català per illes. 2014 (%)

	<i>L'entenen</i>	<i>El saben parlar</i>	<i>El saben llegir</i>	<i>El saben escriure</i>
Mallorca	97,2	82,3	83,9	62,4
Menorca	94,3	80,2	85,6	66,2
Eivissa i Formentera	96,0	70,6	79,7	56,8
TOTAL	96,8	80,5	83,5	61,9

Pel que fa al lloc de residència, és a Menorca on més individus saben llegir i escriure en català: el 85,6 % i el 66,2 %, respectivament. Les dades de Mallorca es concreten en un 84,1 % a Palma i un 83,7 % als pobles pel que fa a la lectura, i un 57,4 % de Palma i un 66,8 % dels que viuen als pobles, quant a la capacitat d'escriure.

Com és bo de suposar, el percentatge més alt de gent que sap llegir en català es troba entre els nascuts a territoris de parla catalana (96,7 %). Entre els que no hi varen néixer, no s'aprecia cap diferència important entre els nascuts a la resta de l'Estat espanyol (66,1 %) o a l'estranger (67,1 %). Pel que fa a la capacitat d'escriure: en sap el 82,9 % de les persones nascudes a territoris de parla catalana i el 33,0 % dels nascuts a la resta de l'Estat, que són superats pel 37,4 % dels nascuts a l'estranger.

Quan es té en compte l'any d'arribada, es compleix que com més temps de residència a les Illes Balears, més coneixement de català, perquè els qui més hi saben llegir són els arribats abans de l'any 1958 (96,1 %). Dels qui arribaren entre 1979 i 1998, saben llegir en català un 74,1 %, percentatge escassament superior al 73,5 % dels qui arribaren entre 1959 i 1978. Aquesta darrera franja és la que presenta un major percentatge d'individus capaços d'escriure en català: el 45,1 %.

Si atenem al nivell formatiu, els enquestats amb estudis secundaris superen els altres en capacitat de llegir en català: el 87,6 % en saben, per un 74,1 % dels que tenen estudis primaris i un 85,8 % dels que tenen estudis superiors. En canvi, aquests darrers són els que superen en percentatge pel que fa a la capacitat d'escriure: 69,2 %, el 66,0 % dels que tenen estudis secundaris, i el 43,8 % dels que tenen estudis primaris.

Taula 3.4. Coneixements de català dels immigrants segons l'any d'arribada. 2014 (%)

	<i>1923-1958</i>	<i>1959-1978</i>	<i>1979-1998</i>	<i>1999-2014</i>
L'entenen	100	99,5	96,9	85,7
El parlen	94,3	66,1	64,1	50,7
El llegeixen	96,1	73,5	74,1	61,1
L'escriuen	44,1	45,1	40,6	34,6

Però, pel que fa a la correlació amb el nivell d'estudis dels pares, si descartam els progenitors sense estudis (saben llegir en català el 73,9 % dels que tenen els pares sense estudis), sembla que com més estudis tenen els pares, menys capacitat de llegir en català tenen els fills (primaris 87,1 %, secundaris 86,7 %, universitaris 81,3 %). Tot el contrari del que passa amb la capacitat d'escriure, on es compleix que com més estudis tenen els pares, més capacitat d'escriure en català tenen els fills, però això només si descartam els progenitors universitaris: hi saben escriure el 43,7 % dels que tenen o tenien els pares sense

estudis, el 63,7 % amb estudis primaris, el 70,6 % amb estudis secundaris però el 61,1 % amb estudis superiors.

Una altra dada curiosa, però poc significativa, que ens revela l'enquesta és que saben llegir en català el 100,0 % dels que declaren que la seva llengua inicial són tant el català com el castellà, i només un 96,9 % dels que declaren que ho és el català. Semblantment passa amb la capacitat d'escriure: un 91,4 % del primer grup hi sap escriure i només un 81,8 % dels que tenen només el català com a llengua inicial.

Aquest fenomen no passa quan es tracta de la llengua d'identificació pel que fa a la capacitat de llegir: coincideixen en el 97,3 % els que hi tenen el català i els que hi tenen el català i el castellà indistintament. Però torna a succeir amb la capacitat d'escriure: en saben el 82,4 % dels catalanolingües i el 85,6 % dels que s'identifiquen amb les dues llengües.

En la franja de les persones de més edat és on hi ha menys alfabetitzats en llengua catalana (el 54,4 % dels majors de 65 anys i el 40,1 % dels qui tenen entre 50 i 64 anys). Aquests resultats s'expliquen perquè la primera generació que va estudiar català a l'escola, després del final de la dictadura militar, és la nascuda els anys setanta, i molts catalanoparlants de llengua inicial nascuts anteriorment no han tengut fàcil accés a l'ensenyament de la llengua.

D'altra banda, convé tenir en compte que la percepció que poden tenir els diferents enquestats del significat de *saber llegir* o *saber escriure* pot presentar diferències pel que fa al grau d'autoexigència; això podria explicar alguns dels valors que poden semblar sorprenents.

3.3. Comparació amb l'enquesta de 2004

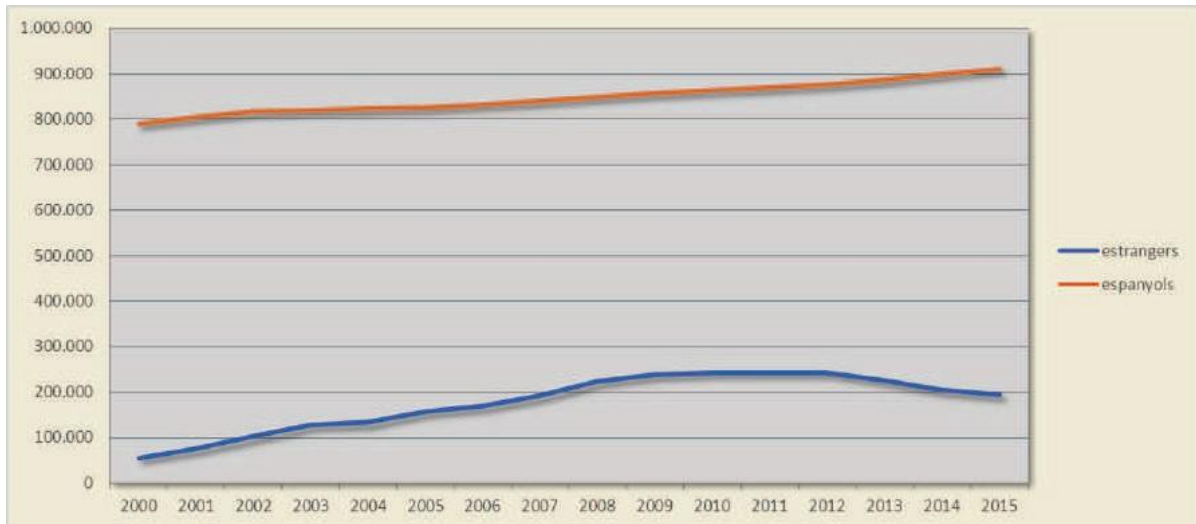
Si comparam les xifres del 2014 amb les de l'estudi de deu anys abans, el balanç indica un progrés en la normalització de la llengua catalana: totes les habilitats augmenten percentualment i en xifres absolutes.

Taula 3.5. Comparació de les quatre àrees de coneixements lingüístics de 2004-2014

		2004	Població	2014	Població	AUGMENT
Entendre	Sí	93,1 %	746.320	96,8 %	899.332	3,7 %
	No	6,9 %	55.496	3,2 %	30.090	
Parlar	Sí	74,6 %	598.224	80,5 %	748.511	5,9 %
	No	25,4 %	203.592	19,5 %	180.911	
Llegir	Sí	79,6 %	638.303	83,5 %	775.744	3,9 %
	No	20,4 %	163.513	16,5 %	153.678	
Escriure	Sí	46,9 %	375.837	61,9 %	575.762	14,0 %
	No	53,1 %	425.979	38,1 %	353.660	

Durant aquests deu anys la població ha experimentat un creixement fins a l'any 2011 i un lleuger decreixement a partir de llavors, que situa la xifra actual de població en un nivell semblant a la de l'any 2009.

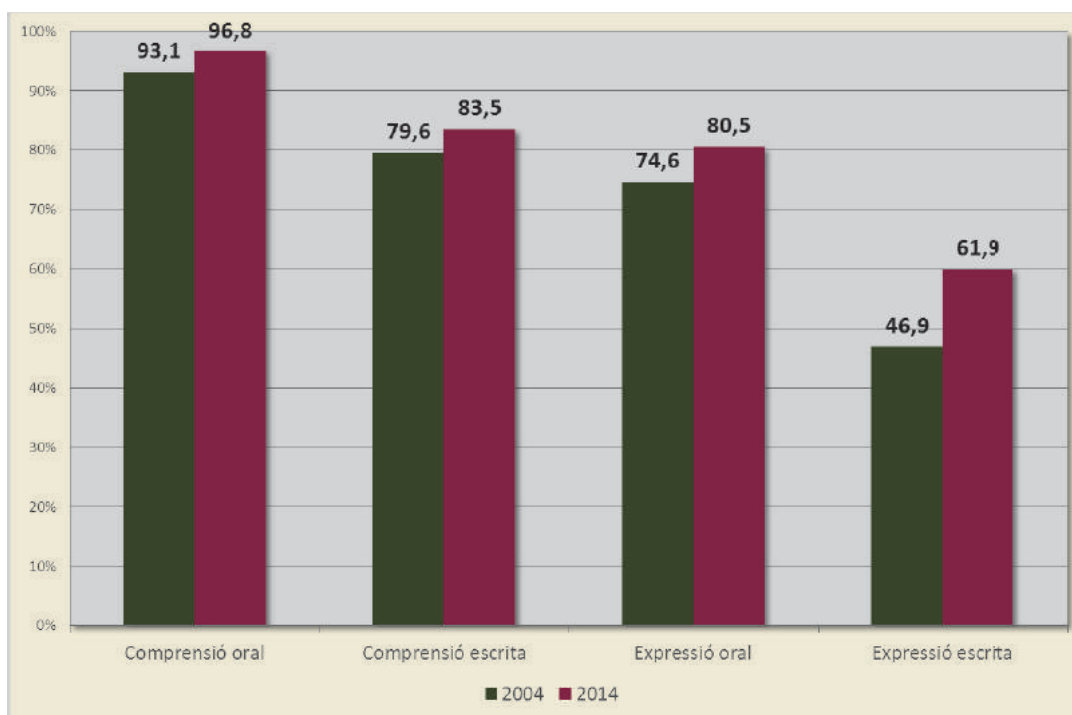
Gràfic 3.1. Creixement de la població de les Illes Balears segons la nacionalitat. 2000-2015

Tanmateix, el balanç de població és positiu, i a les Illes Balears hi ha, el 2014, 47.606 habitants majors de 15 anys més que el 2004. I a pesar que aquest increment és degut en part a la immigració, en xifres absolutes tenim 150.287 catalanoparlants més que l'any 2004, i 199.925 persones més que saben escriure en català. Els primers han passat de representar un 74,6 % de la població a ser el 80,5 %, i els qui saben escriure en català han passat del 46,9 % al 61,9 %.

Com que entre els autòctons la proporció de catalanoparlants era i és alt, l'increment que s'hi ha produït ja no podia ser més que reduït (el 2004 sabia parlar en català el 96,8 % de la població nascuda en territori de parla catalana resident a les Illes Balears —el 97,0 % dels nascuts a les Illes— i el 2014 passen a ser el 97,9 % —el 98,9 % dels nascuts a les Illes—); en canvi, entre els nouvinguts és on hi ha un augment significatiu: el 2004 sabia parlar en català el 41,6 % de la població nascuda fora del territori de parla catalana i el 2014 passa a ser el 58,5 %. Concretament, els procedents de l'Estat espanyol no catalanoparlant que han après a parlar en català han passat de ser el 43,5 % a ser el 58,5 %, i això representa 4.235 persones més. I pel que fa als estrangers, els que saben parlar en català eren el 36,5 % i ara són el 58,5 %, percentatge que representa 101.723 persones més.

Gràfic 3.2. Coneixements de llengua catalana. 2004 i 2014 (%)

Taula 3.6. Parlants de català segons el lloc de naixement 2004-2014

LLOC DE NAIXEMENT	Àrea lingüística		Resta Estat		Estranger		Total població	
	2004	2014	2004	2014	2004	2014	2004	2014
SÍ	464.413	508.741	102.213	106.449	31.598	133.321	598.224	748.511
	96,8 %	97,9 %	43,5 %	58,5 %	36,5 %	58,5 %	74,6 %	80,5 %
NO	15.557	10.914	132.985	75.378	55.050	94.619	203.592	180.911
	3,2 %	2,1 %	56,5 %	41,5 %	63,5 %	41,5 %	25,4 %	19,5 %
TOTAL	479.970	519.655	235.198	181.827	86.648	227.940	801.816	929.422
	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %

Les xifres totals de població estrangera i de la procedent de l'Estat són semblants (227.940 i 181.827 respectivament) i el percentatge de catalanoparlants dels dos grups és idèntic (58,5 %), però hi ha una diferència notable en les xifres absolutes de neoparlants, superior entre la població estrangera. Serà interessant veure què passa amb aquest ritme d'aprenentatge els propers anys.

3.4. Castellà. Coneixements

Més d'un 99,0 % dels habitants de les Illes Balears afirmen que entenen, parlen, llegeixen i escriuen el castellà. Així i tot, convé tenir en compte que, el fet que l'enquesta sigui a través de telèfon fix fa que no s'hagi pogut contactar amb el col·lectiu d'immigrants que estan en una situació més precària i transitòria, que són els que més desconeixen tant el castellà com el català.

3.5. Anglès. Coneixements

L'anglès és la llengua que, des dels anys setanta (la potenciació de l'anglès es va produir a l'Estat espanyol amb la Llei general d'educació de 1970), s'ha anat generalitzant com a idioma estranger al nostre sistema educatiu, i també és habitual com a llengua a les escoles en molts d'altres països emissors d'immigració. Aquesta circumstància, juntament amb l'aportació que fan els qui la tenen com a llengua primera (al voltant del 9,0 % dels nascuts a l'estranger procedeixen de països anglòfons), fa que sigui la llengua estrangera més coneguda a la nostra societat: un 68,7 % dels enquestats diuen que l'entenen, un 62,0 % que la parlen, un 59,7 % que la llegeixen i un 55,2 % que la saben escriure. La presència de l'anglès al sistema educatiu també explica que la capacitat d'entendre'l entre els menors de 29 anys arribi a un 91,8 % i a un 83,3 % en la franja següent (29-44 anys). En aquest darrer grup d'edat, s'hi troben la població que ja va estudiar anglès a l'escola i els immigrants (el parlen al voltant d'un 70,0 % de la població que va arribar a les Illes a partir de 1979). Els que menys l'entenen són els majors de 64 anys (el 32,4 %).

Pel que fa a la resta d'habilitats, també són les franges més joves les que tenen un percentatge més alt de resposta positiva: entre els menors de 25 anys el parlen el 90,0 %, hi poden llegir el 90,5 % i l'escriuen el 90,2 %, i només el 27,9 %, el 23,0 % i el 18,4 % respectivament dels majors de 64 anys.

La diferència per sexes, amb un 64,0 % d'homes que parlen anglès per un 60,2 % de les dones, és reduïda entre les dones i els homes nascuts a les Illes Balears o a l'Estat espanyol, i en canvi és major entre els nascuts a l'estranger: entre les dones nascudes a l'estranger el percentatge de les que saben parlar anglès és relativament menor (74,6 %) que el dels homes nascuts a l'estranger (81,6 %).

La diferència per lloc de residència és insignificant. En canvi, el lloc de naixement suposa diferències majors: saben parlar anglès el 60,7 % dels nascuts a territoris de parla catalana, el 46,0 % dels nascuts a la resta de l'Estat i el 77,9 % dels nascuts a l'estranger. Si tenim en compte únicament els qui diuen que el saben parlar amb total correcció, amb força correcció o regular, els valors són, respectivament, 49,1 %, 39,6 % i 65,3 %.

Les dades semblen confirmar que els bilingües ho tenen més fàcil per a aprendre idiomes nous en totes les combinacions d'idiomes, però concretament, dels que tenen com a llengua inicial tant el català com el castellà, un 69,8 % sap parlar anglès, per un 55,5 % dels catalanoparlants inicials i un 61,4 % dels

castellanoparlants. La distància entre aquestes dues darreres dades és una diferència que ens pot parlar de les generacions autòctones que no estudiaren anglès a l'escola i que professionalment encara no es dedicaren al turisme.

Tanmateix, la correlació entre coneixement d'anglès i nivell d'estudis ens diu que és bàsicament l'acadèmic el factor determinant per a saber anglès a les Illes Balears: parlen anglès el 29,9 % dels individus amb estudis primaris, el 66,3 % dels que tenen estudis secundaris i el 78,1 % dels que han assolit estudis universitaris. Trobam una progressió semblant en els estudis dels progenitors, que va del 34,7 % dels que tenen o tenien pares sense estudis, fins al 82,7 % dels que tenen o tenien pares amb estudis superiors.

3.6. Francès. Coneixements

Un 37,9 % de la població de les Illes Balears entén el francès. Aquesta llengua era la llengua estrangera que s'estudiava majoritàriament a l'escola abans que l'anglès, i és per això que el segment d'edat de la població que més l'entén són els que tenen entre 45 i 64 anys —el 51,6 % d'aquests l'entenen. També són ells els que més hi saben parlar: un 41,5 % (mentre que dins el conjunt de la població en sap un 28,7 %), hi saben llegir el 39,1 % (un 28,1 % de la població) i saben escriure en francès un 31,1 % d'aquesta franja d'edat (un 22,2 % del total de la població).

Per contra, els més joves (els que més anglès saben) són els que tenen un coneixement més baix de francès: un 23,1 % l'entén, un 13,7 % el sap parlar, el mateix percentatge dels qui el saben llegir, i solament un 11,6 % el sap escriure.

L'aportació que fan al coneixement del francès els francòfons d'origen no és tan elevada com la que fan els anglòfons, ja que només suposa al voltant del 4,0 %. Això fa que els valors de coneixement del francès siguin proporcionalment molt semblants entre els diversos grups d'enquestats segons les tres àrees de naixement que consideram. Així, els qui saben parlar amb total correcció, amb força correcció o de manera regular, representen el 20,5 % dels nascuts als territoris de parla catalana, el 15,3 % dels nascuts a les altres comunitats autònomes i el 21,0 % dels nascuts a l'estranger.

El fet que l'anglès desplaci el francès no és degut solament als efectes de l'escolarització actual que dona prioritat a l'anglès. La població estrangera també hi té un paper important, fet que és fàcilment comprovable perquè a Menorca, on la nacionalitat predominant entre la població estrangera és l'anglesa, només un 26,2 % de la població entén el francès, quan a la resta d'illes aquest percentatge s'incrementa fins al 39,8 % (font: IBESTAT).

3.7. Alemany. Coneixements

Pel que fa a l'alemany, l'entén un 18,8 % de la població, el parla un 17,3 %, el pot llegir un 14,2 % i l'escriu un 13,0 %. Aquestes dades estan molt per davall del coneixement de l'anglès i fins i tot del francès.

Pel lloc de naixement, els 14,1 % dels nascuts en territori de parla catalana diuen saber-lo parlar, entre els nascuts a la resta de l'Estat aquest valor se situa en el 12,9 % i entre els estrangers, en el 28,0 %. Pel que fa a la capacitat d'escriure'l, aquests valors són, respectivament, el 9,6 %, el 8,1 % i el 24,7 %. És evident que la important presència de població d'origen germanòfon (un 11,0 % de la població estrangera) és un dels elements que poden explicar la proporció de població estrangera que en pot fer ús, ja que en representa la meitat, aproximadament.

3.8. Conclusions

La conclusió més evident de l'estudi de les dades sobre coneixements lingüístics de llengua catalana és que ha augmentat el nombre de persones de les Illes Balears capaces d'entendre, parlar, llegir i escriure en català, respecte de les dades de la darrera enquesta, l'ES2004, sobretot per l'aprenentatge que han protagonitzat les persones estrangeres nouvingudes.

La capacitat d'entendre el català és molt elevada en tots els casos, això fa que no es puguin establir gaire diferències segons els subgrups a partir de variables independents. Quant a la capacitat de parlar en català, els percentatges més alts es localitzen en els extrems de les franges d'edat: entre els més joves i entre els més vells. Entre els més vells perquè la proporció de població autòctona és més elevada que en les altres franges i entre els més joves, a pesar d'haver-hi més component al·lòcton de primera o de segona generacions, gràcies a l'aprenentatge que es pot fer en el sistema escolar. En els grups d'edats intermèdies, els percentatges són menors perquè és on hi ha més població nouvinguda, d'arribada més recent i en bona part ja fora de l'etapa d'escolarització. En canvi, la capacitat d'escriure en català és més baixa en els grups de més edat (gens o poc influïts per l'aprenentatge del català en la seva etapa d'escolarització) i més alta en els grups més joves. D'aquesta manera, trobam que entre els més joves és on podem localitzar el major nombre d'individus que han adquirit les quatre habilitats bàsiques, respecte del català (més del 90 % hi respon afirmativament). En canvi, entre les persones majors hi ha un desequilibri pronunciat entre les habilitats orals i les escrites, sobretot en les productives.

Les quatre àrees de residència que hem diferenciat (badia de Palma, resta de Mallorca, Menorca i Eivissa i Formentera) no presenten diferències a tenir en compte pel que fa a les habilitats receptives, però

sí en les productives: Menorca és l'indret on estan més generalitzades, i Eivissa i Formentera on aquests valors són més baixos.

El lloc de naixement és una de les variables que més diferències reflecteix. Entre els nascuts a l'àrea lingüística catalana, el 90 % o més dels enquestats han adquirit les quatre habilitats. En canvi, entre els procedents de la resta de l'Estat o de l'estranger, aquests valors són més baixos, principalment pel que fa a les habilitats productives (parlar-hi i escriure-hi). Ara bé, entre els nascuts fora de l'àrea lingüística catalana, el temps que fa que resideixen a les Illes estableix diferències entre els qui fa més anys, que tenen més coneixements de català, i els qui han arribat més recentment.

Els coneixements de castellà estan generalitzats entre tota la població resident a les Balears. Així i tot, convé recordar que amb aquesta enquesta no hem pogut accedir als sectors de població més flotants, que, segurament, és on podríem trobar més individus amb coneixements lingüístics més precaris, tant de castellà com de català.

L'anglès és la llengua estrangera més coneguda (més del 50 %). Aquesta extensió del coneixement de l'anglès s'intensifica entre els estrangers i entre la població més jove, per efectes de l'escolarització, com demostra que el nivell d'estudis també presenti importants oscil·lacions.

El francès i l'alemany, per aquest ordre, se situen darrera de l'anglès. En les generacions més grans el coneixement del francès és més ampli que entre els més joves, probablement perquè, abans de ser-ho l'anglès, el francès era l'idioma estranger més present en l'ensenyament secundari. Prop d'un 30 % de la població de les Illes diuen saber-lo parlar. El coneixement de l'alemany és menys extens (la capacitat de parlar-lo no arriba al 20 %) i prop de la meitat dels qui en saben són d'origen estranger.

Capítol 4: Les llengües a les Illes Balears

Resum

En els processos de substitució o restitució lingüístiques, l'observació de l'evolució de la proporció de persones que tenen com a llengua inicial la llengua en retrocés o en expansió socials és un indicatiu important per a veure cap on avança el canvi. Quan aquesta llengua desapareix com a llengua de transmissió intergeneracional la seva continuïtat entra en crisi. Però, en situacions de canvis demogràfics a causa de processos migratoris, com és el cas de les Illes Balears, l'evolució dels valors de la llengua inicial es veuen interferits per l'aportació en altres llengües inicials que fan els parlants d'origen immigrant. Per això, també és una variable a tenir en compte la llengua que consideren com la seva llengua (o llengua d'identificació). En el nostre cas, hi ha més enquestats que identifiquen el català com la seva llengua dels que la varen tenir com a llengua inicial i, encara que la diferència entre els dos valors sigui petita, és un símptoma positiu: hi ha més adhesió que deserció, pel que fa al procés d'identificació amb el català. La llengua que els ciutadans usen habitualment mostra com, des d'aquest punt de vista, funciona la societat. Cal tenir en compte que, en situacions en què conviuen poliglots amb monolingües, si els primers saben la llengua dels segons, l'ús habitual de la llengua dels monolingües necessàriament incrementa la seva presència perquè esdevé la llengua de comunicació entre uns i altres, fins i tot en casos en què seria innecessari. En aquest capítol podem veure que, com a llengua habitual, el català redueix el seu valor en favor de l'ús del castellà, però, en canvi, si hi comptem els qui diuen tenir les dues llengües com a habituals, podem veure que hi ha més enquestats que usen el català habitualment que no els qui la tenen com a llengua inicial o d'identificació. Les diferències entre els valors en les tres variables són reduïdes, però mostren, tot i la situació complexa, que hi ha una certa tendència a l'expansió del català en aquests tres rols lingüístics.

4.1. Introducció

En aquest capítol es descriuen i s'analitzen les variables de llengua inicial, llengua d'identificació i llengua habitual a l'Enquesta d'usos lingüístics a les Illes Balears 2014 (EULIB2014).

Per *llengua inicial* s'entén la llengua (o les llengües) que la persona entrevistada manifesta haver parlat primer a casa. S'entén que aquesta llengua ha estat transmesa familiarment i que ha estat adquirida en el procés de socialització primària. Aquesta variable es correspon amb la pregunta 6 del qüestionari:

«Recorda quina llengua va parlar primer vostè, a casa, quan era petit?».

S'ha de distingir aquesta variable de la de la llengua amb els progenitors, que es construiria a partir de les preguntes «Amb la seva mare, en quina llengua parla o parlava?» i «Amb el seu pare, en quina llengua

parla o parlava?» (preguntes 18 i 26 del qüestionari, respectivament). Sovint ambdues variables han estat tractades com un mateix indicador, però més recentment s'observa que la relació entre aquestes no és tan forta. Tenorio (2013: 409), per exemple, exposa que en els grups d'edat més joves al Principat de Catalunya es detecta un distanciament en les dades de les dues variables a causa d'un augment del català com a llengua inicial, que en el cas de la llengua amb progenitors es dona en les combinacions entre català i castellà. Aquí només analitzarem la variable de la llengua inicial.

Hom considera que la llengua adquirida en primer lloc és un dels factors més importants per a analitzar les societats plurilingües. En la comunitat lingüística catalana, la primera llengua apresada encara continua determinant els comportaments lingüístics de la població, malgrat l'augment del percentatge de persones que aprenen dues o més llengües des de petits o de persones que declaren que tenen dues o més llengües com a pròpies (veg. Vila *et al.* 2002: 95-96).

Aquest concepte també rep sovint, a més del nom de *llengua inicial*, els de *primera llengua* o *llengua primera*, *L1* i *llengua materna*. Aquest darrer terme és qüestionat per diversos motius (veg., per exemple, Vila *et al.* 2002, O'Donnell 2001 i Tudela 2002). També hi ha estudis, com ara Torres (coord.) (2005: 12), que rebutgen l'ús del terme *llengua primera* i consideren més productiu el de *llengua inicial*.

La *llengua d'identificació* es correspon amb la pregunta 1 del qüestionari: «Quina és la seva llengua?», que té un aclariment: «Ens referim a la llengua que considera com a pròpia». Té unes característiques molt diferents de la llengua inicial, ja que està relacionada amb la identitat de l'individu. Es considera una variable molt productiva en l'anàlisi de dades.

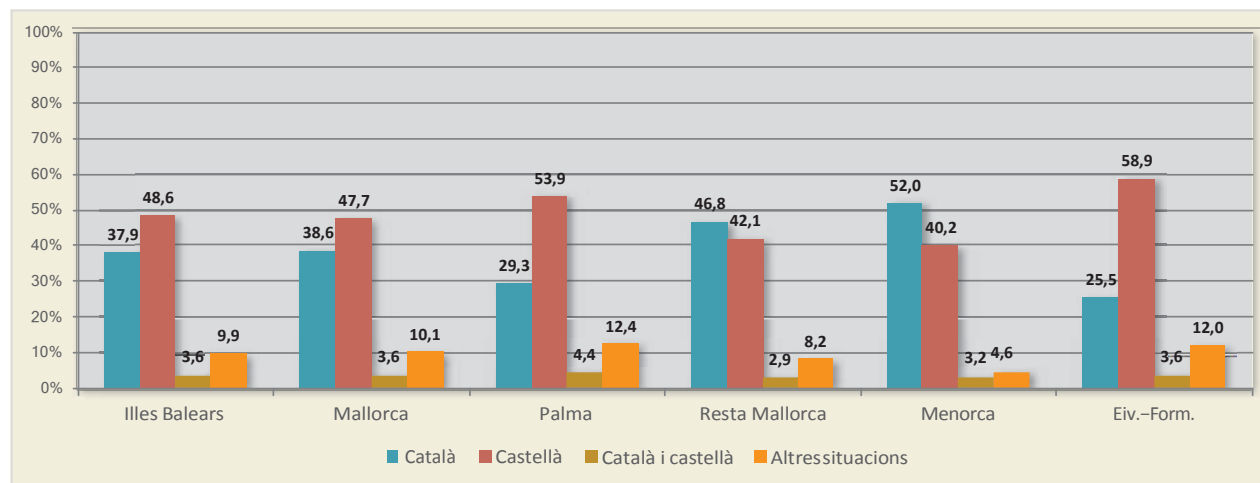
Aquesta variable també és anomenada *llengua pròpia*, terme que alguns autors entenen més poc adequat pel sentit col·lectiu, polític i institucional que pot tenir (veg. Torres (coord.) 2005: 12).

La *llengua habitual* és la que l'entrevistat declara que empra de forma més freqüent. Pot coincidir o no amb la llengua inicial o amb la llengua d'identificació. Respon a la pregunta «Quina és la seva llengua habitual?», la setena del qüestionari, que també té un aclariment: «Ens referim a la llengua que parla més sovint». La resposta a aquesta pregunta es pot considerar un indicador de l'ús lingüístic de l'entrevistat, però no és l'únic que s'obté de l'enquesta. De fet, s'ha qüestionat la validesa de la pregunta vinculada amb la llengua habitual (veg. Vila 2009). Fins i tot, hi ha estudis que han optat per no fer servir els resultats de la pregunta sobre llengua habitual, perquè consideren que informa tant sobre l'ús com sobre la identitat lingüística i és ambigua, i s'han centrat en les respostes relatives a la llengua d'identificació i a l'ús lingüístic en general (apartat d'autovaloració d'ús del qüestionari) (veg., per exemple, Torres (coord.) 2005: 13. Aquest estudi analitza els resultats de l'Enquesta sobre els usos lingüístics a Catalunya de l'any 2003). Anàlisis d'estudis posteriors, com ara l'Enquesta d'usos lingüístics de la població de l'any 2008, sí que inclouen aquesta variable, tot i que completada amb altres indicadors.).

Probablement, qualsevol dada que pretengui resumir sintèticament l'ús lingüístic no s'ajustarà prou a la complexitat que té a la nostra societat, motiu pel qual convé complementar-la amb altres indicadors més complexos (veg. Fabà 2011: 79). Per a obtenir més informació sobre els usos lingüístics, podeu consultar el capítol 8 d'aquest estudi.

4.2. La llengua inicial

Gràfic 4.1. Llengua inicial per unitats territorials. 2014

Pel que fa a la llengua inicial, podem dir que, en el conjunt de les Illes Balears, gairebé la meitat dels enquestats (48,6 %) tenen el castellà com a llengua inicial (recordem que prop d'un 40,0 % de la població ha nascut fora de l'àrea lingüística catalana), el català és la llengua inicial d'un 37,9 % i la resta tenen o bé altres llengües inicials o altres combinacions (un 9,9 %) o bé el català i el castellà per igual (un 3,6 %).

Aquesta distribució de llengües inicials no és uniforme en el conjunt de les Illes, sinó que observem una realitat molt diferent a Menorca i a Eivissa-Formentera. Mallorca, globalment, obté uns resultats similars als del conjunt de l'arxipèlag (pel pes de la població que representa —un 80,0 %— i pel comportament de signe contrari que representen Menorca i Eivissa-Formentera). Ara bé, desglossant l'illa entre Palma, per una banda, i la resta, per l'altra, també trobam situacions ben diferenciades: Palma s'acostaria més a la distribució d'Eivissa-Formentera i la resta de Mallorca, a la de Menorca. Cal destacar que aquesta situació es reproduïx per a cada una de les variables observades.

A Eivissa-Formentera el català com a llengua inicial obté el valor més baix (25,5 %) i a Menorca, el més alt (52,0 %, un poc més del doble). De fet, Menorca és l'únic lloc on el català és la llengua inicial de la majoria dels enquestats. Per contra, el castellà com a llengua inicial és més nombrós a Eivissa-Formentera (58,9 %) i on ho és menys és a Menorca (40,2 %).

S'ha de dir que a Menorca és on hi ha un percentatge més alt de persones nades a territoris de parla catalana (68,1 %). Igualment, convé recordar que a Eivissa-Formentera la població nascuda fora de l'àrea lingüística se situa per damunt del 50,0 % (50,7 % a Eivissa i 53,0 % a Formentera).

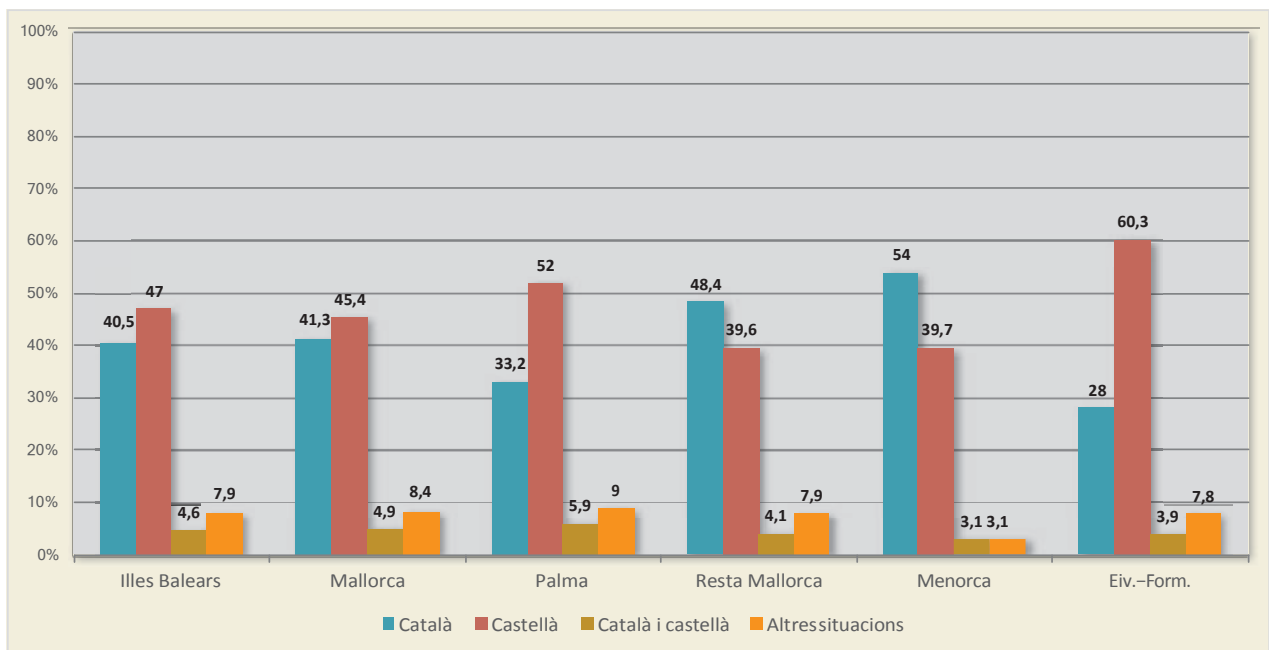
Finalment, podem comentar que els bilingües inicials (en aquest capítol emprarem aquest terme per a identificar els subjectes que tenen el català i el castellà per igual com a llengua inicial) són molt poc nombrosos arreu. Les altres llengües o combinacions es mouen al voltant dels 10 punts, excepte a Menorca (4,6 %).

Respecte dels resultats obtinguts l'any 2004 mitjançant l'Enquesta sociolingüística (ES2004), observam que hi ha una disminució del català com a llengua inicial (-4,7 punts). La resta de categories augmenten aproximadament entre 1 i 2 punts.

4.3. La llengua d'identificació

Si miram els resultats obtinguts per a la variable de la llengua d'identificació, podem veure que, en el conjunt de les Illes, un 47,0 % dels enquestats considera que la seva llengua és el castellà, un 40,5 % s'identifica amb el català i, a molta distància, trobam els qui consideren com a llengua pròpia altres llengües o combinacions (7,9 %) o català i castellà per igual (4,6 %).

Gràfic 4.2. Llengua d'identificació per unitats territorials. 2014

Com passa en totes les variables, el castellà és la llengua més nombrosa. Cal notar, això no obstant, que la distància entre les dues llengües principals (català i castellà) s'ha reduït respecte de la variable de la llengua inicial.

Novament les dades agrupades per illes ens ofereixen una radiografia diferent. També en aquest cas és a Eivissa-Formentera on el català com a llengua d'identificació obté el valor més baix (28,0 %) i a Menorca, el més alt (54,0 %, gairebé el doble). Per contra, el castellà com a llengua d'identificació és més nombrós a Eivissa-Formentera (60,3 %) i ho és menys a Menorca (39,7 %) i a la resta de Mallorca (39,6 %).

Els bilingües identitaris, és a dir, els subjectes que s'identifiquen amb el català i el castellà per igual, se situen entre el 4,0 % i el 6,0 %. Pel que fa a les altres llengües o combinacions, es mouen al voltant del 8-9 %. En tots dos casos, Menorca presenta uns valors més baixos (3,1 %).

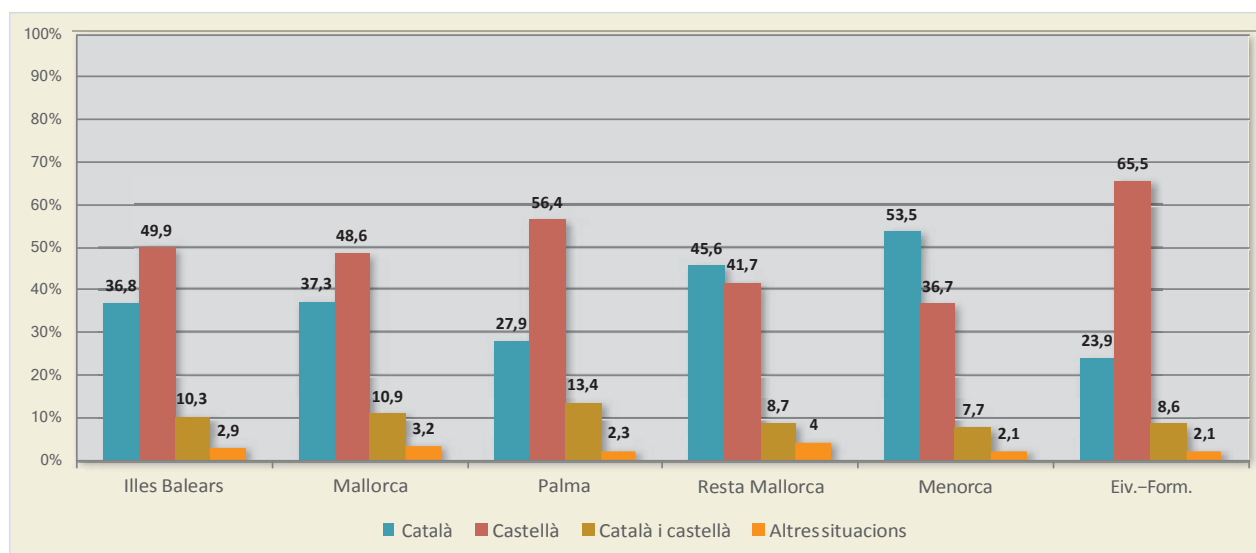
Un altre cop l'únic lloc on el català és la llengua (en aquest cas, d'identificació) de la majoria dels enquestats és Menorca.

També en aquest cas la comparació amb els resultats del 2004 ens permet detectar una disminució del català com a llengua d'identificació (-5,1 punts). La resta de categories augmenten. Cal destacar que aquesta era l'única variable de les tres analitzades en què el català predominava segons les dades de l'ES2004.

4.4. La llengua habitual

Respecte de la llengua habitual, podem dir que globalment a les Illes Balears pràcticament un 50,0 % dels enquestats declaren que tenen el castellà com a llengua habitual, el català és la llengua habitual d'un 36,8 % i, per darrere, trobam el català i el castellà per igual (10,3 %) i altres llengües o combinacions (2,9 %).

Gràfic 4.3. Llengua habitual per unitats territorials. 2014

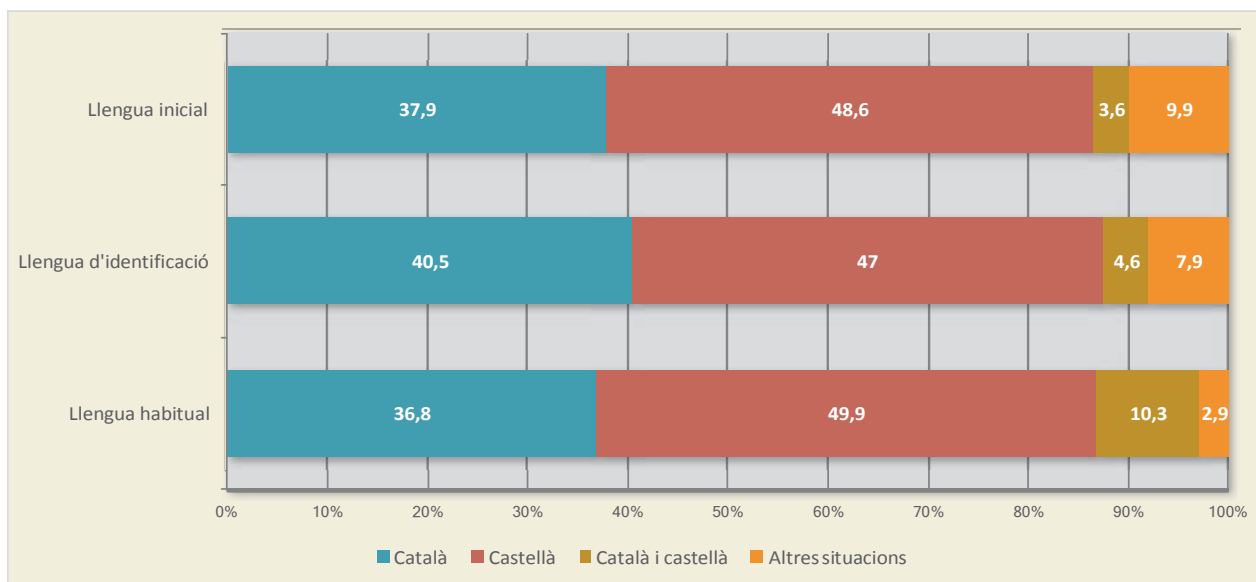
Destaca un lleu augment del castellà i una lleu disminució del català respecte dels valors de les dues variables anteriors. També puja notablement el català i castellà per igual, i baixen, com és lògic esperar, les altres llengües o combinacions.

La distribució de la llengua habitual per illes és similar a la de les altres dues variables. Ara bé, cal remarcar que la distància entre Menorca i Eivissa-Formentera s'ha incrementat, especialment per als valors del castellà.

Novament, si comparem els resultats del 2014 amb els del 2004, es detecta, com en les dues variables anteriors, un descens del català, més notable en aquest cas (-8,2 punts). També disminueix lleugerament el valor de les altres llengües o combinacions (-0,7 punts). L'augment es reparteix entre el castellà (3,8 punts) i, sobretot, el català i castellà per igual (5 punts).

4.5. Comparació de variables

Gràfic 4.4. Llengua inicial, llengua d'identificació i llengua habitual. 2014

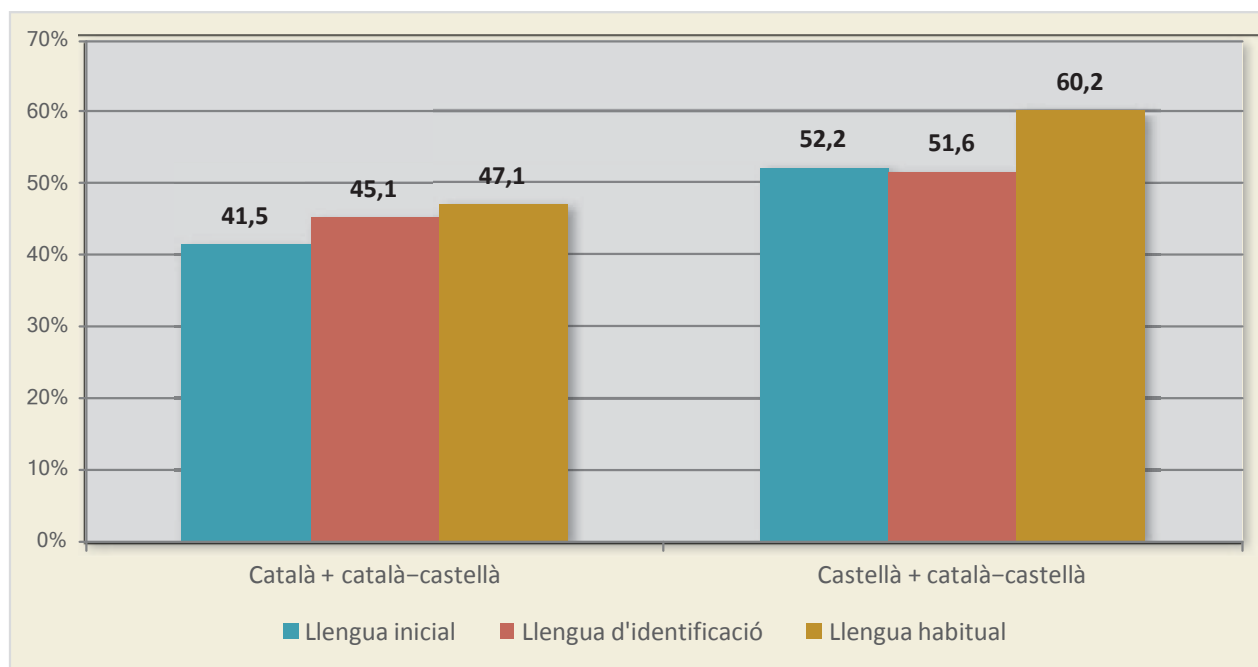
Com ja s'ha dit, el castellà és la llengua de més enquestats al conjunt de les Illes Balears com a llengua inicial, com a llengua d'identificació i com a llengua habitual. Tot i que les diferències són petites, respecte de la situació de llengua inicial, té un valor més baix com a llengua d'identificació i més alt com a llengua habitual. En el cas del català, al contrari, el valor més alt que assolix fa referència a la identitat i el més baix, a l'ús. Pel que fa al català i castellà per igual, destaca l'increment com a llengua habitual. Finalment, es redueix l'opció d'altres situacions com a llengua d'identificació i, sobretot, com a llengua habitual.

L'any 2004 es produïa un augment del català, respecte dels valors com a llengua inicial, com a llengua d'identificació i també com a llengua habitual. En el cas del castellà, aleshores disminuïa com a llengua d'identificació i com a llengua habitual.

Respecte de les diferències entre les tres variables per unitats territorials, només comentarem que Eivissa-Formentera és l'únic lloc on el castellà augmenta com a llengua d'identificació i que a Menorca el català augmenta no tan sols com a llengua d'identificació, sinó també com a llengua habitual. A més, en

aquest darrer lloc, el castellà davalla com a llengua d'identificació i també, i sobretot, com a llengua habitual.

Gràfic 4.5. Llengua inicial, llengua d'identificació i llengua habitual. Català i castellà + català-castellà. 2014

Una altra perspectiva, probablement més acostada a la realitat lingüística, ens la dona la consideració conjunta dels valors obtinguts per a les opcions de català o de castellà i de català-castellà (recordem que aquesta categoria considera les dues llengües per igual). D'aquesta manera, obtenim el nombre d'enquestats que tenen el català o el castellà, tot sol o juntament amb l'altre idioma, com a llengua inicial, com a llengua d'identificació i com a llengua habitual.

Observam així que el català augmenta com a llengua d'identificació respecte dels valors com a llengua inicial, però també augmenta com a llengua habitual (tota sola o juntament amb el castellà). Recordem que considerant només l'opció de català, sense tenir en compte els qui manifesten que la llengua que parlen més sovint és el català i el castellà per igual, el català com a llengua habitual disminuïa.

Pel que fa al castellà, manté, respecte de la llengua inicial, la disminució com a llengua d'identificació —tot i que és més lleu— i l'augment com a llengua habitual —més pronunciat.

Els valors acumulats de català o castellà i de català i castellà per igual obtinguts mitjançant l'ES2004 ens permeten confirmar la tendència observada per al català, això és, augment com a llengua d'identificació i com a llengua habitual respecte dels valors com a llengua inicial. Ara bé, en el cas del castellà, si bé es manté la disminució com a llengua d'identificació, ja no es produeix un descens com a llengua habitual, sinó un augment.

Tanmateix, la informació més rellevant l'obtenim de la comparació entre els valors relatius del 2004 i els del 2014, que ens permeten afirmar que el català davalla en les tres variables analitzades i que el castellà augmenta, de forma més significativa com a llengua habitual.

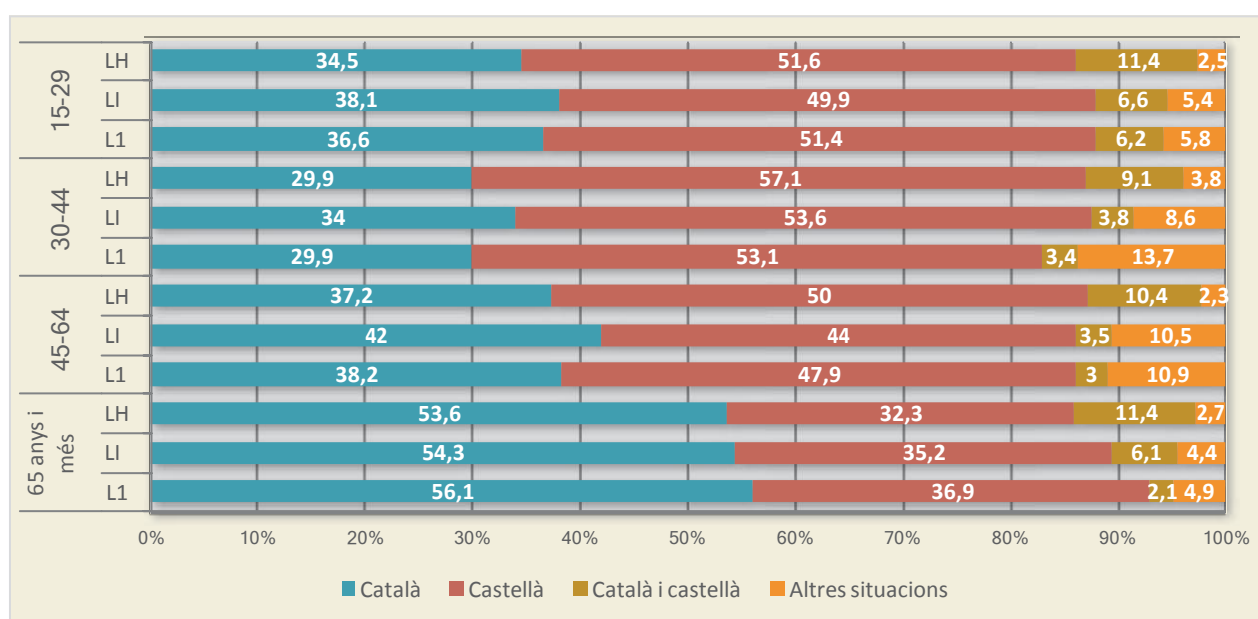
Taula 4.1. Llengua inicial, llengua d'identificació i llengua habitual. Català i castellà + català-castellà. Comparació 2004-2014 (%)

		<i>ES2004</i>	<i>EULIB2014</i>
Català + català-castellà	Llengua inicial	44,4	41,5
	Llengua d'identificació	49,5	45,1
	Llengua habitual	50,3	47,1
Castellà + català-castellà	Llengua inicial	49,5	52,2
	Llengua d'identificació	49,2	51,6
	Llengua habitual	51,4	60,2

4.6. L'edat dels enquestats

Un altre aspecte molt important que cal tenir en compte és l'edat. Pel que fa a la llengua inicial, podem destacar que, entre els enquestats més joves (15-29 i 30-44), són majoritaris els castellanoparlants inicials. Els catalanoparlants inicials ho són entre els enquestats de més edat (a partir de 64 anys). Entre els 45 i els 64 anys el castellà és la llengua inicial més nombrosa dels enquestats, tot i que no arriba al 50,0 %.

Gràfic 4.6. Llengua inicial, llengua d'identificació i llengua habitual per grups d'edat. 2014

L1: llengua inicial. LI: llengua d'identificació. LH: llengua habitual.

Els bilingües inicials, encara que representen un percentatge molt baix, augmenten a mesura que disminueix l'edat.

Respecte de la llengua d'identificació, els castellanolingües representen el grup més nombrós en totes les franges d'edat excepte en la de 65 anys o més, en què el grup més nombrós és el dels catalanolingües.

Finalment, per a la variable de llengua habitual, destaca el fet que el castellà és la llengua habitual majoritària (amb percentatges per damunt del 50,0 %) en totes les franges d'edat excepte en la de 65 o més, en què ho és el català.

Com hem pogut veure, doncs, el català tan sols és el grup majoritari en les tres variables en la franja de 65 anys o més.

En el grup de 30-44 anys es donen els resultats més baixos per al català i més alts per al castellà. Cal tenir present que és la franja d'edat on hi ha més presència de població immigrada.

La comparació de les tres variables per grups d'edat ens permet observar que el català augmenta com a llengua d'identificació respecte de la llengua inicial en les tres primeres franges d'edat excepte en la de 65 anys o més. També disminueix com a llengua habitual, excepte en la franja de 30-44 anys, on es manté. Aquesta disminució es veu en part compensada en totes les franges d'edat per un augment notable del català i el castellà per igual com a llengua habitual respecte de les altres dues variables.

Fixem-nos que, entre els més joves (15-29 anys), el castellà no augmenta com a llengua habitual respecte de la llengua inicial, sinó que es manté. En la franja de 65 anys o més, baixa.

Si prenem com a punt de referència les dades del 2004, observem que el català augmenta entre els joves de 15-29 anys com a llengua inicial (2,4 punts), com a llengua d'identificació (1,6 punts) i també com a llengua habitual (2,0 punts). En la resta de franges d'edat, aquesta llengua disminueix, especialment entre els qui tenen entre 30 i 44 anys (-8,3 / -9,0 / -12,8) i entre els de més de 64 anys (-9,0 / -10,6 / -12,9). Per contra, el castellà augmenta en les tres variables en totes les franges d'edat, sobretot en la de 65 anys i més (9,9 / 10,1 / 8,2), excepte en la dels més joves (-3,7 / -6,0 / -7,7). També destaca l'augment generalitzat de l'opció de català-castellà per igual, sobretot com a llengua habitual, principalment entre els qui tenen entre 15 i 29 anys (3,2 / 3,4 / 6,2).

4.7. La procedència, un factor determinant

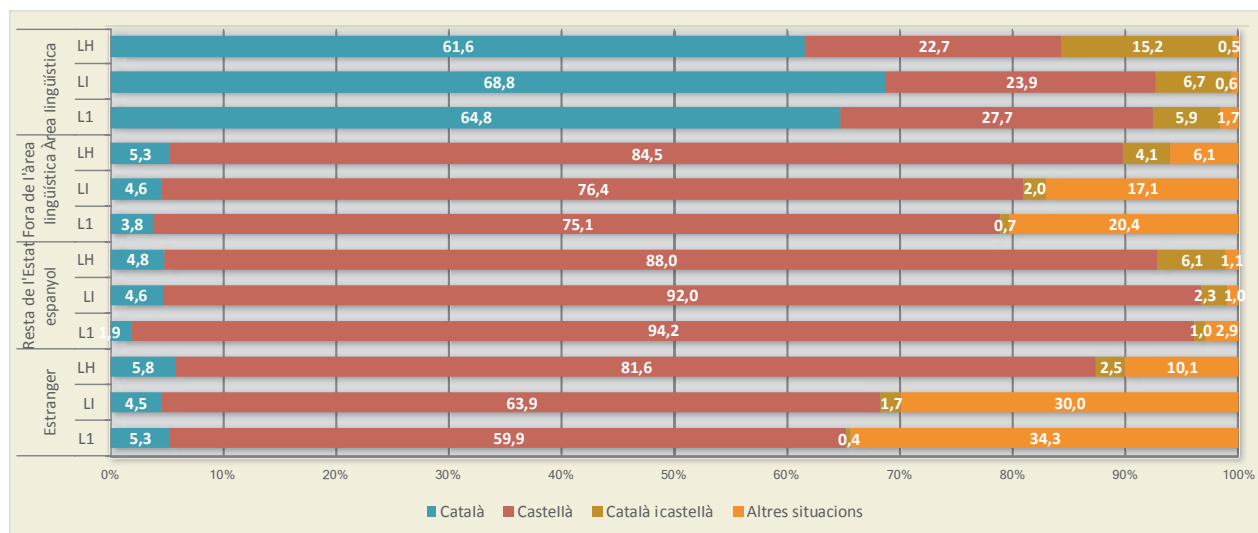
Ja hem comentat a l'inici que la llengua adquirida en primer lloc és un dels factors d'anàlisi més important de les societats plurilingües i que es considera que, en la comunitat lingüística catalana, la primera llengua apresada encara continua determinant els comportaments lingüístics de la població.

Cal complementar aquesta informació amb la relativa a la procedència, a partir de la variable simple sobre el lloc de naixement de l'enquestat i d'una variable construïda, l'origen geogràfic familiar, que agrupa la informació sobre el lloc de naixement de l'enquestat, de la seva mare i del seu pare. Ambdues

variables incideixen de forma clara en la determinació de la llengua inicial, la llengua d'identificació i la llengua habitual dels enquestats per al conjunt de les Illes Balears. Ja en altres estudis s'ha observat que l'origen geogràfic familiar, i en especial la subvariable sobre l'origen dels progenitors, té una gran incidència sobre l'ús i les actituds lingüístiques (veg. Torres (coord.) 2005: 13).

Gràfic 4.7. Llengua inicial, llengua d'identificació i llengua habitual per lloc de procedència.

2014

L1: llengua inicial. LI: llengua d'identificació. LH: llengua habitual.

Pel que fa al lloc de procedència, gairebé dos terços dels enquestats a les Illes Balears que han nascut a les Illes, al Principat de Catalunya i al País Valencià tenen el català com a llengua inicial. Un poc més d'una quarta part hi té el castellà.

Valorats conjuntament tots els al·lòctons, s'observa que tres quartes parts són castellanoparlants inicials i un 20,0 % té altres situacions inicials. Un 3,8 % té el català com a llengua inicial.

Si miram tan sols els nascuts a la resta de l'Estat espanyol, gairebé tots són castellanoparlants inicials (94,2 %). Els estrangers pràcticament es reparteixen entre els qui tenen el castellà com a llengua inicial (60,0 %) i els qui tenen altres llengües o combinacions (34,3 %).

Respecte de la llengua d'identificació, observam que els nats a terres de parla catalana s'identifiquen majoritàriament amb el català (68,8 %).

Pel que fa als procedents de fora de l'àrea lingüística, la majoria (76,4 %) considera que la seva llengua és el castellà. Un 17,1 % s'identifica amb altres llengües o combinacions, un 4,6 % amb el català i un 2,0 % amb el català i el castellà per igual.

Aquesta distribució varia si distingim entre els qui han nascut a la resta de l'Estat espanyol i els qui ho han fet a l'estranger. Entre els primers, com era previsible, la gran majoria (92,0 %) s'identifica amb el castellà. Pel que fa als estrangers, gairebé dos terços s'identifiquen amb el castellà i el terç restant, amb altres llengües o combinacions.

Quant a la llengua habitual, podem comentar que un poc més d'un 60,0 % dels nascuts a l'àrea lingüística tenen el català com a llengua habitual.

Entre els nascuts fora de l'àrea lingüística, el castellà és la llengua habitual majoritària, amb un 84,5 %. Respecte de la llengua habitual, les diferències entre els nats a la resta de l'Estat i els nats a l'estranger no són gaire importants, com sí que passa respecte de la llengua inicial o d'identificació (30 punts de diferència). Observam, per tant, que els estrangers adopten com a llengua habitual el castellà, encara que no la tinguin com a llengua inicial o d'identificació.

Entre els nascuts a l'àrea lingüística, hi ha, respecte de la llengua inicial, un increment del català com a llengua d'identificació, però una disminució com a llengua habitual. El castellà disminueix com a llengua d'identificació i també com a llengua habitual. Augmenta significativament el català-castellà per igual com a llengua habitual.

Si valoram conjuntament els resultats de català i de català-castellà, veim que hi ha un augment de les persones que tenen el català (tot sol o conjuntament amb el castellà) com a llengua d'identificació i també com a llengua habitual respecte de les qui el tenen com a llengua inicial (70,7 / 75,5 / 76,8). Els valors acumulats de castellà i català-castellà ens indiquen una disminució del castellà com a llengua d'identificació i un augment com a llengua habitual (33,6 / 30,6 / 37,9).

Entre els nascuts a la resta de l'Estat, el català augmenta com a llengua d'identificació i com a llengua habitual, tot i que els valors són molt baixos. Crida l'atenció que en aquest grup el castellà perdi pes com a llengua habitual.

Ja hem comentat que entre els estrangers augmenta significativament el castellà com a llengua habitual, en detriment de les altres situacions. De fet, podem remarcar que el castellà guanya parlants habituals gràcies en bona part als residents nascuts a l'estranger.

Una altra perspectiva respecte de la procedència ens la dona la variable de l'origen geogràfic familiar de cada individu, que com hem dit agrupa la informació sobre el lloc de naixement de l'enquestat, de la seva mare i del seu pare. Ja hem avançat que l'origen geogràfic familiar, i en concret l'origen dels progenitors, és fins i tot més determinant de la llengua inicial, la llengua d'identificació i la llengua habitual que no el lloc de procedència.

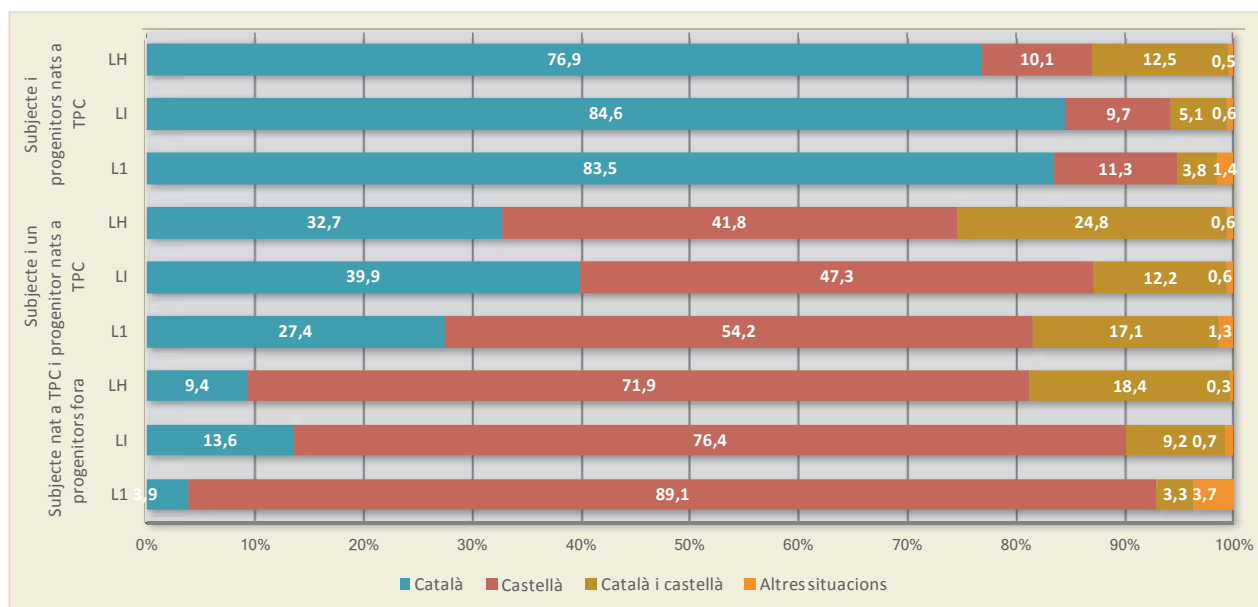
El català és la llengua inicial majoritària (83,5 %) entre els subjectes nats a territoris de parla catalana amb els dos progenitors que també hi han nascut. Podem parlar, per tant, d'un percentatge alt de transmissió de la llengua quan no hi ha cap progenitor nascut fora.

Ara bé, aquesta situació canvia, i molt, quan un dels progenitors ha nascut fora de l'àrea lingüística. En aquest cas, el català com a llengua inicial baixa fins al 27,4 %. El castellà és la llengua inicial majoritària (54,2 %), tot i que el català-castellà té una presència notable (17,1 %).

Si són els dos progenitors que han nascut fora, el català com a llengua inicial queda reduït a un 3,9 %. Nou de cada deu persones nascudes a territoris de parla catalana amb els dos progenitors nascuts fora tenen el castellà com a llengua inicial.

Gràfic 4.8. Llengua inicial, llengua d'identificació i llengua habitual per origen geogràfic familiar.

2014

L1: llengua inicial. LI: llengua d'identificació. LH: llengua habitual. TPC: territoris de parla catalana.

Si analitzam els resultats per a la llengua d'identificació, entre els nascuts a territoris de parla catalana amb progenitors que també hi han nascut, el català augmenta lleugerament respecte de la llengua inicial i també ho fa el català-castellà. El castellà disminueix, també lleument.

És, però, entre els qui tenen un progenitor nascut fora o, dit d'una altra manera, entre els qui tenen un progenitor nascut aquí que es dona l'increment més elevat del català com a llengua d'identificació (12,5 punts). Aquest augment del català es produeix en detriment del castellà i del català-castellà com a llengües d'identificació (el castellà perd 7 punts i el català-castellà, 5).

Entre els qui tenen els dos progenitors de fora també hi ha un increment notable del català com a llengua d'identificació (10 punts). En aquest cas, l'augment és compartit pel català-castellà (6 punts). Baixen el castellà (-13 punts) i les altres situacions (-3 punts).

Pel que fa a la llengua habitual, el català baixa, respecte de la llengua inicial, entre els nats a l'àrea lingüística amb progenitors que també hi han nascut (-6,6 punts), però puja el català-castellà per igual (8,7 punts). El castellà baixa lleugerament.

Si consideram els subjectes que han nascut a territoris de parla catalana amb un progenitor que també hi ha nascut, el català augmenta com a llengua habitual respecte de la llengua inicial (tot i que baixa respecte de la llengua d'identificació), però sobretot augmenta el grup de persones que declaren que tenen com a llengua habitual el català-castellà per igual. El castellà disminueix significativament.

Una situació similar, però amb valors més baixos, es dona entre els nascuts a l'àrea lingüística amb els dos progenitors de fora.

4.8. Capacitat d'atracció

Un aspecte que convé analitzar és la capacitat d'atracció del català, això és, l'increment dels qui la tenen com a llengua d'identificació respecte dels qui la tenen com a llengua inicial, la qual cosa s'interpreta com un indicador de la vitalitat d'aquesta llengua (veg. Fabà 2005 i 2011). En un context sociolingüístic com el de les Illes Balears, amb un percentatge tan gran de població al·loglota, aquesta capacitat d'atracció és fonamental per a garantir la continuïtat del català.

En aquest apartat ens centrarem en la vinculació entre les dues variables, malgrat que al llarg del capítol ja n'hem observat alguns aspectes.

Per a analitzar el fenomen d'una forma sistemàtica, s'ha construït un índex d'atracció, que pretén mesurar els avenços o els retrocessos de la identificació lingüística amb el català, comparant els percentatges de catalanolingües o bilingües identitaris amb els de catalanoparlants o bilingües inicials. La formulació del càlcul de l'índex d'atracció és una versió revisada a partir de les dues que elabora Fabà (2005: 221 i 2011: 71). Aquest índex té un recorregut de -1 a 1, entenent que quan assoleix un valor positiu hi ha un increment de la identificació amb el català, mentre que si és negatiu es redueix la identificació. Així, un valor -1 implicaria que tothom té el català com a llengua inicial i ningú no el té com a llengua d'identificació; per contra, un valor 1 comportaria que ningú no té el català com a llengua inicial i tothom el té com a llengua d'identificació. Es calcula de la manera següent:

$$\text{Índex d'atracció del català} = \left[\frac{\% \text{ català com a llengua d'identificació} + (\% \text{ català i castellà com a llengua d'identificació} / 2)}{\% \text{ català com a llengua inicial} + (\% \text{ català i castellà com a llengua inicial} / 2)} \right] / 100$$

Com a resultat d'aquestes operacions, tenim que l'índex d'atracció del català al conjunt de les Illes Balears és de 0,031. El valor de l'índex és positiu, la qual cosa indica que la llengua catalana té una certa capacitat d'atracció. Ara bé, tenint en compte que l'índex té un recorregut que va de -1 a 1, es tracta d'un valor baix.

Si calculam l'índex per a cada una de les unitats territorials distingides en l'enquesta, els resultats són els següents (els índexs s'han arrodonit a les mil·lèsimes):

Taula 4.2. Índex d'atracció de la llengua catalana per unitats territorials. 2014

<i>Territori</i>	<i>Percentatge</i>
Mallorca	0,034
Palma	0,047
Resta de l'illa	0,022
Menorca	0,020
Eivissa-Formentera	0,027
Total	0,031

Com veim, d'acord amb els índexs obtinguts, Mallorca és l'illa on es dona una capacitat d'atracció més elevada, a continuació hi ha Eivissa-Formentera i finalment Menorca. Cal destacar, a més, que dins el territori mallorquí és Palma el lloc que presenta un índex d'atracció més elevat. Així, l'ordre entre els diferents territoris de més a menys valor de l'índex és el següent: Palma, Eivissa-Formentera, resta de Mallorca i Menorca. Cal no perdre de vista, però, que sempre parlem de valors molt baixos i que, per tant, les diferències no són significatives.

Aquests resultats poden contradir la percepció que hom pugui tenir de la capacitat d'atracció de la llengua catalana a les Illes Balears per la distribució que presenten. Fixem-nos que es dona una relació inversament proporcional gairebé perfecta respecte del percentatge de catalanoparlants inicials (amb l'excepció de Palma i Eivissa-Formentera, que intercanvien posicions): segons les dades obtingudes, com més gran és la presència de catalanoparlants inicials a un territori, més poca capacitat d'atracció té la llengua. D'altra banda, en aquest cas l'illa de Mallorca no ocupa, com sol ser habitual, una posició intermèdia entre els valors de Menorca per una banda i d'Eivissa-Formentera per l'altra, tot i que igualment obté el valor més pròxim a la mitjana per al conjunt de les Illes Balears.

Resta pendent una anàlisi més profunda dels motius d'aquests resultats, per a valorar si es deuen a un problema en la mostra de l'estudi. Mentrestant, no sembla clar que es pugui interpretar l'índex d'atracció com un indicador de la vitalitat de la llengua catalana a les Illes Balears.

Taula 4.3. Llengua d'identificació per llengua inicial. 2014 (%)

	<i>Català</i>	<i>Castellà</i>	<i>Català i castellà</i>	<i>Altres situacions</i>
Llengua inicial català	92,0	3,3	4,3	0,4
Llengua inicial castellà	6,8	88,5	3,9	0,7
Llengua inicial català i castellà	56,6	21,8	21,6	0,0
Llengua inicial altres situacions	2,7	19,8	3,0	74,5
Total	40,5	47,0	4,6	7,9

Una altra dada que ens permet observar la capacitat d'atracció de la llengua catalana és el resultat de l'encreuament de la variable de la llengua d'identificació amb la de la llengua inicial. Cal tenir en compte que els valors de partida de cada una de les categories són diferents i que, per tant, aquesta diferència queda reflectida necessàriament en el pes relatiu dels valors que s'obtenen en l'encreuament.

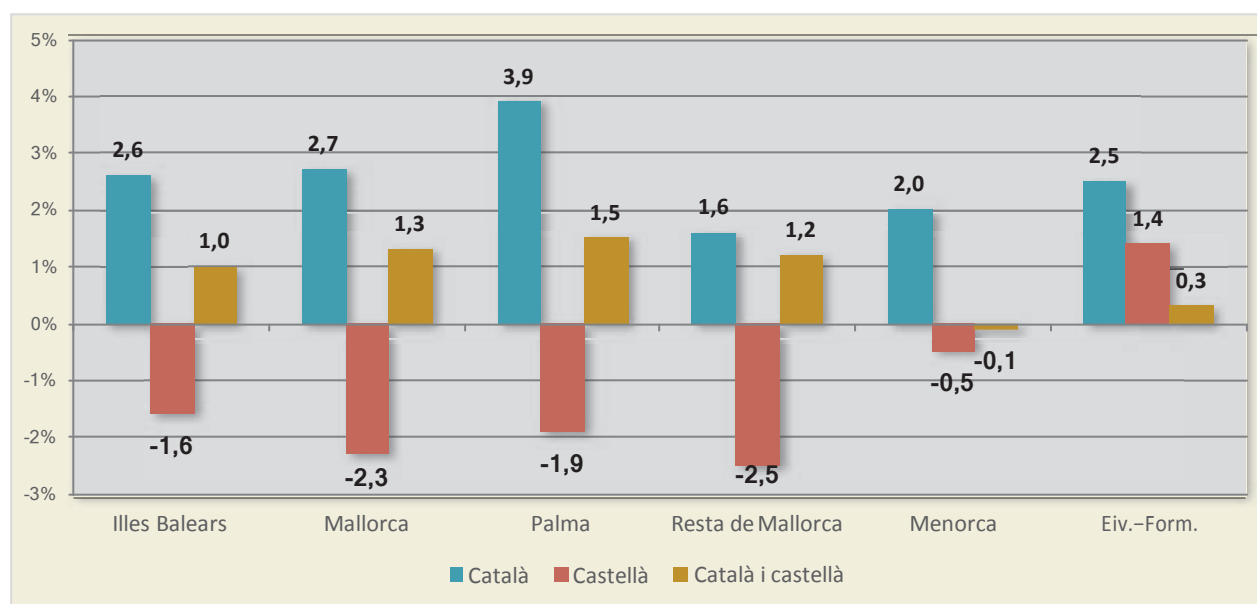
En general, s'ha de dir que es manté com a llengua d'identificació la que es té com a llengua inicial. Pel que fa a la llengua catalana, tenim que un 92,0 % dels qui manifesten que tenen el català com a llengua inicial s'identifica amb aquesta llengua (de fet, és el percentatge més alt pel que fa al manteniment de la llengua inicial com a llengua d'identificació). Ara bé, també s'identifiquen amb el català un 6,8 % dels qui són castellanoparlants inicials, un 56,6 % dels bilingües inicials i un 2,7 % dels qui tenen altres llengües o

combinacions inicials. És remarcable el fet que els bilingües inicials es decantin majoritàriament per identificar-se amb el català.

Per a completar la informació oferida, analitzarem les diferències percentuals entre les dues variables per als encreuaments per unitats territorials, per grups d'edat, per lloc de procedència i per origen geogràfic familiar. Ens centrarem principalment en el comentari de les variacions pel que fa a la llengua catalana, tot i que també comentarem les diferències en les altres categories, perquè ens permetran observar la direcció dels canvis.

Gràfic 4.9. Variació en la llengua d'identificació respecte de la llengua inicial per unitats territorials.

2014

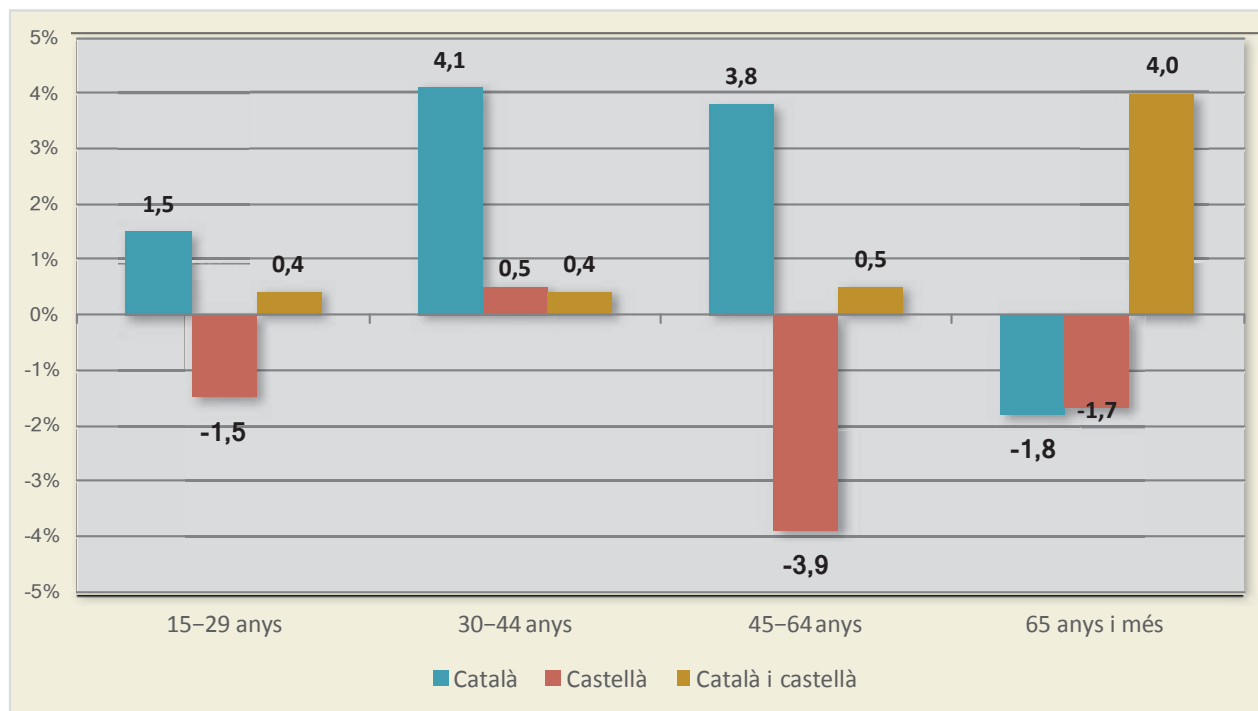
Quant a la variació en la llengua d'identificació respecte de la llengua inicial per unitats territorials, podem dir que en el conjunt de l'arxipèlag s'incrementa el català (2,6 %) i el català i el castellà per igual (1,0 %). El castellà perd pes.

L'increment del català com a llengua d'identificació respecte de la llengua inicial es dona pertot. A Mallorca es donen l'increment més alt (un 3,9 % en el cas de Palma) i el més baix (un 1,6 % a la resta de l'illa).

El català i el castellà per igual també augmenta pertot arreu, llevat de Menorca, tot i que amb diferències més petites.

Les variacions més grans provenen del castellà, que perd en percentatge a cada una de les unitats territorials excepte a la d'Eivissa-Formentera.

Gràfic 4.10. Variació en la llengua d'identificació respecte de la llengua inicial per grups d'edat.
2014

Per edat, es mantenen les tendències d'augment del català i del català-castellà per igual i de disminució del castellà, amb dues excepcions: baixa el català en la franja de 65 anys i més, i puja el castellà en la franja 30-44 anys.

Per lloc de procedència, igualment es mantenen les tendències apuntades per a cada una de les categories (augment de català i de català-castellà i disminució de castellà), exceptuant el grup de nascuts a l'estranger, que presenta un decrement per al català i un increment per al castellà. Això fa que per al conjunt de procedents de fora de l'àrea lingüística el castellà augmenti i l'increment del català sigui més baix.

Malgrat això, cal remarcar que les variacions més importants es donen en el grup dels nascuts a l'àrea lingüística, que d'altra banda és més nombrós quantitativament.

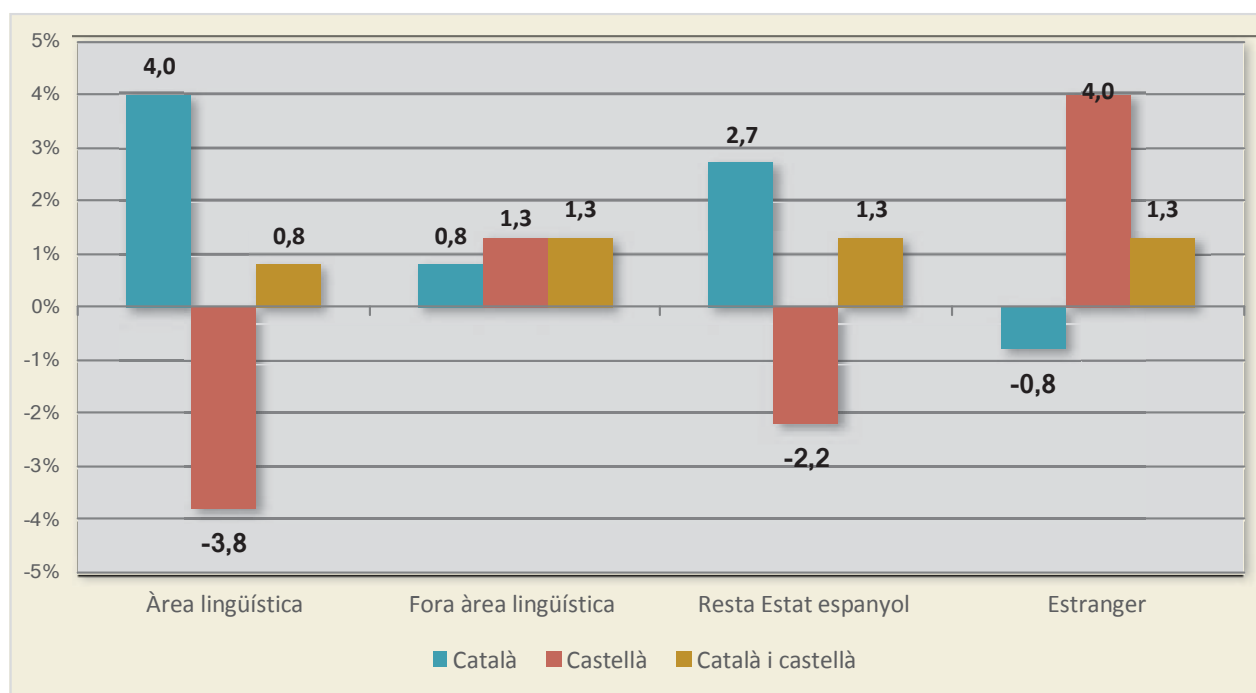
Finalment, comentarem les variacions entre la llengua d'identificació i la llengua inicial per a la variable sobre l'origen geogràfic familiar, que són les més importants, especialment quan a la família hi ha progenitors nascuts fora dels territoris de parla catalana.

Quan hi ha un progenitor nascut fora, es detecta un increment molt important per al català (12,5 %), mentre que la resta de categories perden percentatge.

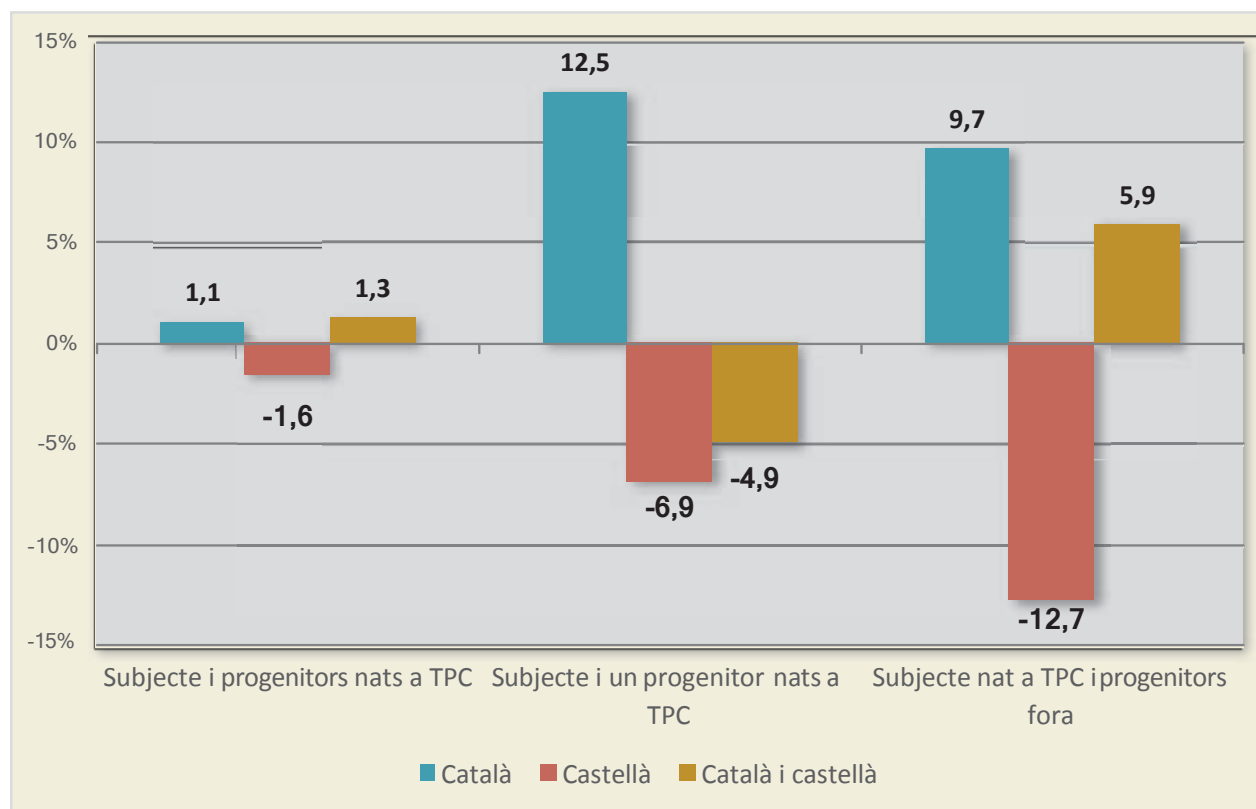
Si es tracta de subjectes amb els dos progenitors de fora dels territoris de parla catalana, augmenten tant el català (9,7 %) com el català-castellà (5,9 %) i disminueix el castellà (-12,7 %).

Aquests resultats es podrien interpretar com una necessitat dels subjectes amb un o dos progenitors nats fora de l'àrea lingüística a identificar-se amb el territori a través de la llengua catalana.

Gràfic 4.11. Variació en la llengua d'identificació respecte de la llengua inicial per lloc de procedència. 2014

Gràfic 4.12. Variació en la llengua d'identificació respecte de la llengua inicial per origen geogràfic familiar. 2014

4.9. Conclusions

D'acord amb els resultats obtinguts amb l'EULIB2014, en el conjunt de les Illes Balears el castellà es configura com el grup més nombrós per a les tres variables observades: com a llengua inicial, com a llengua d'identificació i com a llengua habitual. El català ocupa el segon lloc, a una distància moderada com a llengua inicial, que es redueix com a llengua d'identificació i augmenta com a llengua habitual.

Els altres grups —català-castellà i altres situacions— se situen molt per darrere. Les altres llengües o combinacions de llengües ocupen la tercera posició com a llengua inicial i com a llengua d'identificació, i la darrera com a llengua habitual. El grup del català i el castellà per igual és l'opció menys nombrosa, excepte com a llengua habitual.

Malgrat que les diferències són petites, el català assoleix valors més alts com a llengua d'identificació i més baixos com a llengua habitual respecte dels catalanoparlants inicials. Ara bé, si analitzam conjuntament tots els enquestats que tenen el català, tot sol o conjuntament amb el castellà, com a llengua inicial, d'identificació i habitual, podem observar un augment del català com a llengua d'identificació i també com a llengua habitual respecte dels qui el tenen com a llengua inicial.

En el cas del castellà, respecte de la llengua inicial, té un valor més baix com a llengua d'identificació i més alt com a llengua habitual. Aquest increment com a llengua habitual és encara més gran si miram els valors acumulats de castellà i català-castellà per igual.

En general, podem afirmar que el català guanya pes com a llengua d'identificació. Cal destacar que la identitat és una tria vinculada amb l'individu, mentre que la llengua inicial està determinada per motius aliens a la voluntat del subjecte i l'ús està molt condicionat per l'entorn i per altres factors «extrapersonals». La influència del context en l'ús es constata en el fet que a Menorca es produeixi un augment del català també com a llengua habitual, i no tan sols com a llengua d'identificació.

Respecte dels resultats obtinguts l'any 2004, es detecta un descens del català per a les tres variables, i també de les altres llengües o combinacions com a llengua habitual. La resta de categories augmenten.

Tot i que es tracta de percentatges molt baixos, es detecta un augment de l'opció de català i castellà per igual, tant respecte del 2004 com per als valors que obté com a llengua d'identificació i, sobretot, com a llengua habitual respecte dels qui tenen aquesta opció com a llengua inicial. Igualment, s'observa un augment dels bilingües inicials a mesura que disminueix l'edat dels enquestats.

Les distribucions dels valors per a les tres variables són molt diferents a les diverses unitats territorials analitzades, especialment entre Menorca i Eivissa-Formentera. A Menorca el català manté una posició predominant, mentre que a Eivissa-Formentera és el castellà que ocupa aquesta posició, d'una forma encara més clara. Aquests resultats estan vinculats amb la procedència de la població, que en el cas de Menorca és majoritàriament dels territoris de parla catalana i que a Eivissa-Formentera prové principalment de fora, amb un component molt alt de residents d'origen estranger.

Pel que fa a Mallorca, en general s'obtenen uns resultats molt semblants als del conjunt de les Illes Balears, fet que s'explica pel seu pes demogràfic i pel comportament de signe contrari que representen Menorca i Eivissa-Formentera. A l'interior de l'illa major, però, podem observar també situacions diferenciades, amb Palma, per una banda, que estaria més a prop de la distribució de llengües que es dona a Eivissa-Formentera i la resta de l'illa, per l'altra, que s'assemblaria més a la de Menorca.

Si tenim en compte l'edat dels enquestats, s'observa que el castellà és el grup predominant per a les tres variables en totes les franges, excepte en la de més de 64 anys, on és majoritari el català. Els valors més baixos per al català i més alts per al castellà es donen entre els qui tenen entre 30 i 44 anys, que és la franja de població amb més presència de població immigrada.

Comparant els resultats amb els del 2004, es detecta que entre els menors de 30 anys el català augmenta respecte de les tres variables analitzades. Per contra, el castellà hi disminueix, també per a les tres variables. L'augment generalitzat de l'opció català-castellà per igual, sobretot com a llengua habitual, és especialment remarcable en aquesta franja d'edat.

En la resta de franges, respecte del 2004, el català disminueix, especialment com a llengua habitual. La procedència, analitzada a través del lloc de naixement de l'enquestat i de l'origen geogràfic familiar, incideix de forma remarcable en la determinació de la llengua inicial, la llengua d'identificació i la llengua habitual dels enquestats.

Quant al lloc de procedència, els nascuts a l'àrea lingüística catalana tenen majoritàriament el català com a llengua inicial, d'identificació i habitual. Els nascuts fora de l'àrea lingüística hi tenen majoritàriament el castellà, tant els nascuts a la resta de l'Estat espanyol com els qui provenen de l'estranger. Cal destacar, en aquest darrer grup, que els qui tenen com a llengua inicial altres llengües o combinacions adopten el castellà com a llengua habitual. De fet, tant entre els nascuts a l'àrea lingüística com entre els provinents de la resta de l'Estat, el castellà perd pes com a llengua habitual. Així doncs, es pot afirmar que el castellà com a llengua habitual augmenta sobretot gràcies als estrangers.

La identificació amb el català respecte de la llengua inicial augmenta entre els procedents de l'àrea lingüística i també entre els nascuts a la resta de l'Estat, però no entre els estrangers. Com a llengua habitual, disminueix entre els provinents de terres de parla catalana i augmenta entre els de fora. Cal tenir en compte que, per a ambdues variables, parlem de valors molt baixos per als nats fora de l'àrea lingüística.

Malgrat tot això, és l'origen geogràfic familiar el que ens ofereix les dades més significatives. El català com a llengua inicial minva dràsticament entre els nats a territoris de parla catalana quan un progenitor és de fora i encara més quan ho són els dos. Ara bé, és precisament entre aquests dos grups que es produeix l'increment més gran del català com a llengua d'identificació respecte de la llengua inicial, sobretot quan un dels progenitors ha nascut aquí. En el cas dels qui no tenen cap progenitor nascut a l'àrea lingüística, l'augment del català com a llengua d'identificació va acompanyat d'un augment del català-castellà per igual. Pel que fa a la llengua habitual, també en els dos grups el català augmenta respecte de la llengua inicial, tot i que disminueix respecte de la d'identificació. Però és sobretot l'opció de català-castellà la que

augmenta com a llengua habitual. En ambdós grups, el castellà perd posicions tant com a llengua d'identificació com, sobretot, com a llengua habitual.

Cal destacar aquestes dades pel que suposen de superació de contextos familiars contraris al manteniment de la llengua catalana.

Perquè el català es pugui mantenir a les Illes Balears, on el pes de la població al·loglota és tan gran, la capacitat d'atracció d'aquesta llengua és fonamental. L'índex d'atracció del català al conjunt de l'arxipèlag és del 0,031, un valor baix però positiu, que indica una moderada capacitat d'atracció.

En general, es tendeix a conservar la llengua inicial com a llengua d'identificació. La gran majoria dels qui tenen el català com a llengua inicial s'identifiquen amb aquesta llengua (de fet, és l'opció que es manté més com a llengua d'identificació respecte de la llengua inicial). També s'identifiquen amb el català una part dels castellanoparlants inicials i dels qui tenen altres situacions inicials, i la majoria dels bilingües inicials.

Si analitzam les diferències percentuals entre la llengua inicial i la llengua d'identificació, podem observar en general un increment del català i, en menor mesura, del català i el castellà per igual, i una disminució del castellà. Això és així al conjunt de les Illes Balears i per a cada una de les unitats territorials analitzades, excepte a Eivissa-Formentera, on el castellà també augmenta, i a Menorca, on el català-castellà disminueix. També ho és en el cas de la variable de l'edat, excepte en el grup de 30-44 anys, en què el castellà augmenta, i en el de més de 64 anys, en què el català disminueix. Igualment, per lloc de procedència, es mantenen les tendències apuntades, excepte en el grup de nats a l'estranger, en què el català minva i el castellà augmenta. Pel que fa a l'origen geogràfic familiar, també es confirmen les variacions esmentades, llevat del grup de subjectes nats a territoris de parla catalana amb un progenitor que també hi ha nascut, en què l'opció de català i castellà per igual disminueix.

Cal remarcar que les diferències percentuals més grans es produeixen precisament en els grups amb un o dos progenitors nascuts fora, i es poden interpretar com la voluntat d'aquests individus d'identificar-se amb el territori a través de la llengua catalana.

Capítol 5: La llengua a la llar i la transmissió lingüística intergeneracional

Resum

Els usos lingüístics familiars i la transmissió intergeneracional són factors clau per a la supervivència de la llengua. Segons l'Enquesta d'usos lingüístics de les Illes Balears 2014 el 38,3 % de la població que viu en llars de més d'una persona utilitza de forma prioritària la llengua catalana. Així mateix, les dades demostren que la transmissió intergeneracional de la llengua catalana continua produint-se amb normalitat i, a més a més, part de la població que no té el català com a llengua inicial el transmet a la seva descendència. Així i tot, la influència de les darreres onades migratòries ha provocat que la preeminència del castellà es faci cada vegada més visible entre les famílies de les Illes Balears.

5.1. Introducció

Els usos lingüístics dins l'àmbit familiar constitueixen un dels eixos fonamentals dels estudis sociolingüístics. Els motius són múltiples. Per una banda, el nucli familiar determina la llengua inicial dels individus i també condiona, en nombrosos casos i amb intensitats diferents, els usos lingüístics en altres àmbits. Per altra banda, un nombre importantíssim dels actes de parla que realitza un individu al llarg de la seva vida tenen lloc en el si de la família. Finalment, és en el nucli familiar on té lloc un dels processos fonamentals per a explicar el canvi sociolingüístic i per a preveure el futur d'una llengua: la transmissió lingüística intergeneracional.

En el present capítol tractarem els usos lingüístics a la llar i la transmissió lingüística intergeneracional. En primer lloc, presentarem els resultats de l'ús de la llengües a l'àmbit familiar. Per a examinar la situació lingüística dins aquest àmbit, tindrem en compte, en primer lloc, els resultats de les preguntes relacionades amb el tipus de parentiu i després els resultats de la pregunta «Vostè, en la seva llar actual, quina llengua parla?», que ofereix informació des d'un punt de vista general perquè pretén ser la síntesi dels usos dins l'àmbit familiar. A partir d'aquesta variable genèrica, analitzarem com varien els usos lingüístics a la llar en funció de les variables més significatives: origen familiar, llengua inicial i llengua d'identificació. Seguidament, encreuarem aquests usos amb l'edat i el lloc de residència.

Analitzarem la transmissió intergeneracional a partir de dues variables: la llengua amb els progenitors, que correspon a la suma de les preguntes de l'enquesta «Vostè, amb el seu pare, parla o parlava...?», i «Vostè, amb la seva mare, parla o parlava...?», és a dir, els usos lingüístics amb els pares, de manera conjunta, i la llengua amb el primer fill, que correspon a la pregunta de l'enquesta «Vostè, amb el seu fill/primer fill, en quina llengua parla o parlava?». Val a dir que, per a simplificar el tractament de les

dades estadístiques, només hem tengut en compte la llengua de relació amb el primer fill, malgrat que l'enquestat hagués declarat tenir-ne més. Si bé és possible que la llengua de relació amb els fills pugui canviar amb cada descendent, consideram que aquests casos són una excepció i no provocaran canvis gaire significatius en les dades obtingudes. La primera variable mostra la fase inicial de la transmissió lingüística, mentre que la segona en mostra la fase final. Per a començar, compararem els resultats de les dues variables esmentades, de manera general i segons diferents variables sociodemogràfiques; després analitzarem l'encreuament de les dues variables.

Finalment, compararem els resultats obtinguts amb l'enquesta de l'any 2014 amb les dades de l'enquesta de 2004, amb l'objectiu d'examinar els canvis que s'hagin pogut produir durant la dècada de diferència.

5.2. L'ús de les llengües en l'àmbit familiar

Les dades de la majoria de preguntes de l'enquesta amb informació sobre els usos familiars es recullen a la taula 5.1. Tal com hi podem observar, els percentatges d'ús de castellà com a llengua única o prioritària són sempre superiors als de la llengua catalana, amb diferències que fluctuen majoritàriament entre els 6 i els 9 punts percentuals. Cal destacar la diferència de les dades que fan referència als usos amb la parella, en els quals el decalatge entre els usos en català i els usos en castellà és de 21,1 punts percentuals a favor de la segona llengua. Podem suposar que aquesta distància tan significativa entre les dades d'ús amb la parella i les dades sobre els usos amb la resta de familiars es deu a la naturalesa de la relació: la parella és el membre més extern del nucli familiar i no afecta els usos lingüístics de l'enquestat fins que aquest no es troba en l'edat adulta. No és així amb els altres membres de la família, els quals en la majoria de casos han donat forma al context lingüístic en què es troba la persona enquestada.

Per altra banda, també criden l'atenció les dades d'ús amb el primer fill, que és la pregunta que té més implicacions per al futur de la llengua catalana. En aquest sentit, sense superar els percentatges d'ús prioritari de castellà, les dades d'ús amb el primer descendent són les més positives per al català de totes les que apareixen a la taula.

5.3. Ús de les llengües a la llar actual

Per a resumir els usos lingüístics dins l'àmbit familiar, l'enquesta recull una pregunta sobre quina és la llengua d'ús a la llar actual des d'un punt de vista general, sense tenir en compte el tipus de relació. Els resultats d'aquesta pregunta es mostren al gràfic 5.1.

Les dades obtingudes són força similars a les que s'aconsegueixen de fer la mitjana d'ús de cada llengua a partir de les diferents relacions familiar vistes a la taula anterior (català només o sobretot: 39,6 %;

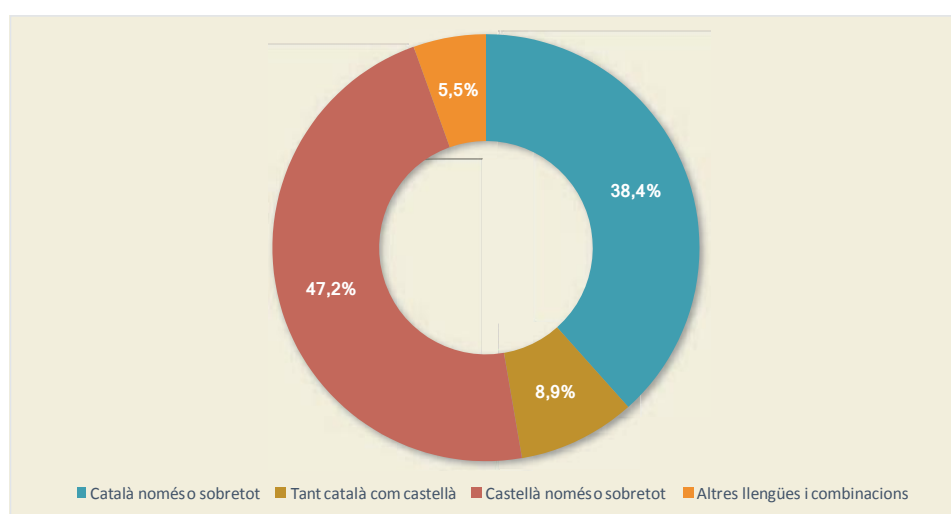
igual català que castellà: 2,0 %; castellà només o sobretot: 48,9 %; altres llengües i combinacions: 9,5 %). Els resultats mostren que gairebé la meitat de la població major de 15 anys de les Illes Balears, el 47,9 %, parla només o majoritàriament en castellà a la seva llar, mentre que un 38,3 % ho fa en català, un 8,5 % utilitza ambdues llengües indistintament i un 5,3 % empra altres llengües o combinacions. Tal com s'observa, l'ús de la llengua a la llar actual presenta una segmentació dels percentatges d'ús per llengua molt similar a les distribucions de la llengua inicial, la llengua d'identificació i la llengua d'ús habitual que hem vist en el capítol 4.

Taula 5.1. Usos lingüístics de l'enquestat amb un altre membre de la família. 2014 (%)

	<i>Català només o sobretot</i>	<i>Igual català que castellà</i>	<i>Castellà només o sobretot</i>	<i>Altres llengües i combinacions</i>
Amb els padrins materns	41,1	1,2	47,1	10,6
Amb els padrins paterns	40,9	1,1	48,6	9,4
Amb la mare	39,5	1	48,6	10,9
Amb el pare	40	1,3	47,9	10,8
Amb la parella	34,5	3,5	55,6	6,4
Amb el primer fill	41,7	3,8	45,4	9,1

Tot seguit, mostrarem les dades que resulten de l'encreuament de la llengua a la llar amb altres variables que influeixen en la seva configuració. Aquestes variables són l'origen geogràfic familiar, la llengua inicial, la llengua d'identificació, la zona de residència i l'edat.

Gràfic 5.1. Ús de les llengües en la llar actual. 2014

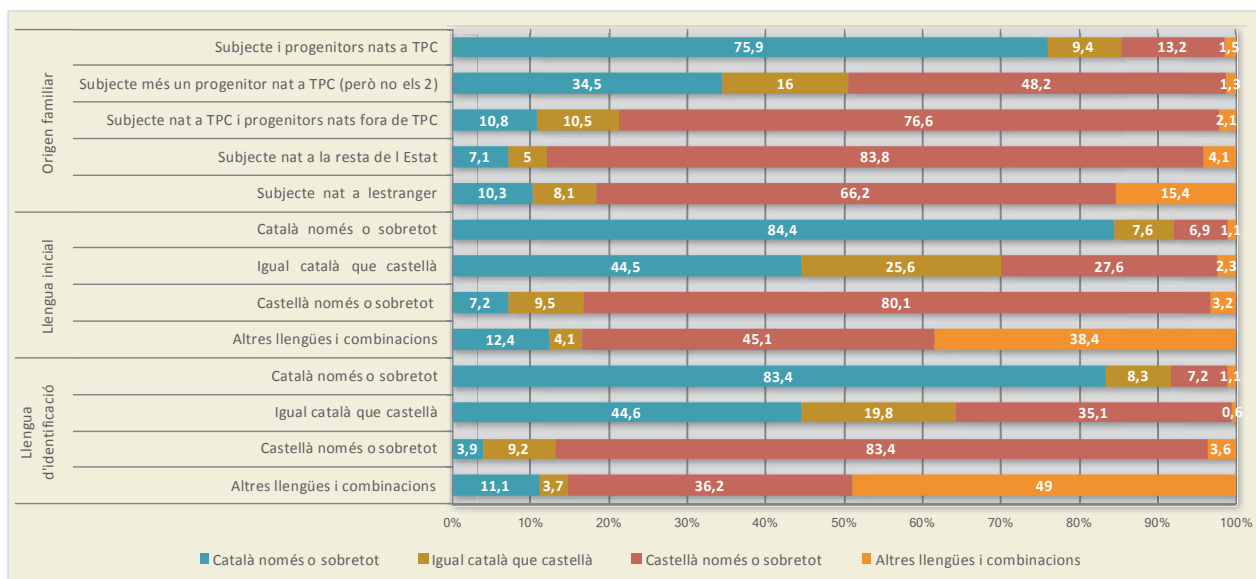

5.3.1. La llengua a la llar actual segons l'origen geogràfic familiar, la llengua inicial i la llengua d'identificació

Tal com mostra el gràfic 5.2, tant l'ús del català com del castellà a la llar actual apareixen molt condicionats per l'origen familiar, la llengua inicial i la llengua d'identificació.

Pel que fa a l'origen geogràfic familiar, l'enquesta conté cinc categories que inclouen des de la població més arrelada en els territoris de parla catalana fins a la que ho està menys. La categoria que conté el grup de població més arrelat correspon als enquestats nascuts, ells i els seus progenitors, als territoris de parla catalana. Per contra, les persones amb menys arrelament en aquesta àrea estan incloses a les categories constituïdes per nascuts fora de l'àrea lingüística catalana. En relació amb aquesta variable, les respostes mostren com l'ús del català és més alt en famílies on els membres són d'origen autòcton, és a dir, nascuts en algun dels territoris de parla catalana, mentre que descendeix a mesura que l'arrelament familiar a les illes és més baix. De fet, quan l'enquestat o els seus progenitors han nascut fora del territori insular, l'ús exclusiu o majoritari de català a la llar actual no supera l'11,0 % en cap cas, mentre que els percentatges d'ús del castellà se situen sempre per sobre del 65,0 %. En llars on el subjecte ha nascut als territoris de parla catalana i és fill d'un matrimoni d'origen mixt, els percentatges d'ús de català i de castellà s'aproximen, però, així i tot, l'ús del castellà a la llar és superior al del català en 13,7 punts percentuals.

Gràfic 5.2. Llengua a la llar actual segons l'origen geogràfic familiar, la llengua inicial i la llengua d'identificació. 2014

Si bé l'associació entre la llengua a la llar actual i l'origen geogràfic familiar és forta, sembla que la relació que es dona entre aquesta variable i la llengua d'identificació encara ho és més. Com és lògic, cal tenir en compte que en un àmbit tan personal i íntim com és el familiar, hom tindrà tendència a utilitzar la llengua que considera com a seva. D'aquesta manera, es repeteix la distribució que hem vist anteriorment:

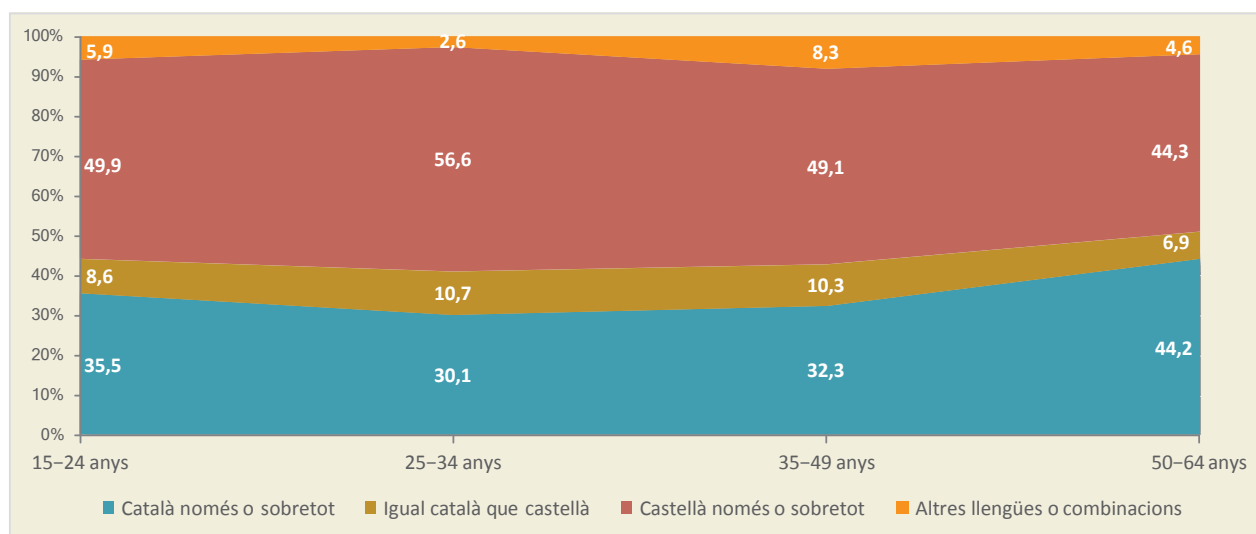
la població d'origen més autòcton, que té el català com a llengua d'identificació, és la que l'utilitza majoritàriament a la seva llar, en un 83,4 % dels casos, mentre que les persones que tenen altres llengües d'identificació són les que utilitzen el català en un percentatge molt menor, com és el cas de les persones que consideren el castellà com a llengua pròpia, les quals utilitzen prioritàriament el català a la seva llar actual només en el 3,8 % dels casos.

Els resultats de l'encreuament entre la llengua utilitzada a la llar actual i la llengua inicial dels enquestats són molt similars als obtinguts en la comparació amb la llengua d'identificació: el grup de catalanoparlants inicials són els que més usen prioritàriament la llengua catalana a la seva llar, en un 84,4 % dels casos. Per contra, el grup de castellanoparlants inicials declaren que a la seva llar utilitzen majoritàriament el català en el 7,2 % dels casos.

5.3.2. La llengua a la llar actual segons l'edat

L'encreuament de la llengua a la llar actual i l'edat (gràfic 5.3) mostra com l'ús prioritari del català en aquest context descendeix amb la disminució de l'edat. El resultat que obté la llengua catalana assoleixen el percentatge màxim entre les persones de 65 anys o més, les quals declaren que l'utilitzen com a llengua prioritària a casa seva en un 53,6 % dels casos. A l'altre extrem, s'hi situa el grup de persones d'entre 25 i 34 anys que declaren utilitzar el català com a llengua principal a la seva llar en un 30,1 % dels casos. La principal causa que pot explicar aquestes dades l'hem de cercar en els forts processos migratoris que han patit les Illes durant els darrers anys, els quals han afectat, principalment, les franges en què es concentren les persones en edat de treballar.

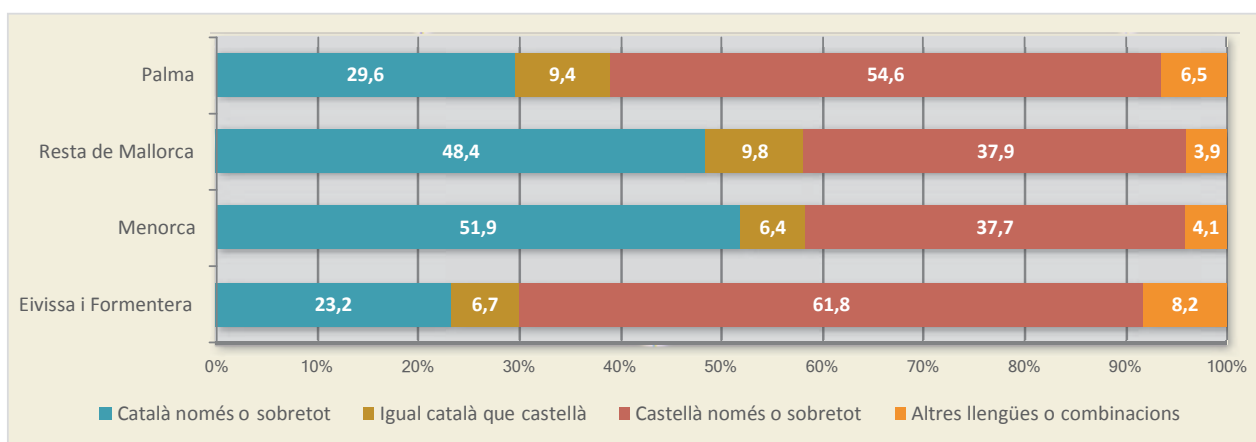
Gràfic 5.3. Llengua a la llar segons l'edat. 2014

5.3.3. La llengua a la llar actual segons la zona de residència

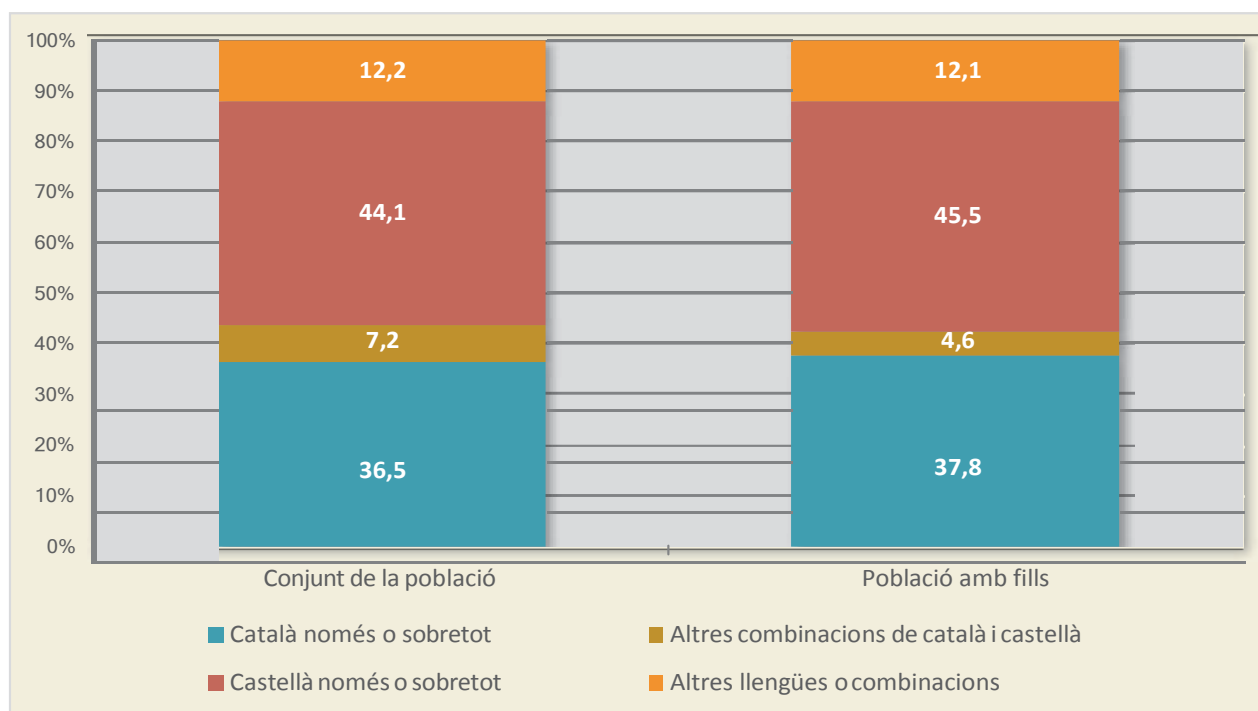
Segons les dades del gràfic 5.4, la zona de residència també afecta els usos lingüístics dins la llar actual. Ara bé, podem suposar que aquestes diferències lingüístiques són degudes a la relació que hi ha entre l'origen familiar i la residència en un determinat territori (veg. els capítols 2 i 7). El gràfic mostra com les Illes es divideixen en dues parts ben diferenciades: per una part la zona de la resta de Mallorca i Menorca, on l'ús exclusiu o prioritari del català a la llar actual se situa al voltant del 50 %; i per l'altra, les zones de Palma i les Pitiüses on les dades d'ús del català se situen entorn a la meitat que els percentatges d'ús en les zones anteriors.

Gràfic 5.4. Llengua a la llar actual segons el lloc de residència. 2014

5.4. La transmissió lingüística intergeneracional

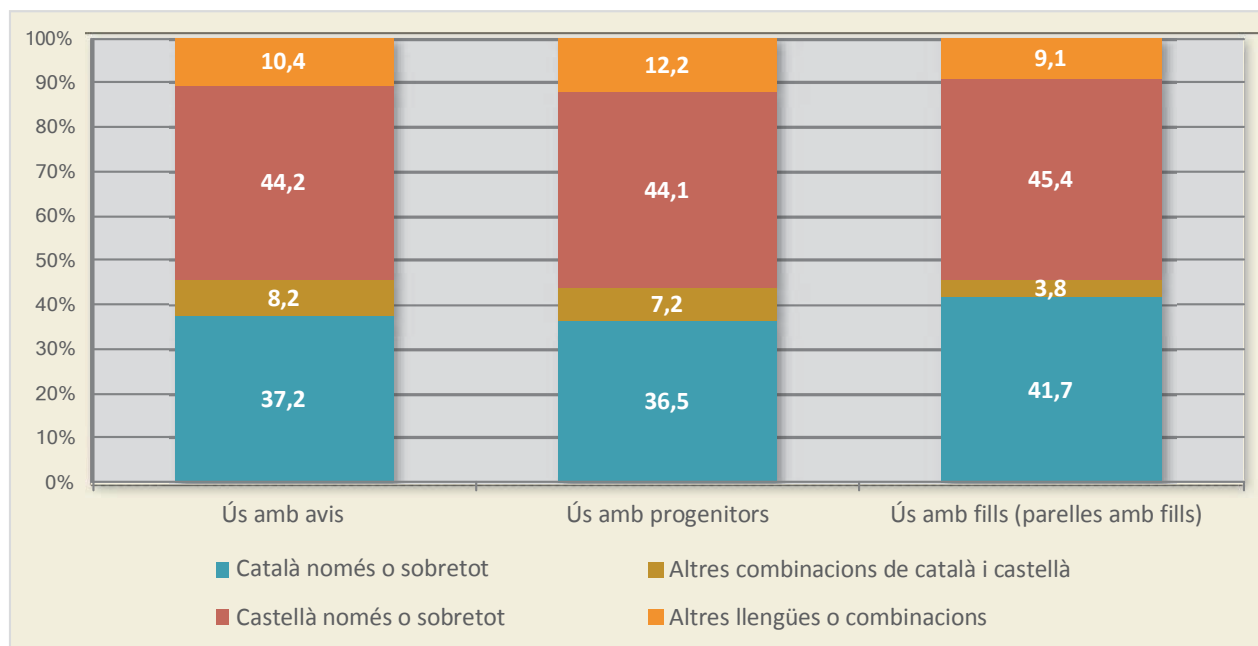
A l'hora de tractar les dades que mostren com es produeix la transmissió lingüística intergeneracional, cal tenir present la diferència entre el nombre de persones que responen la pregunta sobre quina llengua parlen o parlaren amb els seus progenitors i el nombre de persones que responen la pregunta sobre quina llengua parlen amb el primer fill. Com és natural, la quantitat de persones que contesten la primera qüestió és força més elevada perquè tothom ha tingut progenitors mentre que només una part dels enquestats ha tingut descendència. En aquest sentit, és convenient saber si els percentatges d'ús amb els progenitors són similars per a tota la població en general i per als qui tenen fills. En el gràfic 5.5, s'observa com els percentatges d'ús dels dos grups són semblants, sense que hi hagi diferències gaire considerables.

Gràfic 5.5. Llengua amb els progenitors del conjunt de la població i dels que tenen fills. 2014

5.4.1. Usos lingüístics amb els progenitors i amb el primer fill

En el gràfic 5.6, hi podem veure que en la transmissió intergeneracional l'ús prioritari del català i l'ús prioritari del castellà avancen, mentre que les combinacions de català i de castellà i la categoria «altres llengües i combinacions» reculen. Percentualment, l'ús prioritari de la llengua catalana és el que creix més, 5,2 punts. Quant a l'ús prioritari del castellà, observam que també creix però menys, 1,3 punts percentuals.

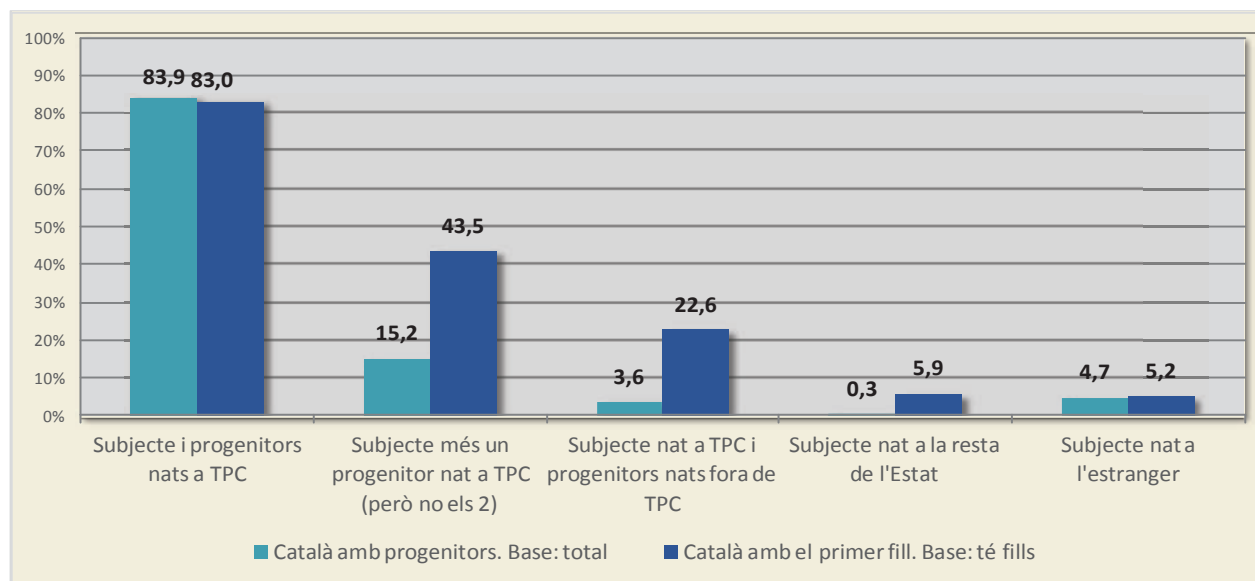
Per a veure l'evolució dels usos familiars al llarg d'un període de temps més ampli, es pot observar la llengua parlada per la persona enquestada amb els seus padrins. Les respostes mostren que en cas de la llengua catalana hi ha dos processos: per una banda, l'ús exclusiu o majoritari del català disminueix si es comparen els usos amb els padrins i amb els progenitors, és a dir, els enquestats declaren parlar més català amb els seus padrins que amb els seus pares; per altra banda, quan es comparen les dades entre l'ús amb els progenitors i l'ús amb el primer fill, el percentatge d'ús exclusiu o prioritari de català augmenta, com ja hem vist abans.

Gràfic 5.6. Usos lingüístics amb padrins, progenitors i el primer fill. 2014

5.4.2. La transmissió lingüística intergeneracional segons l'origen geogràfic familiar

Les dades mostren que l'ús de la llengua catalana tant amb els progenitors com amb els fills depèn en bona part de l'origen familiar. Únicament el grup de les persones més arrelades al territori utilitza la llengua catalana de forma majoritària, gairebé amb el doble de punts percentuals que el grup següent. Així i tot, també és l'únic grup en què no avança la transmissió intergeneracional del català, a causa, segurament, dels alts percentatges d'ús que presenta. En tots els altres casos, llevat del grup d'enquestats d'origen estranger, la transmissió del català entre l'enquestat i el primer fill augmenta considerablement. L'evolució positiva és especialment important entre les persones nascudes a l'àrea lingüística catalana que són filles de persones arribades de fora, és a dir, les que tenen un o els dos progenitors d'origen al·lòcton. En el cas del grup de persones que tenen un dels dos progenitors nascut als territoris de parla catalana, l'ús del català entre les dues generacions creix 28,3 punts percentuals, mentre que en el cas de les persones els progenitors de les quals han nascut fora del territori lingüístic del català, l'augment se situa en els 19 punts percentuals.

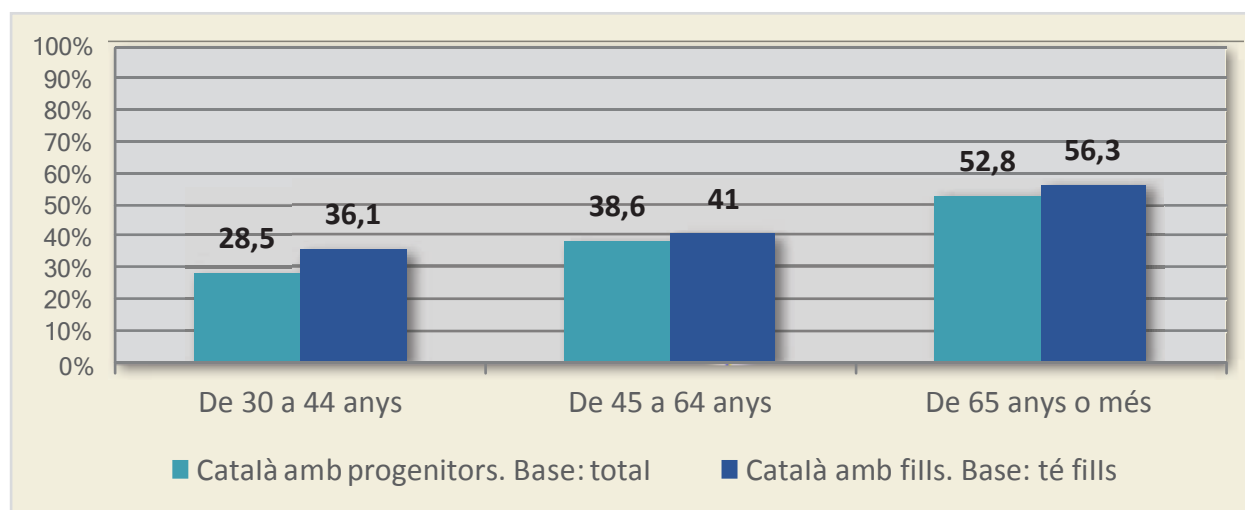
Gràfic 5.7. Ús del català amb els progenitors i ús del català amb el primer fill, segons l'origen familiar. 2014

5.4.3. La transmissió lingüística intergeneracional segons l'edat

Com hem vist quan hem tractat la relació entre els usos lingüístics a la llar actual i l'edat, en el cas de la transmissió intergeneracional les dades mostren una situació anàloga: l'ús prioritari del català descendeix amb la disminució de l'edat, com a llengua de relació amb els progenitors i com a llengua de relació amb el primer fill. Com ja hem destacat abans, el motiu que explica aquestes dades és bàsicament demogràfic: el major contingent de persones immigrades se situa en les franges més joves. Per contra, a mesura que augmenta l'edat el grau d'arrelament a l'àrea lingüística és major i, com ja s'ha vist, aquest grup d'origen és el que utilitza majoritàriament la llengua catalana, tant amb els seus progenitors com amb el primer fill.

Gràfic 5.8. Població de 30 anys o més. Ús del català amb els progenitors i ús del català amb els fills segons l'edat. 2014

Si bé la franja d'edat més jove presenta els resultats més baixos quant a l'ús de la llengua catalana, és també la franja en la qual el decalatge entre la llengua amb els progenitors i la llengua amb el primer fill és més alt, 7,6 punts percentuals, la qual cosa indica que entre els pares i mares més joves la transmissió intergeneracional del català avança de manera més clara que en els altres grups d'edat.

5.4.4. La transmissió lingüística intergeneracional segons l'àmbit geogràfic

Respecte a la zona de residència, s'observa una distribució similar a la vista en el cas dels usos lingüístics a la llar actual, i, a grans trets, podem tornar a parlar de dues zones prou diferenciades; ara bé, no d'una manera tan evident com en el cas de la variable que hem tractat anteriorment. Com podem veure al gràfic 5.9, la transmissió de la llengua catalana entre pares i fills augmenta en tots els territoris encara que amb intensitat diferent. Per una banda, a les zones de la capital i d'Eivissa i Formentera, la diferència entre l'ús del català amb els progenitors i amb el primer fill és molt baixa, d'1,5 punts percentuals. En canvi, a les zones de la resta de Mallorca i a Menorca la diferència és força superior: mentre que a Menorca la distància entre els percentatges d'ús arriba fins als 13,4 punts de diferència entre l'ús amb els pares i l'ús amb el primer fill, a la resta de Mallorca aquesta se situa gairebé en la meitat de punts, 7,6, la qual cosa significa que l'avanç de la transmissió de la llengua catalana en aquesta zona de l'illa se situa en un terme mitjà amb relació als altres territoris analitzats.

5.4.5. Comportaments en la transmissió lingüística intergeneracional

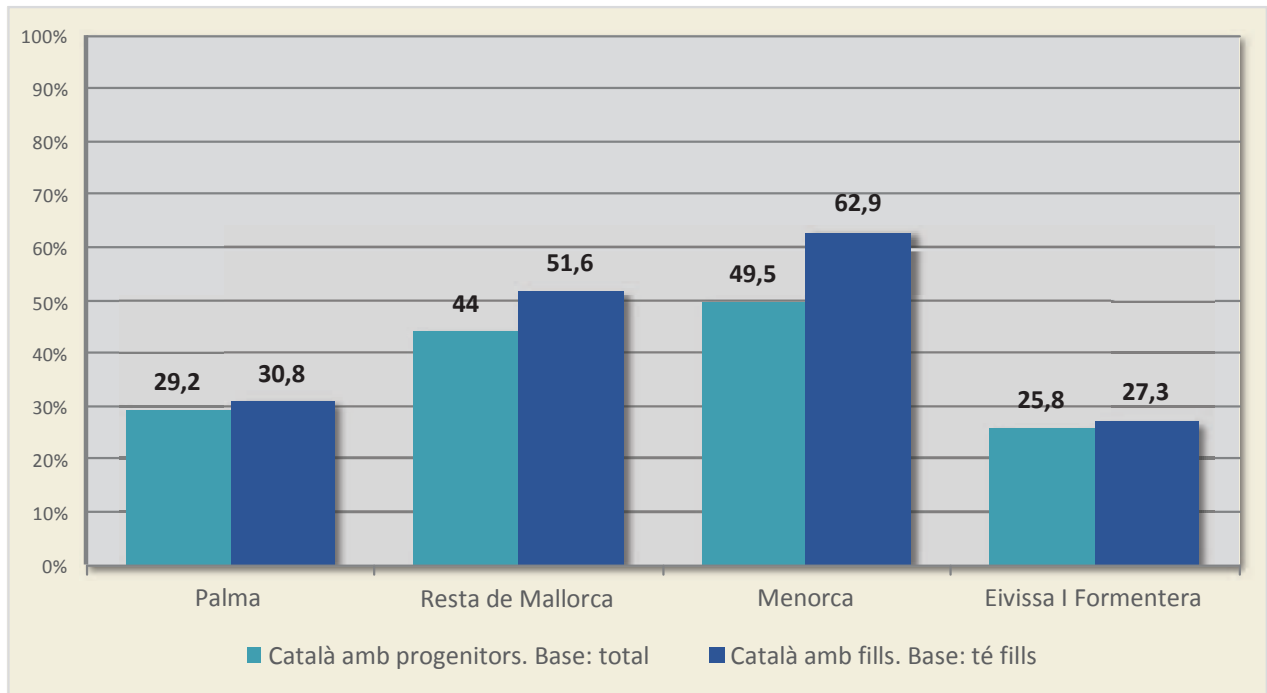
En referència amb la llengua emprada amb el primer fill segons la llengua emprada amb els progenitors, la dada més important és que en el canvi entre usos amb progenitors i amb el primer fill la llengua catalana guanya un contingent de més de 22.500 individus, els quals han passat de no utilitzar prioritàriament el català amb els seus progenitors a fer-ho amb el primer fill.

D'una banda, el gràfic 5.10 mostra que els enquestats que parlen majoritàriament català amb els seus progenitors també ho fan amb el seu primer descendent, per la qual cosa el manteniment lingüístic és molt alt. Aquesta dada és important perquè demostra que la defecció lingüística entre els parlants de català amb els seus progenitors és molt baixa.

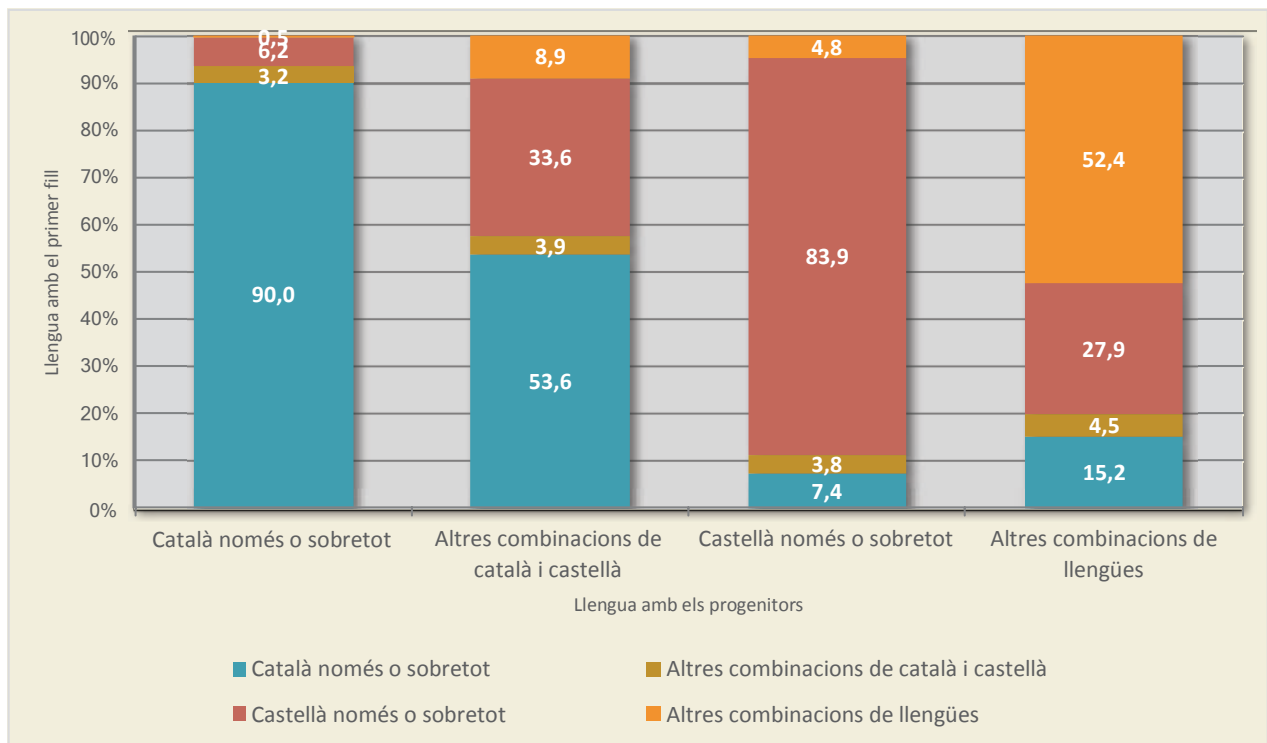
D'altra banda, els resultats demostren que més de la meitat de les persones que parlen amb els progenitors tant català com castellà sense el predomini de cap llengua, trien el català per a parlar amb el seu primer fill (el 53,6 %), la qual cosa prova que el català avança entre les persones que provenen de famílies lingüísticament mixtes. També és una dada positiva per a la situació de la llengua catalana el fet que el 7,4 % de persones que parlen castellà de manera prioritària amb els progenitors, ho facin en català de forma prioritària amb els fills. Si es té en compte que el percentatge de persones que parla en català amb

els progenitors i ho fa en castellà amb els fills és d'un 6,2 %, la diferència suposa un transvasament de més de 5.900 persones que majoritàriament utilitzen castellà amb els seus progenitors però que parlen prioritàriament en català al seu primer fill.

Gràfic 5.9. Ús del català amb els progenitors i amb el primer fill segons l'àmbit geogràfic. 2014

Gràfic 5.10. Llengua amb el primer fill segons la llengua amb els progenitors. 2014

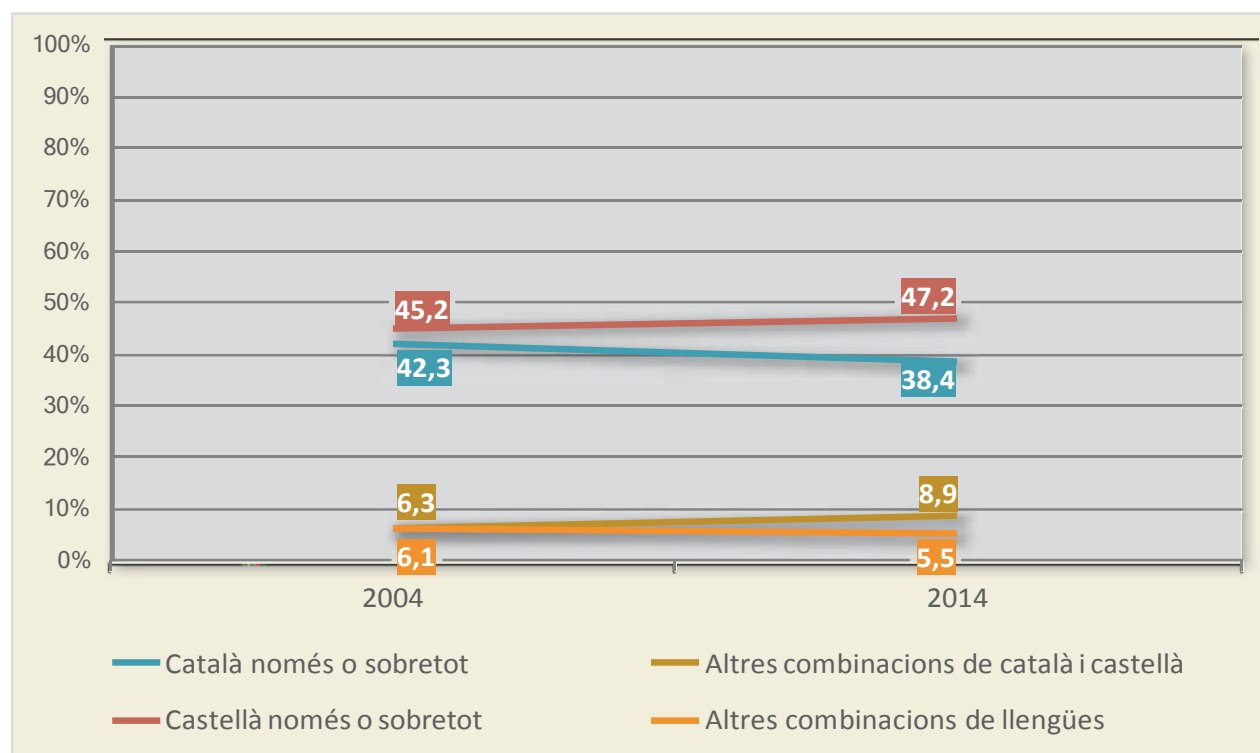

5.5. Evolució dels usos a la llar actual i de la transmissió intergeneracional entre 2004 i 2014

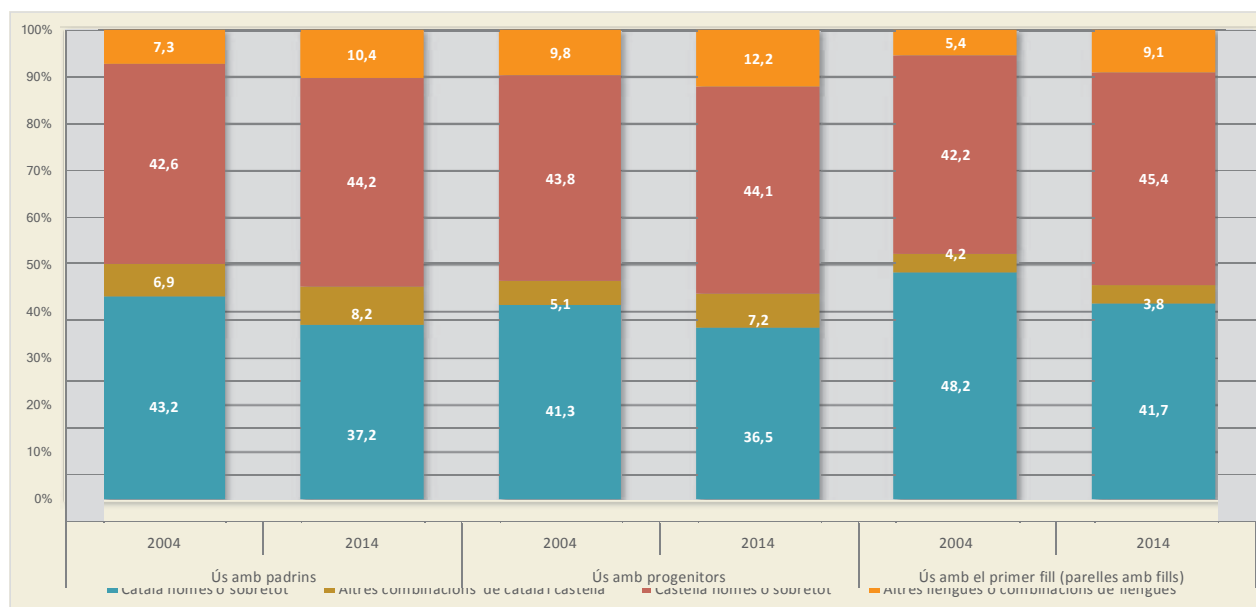
L'observació de les dades proporcionals entre els resultats de l'enquesta de 2004 i l'enquesta de 2014 mostra una tendència clara pel que fa als usos en llengua catalana: s'ha produït un descens significatiu del català, tant com a llengua d'ús a la llar com a llengua de transmissió intergeneracional.

Respecte de les dades sobre els usos lingüístics a la llar actuals, el gràfic 5.11 fa palesa la reducció de més de 4 punts del percentatge d'ús del català i l'increment del castellà i dels usos bilingües. D'altra banda, amb relació a la transmissió intergeneracional, tal com mostra el gràfic 5.12 també podem observar un decreixement generalitzat dels usos en català tant en la relació amb els padrins, com amb els progenitors, com, en darrer terme, amb el primer fill. Aquests canvis es poden explicar a causa de la situació demogràfica actual, en què ha augmentat considerablement el contingent de persones al·lòctones, sobretot d'origen estranger.

Gràfic 5.11. Evolució dels usos lingüístics a la llar actual entre 2004 i 2014

Una manera de matisar aquests resultats és analitzant-los en nombres absoluts. Un bon exemple del que aporta aquesta anàlisi és l'increment en valor absolut dels qui declaren utilitzar prioritàriament català a la seva llar actual: mentre l'any 2004, 297.390 persones afirmen triar aquesta opció, la xifra arriba a 320.820 persones l'any 2014, dada que suposa un increment de més de 23.000 individus. De la mateixa manera, quant als usos amb padrins, progenitors i primer descendent, la taula 5.2 mostra com la quantitat de persones que declaren utilitzar el català en aquests tres tipus de relacions familiars ha augmentat, encara que sigui lleugerament, durant la dècada que separa les dues enquestes.

Gràfic 5.12. Evolució de la transmissió lingüística intergeneracional entre 2004 i 2014**Taula 5.2. Evolució de l'ús del català amb padrins, progenitors i primer fill. Nombres absoluts. 2004-2014**

	2004	2014	Diferència
Amb padrins	312.935	324.838	+ 11.903
Amb progenitors	331.240	339.219	+ 7.979
Amb primer fill	239.257	240.150	+ 893

5.6. Conclusions

Les dades sobre la llengua d'ús a la llar i la transmissió lingüística intergeneracional mostren la situació de clarobscur en què es troba la llengua catalana: en alguns casos sembla que gaudeix d'un bon estat de salut mentre que en altres aspectes presenta uns resultats en sentit contrari.

Un exemple clar d'aquests aspectes més confusos és la situació lingüística a la llar actual. Hem vist com l'ús del català està fortament condicionat pel grau d'arrelament familiar, la qual cosa suposa que només és majoritari entre el contingent autòcton de població. Al mateix temps, un altre símptoma de retrocés és que l'ús a la llar tendeix a recular a mesura que baixa l'edat de la població, encara que repunti lleugerament en la franja més jove.

Trobam elements més positius en l'anàlisi de la transmissió intergeneracional de la llengua catalana. En aquest cas, les dades mostren com aquesta transmissió continua, perquè el percentatge de població que utilitza el català amb els fills és major al percentatge de població que l'utilitzava amb els pares, en concret

5,2 punts positius de diferència. La transmissió intergeneracional és favorable en totes les illes i entre gairebé tots els grups de població segons l'origen familiar, sobretot en els casos de persones nascudes a territoris de parla catalana amb un progenitor nascut fora d'aquests territoris. Per tant, en aquest sentit, en principi sembla que el català té assegurada la seva base social. Així i tot, malgrat aquests resultats, cal tenir present que la transmissió intergeneracional del català disminueix considerablement entre els pares que se situen en la franja d'edat més jove (entre 30 i 44 anys), 20 punts percentuals per sota dels grup de població major de 65 anys.

L'estudi de la llengua utilitzada amb el primer fill segons la llengua emprada amb els pares mostra com entre el grup de persones que parlen prioritàriament català amb els seus progenitors gairebé no hi ha desafecció lingüística, és a dir, que mantenen l'ús prioritari del català amb el seu primer fill. Hem vist, també, com més de la meitat de les persones que declaren usos bilingües català/castellà amb els progenitors, utilitzen el català amb el primer descendent. Una altra dada interessant és que el percentatge de persones que declaren utilitzar altres llengües i combinacions amb els pares, però que transmeten el català al primer fill, duplica el percentatge de persones que parlen castellà amb els progenitors, però que utilitzen prioritàriament la llengua catalana amb els fills.

Respecte a l'evolució dels usos amb els membres de la família entre les dades de l'enquesta de 2004 i la del 2014, els percentatges d'ús del català descendeixen tant pel que fa a la llengua d'ús habitual a la llar com a la llengua de transmissió intergeneracional. La dada que més destaca és el descens de 6,5 punts percentuals en la llengua de relació amb el primer fill. Així i tot, cal recordar que en valors absoluts aquestes dades continuen essent positives, encara que en el cas de la llengua de transmissió amb el primer fill per molt poques unitats, la qual cosa indicaria un estancament en l'avenç de la transmissió de la llengua catalana.

Capítol 6: Les llengües en els usos interpersonalmentals i en els àmbits de consum i serveis

Resum

Aquest capítol presenta un resum dels usos lingüístics que es fan en situacions quotidianes i en les quals típicament prenen part dos o més interlocutors. Es tracta de tretze tipus d'interaccions, les quals es poden dividir entre usos personals i de serveis. Inicialment s'hi exploren els resultats de l'enquesta de 2014 per tal de veure quins factors influeixen en les diferències en la llengua d'ús segons la identitat dels parlants. Segonament s'hi comparen els usos que s'han compilat per a 2014 que coincideixen amb les dades existents per a 2004, per tal de descobrir si hi ha canvis en la llengua d'ús en aquest decenni. Finalment, s'hi ofereix una conclusió sobre les dades analitzades.

6.1. Introducció

En aquest capítol oferirem un resum dels usos lingüístics que es fan en situacions quotidianes en espais sobretot públics i en les quals típicament prenen part dos o més interlocutors, tret del cas de les interaccions per escrit. Les tretze interaccions entre parlants que tractam a continuació es poden dividir entre usos personals i comercials o de serveis: amb amics, companys d'estudis i de feina, notes personals i veïns d'una banda, i interaccions amb entitats financeres, clients, petit i gran comerç, administració local, autonòmica i estatal, i personal mèdic de l'altra.

Explorarem els resultats de 2014 inicialment, i tindrem en compte diferents trams d'edat poblacionals, com també l'illa de residència i la llengua d'identificació per tal de veure quins factors poden influir en la llengua d'ús, des del punt de vista de la identitat dels parlants. Dins dels resultats de 2014 també pararem atenció a tres contextos i els contrastarem. Tot i que les dades de l'enquesta són molt completes i ens deixen veure moltes possibilitats pel que fa a les característiques socials dels parlants, hem trobat que contrastar elements com ara el nivell d'estudis o la llengua que els parlants empren amb els progenitors no proporcionava dades tan indicatives com les que hem emprat.

Després de l'exploració inicial, compararem els usos que s'han compilat per a 2014 amb les dades existents per a 2004, amb la intenció d'examinar quins usos han canviat. Pararem atenció als usos amb incidències molt baixes d'una llengua o altra, i tindrem en compte si aquests usos es produeixen en situacions en què els drets lingüístics haurien d'estar assegurats, sobretot en comparació amb la llengua amb què s'identifiquen els parlants i la seva pertinença a un grup lingüístic o altre.

6.2. Metodologia

Una consideració important en aquest capítol és que prendrem com a eix de referència la llengua d'identificació com a indicadora de la pertinença lingüística voluntària dels parlants, des de la qual podrem determinar si els usos públics de la llengua mantenen un patró semblant. Pensam que prendre com a referència altres indicadors mesurats, en aquest cas la llengua habitual i la llengua inicial, com també el nivell de coneixements lingüístics, poden conduir a interpretacions errònies pel que fa a la lleialtat lingüística dels parlants. La llengua habitual no ens sembla un bon indicador en el cas de persones que es troben immerses en grups socials en els quals la llengua vehicular és diferent de la llengua d'identitat, per exemple si els enquestats habitualment s'envolten de catalanoparlants però ells s'identifiquen com a castellanolingües, o a la inversa. D'altra banda, la llengua inicial no deixa espai a considerar-ne una altra com a identitària. Si posam per cas que un castellanolingüe inicial ha adoptat el català com a llengua identitària des que era petit, però no des que començà a parlar, pensam que aquesta dada és més representativa que no destacar la llengua materna, la qual pot coincidir o no amb la pertinença identitària de la persona en l'actualitat per la manera com s'ha socialitzat. Consideram que la identitat pot ser mutable, que va més enllà de marcs essencialistes, i que és una conclusió a la qual arriben els parlants conscientment o inconscientment per qüestions de pertinença o lleialtat. D'aquesta manera, la llengua d'identificació s'emprarà com a barem per a comparar en quina mesura els usos lingüístics reflecteixen com els parlants recorren a una altra llengua per tal de dur a terme intercanvis comunicatius. Si hi ha prou desnivell entre la llengua d'identificació i d'usos, aleshores ens podríem trobar davant d'un cas de situació de desavantatge cap a la població que no s'expressa en la seva llengua identitària, malgrat les disposicions legals, o de polítiques lingüístiques que cal revisar.

Els enquestats tenien l'opció de contestar de la manera següent. Cal tenir en compte, però, que per a l'opció de català els enquestadors varen modificar aquesta nomenclatura per mallorquí, menorquí, eivissenc i formenterer, segons la denominació amb què, a les primeres preguntes, s'hi referia l'enquestat (veg. el capítol 10). Hem posat les abreviatures que emprarem al llarg del capítol entre parèntesis.

- Només en català (Ncat)
- Més en català que en castellà (Mcat)
- Igual en català que en castellà (Icc)
- Més en castellà que en català (Mcast)
- Només en castellà (Ncast)
- Altres situacions (AS)

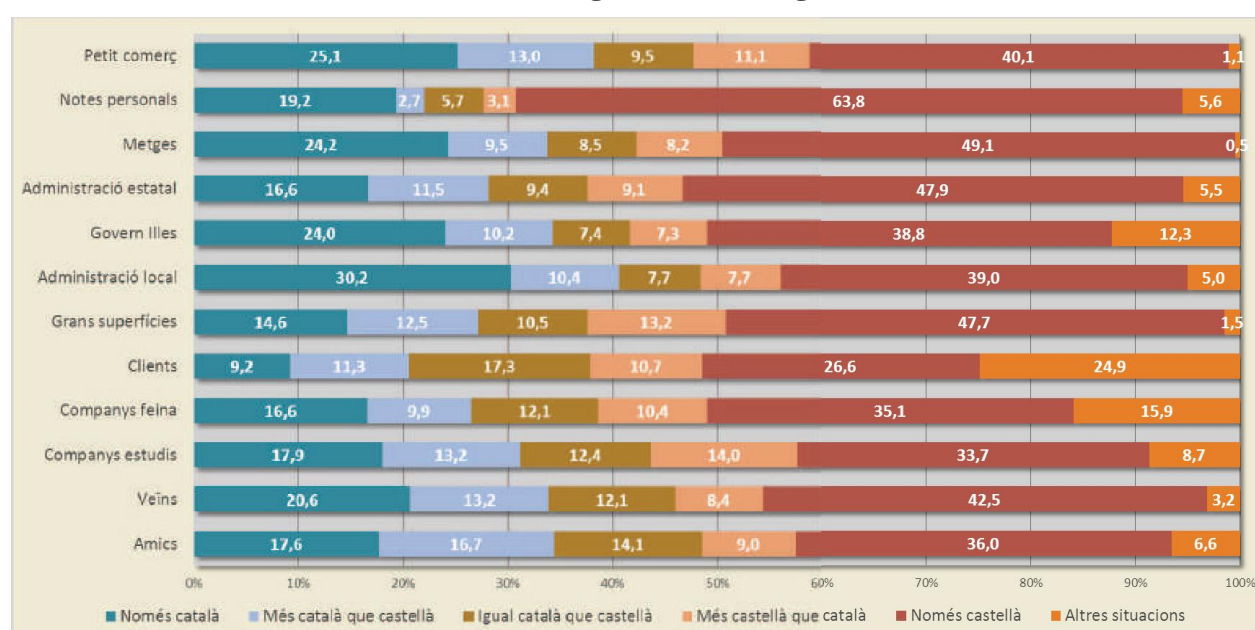
Per tal de fer referència a les situacions en què els enquestats s'expressen només i majoritàriament en català, o en què els enquestats s'identifiquen només o majoritàriament en català, emprarem l'abreviatura NMcat. Emprarem NMcast en els casos en què només es parla en castellà, o en què els parlants s'hi identifiquen majoritàriament.

A més del recompte de respostes, s'han desenvolupat dos tipus de tests estadístics quan ha calgut comparar valors. En donarem la informació pertinent quan escaigui.

6.3. Les xifres dels usos lingüístics i àmbits d'ús 2014

El gràfic 6.1 mostra un resum de les respostes obtingudes, les quals més endavant dividirem per tal de distingir-hi respostes segons edat, residència i identitat. Aquesta divisió ens permetrà de veure com interactuen diferents membres de la societat balear pel que fa a la llengua emprada.

Gràfic 6.1. Resultats generals usos lingüístics. 2014

En general, els resultats de l'enquesta mostren que no hi ha cap ús en què la llengua catalana sigui majoritària, fins i tot si s'hi inclouen els resultats NMcat. El percentatge màxim que assoleix és de 40,6 % amb l'Administració local, i el mínim és de 20,5 % amb clients. Si tenim en compte que el nivell d'identificació amb la llengua catalana a les Illes Balears se situa en un màxim de 45,1 %, observam que el comportament dels parlants en interaccions socials mai no sobrepassa aquesta xifra, és a dir, que la tria de llengua està supeditada a dinàmiques socials o ideologies lingüístiques que no n'afavoreixen l'ús. D'una banda, això implica que l'ús no s'emmiralli en les característiques de la identitat de la població, atès que l'ús del castellà supera sovint el 51,6 % de població que s'hi identifica, i de l'altra que els catalanolingües emprin la llengua castellana en major mesura que els castellanolingües emprin la llengua catalana. En cadascun dels casos la llengua castellana s'erigeix com a dominant, i és la llengua a què recorren els parlants al·lòfons en la majoria dels casos, com veurem més endavant.

En el resum podem apreciar contrastos entre els usos segons el context, atès que n'hi ha que presenten divergències en la llengua emprada. La categoria en què la llengua catalana s'empra en un percentatge més alt és en l'Administració local, amb un ús combinat de NMcat de 40,6 %, proporció que s'apropa al percentatge de població que s'identifica com a catalanolingüe. Aquest percentatge no es reflecteix al Govern de les Illes Balears, amb un 34,2 %. Més enllà del govern insular, si comparem els usos de l'Administració autonòmica amb l'estatal emprant el test de McNemar, veim que l'any 2014 l'ús del català és significativament superior per a MNcat en les relacions amb el govern insular (34,2 %) que no amb el govern estatal (28,2 %). Això podria ser indicatiu de limitacions que el govern central té a les Illes Balears a l'hora de reflectir la realitat lingüística dels parlants illencs, les quals també es podrien discernir, tot i que en menor mesura, en el govern autonòmic.

L'ús del català amb clients i usuaris baixa a un 20,5 % en NMcat, un desnivell important entre la configuració identitària de la població i les oportunitats que té aquesta d'expressar-se en la seva llengua en transaccions comercials. Tanmateix, reconeixem que dels usos amb els clients i usuaris obtenim una resposta esbiaixada atès que, presumiblement, s'hi inclouen els usos amb turistes i visitants, vist l'augment en l'ús d'altres llengües. L'ús del castellà també minva en aquest context, i se situa en 37,3 % NMcast, quan la població que s'identifica com a castellanolingüe és de 51,6 %. Pel que fa a la comparació entre els usos amb amics i companys de feina, observam que existeix un ús marcadament superior de MNcat en les relacions amb els amics (34,4 %) que a la feina (25,2 %) entre els enquestats que estan o han estat en actiu. Aquesta dada podria ser indicativa d'un protagonisme minoritzat de la llengua catalana en contextos laborals.

Les dades pel que fa a les grans superfícies no es poden menystenir, atès que el nombre d'usuaris que s'expressa en NMcat a supermercats i hipermercats és de 27,1 %, xifra que dista 18 punts de la llengua identitària. L'ús de NMcast en aquests contextos és de 60,9 %, xifra que supera amb escreix la identitat castellanolingüe, i que implica que la població recorre al castellà per a comunicar-se en aquests espais. La situació millora en el petit comerç, on la xifra augmenta en 11 punts fins a 38,1 %. Segons el test de McNemar, l'ús del MNcat és significativament superior al petit comerç, per la qual cosa podríem especular com a factors de l'augment de l'ús que els parlants coneixen els botiguers o preveuen un perfil més autòcton de qui els atén.

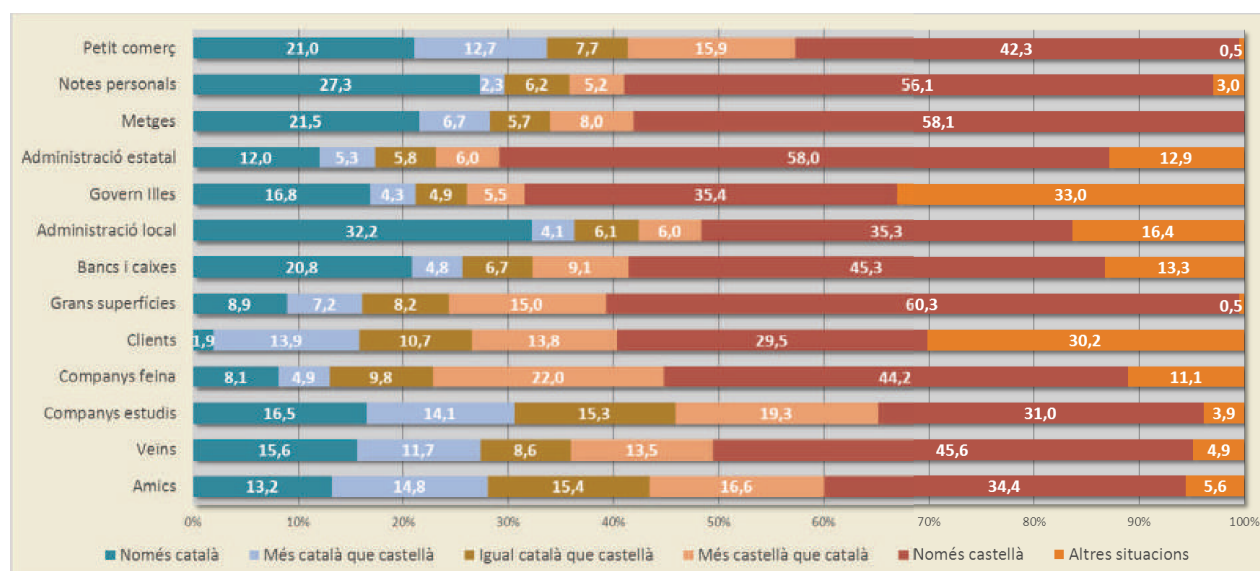
6.3.1. Resultats de 2014 segons edat, identitat i illa de residència

A continuació presentam els resultats de l'EULIB2014, els quals observarem segons alguns perfils d'edat, lloc de residència i identitat, i ens oferiran una visió sobre com s'efectuen els intercanvis lingüístics estudiats segons les característiques de la població.

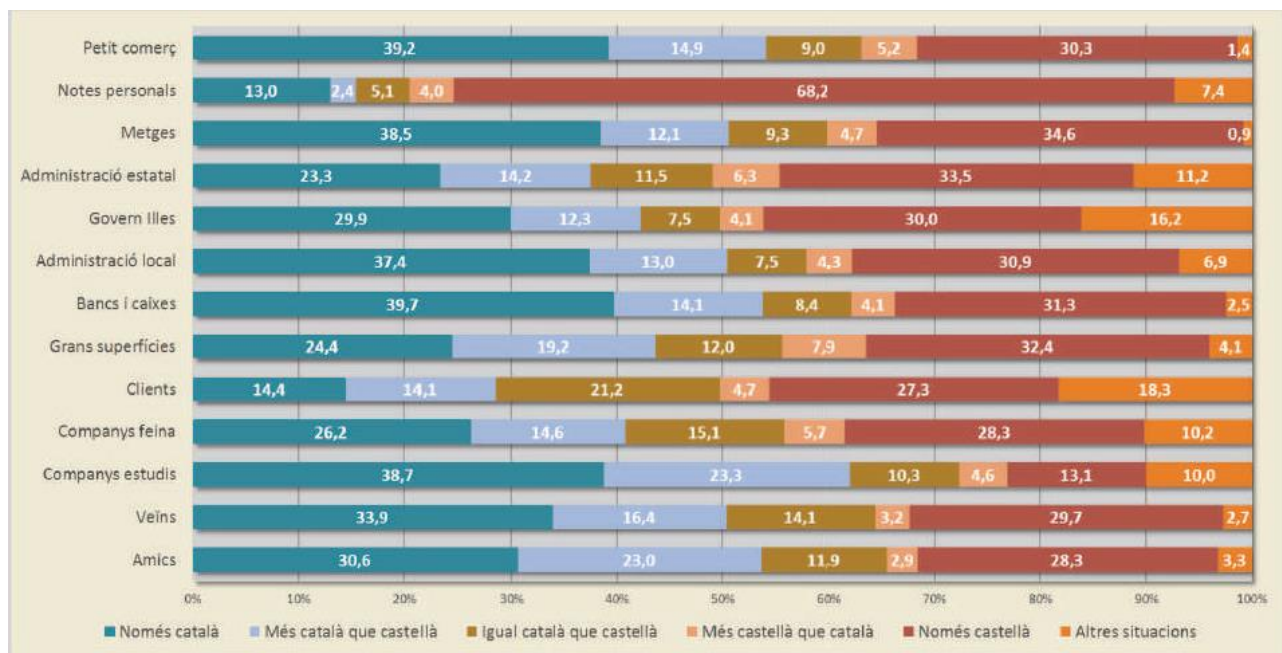
6.3.1.1. Resultats de 2014 segons edat

Tot i que hem tengut en compte quatre trams d'edat per als nostres resultats, destacarem aquí els usos que es desenvolupen entre el jovent, de 15 a 29 anys, i la població major de 65 anys, atès que s'hi observen unes diferències notables pel que fa al manteniment de la llengua. Com veurem, el grup de parlants que emprava el català en major mesura segons l'edat són la generació d'edat més avançada, nivell que minva progressivament com més joves són els parlants. El grup de 15-29 anys és representatiu per la reducció de l'ús que fa del català malgrat que els parlants d'aquesta franja de 15 a 29 anys s'identifiquen com a catalanolingües en un 38,1 % (o 44,7 % si tenim en compte Icc). La població major de 65 anys s'identifica com a catalanolingüe en un 54,3 % (o 60,4 % si tenim en compte Icc).

Gràfic 6.2. Resultats usos segons el tram d'edat 15-24 anys. 2014

Com s'observa en aquest gràfic, els usos en NMcat en cap cas no arriben a la xifra identitària dels parlants d'aquestes edats, i només hi ha quatre usos que superin la xifra de 30 %. Aquests tres usos són en el petit comerç, l'Administració local, amb els companys d'estudi i els veïns, mentre que la resta d'usos són inferiors. La dominància dels usos en castellà sembla més acusada tot i que, pel que fa a la llengua escrita, aquest grup emprava la llengua catalana gairebé en un 30 %, xifra que supera els resultats generals, i que podríem atribuir a l'ensenyament del català en el sistema educatiu.

Gràfic 6.3. Resultats usos segons la població major de 65 anys. 2014

Entre els majors de 65, l'ús de NMcat (és a dir, la suma de Ncat i Mcat) arriba o supera el 50 % en set usos, i només baixa del 30 % en les notes personals i les relacions amb els clients. És en les relacions amb els companys d'estudi en què la xifra s'alinea amb la identitària, possiblement perquè el català era la llengua vehicular amb els companys de l'escola, malgrat que no ho fos de l'educació.

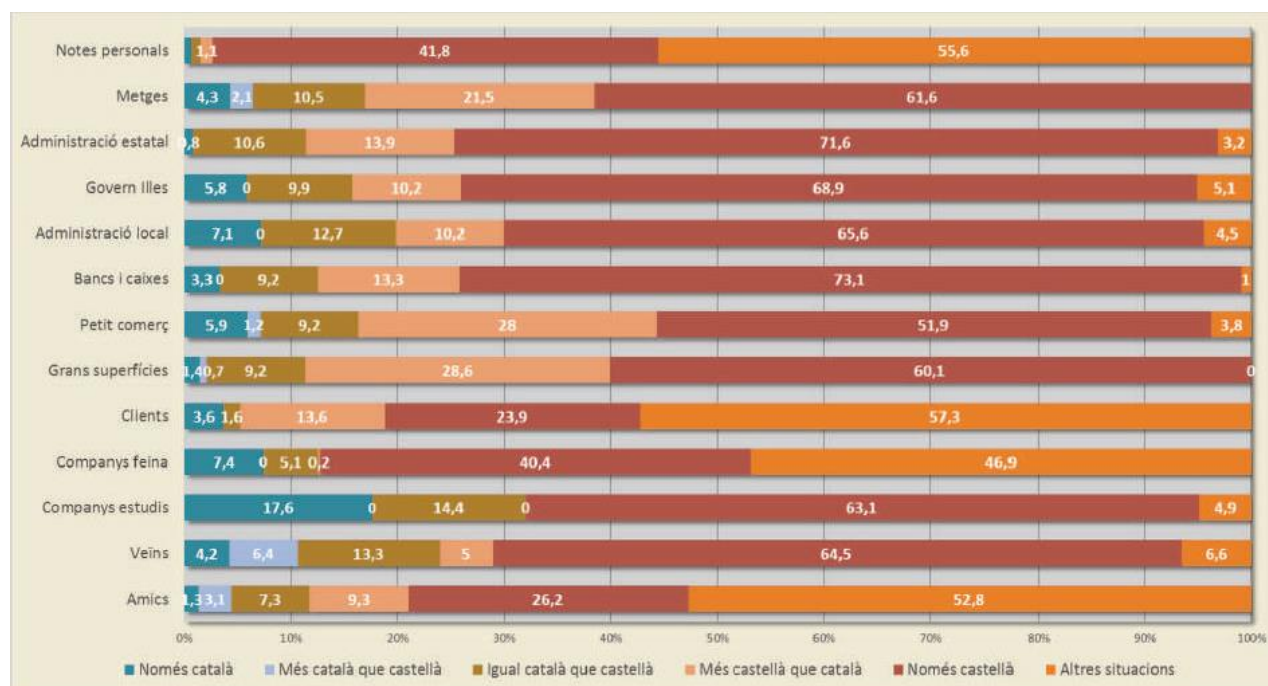
Amb aquests resultats, concloem que és el grup més jove el que més fàcilment empra la llengua castellana en els usos esmentats. Els majors de 65 anys són els qui més freqüentment s'identifiquen com a catalanolingües, i sembla que mantenen aquesta llengua en les seves interaccions. És per això que, per als joves, potser cal cercar les raons de la minva de l'ús de la llengua en hàbits de socialització tant a la feina, en l'educació i al carrer, com a través dels mitjans de comunicació, de visibilitat de la llengua i dels seus parlants, i d'ideologies lingüístiques, més que manca de sentiment de pertinença a aquesta.

6.3.1.2. Resultats de 2014 segons la identitat

En aquest apartat tindrem en compte com es desenvolupen les interaccions entre els parlants segons la seva identitat lingüística. Com hem esmentat més amunt, valoram la identitat dels parlants per sobre de quina és la seva llengua inicial o habitual, atès que la identitat és una pertinença sovint conscient i mutable. De fet, la identificació dels parlants com a catalanolingües (40,5 %) supera en nombre la població que declara el català com a llengua inicial (37,9 %) i la població que té el català com a llengua habitual (36,8 %), i això implica la pertinença voluntària com a catalanolingües de parlants inicials d'altres llengües, tot i que és probable que existeixin casos diversos que caldria investigar en el futur.

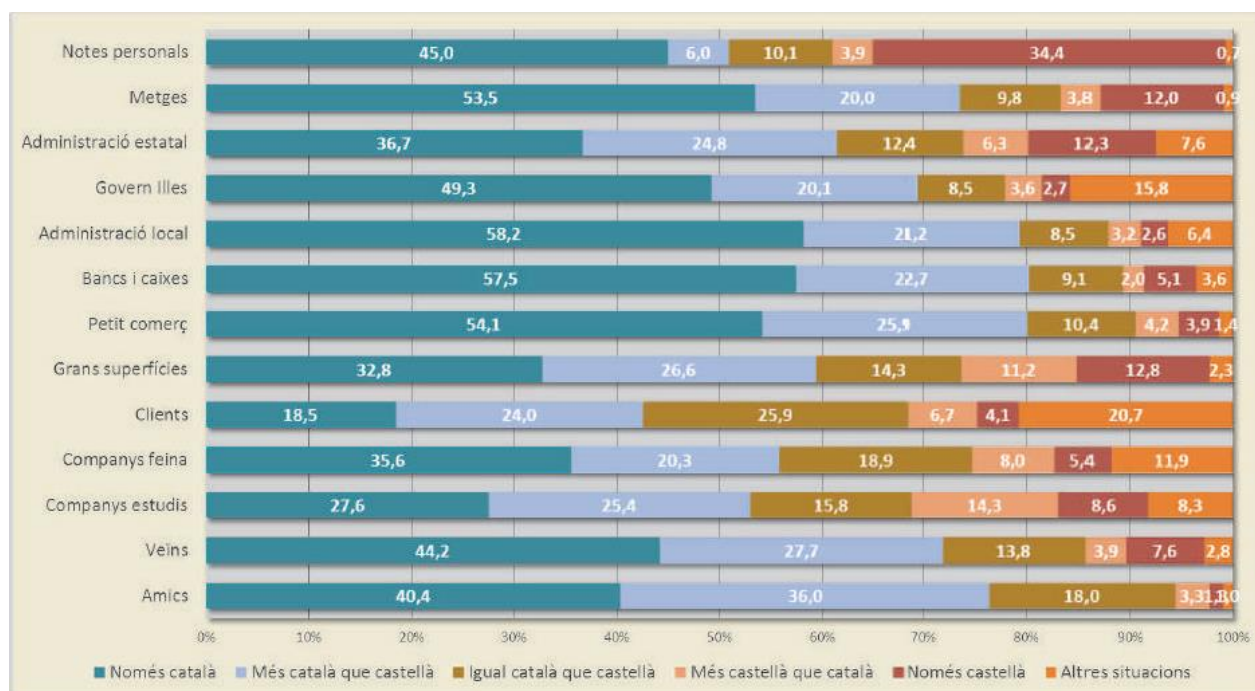
És necessari comprovar, com hem deixat entreveure més amunt, com les interaccions que es fan en NMcat no reflecteixen el percentatge de la població que s'identifica com a catalanolingüe, la qual cosa provoca un canvi de llengua, majoritàriament al castellà. Les interaccions en castellà superen el nombre de persones amb identitat castellanolingüe, fet que implica que parlants de català o al·loglots inicials recorrin al castellà, i això és precisament el que podem veure en els gràfics 6.4, 6.5 i 6.6. Les interaccions dels enquestats que s'identifiquen com a al·loglots es fan majoritàriament en castellà, fet que evidencia que la llengua catalana roman en un segon pla en la socialització.

Gràfic 6.4. Resultats usos segons la població que no s'identifica com a catalanolingüe ni castellanolingüe. 2014

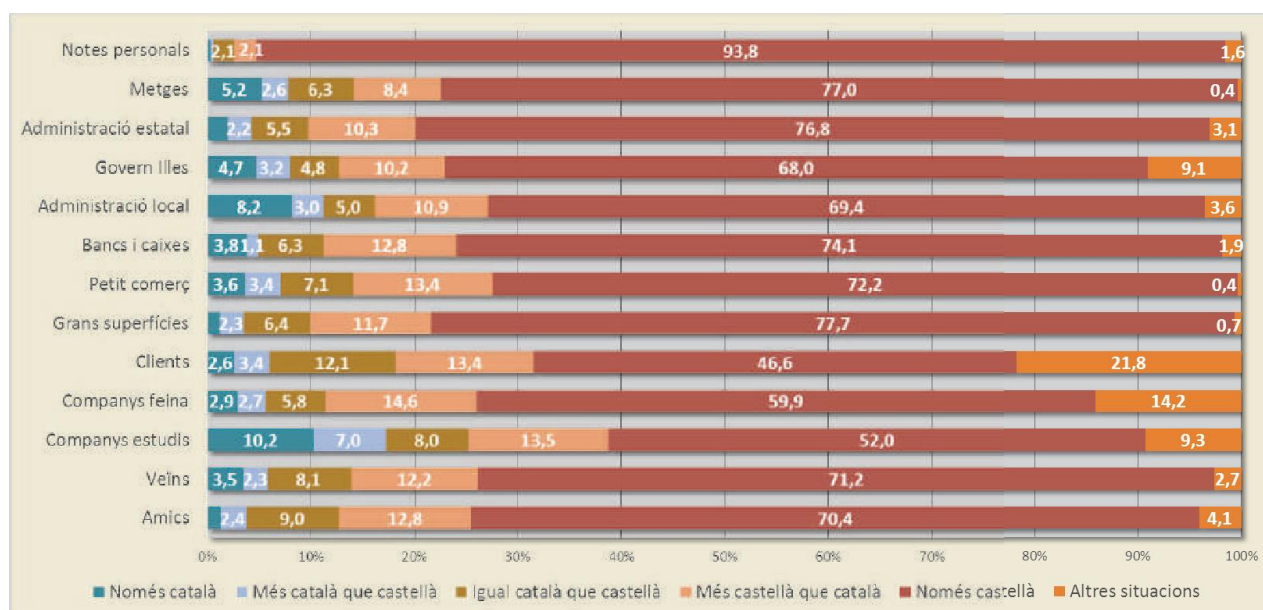

En aquest conjunt de gràfics, hi podem veure com la majoria dels canvis que es fan a una llengua que no és la identitària es fan en direcció al castellà. Si prenem per cas un dels usos més alts de llengua catalana per als que s'identifiquen com a castellanolingües, el de la relació amb els companys d'estudi, l'ús del català arriba al 17,2 %. Si observam el cas contrari, la població que s'identifica com a catalanolingüe emprà el castellà en un 22,9 % a NMcast. Cal fer notar, a més, com els valors d'Icc són més alts per als catalanolingües (gràfic 6.5) que per als castellanoparlants (gràfic 6.6).

Gràfic 6.5. Resultats usos segons la població catalanolingüe. 2014

Gràfic 6.6. Resultats usos segons la població castellanolingüe. 2014

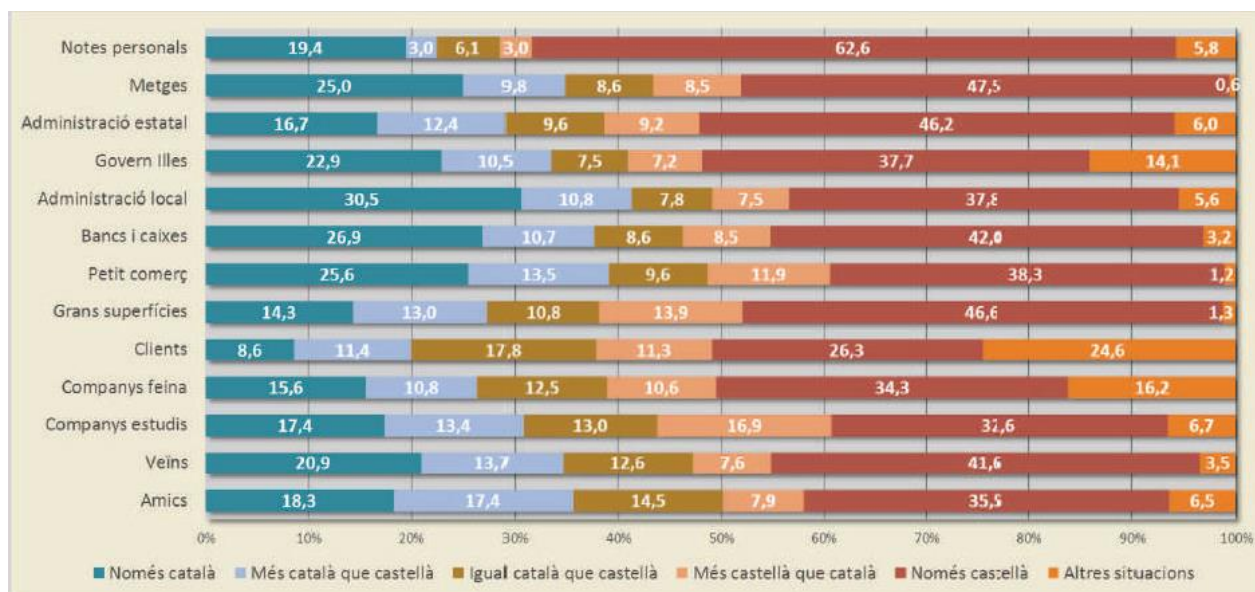

6.3.1.3. Resultats de 2014 segons l'illa de residència

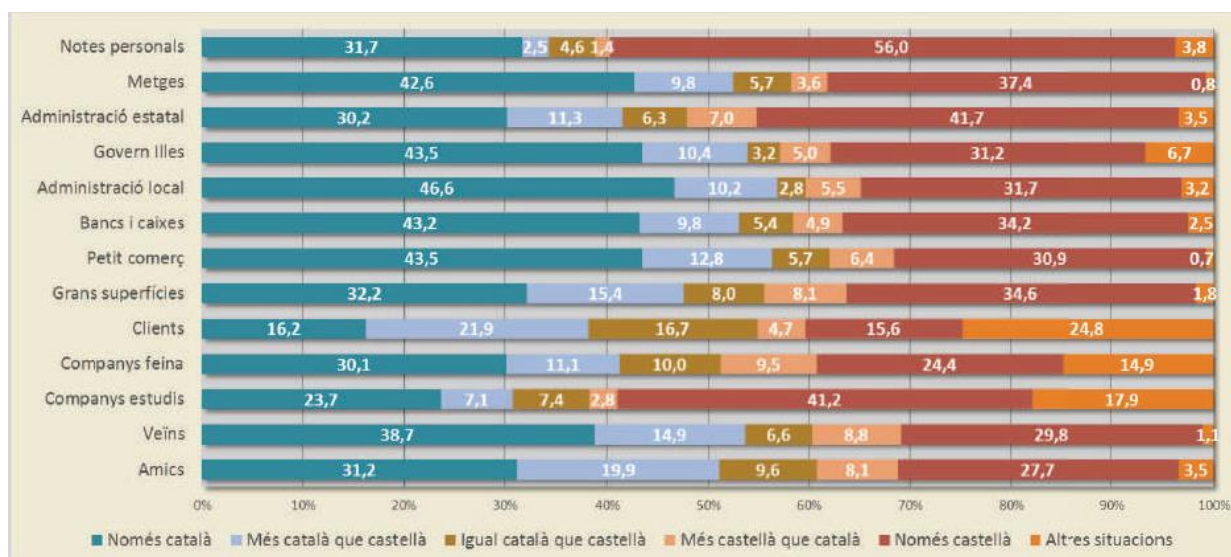
Pel que fa al lloc de residència dels parlants, podem afirmar a grans trets que l'indret on els usos del català són més elevats és l'illa de Menorca, mentre que els usos més elevats de castellà es registren a Eivissa i Formentera. Els usos a l'illa de Mallorca se situen en un terme mitjà, i s'han tingut en compte de manera

general, tot i que en l'enquesta es recolliren dades que separaven Palma de la resta de l'illa que alhora mostren discrepàncies segons la zona. En general, a l'àrea de Palma es registren dades inferiors pel que fa a l'ús del català, però hem considerat que una visió global per illa ens seria igualment útil, donada la creixent diversitat de població que viu a la resta de Mallorca, i que no es concentra únicament a Palma. Pel que fa als usos de MNcat i MNcast segons les illes, només podem conjecturar que hi ha una correlació entre el nivell d'identificació de la llengua catalana i l'ús que se'n fa.

Gràfic 6.7. Usos a l'illa de Mallorca. 2014

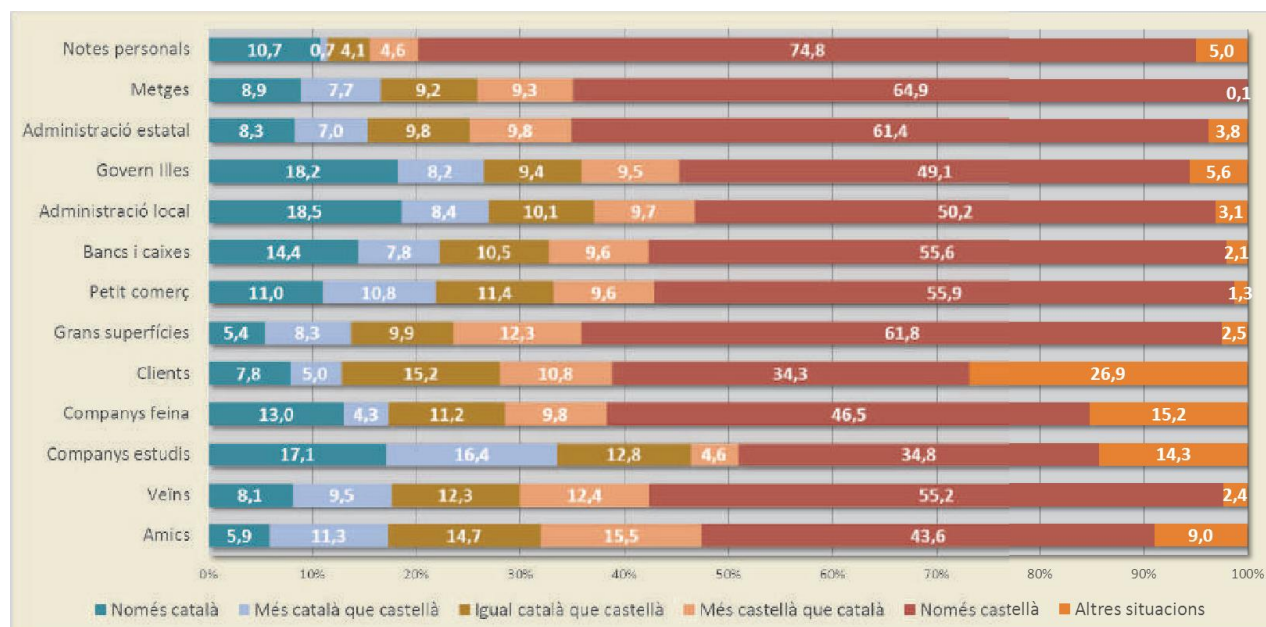
Gràfic 6.8. Usos a l'illa de Menorca. 2014

Començant per l'illa de Mallorca, on el nivell d'identificació general amb NMcat és de 41,3 %, l'ús de NMcat només arriba a aquesta xifra en els usos amb l'Administració local. Aquest alineament ens fa pensar que l'Administració local ofereix un bon servei als ciutadans a l'illa de Mallorca pel que fa a la representativitat de la seva identitat lingüística, tot i que es detecta, en la resta d'usos, que hi ha desnivells entre la llengua d'identificació i l'ús públic que se'n fa. Això indicaria una minorització de la llengua catalana.

A l'illa de Menorca, on la identificació amb la llengua catalana és la més alta, amb el 54,0 %, els usos registren un alineament amb aquest percentatge en sis contextos, mentre que els altres set van en favor de l'ús de la llengua castellana. Sobta que la relació amb els companys d'estudis es faci majoritàriament en castellà, en un context en què la llengua d'immersió és el català, mentre que la relació amb els amics es desenvolupi sobretot en català.

Gràfic 6.9. Usos a Eivissa i Formentera. 2014

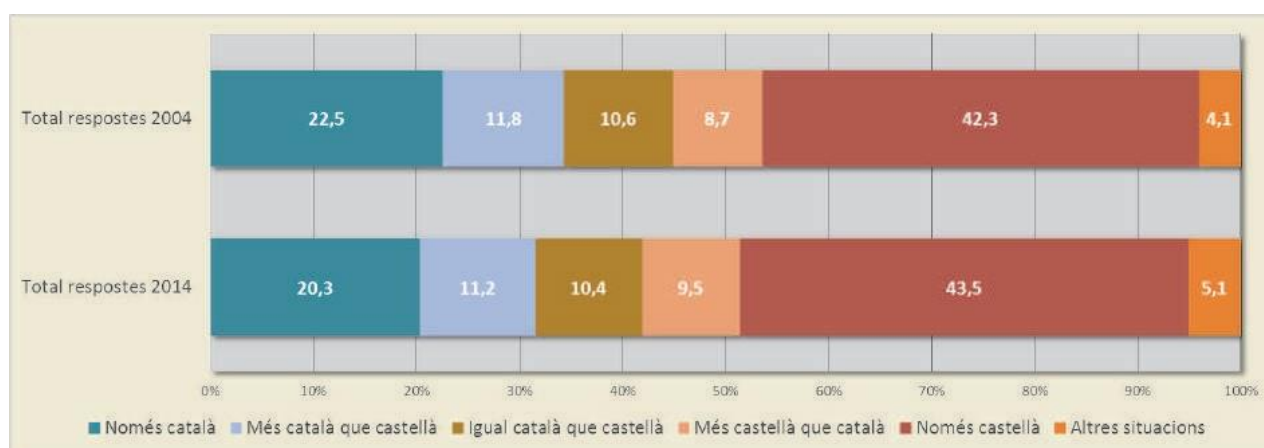
Els resultats de la situació a Eivissa i Formentera són predictibles si tenim en compte que només un 28,0 % de la població s'identifica com a NMcat, i un 60,3 % com a NMcast. Així i tot, els usos NMcat es produeixen en una mesura inferior a aquesta xifra, i només la superen en el context educatiu. L'ús de NMcast és majoritari per a tots els usos, alguns molt per sobre del 60,3 % de la població que s'identifica com a castellanolingüe, com són les grans superfícies.

6.4. Comparativa de resultats 2004 i 2014

La tendència general quan observem els resultats de l'enquesta de 2004 i els de 2014 indica un descens general en els usos en català, la qual cosa repercuteix en un ascens en els usos en castellà, però també un augment de l'ús d'altres llengües en menor mesura. Cal fer notar que no totes les categories d'ús que formen part de l'enquesta de 2014 tenen correspondència amb els resultats de 2004, i és per això que analitzarem només les respostes que s'obtingueren en ambdues enquestes.

En el gràfic 6.10 podem veure un resum que il·lustra el descens que ha patit l'ús del català en situacions de comunicació personal, comercial i de serveis. L'anàlisi de les dades demostra que la probabilitat que la població balear emprí la llengua catalana l'any 2014 ha baixat un 8,2 % en el conjunt dels intercanvis en relació amb el valor que tenia el 2004 ($(22,5 + 11,8) - (20,3 + 11,2) = 2,8 / 34,3) * 100 = 8,2 \%$).

Gràfic 6.10. Resum dels resultats usos. 2004 i 2014

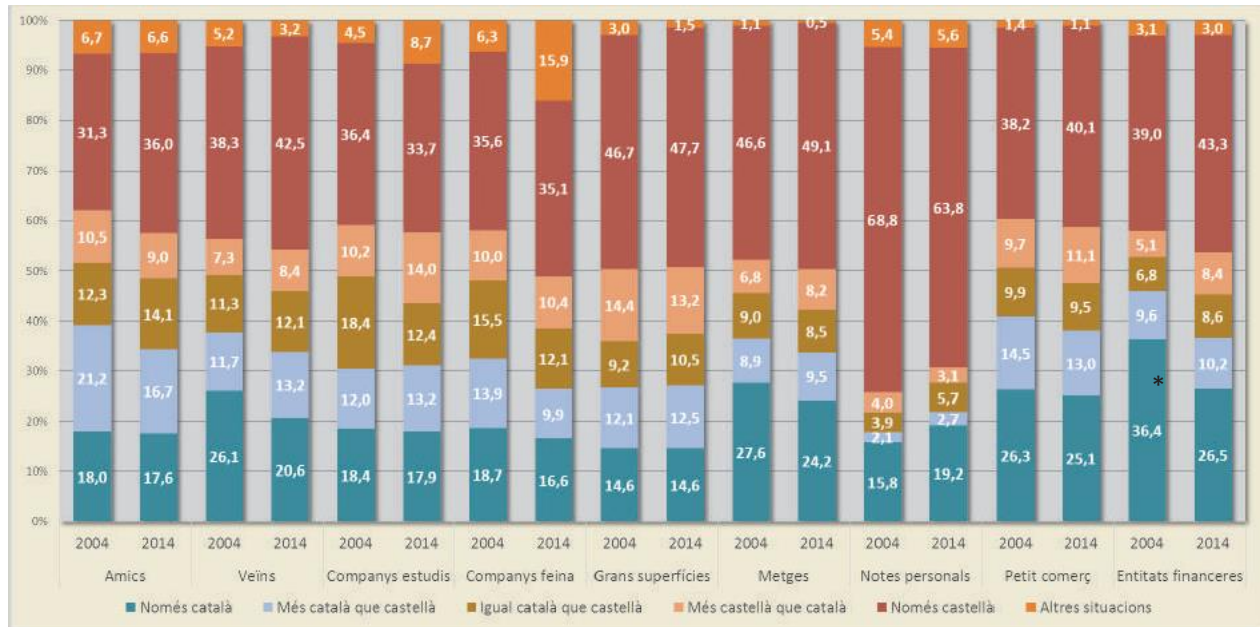

Com s'aprecia, les dades mostren un descens general de l'ús del català, el qual és significatiu en els casos que exposarem a continuació. En tots els casos, l'augment poblacional que emprà preferentment el castellà podria ser una explicació d'aquest canvi, juntament amb altres factors que esmentarem quan sigui el cas.

La comparativa que s'observa en el gràfic 6.11 indica que l'ús del català ha romàs igual o bé ha baixat entre 2004 i 2014, tot i que hi ha una única excepció que ha revertit la tendència del descens en l'ús del català: la llengua escrita. L'any 2014 s'incrementa un 22,4 % la població que emprà la llengua catalana per a notes personals, guanys que podríem vincular a la proliferació de serveis de missatgeria instantània a través dels mòbils, l'augment de l'ús de les comunicacions electròniques i de les xarxes socials, algunes de les quals no existien l'any 2004, com ara Twitter, Facebook, Whatsapp i tantes altres. Tanmateix, malgrat l'augment d'ús de NMcat, el qual registra un percentatge global de 21,9 %, la xifra dista notablement del percentatge de població que afirma saber escriure en català (60,0 %) i que s'identifica amb la llengua

catalana (45,1 %). D'aquesta manera, els guanys són importants però partien d'una xifra prou baixa l'any 2004. Cal tenir en compte que l'ús de NMcast per a les notes personals se situa en 66,9 %, molt per sobre de qualsevol altra opció i identitat.

Gràfic 6.11. Comparació resultats d'usos lingüístics. 2004 i 2014

Pel que fa als usos en què la llengua catalana s'ha emprat de manera equiparable entre 2004 i 2014, hi ha les grans superfícies comercials, el petit comerç i les comunicacions amb els companys d'estudi.

Per a la resta d'usos, tots registren un descens en la tendència dels parlants d'emprar la llengua catalana. És el cas de les relacions amb establiments financers, personal mèdic, les relacions laborals, amb els amics i amb els veïns. En el cas de les entitats financeres, els habitants de les Illes usen menys el català, NMcat, en un 20,2 %, xifra que supera els altres contextos en què l'ús de la llengua catalana s'ha reduït. El canvi de fesomia de les entitats financeres arran del clima econòmic de 2008 ençà és possible que hagi influït en aquest sentit, amb la desaparició de les caixes d'estalvis locals en favor de conglomerats estatals que podrien no haver prioritzat la proximitat amb els clients autòctons com era el cas antany.

Pel que fa al personal mèdic, la població de les Illes Balears que usa el català l'any 2014 es redueix un 7,7 %. Cal esmentar que aquest és un context en què la llengua catalana no ha estat un requisit per als treballadors, malgrat que el servei mèdic és parcialment públic i competència del Govern de les Illes Balears.

Una altra xifra que ha canviat és la de l'ús lingüístic entre els companys de feina. L'any 2014 baixa un 18,8 % la població que empra la llengua catalana en comparació a la dècada anterior en contextos laborals; entre amics, un 12,3 %; amb els veïns, la població que usa la llengua catalana també baixa, un 10,4 %. Ens sembla que una explicació probable és, com esmentàvem més amunt, l'augment de la població nouvinguda que se socialitza en castellà, tant si és de la resta de l'Estat o castellanolingüe, com al·loglota.

És més que probable que el canvi que ha experimentat la societat illenca en deu anys hagi alterat els patrons lingüístics social registrats l'any 2004, els quals provoquen una marginació creixent de la llengua catalana. El percentatge d'habitants que s'identificaven com a catalanolingües era de 49,5 % l'any 2004, si tenim en compte tant els parlants catalanolingües com els que afirmen tenir la llengua catalana i castellana com a identitàries. És evident que es fa necessari dissenyar polítiques lingüístiques i disposicions legals per tal de redreçar aquests desequilibris pel que fa a la població autòctona i a l'arribada de nous immigrants al·loglots. Entenem que aquesta és una tasca molt complexa i que passa per la revaloració de la llengua local, però també per la creació de garanties legals que assegurin els drets lingüístics de la llengua minoritzada, i una revisió de les ideologies lingüístiques que es troben rere de la substitució lingüística.

6.5. Conclusions

Un cop establerta una descripció de la situació dels usos lingüístics a les Illes Balears l'any 2014, ens sembla adient afirmar, d'una banda, que la llengua catalana ha patit un retrocés pel que fa a les xifres de 2004, i, de l'altra, que les comunicacions públiques en català es duen a terme en una proporció menor de la que podríem esperar si la població emprés la seva llengua d'identificació. Sembla que l'estatus de la llengua i la manera com les administracions, institucions i empreses la requereixen i l'ofereixen podrien tenir una influència sobre aquests patrons, els quals caldria investigar amb més deteniment.

Futures polítiques lingüístiques que vulguin redreçar el desequilibri entre la identitat dels parlants i les oportunitats que tenen d'emprar la llengua han de centrar-se en diversos punts, els més importants dels quals són el prestigi i validesa de la llengua. Caldria investigar la vulnerabilitat que senten els parlants a l'hora d'emprar la seva llengua de manera pública, i si aquesta vulnerabilitat funciona en detriment de la identitat pròpia. Tot i que el nombre de nous immigrants en els darrers 10 anys no és gens menyspreable, cal fer una recerca més exhaustiva de les raons que motiven la pèrdua d'usos en llengua catalana entre el jovent, sobretot si tenim en compte que l'escolarització es fa sobretot en català. Per tant, una hipòtesi que s'hauria de revisar és la percepció del valor de la llengua autòctona, com també l'impacte que té la manca de lleis que la protegeixin, manca de referents, de visibilitat i d'oferta televisiva en català, o la minva dels espais públics en què es parla sense conflicte lingüístic.

Capítol 7: La realitat i l'evolució de les Illes Balears a partir dels grups d'orígens i usos lingüístics

Resum

Segons l'enquesta EULIB2014, un 48,0 % dels enquestats a les Illes Balears parlen usualment la llengua catalana en la seva vida quotidiana. De fet, la gran majoria dels enquestats nascuts a les Illes són de llengua inicial catalana i viuen predominantment en aquesta llengua. Tanmateix, el fet que durant les darreres dècades s'hagin rebut grans contingents immigratoris en una situació de primacia legal i política del castellà fa que avui dia el grup demolingüístic més gran de les Illes sigui el dels castellanoparlants que viuen sobretot en castellà. La posició del castellà és tan hegemònica que no sols funciona com la llengua franca per a la immensa majoria dels parlants d'altres llengües, sinó que està esdevenint habitual i fins i tot predominant per a un nombre significatiu i creixent de catalanoparlants inicials. Durant aquesta última dècada s'ha incrementat substancialment la fragilitat de la llengua catalana a les Illes Balears, especialment a Palma i a Eivissa i Formentera, i en les generacions més joves. Les dades suggereixen que la manca d'integració dels nouvinguts ha desencadenat un procés d'assimilació lingüística en alguns sectors de catalanoparlants joves pel qual abandonen l'ús habitual de la llengua pròpia. Si bé el català té certa capacitat d'atracció de castellanoparlants i al·loglots, aquesta capacitat és ara com ara manifestament insuficient per a compensar els efectes de la no integració lingüística de les immigracions i sembla que s'està esvaint entre la generació més jove.

7.1. La utilització i la definició dels grups sociolingüístics

A l'hora d'analitzar els canvis que es produeixen en una realitat sociolingüística determinada resulta útil d'identificar una sèrie de grups de població segons els usos lingüístics que declaren els parlants. Aquests grups poden definir-se, òbviamment, de moltes maneres, en funció dels objectius de la recerca —per exemple, a partir dels coneixements, de les actituds, dels usos, etc. En aquest capítol ens servirem del mateix model d'anàlisi emprat a Sorolla i Vila (2015) a Catalunya, segons el qual es van establir sis col·lectius definits sobre la base de *a)* els seus usos lingüístics orals en una sèrie d'àmbits, i *b)* la seva llengua inicial. El fet de desenvolupar els conglomerats a partir d'un model teòric permet comparar la situació i l'evolució dels grups sociolingüístics en diferents moments i en diferents realitats sociolingüístiques. Vegeu-ne una argumentació més a fons a Sorolla i Vila (en premsa). Els usos lingüístics presos en consideració van ser els que mostra la taula 7.1.

Taula 7.1. Usos lingüístics emprats per a elaborar els grups

A. Usos familiars	Ús del català amb la parella
	Ús del català amb els fills
B. Usos fora de la llar	Ús del català amb amics
	Ús del català amb veïns
	Ús del català amb els companys d'estudi de les persones que estudien actualment
	Ús del català amb els companys de feina (de tota la població, és a dir, actuals i passats)
	Ús del català a les botigues
	Ús del català als grans establiments comercials
	Ús del català als bancs o caixes
	Ús del català amb els metges

A cada enquestat se li assignava una puntuació en funció de la mitjana de les seves respostes a cadascuna d'aquestes preguntes. Les puntuacions anaven des de l'1, en aquells casos en què es feia ús només del català, fins al 0, quan no es feia gens d'ús de català. Aquest índex d'ús del català parlat en 10 àmbits (IUP-10) va encreuar-se amb la llengua inicial, de manera que es van construir els sis *grups d'usos i origen lingüístics* següents (veg taula 7.2)

Taula 7.2. Els grups d'usos i origen lingüístics

<i>Grup</i>	<i>Característiques</i>	<i>IUP-10</i>
Catalanoparlants predominants d'origen lingüístic català («catalanoparlants tradicionals»)	Persones de primera llengua catalana ¹ que declaren usar el català sempre o predominantment en el conjunt d'àmbits analitzats	Superior a 0,66
Catalanoparlants predominants d'origen lingüístic no català («nous catalanoparlants»)	Persones de primera llengua diferent del català que declaren usar el català sempre o predominantment en el conjunt d'àmbits analitzats	Superior a 0,66
Alternadors	Persones que, independentment de la seva primera llengua, declaren usar el català de manera considerable en el conjunt d'àmbits analitzats	Entre 0,33 i 0,66
Castellanoparlants predominants d'origen lingüístic català («castellanoparlants tradicionals»)	Persones de primera llengua catalana ² que declaren usar el català poc o gens en el conjunt d'àmbits analitzats	Inferior a 0,33
Castellanoparlants predominants d'origen lingüístic català («nous castellanoparlants»)	Persones de primera llengua castellana que declaren usar el català poc o gens en el conjunt d'àmbits analitzats	Inferior a 0,33
Al·loglots inicials no usuaris del català	Persones de primera llengua altra que el català o el castellà que declaren usar el català poc o gens en el conjunt d'àmbits analitzats	Inferior a 0,33

¹Inclou els parlants inicials de català i una altra llengua que declaren un ús exclusiu o predominant del català.

²Inclou els bilingües parlants inicials de castellà i una altra llengua que declaren un ús exclusiu o predominant del castellà.

7.2. Els grups d'usos i origen lingüístics l'any 2014 a les Illes Balears

Les dades de l'EULIB2014 permeten observar la composició lingüística de les Illes a partir del comportament i l'origen lingüístic declarat (veg. taula 7.3). D'acord amb aquestes xifres, el principal col·lectiu de les Illes Balears, que arriba al 41,0 % del total, estaria format pels *castellanoparlants tradicionals*, persones de primera llengua castellana (o bilingües) que declaren usar sempre o predominantment la seva llengua inicial. El segon grup d'usos estaria integrat pels *catalanoparlants tradicionals*, persones de llengua inicial catalana (o bilingües) que diuen parlar només o sobretot la seva primera llengua, que són quasi el 29,0 % dels residents a les Illes. Considerablement per sota d'aquests dos grups hi hauria el dels *alternadors*, que són el 16,6 % de total. Aquest col·lectiu està format per persones que fan un ús molt significatiu de català i castellà en la seva vida quotidiana, ja sigui perquè les distribueixen en àmbits diferents —per exemple, català a casa i castellà a la feina— o perquè les usen totes dues en bona part de la seva vida quotidiana —amb amics, amb clients, amb l'Administració, etc.—, sovint alternant de llengua segons el destinatari, o fins i tot en alguns casos amb un mateix interlocutor (seria rellevant distingir totes aquestes tipologies d'alternadors, però resulta impossible en un treball sintètic com aquest). Molt per sota dels tres grups principals quedaria el 8,3 % d'*al·loglots inicials*, és a dir, persones que van aprendre a parlar en llengües diferents del català i el castellà, que no utilitzen el català. Val a dir que dins d'aquest grup hi ha comportaments molt diversos, des dels qui enraonen sobretot en la seva llengua d'origen fins a aquells que estan instal·lats prioritàriament en el castellà i no fan servir la llengua d'origen més que en rares ocasions. En tot cas, el grup no inclou els escassos al·loglots que fan un ús significatiu del català, ja que aquests s'han inclòs entre els catalanoparlants d'origen no català. Completen el panorama dos grups reduïts d'usuaris predominants de català, o de castellà, que no tenen aquestes llengües com a inicials, respectivament denominats *nous catalanoparlants* i *nous castellanoparlants*. Cal tenir present que els dos grups no són estrictament equivalents, perquè entre els primers, que són un 2,8 % del total, hi ha parlants inicials de totes les llengües llevat del català, mentre que en el segon, que constitueix un 2,5 % del conjunt de residents a les Illes, hi ha només catalanoparlants que han castellanitzat els usos lingüístics.

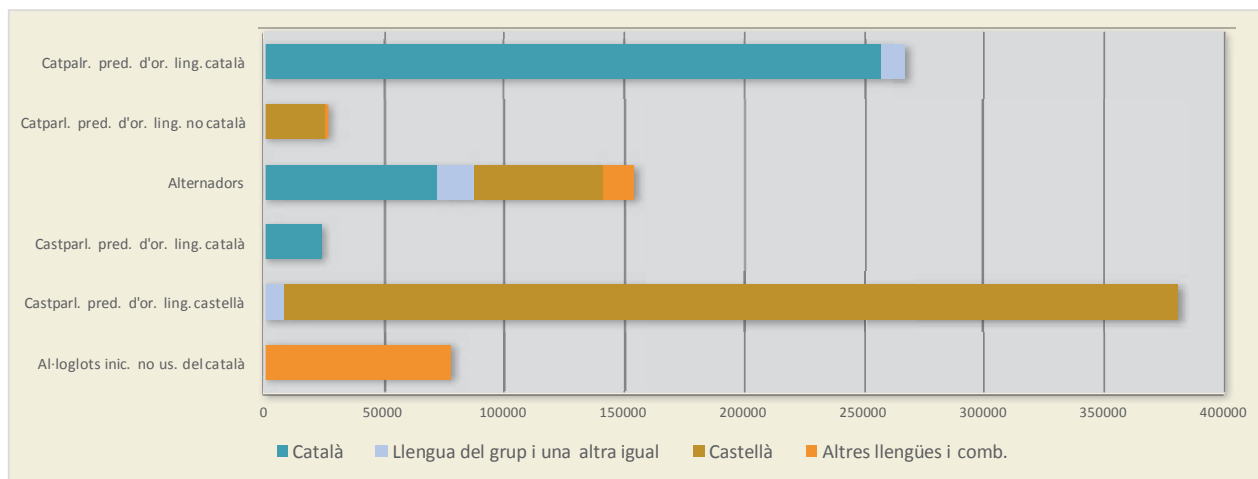
Taula 7.3. Els grups sociolingüístics l'any 2014

1.	Catalanoparlants predominants d'origen lingüístic català	28,7 %	
2.	Catalanoparlants predominants d'origen lingüístic no català	2,8 %	
3.	Alternadors	16,6 %	48,1 % d'usuaris del català
4.	Castellanoparlants predominants d'origen lingüístic català	2,5 %	
5.	Castellanoparlants predominants d'origen lingüístic castellà	41,0 %	51,8 % de no-usuaris del català
6.	Al·loglots inicials no usuaris del català	8,3 %	
Total		100,0 %	

El fet d'enquadrar els parlants en grups de denominacions similars resulta útil per a l'anàlisi, però no hauria de fer perdre de vista que els comportaments dels grups no són ben bé iguals. Molt concretament, l'ús del castellà entre els castellanoparlants tradicionals és significativament superior a l'ús del català entre els catalanoparlants tradicionals. Concretament els primers declaren un percentatge d'ús del castellà de 88,9 %, mentre que els segons declaren un percentatge d'ús del català del 86,1 %. De fet, en termes de coneixement d'una segona llengua, les diferències entre els dos grups són molt importants, perquè bona part dels castellanoparlants que hem denominat tradicionals es declaren incapaços de parlar el català (34,3 %), mentre que els seus equivalents catalans declaren saber parlar la seva segona llengua, el castellà, de manera pràcticament universal (99,5 %). En aquest sentit, l'etiqueta catalanoparlant *tradicional* seria només aproximada, perquè històricament, fins al segle XX la gran majoria d'illencs no ha sabut parlar el castellà. D'altra banda, els alternadors —que, com veurem, són majoritàriament de llengua inicial catalana— declaren un mica més d'ús del català que del castellà (57,9 % a 40,1 %, respectivament).

Tal com mostra el gràfic 7.1, tots els grups són força homogenis pel que fa a la llengua inicial llevat del que hem denominat *alternadors*. La majoria d'aquest col·lectiu (46,5 %) està format per catalanoparlants inicials, tot i que també integra un 34,9 % de castellanoparlants inicials, un 10,1 % de bilingües català-castellà i un 8,4 % de parlants inicials amb llengües i combinacions altres que les descrites.

Gràfic 7.1. Composició dels grups d'usos i origen lingüístic segons la llengua inicial. 2014. Illes Balears

A banda de la seva composició, una altra de les diferències significatives entre els diferents grups és la seva predisposició a adaptar-se a la llengua de l'interlocutor. D'acord amb les dades disponibles, la gran majoria dels catalanoparlants enraonen en castellà davant d'un interlocutor que els parla aquesta llengua, i de fet només una cinquena part dels catalanoparlants tradicionals (21,7 %) diuen no canviar al castellà quan algú els respon en aquesta llengua. Per contra, el 61,3 % dels castellanoparlants tradicionals diuen que no s'adapten al seu interlocutor si aquest els respon en català, en bona mesura (34,5 %) perquè

senzillament no han après aquesta llengua. Les normes socials, per tant, fan recaure el pes del bilingüisme sobre els uns i sembla que estalvien als altres fins i tot de fer l'esforç d'aprendre català.

En aquest context, pràcticament la meitat de la població illenca (48,1 %) s'engloba en un dels tres grups que declaren un ús almenys significatiu del català, un grup molt semblant a la suma dels qui no l'empren significativament, que puja al 51,8 %, format pels castellanoparlants predominants d'origen castellà, els d'origen lingüístic català, i els al·loglots no usuaris de català.

7.3. La distribució geogràfica dels grups d'usos i origen lingüístics

Els grups d'usos i origen lingüístics no es distribueixen a l'atzar per tot el territori (veg. taula 7.4). Ben al contrari, es dibuixen dues àrees clarament diferenciades: d'una banda, a Menorca i a Mallorca sense Palma el grup clarament més nombrós és el dels catalanoparlants tradicionals, mentre que el nombre de castellanoparlants tradicionals hi és inferior a la mitjana. A Menorca, a més, el nombre de catalanoparlants tradicionals quasi duplica la mitjana de les Illes, cosa que suggereix que en aquesta illa la capacitat d'atracció cap al català és considerablement més sòlida que no pas a la resta.

Taula 7.4. Pes de cada grup sociolingüístic a cadascuna de les àrees geogràfiques (%)

	<i>Palma</i>	<i>Resta Mallorca</i>	<i>Menorca</i>	<i>Eivissa i Formentera</i>	<i>Illes Balears</i>
Catalanoparlants predominants d'origen lingüístic català	17,4 %	40,6 %	46,6 %	12,3 %	28,7 %
Catalanoparlants predominants d'origen lingüístic no català	3,3 %	2,7 %	5,3 %	,6 %	2,8 %
Alternadors	18,6 %	14,8 %	11,2 %	19,8 %	16,6 %
Castellanoparlants predominants d'origen lingüístic català	4,4 %	1,2 %	,9 %	2,7 %	2,5 %
Castellanoparlants predominants d'origen lingüístic castellà	45,5 %	34,2 %	32,9 %	54,1 %	41,0 %
Al·loglots inicials no usuaris del català	10,9 %	6,5 %	3,2 %	10,4 %	8,3 %
Total	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %

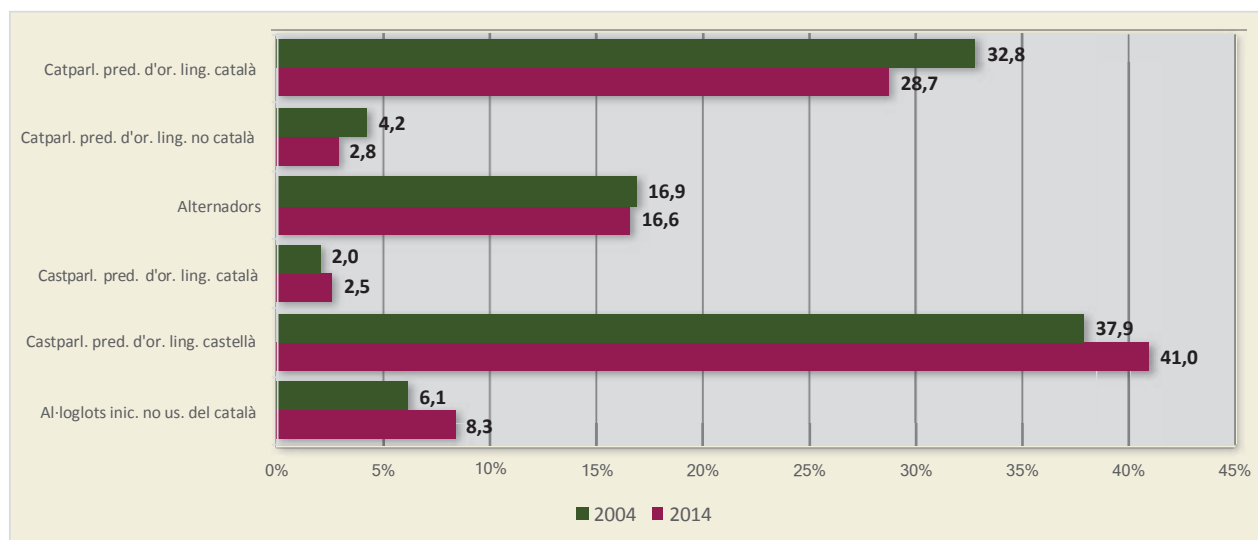
Nota: En cada territori apareix destacat el grup majoritari.

D'altra banda, la situació a la ciutat de Palma i a Eivissa i Formentera és la contrària i de fet s'hi detecta una forta atracció cap al castellà en detriment del català. En aquestes àrees, sobretot a les Pitiüses, el grup més nombrós és el dels castellanoparlants tradicionals, seguit dels alternadors, mentre que els catalanoparlants de llengua inicial catalana només arriben al lloc, seguit a no gaire distància, sobretot a les illes menors, pels al·loglots no usuaris del català. A Palma les xifres de catalanoparlants i castellanoparlants inicials que s'instal·len predominantment en la seva segona llengua són properes, mentre que a Eivissa les dues són baixes, però els segons són quasi inexistent.

7.4. L'evolució dels grups entre l'any 2004 i l'any 2014

Els canvis demogràfics de la darrera dècada, i molt especialment les nodrides immigracions que s'hi han produït, han tingut un fort impacte en la configuració sociolingüística de les Illes. D'acord amb les dades de l'ES2004, aquell any els grups lingüístics a les Illes Balears es distribuïen tal com mostra el gràfic 7.2: un 37,9 % de castellanoparlants d'origen lingüístic castellà, quasi un 32,8 % de catalanoparlants d'origen català, un 16,9 % d'alternadors, un 6,1 % d'al·loglots que no feien ús del català, un 4,2 % de catalanoparlants predominants d'origen lingüístic no català, i un 2,1 % de castellanoparlants predominants d'origen català. La comparació dels percentatges de cada grup sociolingüístic de l'any 2004 amb els que van obtenir deu anys després ofereixen una lectura bastant clara: durant la darrera dècada, a les Illes hi ha augmentat l'ús del castellà i s'hi ha reduït l'ús del català. Concretament, els usuaris predominants del castellà han crescut 3,5 punts percentuals, sobretot gràcies a l'augment de persones de primera llengua castellana. Pel que fa als usuaris del català, el seu pes percentual sobre la població total de les Illes s'hauria reduït en 5,5 punts percentuals en el cas dels qui l'usen de manera predominant, amb retrocés percentual tant dels parlants inicials com dels nous catalanoparlants. El pes percentual dels alternadors hauria romàs estable. A aquestes xifres cal afegir-hi el creixement de 2,2 punts d'al·loglots que no usen el català però que, més enllà de l'ús de la seva llengua d'origen o d'altres que puguin saber, tendeixen a servir-se del castellà com a llengua franca.

Gràfic 7.2. L'evolució dels grups sociolingüístics sobre el total de la població de les Illes Balears. 2004-2014

Tot i les tendències que apunten les dades proporcionals, l'observació dels nombres absoluts matisa un poc la visió obtinguda a partir de la comparació dels resultats percentuals (veg. gràfic 7.3). Aquesta consideració és especialment rellevant en un context de canvi demogràfic tan ràpid, amb un increment de 127.606 residents més entre la població adulta de referència. En termes generals, es confirma l'increment

substancial d'usuaris del castellà, gràcies en primer lloc a l'augment de vora 78.000 persones del col·lectiu de castellanoparlants predominants d'origen castellà, però gràcies també al creixement, molt més modest però tanmateix significatiu, de persones de llengua inicial catalana que viuen instal·lades en un ús predominant del castellà, concretament en més de 7.000 efectius. Val a dir que aquest creixement del castellà es veu reforçat per l'increment de vora 28.000 al·loglots inicials que no usen el català, però que tendeixen a parlar el castellà com a llengua franca amb la resta d'habitants de les Illes. El creixement d'aquest col·lectiu, és clar, també ha dut a l'increment d'ús de les llengües altres, si més no en relacions de caire privat.

Allà on les dades absolutes no coincideixen del tot amb les relatives és en l'evolució dels usuaris de català. En termes absoluts, al llarg de la dècada entre 2004 i 2014, el nombre global de catalanoparlants predominants va minvar de manera pràcticament imperceptible. De fet, les dades suggereixen que el nombre de catalanoparlants tradicionals hauria crescut de quasi 5.000 efectius, però aquesta xifra s'hauria vist *compensada* per la reducció, estadísticament significativa, de més de 7.000 nous catalanoparlants. En

el context de crescuda demogràfica de les Illes, però, la quasi estabilitat dels integrants del grup catalanoparlant predominant es tradueix en la reducció percentual visible que vèiem als paràgrafs anteriors.

D'altra banda, convé assenyalar que durant el període analitzat, els efectius dels alternadors, és a dir, de les persones que diuen emprar a bastament les dues llengües en la seva vida quotidiana, hauria crescut en més de 19.000 integrants, amb una intensitat de creixement similar al de la població general. Resulta complex de saber si aquest creixement s'ha d'atribuir a oscil·lacions de la població autòctona, a l'atracció cap al català d'alguns no catalanoparlants inicials o bé a la immigració, però en tot cas, ateses les dimensions de l'increment, sembla que, pel que fa a la població general de les Illes, l'augment dels alternadors no s'ha fet —majoritàriament— en detriment dels catalanoparlants ja existents a les Illes, i per tant representa un modest però perceptible increment d'ús de la llengua pròpia del país.

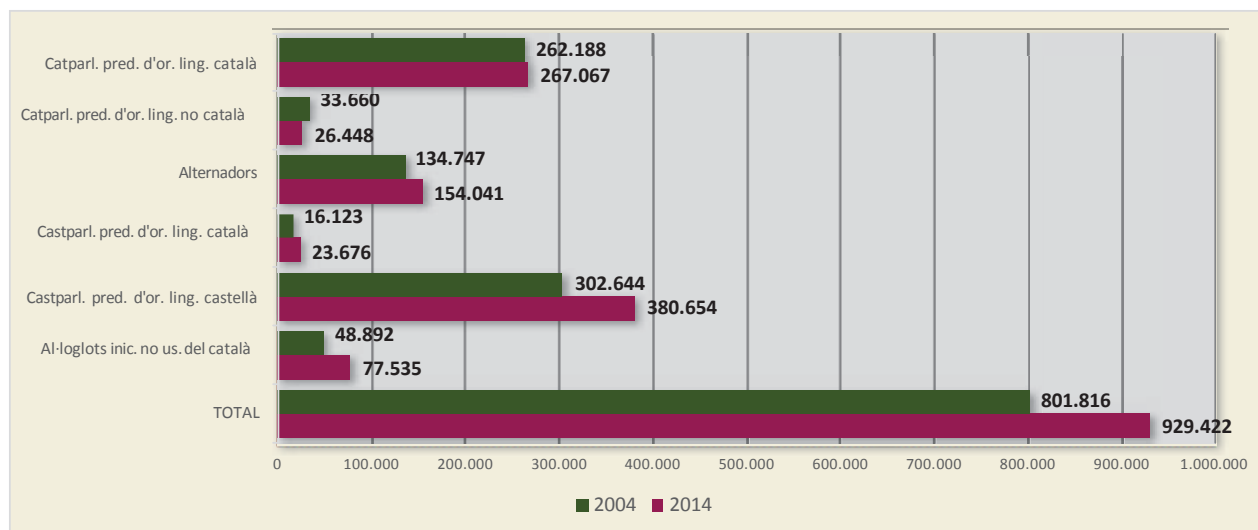
Sintetitzant, els canvis demogràfics de les Illes entre 2004 i 2014 van tenir conseqüències lingüístiques molt perceptibles. El nombre absolut de catalanoparlants predominants s'ha mantingut quasi estable, i ha crescut lleugerament el nombre d'alternadors. Aquest increment, però, ha estat molt menor que l'augment dels castellanoparlants i els al·loglots, per la qual cosa la comparació de percentatges entre les dues dates registra un retrocés percentual de l'ús del català a les Illes.

7.5. El usos lingüístics segons lloc i llengua d'origen

Les Illes Balears han estat des de l'edat mitjana un territori demolingüísticament molt homogeni, de manera que ser mallorquí, menorquí, eivissenc o formenterenc ha implicat durant molts segles parlar alguna modalitat del català de les Illes. Les immigracions de les darreres dècades han trasbalsat aquesta correlació històrica, però encara avui dia, el lloc de naixement marca molt clarament el comportament

lingüístic dels habitants de les Illes, sobretot pel que fa al català i a les llengües terceres, tal com mostra clarament la taula 7.5.

Gràfic 7.3. L'evolució dels grups sociolingüístics sobre el total de la població de les Illes Balears. 2004-2014

Taula 7.5. Adscripció a cada grup sociolingüístic segons el lloc de naixement. 2014

Grups sociolingüístics	Lloc de naixement		Total
	Àrea lingüística catalana	Fora de l'àrea lingüística catalana	
Catalanoparlants predominants d'origen lingüístic català	50,6 %	1,0 %	28,7 %
Catalanoparlants predominants d'origen lingüístic no català	3,6 %	1,9 %	2,8 %
Alternadors	22,6 %	8,9 %	16,6 %
Castellanoparlants predominants d'origen lingüístic català	3,0 %	2,0 %	2,5 %
Castellanoparlants predominants d'origen lingüístic castellà	19,6 %	68,0 %	41,0 %
Al·loglots inicials no usuaris del català	0,6 %	18,1 %	8,3 %
Total	100,0 %	100,0 %	100,0 %

La taula permet constatar una diferència molt significativa entre la distribució de l'ús del català i del castellà segons el lloc de naixement. D'una banda, l'ús actiu del català està molt estès entre les persones nascudes als territoris de llengua catalana: el 54,2 % dels autòctons (50,6 % + 3,6 %) declaren viure predominantment en català, als quals cal afegir-hi un 22,6 % més que diuen ser alternadors. Per contra, no arriba al 3,0 % el percentatge de nats fora de l'àmbit lingüístic català que declaren emprar predominantment la llengua pròpia del territori, i només un 8,9 % es declara alternador. En altres paraules, mentre més del 75 % dels autòctons declaren parlar exclusivament, prioritàriament o de manera

significativa el català, no arriba al 12,0 % dels nascuts fora que facin un ús mínimament significatiu de la llengua pròpia de les Illes.

El panorama del castellà és diferent: d'entrada, aquest idioma és absolutament majoritari entre els nascuts fora del domini lingüístic, ja que un 70,0 % dels entrevistats provinents de fora de l'àrea lingüística declaren viure només o predominantment en castellà, una xifra que s'incrementa substancialment si hi afegim la part del 18,1 % d'al·loglots que fan un ús predominant o significatiu de la llengua oficial de l'Estat en la seva vida quotidiana, i que creix encara més pel 8,9 % d'alternadors. El castellà és, a més a més, la llengua predominant de quasi un 23,0 % dels nascuts a l'àrea lingüística catalana. Si a aquestes xifres s'hi afegeix que entre els autòctons hi ha un alt nombre d'alternadors, en la pràctica el percentatge d'usuaris predominants o força habituals del castellà dels nascuts als territoris de llengua catalana depassa el 45,0 %. Sumat i debatut, doncs, el que les xifres mostren és que mentre quasi 5 de cada 10 autòctons fa un ús almenys significatiu del castellà, només 1 de cada 10 nats fora usa el català de forma significativa.

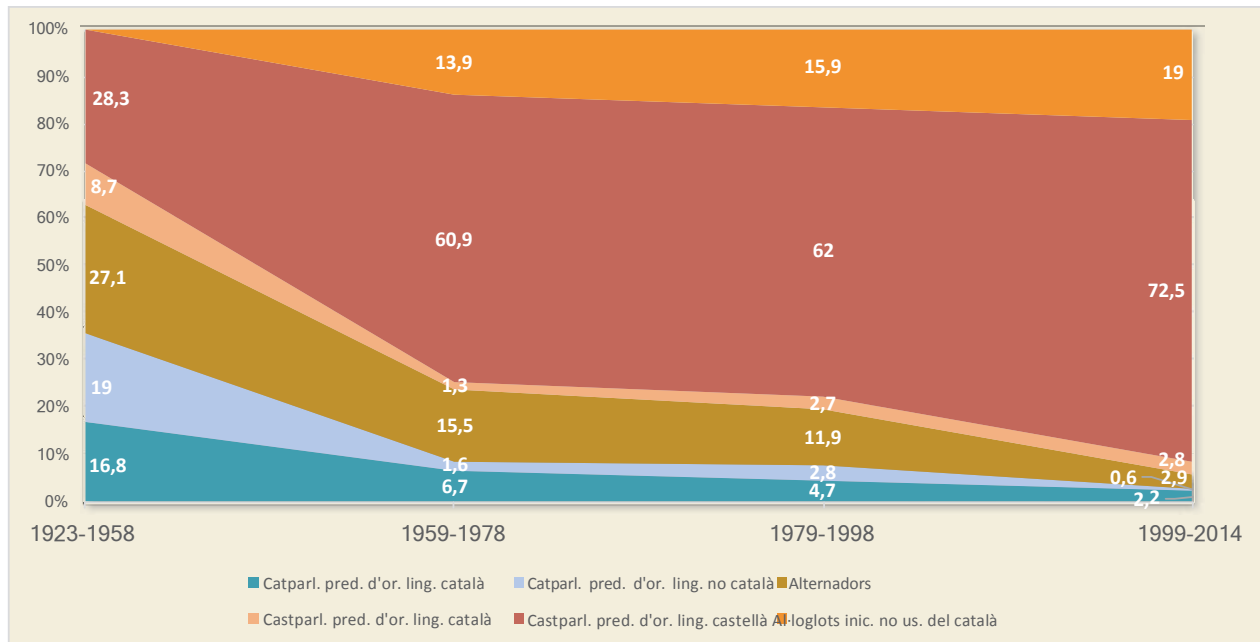
L'escassa capacitat d'atracció de la immigració cap al català a les Illes Balears és un fenomen històricament recent, i que té a veure tant amb l'increment constant del nombre d'immigrants com amb les transformacions socioeconòmiques que han viscut les Illes durant les darreres dècades. Un cop d'ull al gràfic 7.4 permet constatar que bona part de les persones arribades abans dels anys 60 van acabar adoptant el català, i tot fa pensar que el degueren aprendre al carrer, espontàniament, fins i tot durant el franquisme, tant pel minso pes percentual dels forans en el conjunt de la població com per l'escàs domini de la llengua de l'Estat entre els autòctons fins la segona meitat del segle XX. Per contra, a partir dels 60, la capacitat d'integrar lingüísticament la població vinguda de fora va caure estrepitosament: el nombre de nats fora que adopten el català de manera majoritària passa a ser residual ja amb els immigrants dels 60 i 70 —que van ser precisament els pares de la primera generació de balears castellanoparlants—, mentre que el percentatge d'alternadors cau d'un 27,1 % en la generació més gran a 15,5 % entre els arribats als 60-70, 11,0 % entre els arribats als 80 i 90, i un ínfim 2,9 % per als arribats a partir del canvi de segle.

L'altra cara de la moneda de la progressiva pèrdua de capacitat d'integració lingüística dels nouvinguts és, no cal dir-ho, el creixement sistemàtic de l'ús del castellà, que ha anat guanyant terreny entre els nascuts a les Illes Balears. El gràfic 7.5 constata aquest procés durant la dècada 2004-2014 en termes percentuals. L'evolució entre els autòctons mostra una trajectòria similar a la detectada per a la població general, tot i que els percentatges de canvi són menys marcats: d'una banda, disminueix el percentatge de catalanoparlants predominants; d'altra, augmenta el nombre de castellanoparlants predominants. Els canvis en els dos col·lectius assoleixen uns percentatges similars: -4,3 vs. +3,9.

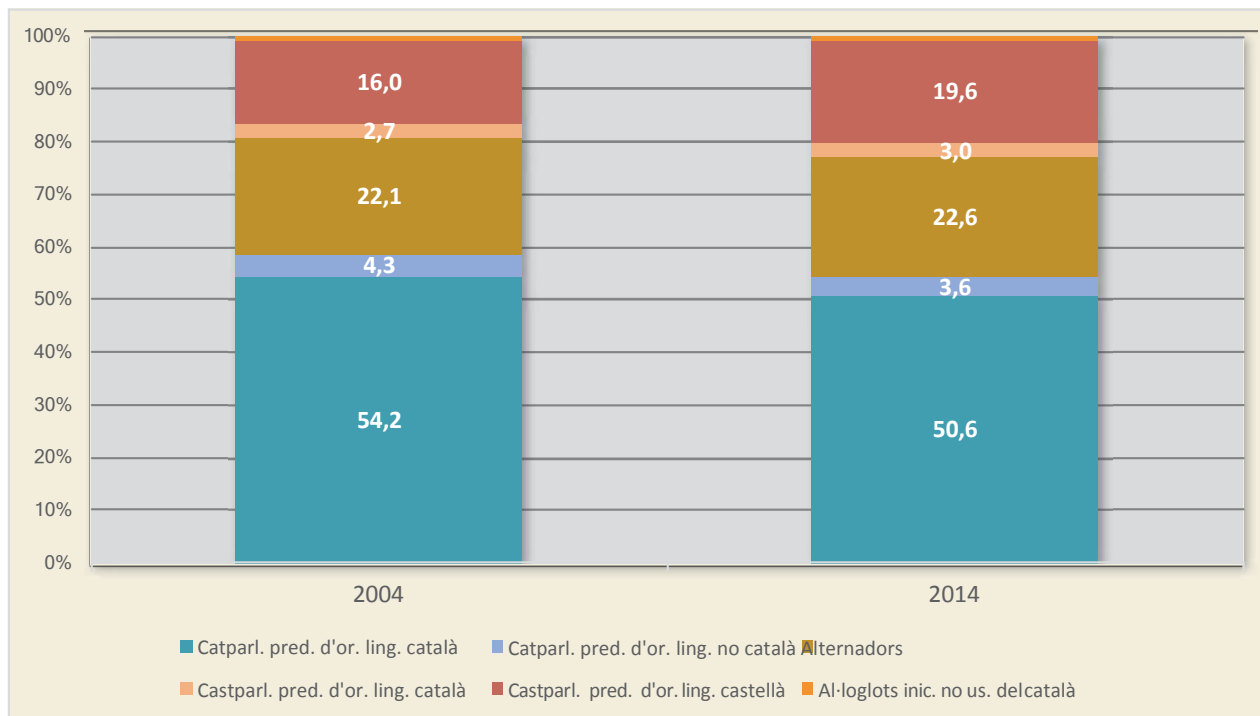
L'evolució entre 2004 i 2014 en nombres absoluts del comportament lingüístic de la població d'origen forà permet detectar algunes diferències (veg. gràfic 7.6): igual com en la general, entre els nats a les Illes Balears creix el nombre de castellanoparlants predominants de primera llengua castellana, concretament en prop de 26.000 efectius, i també creix el nombre dels alternadors en quasi 12.000 persones. Ara bé, a diferència del que passava amb la població general, el nombre de nous catalanoparlants pràcticament no

baixa, la qual cosa fa que, en conjunt, el nombre absolut de catalanoparlants predominants es mantengui lleugerament a l'alça. La resta de grups es mantenen més aviat estables.

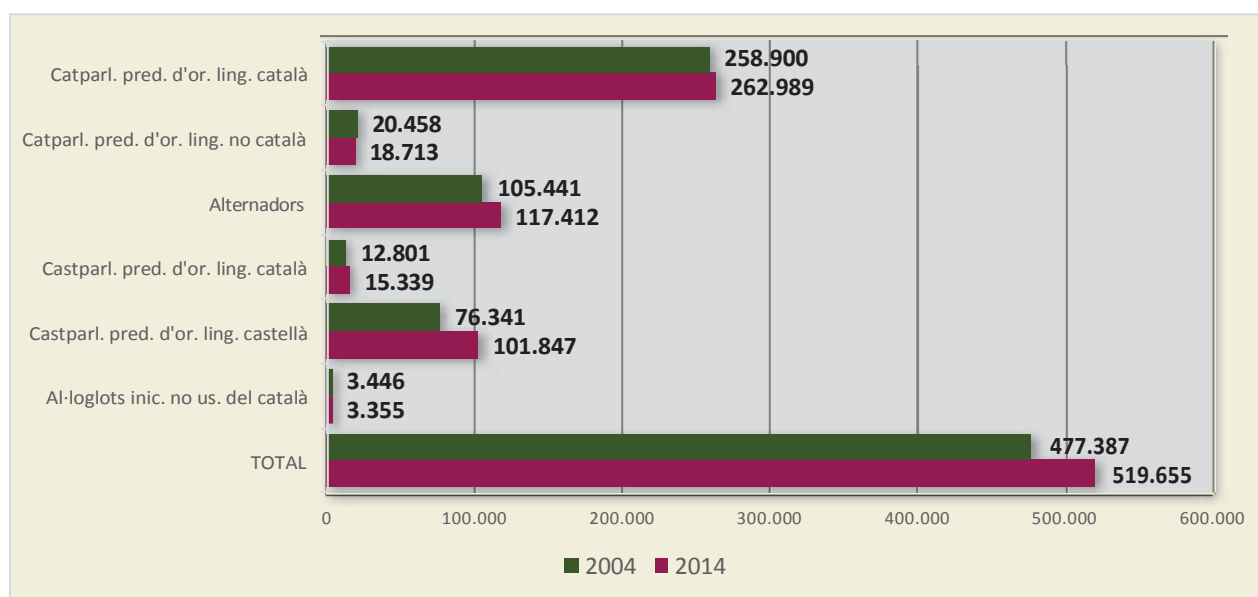
Gràfic 7.4. Distribució en grups sociolingüístics dels nats fora de les Illes Balears segons el seu moment d'arribada. 2014

Gràfic 7.5. L'evolució dels grups sociolingüístics entre 2014 i 2014 entre els nats als territoris de llengua catalana

Gràfic 7.6. L'evolució dels grups sociolingüístics entre els nats als territoris de llengua catalana. 2004-2014

7.6. L'increment de la presència del castellà entre els autòctons

Tal com ja insinuen les dades anterior, en termes demolingüístics, les vies per al creixement del castellà entre els nascuts a les Illes són essencialment tres: en primer lloc, l'escassa incorporació al català dels fills de forans. En segon lloc, l'assimilació al castellà de bona part dels fills de les parelles entre autòctons i forans. Finalment, una incipient castellanització dels fills de catalanoparlants en algunes àrees de les Illes. Òbviament, com més persones hi ha que no adopten el català, més pressió experimenten els catalanoparlants per a passar-se al castellà. En aquest capítol, però, només mesuram persones, no pas usos, per la qual cosa aquesta evolució només es reflecteix de manera indirecta en les nostres dades. La taula 7.5, basada en les dades de 2014 i que classifica els entrevistats segons on van néixer ells i els seus progenitors, permet constatar sobretot les dues primeres tendències.

Tal com hem vist anteriorment, la taula mostra que poques persones nascudes fora dels territoris de llengua catalana i establertes a les Illes adopten el català. Val a dir que, pel que fa al català, les taxes d'integració lingüística són baixes tant entre els espanyols com entre els estrangers tot i que la diferència entre els primers i els segons en aquest terreny és favorable als primers i estadísticament significativa.

La manca d'adopció del català de la gran majoria de forans es projecta amb força cap als seus fills nascuts a les Illes. Aquesta tendència és aclaparadora entre els *balears de primera generació* o fills de parelles nascudes fora, ja que dos terços d'aquest col·lectiu declara viure predominantment en castellà, només un 18,4 % diu alternar sovint, i tan sols un de cada deu —un 11,9 %— diu parlar majoritàriament en català. El castellà també és la llengua d'ús social majoritari entre els fills de les parelles mixtes entre

autòctons i nats fora: un 44,5 % (38,2 % + 6,3 %) dels seus fills declaren viure en castellà. En aquest punt, és remarcable que un 6,3 % d'aquests fills de parelles mixtes que viuen en castellà es declarin de llengua inicial catalana, perquè això implica una castellanització ambiental tot i haver rebut el català, sol o acompanyat, com a primera llengua. A l'altra banda, només un 28,4 % (22,9 % + 5,5 %) dels fills d'aquestes famílies diuen que usen més aviat el català, entre els quals un 4,4 % que declara que la seva llengua inicial no era el català. Finalment, un 25,8 % dels fills de parelles mixtes es declaren alternadors.

Taula 7.6. Distribució entre grups sociolingüístics dels residents a les Illes segons el seu origen personal i familiar. 2014

Grups sociolingüístics	Subjecte nat als territoris de llengua catalana i...			Subjecte nat a la resta de l'Estat	Subjecte nat a l'estranger	Total
	tots dos progenitors nats als	només un progenitor nat als	cap progenitor nat als			
	territoris de llengua catalana					
Catalanoparlants predominants d'origen lingüístic català	64,9 %	22,9 %	3,0 %	0,7 %	1,2 %	28,7 %
Catalanoparlants predominants d'origen lingüístic no català	2,3 %	5,5 %	8,9 %	4,0 %	0,2 %	2,8 %
Alternadors	22,6 %	25,8 %	18,4 %	9,6 %	8,4 %	16,6 %
Castellanoparlants predominants d'origen lingüístic català	2,6 %	6,3 %	0,8 %	0,7 %	3,1 %	2,5 %
Castellanoparlants predominants d'origen lingüístic castellà	7,6 %	38,2 %	66,0 %	82,2 %	56,7 %	41,0 %
Al·loglots inicials no usuaris del català	0,1 %	1,3 %	2,8 %	2,7 %	30,4 %	8,3 %
Total	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %

De tots els col·lectius analitzats, el català només continua sent la llengua d'ús majoritari entre els fills de les parelles autòctones. Val a dir, amb tot, que un 22,6 % dels fills de parelles autòctones es declaren alternadors. Aquest percentatge és molt elevat, i només se supera entre els fills de parelles mixtes, que són moltes menys, numèricament parlant. En altres paraules, són un segment de fills de parelles autòctones de llengua inicial catalana els qui configuren majoritàriament el grup dels alternadors a les Illes. A més, un 7,6 % de fills de parelles nascudes a les Illes són nous castellanoparlants, és a dir que viuen en castellà tot i haver estat pujats en català en família.

En síntesi, doncs, l'anàlisi de l'origen geogràfic familiar permet observar que, l'any 2014, l'únic col·lectiu que declarava parlar predominantment el català eren els fills de parelles autòctones. A tots els altres col·lectius, inclosos els fills de parelles d'autòctons i immigrants, el grup predominant és el d'usuaris del castellà. Certament, el català retenia una presència no negligible entre els fills de les parelles mixtes i captava alguns contingents d'altres grups, però el volum d'aquest no era suficient per a compensar ni el creixement del castellà per immigració ni les fuites cap a aquest idioma. Aquestes dades confirmen que el procés de minorització del català a les Illes ja no es deu, com dècades enrere, només a l'arribada de

població forana. Ben al contrari, el grup de nats al territori que més creix és precisament el de castellanoparlants inicials que viuen predominantment en castellà, molt majoritàriament *balears de primera generació*, és a dir fills d'immigrants espanyols o estrangers que no troben gaires incentius per a incorporar-se a l'ús del català ni de forma predominant ni en forma d'alternadors.

7.7. L'evolució intergeneracional dels grups lingüístics

Les conseqüències dels fluxos massius d'immigració i de la seva no integració lingüística a les Illes s'evidencia en l'anàlisi intergeneracional. En el grup de 65 i més anys, el grup majoritari és el dels catalanoparlants tradicionals. Aquest grup d'edat és també el que va créixer en un entorn social més clarament catalanoparlant, de manera que també és el que inclou més nous catalanoparlants (4,3 %). Per sota d'aquesta generació, en canvi, el percentatge persones que viuen predominantment en català es va reduint, fins al punt que entre els més joves, els catalanoparlants tradicionals només arriben al 20,6 %, i els nous catalanoparlants a un exigu 1,0 %. Simultàniament, els castellanoparlants creixen de manera constant per dues vies complementàries: d'una banda, els castellanoparlants tradicionals passen del 29,1 % al 47,6 %, sobretot per immigració, però també per descendència; d'una altra, es multiplica el percentatge de castellanoparlants de llengua inicial catalana, que si bé era molt poc nombrós fins fa relativament poc temps, en la generació més jove s'enfila sobtadament i assoleix la xifra inèdita de 7,5 % del total de joves balears. Val a dir que els percentatge dels alternadors creix entre el primer i el segon grup de més edat, però les seves oscil·lacions entre el 15,0 % i el 19,0 % no tenen una direcció clara. Finalment, el percentatge d'al·loglots experimenta forts canvis, en bona mesura dependents de l'edat i el moment d'arribada, tant d'immigrants com de residents. En el grup més jove, però són molt més pocs que en els dos anteriors. Vegeu-ho al gràfic 7.7.

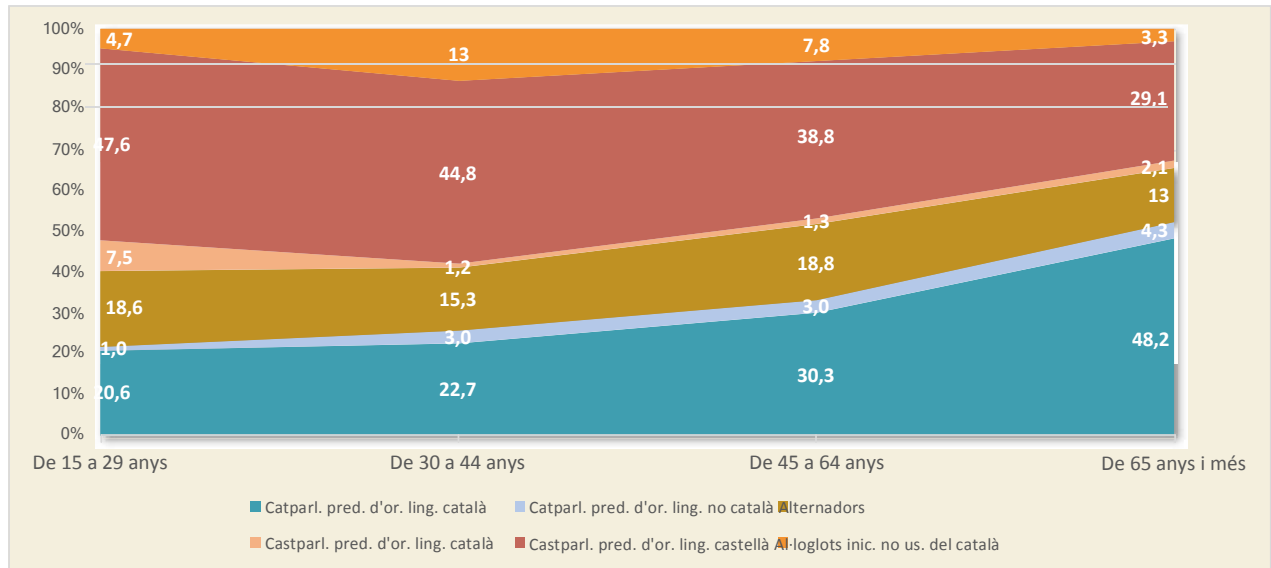
En altres paraules, el gràfic 7.7 permet identificar quatre grans tendències al canvi pel que fa a l'evolució intergeneracional de la població de les Illes. De generació en generació:

- Es redueix el percentatge dels catalanoparlants predominants de llengua inicial catalana.
- Creix el percentatge dels castellanoparlants inicials.
- Dues tendències afecten sobretot la generació més jove:
 - Pràcticament s'esvaeix la capacitat d'atreure no-catalanoparlants joves cap a l'ús del català.
 - Un considerable percentatge de catalanoparlants inicials joves fan ús predominant del castellà.

Tant pel volum com per la transcendència sociolingüística, convé examinar amb certa atenció aquestes dues darreres tendències. El gràfic 7.8 mostra que el col·lectiu de joves catalanoparlants que viuen predominantment en castellà és especialment nombrós a Palma, on representa un 18,4 % del total dels joves d'entre 15 i 29 anys, i un 41,9 % dels catalanoparlants inicials joves. D'acord amb aquestes xifres, pràcticament un de cada dos palmesans joves de família catalanoparlant gairebé no utilitza el català en la seva vida social més enllà de la família. Aquesta pèrdua d'usuaris del català no es veu compensada per

l'aparició de nous catalanoparlants: tal com mostra el gràfic, el seu percentatge entre els palmesans més joves només arriba a l'1,0 %, el més baix de tota la història. Val a dir que l'abandó de l'ús del català entre aquests joves és especialment greu perquè està transformant radicalment el paisatge lingüístic de Palma: en termes de llengua primera, el català i el castellà estan força igualats, però amb l'abandó del català per part d'aquests joves el panorama de Palma es castellanitza profundíssimament. Vegeu-ho amb més detall al gràfic 7.8.

Gràfic 7.7. Distribució dels residents a les Illes per grups sociolingüístics segons l'edat. 2014

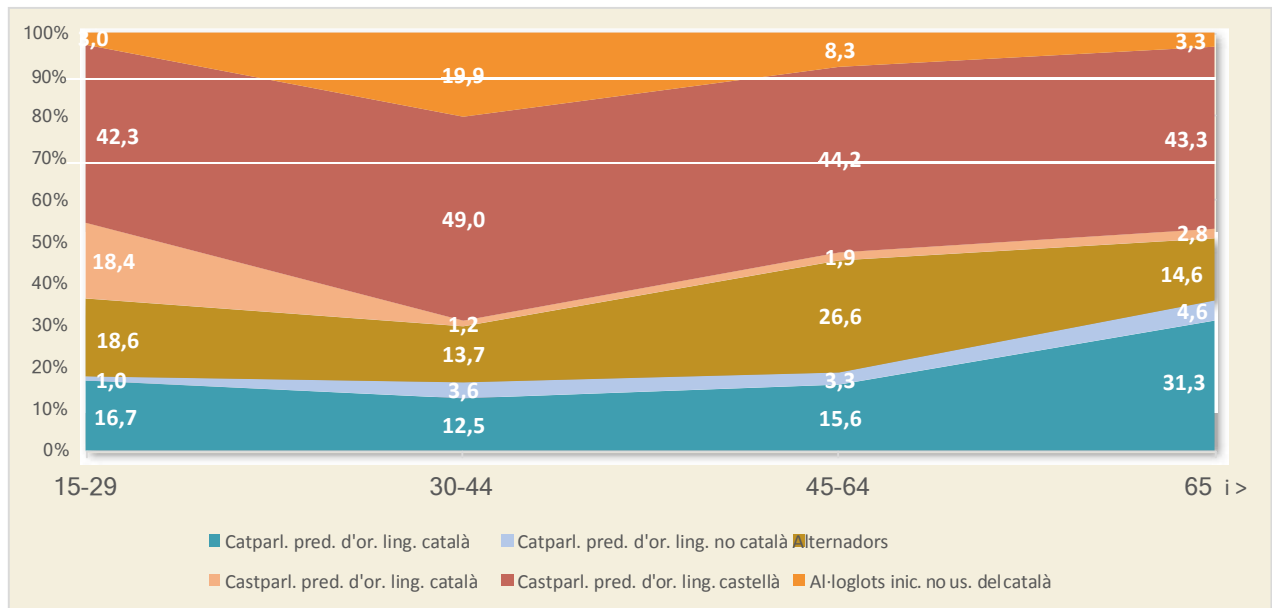
Les tendències cap a la reducció dels nous catalanoparlants i cap a l'augment dels catalanoparlants totalment castellanitzats es reproduïxen a les Pitiüses. Tal com pot veure's al gràfic 7.9, a Eivissa i Formentera entre el jovent pràcticament no hi ha nous catalanoparlants. Per contra, el nombre de catalanoparlants inicials que adopten el castellà creix de manera estadísticament significativa, i encara que el creixement d'aquest sector sigui més modest que no pas a Palma, afecta el 25,6 % de tots els catalanoparlants inicials joves de l'illa.

Les dues tendències esmentades també es reproduïxen a Menorca de manera estadísticament significativa, encara que en proporcions menors que en els casos anteriors. En aquest cas, un 7,3 % dels joves catalanoparlants inicials declaren usar de forma predominant el castellà en la seva vida quotidiana. Per la banda de l'atracció, el percentatge de nous catalanoparlants detectats entre els més joves va ser del 0,0 %. Val a dir que a Menorca el fenomen demolingüístic més important és el creixement espectacular dels castellanoparlants inicials, que es multipliquen per 9 entre la generació més gran i la més jove, i que es dupliquen en passar dels 30-44 anys als 15-29.

Les dues tendències esmentades també es reproduïxen a Menorca de manera estadísticament significativa, encara que en proporcions menors que en els casos anteriors. En aquest cas, un 7,3 % dels joves catalanoparlants inicials declaren usar de forma predominant el castellà en la seva vida quotidiana.

Per la banda de l'atracció, el percentatge de nous catalanoparlants detectats entre els més joves va ser del 0,0 %. Val a dir que a Menorca el fenomen demolingüístic més important és el creixement espectacular dels castellanoparlants inicials, que es multipliquen per 9 entre la generació més gran i la més jove, i que es dupliquen en passar dels 30-44 anys als 15-29.

Gràfic 7.8. Distribució dels residents a Palma per grups sociolingüístics segons l'edat. 2014

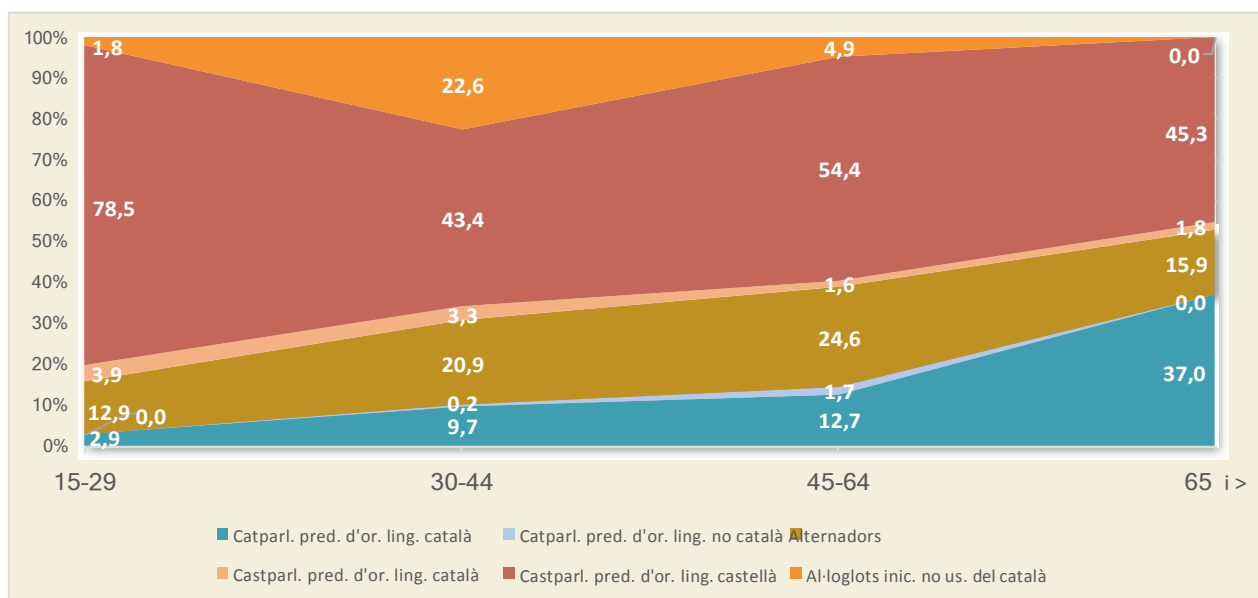
L'únic territori on l'increment dels castellanoparlants de llengua inicial catalana no és estadísticament significatiu és a la resta de Mallorca. Val a dir, però, que aquí també es produeix l'afebliment de la capacitat d'atreure nous catalanoparlants. Aquest és l'únic territori en què es detecta un percentatge significatiu de joves al·loglots que fan un ús significatiu de llengües altres que el català o el castellà.

Finalment, un cop d'ull a l'evolució intergeneracional dels alternadors ens pot ajudar a entendre cap a on van sociolingüísticament les Illes. El gràfic 7.12 permet observar la composició d'aquest col·lectiu al conjunt de l'arxipèlag i per territoris. S'hi observa que el principal origen es troba en el col·lectiu de catalanoparlants inicials, sobretot a Menorca i les Pitiüses, mentre que el grup dels castellanoparlants inicials —que, recordem-ho, és el grup més nombrós de les Illes— només hi aporta una mica més del terç del total. Completen el grup un percentatge significatiu dels fills de famílies bilingües amb català i un altre del grup d'altres llengües i combinacions.

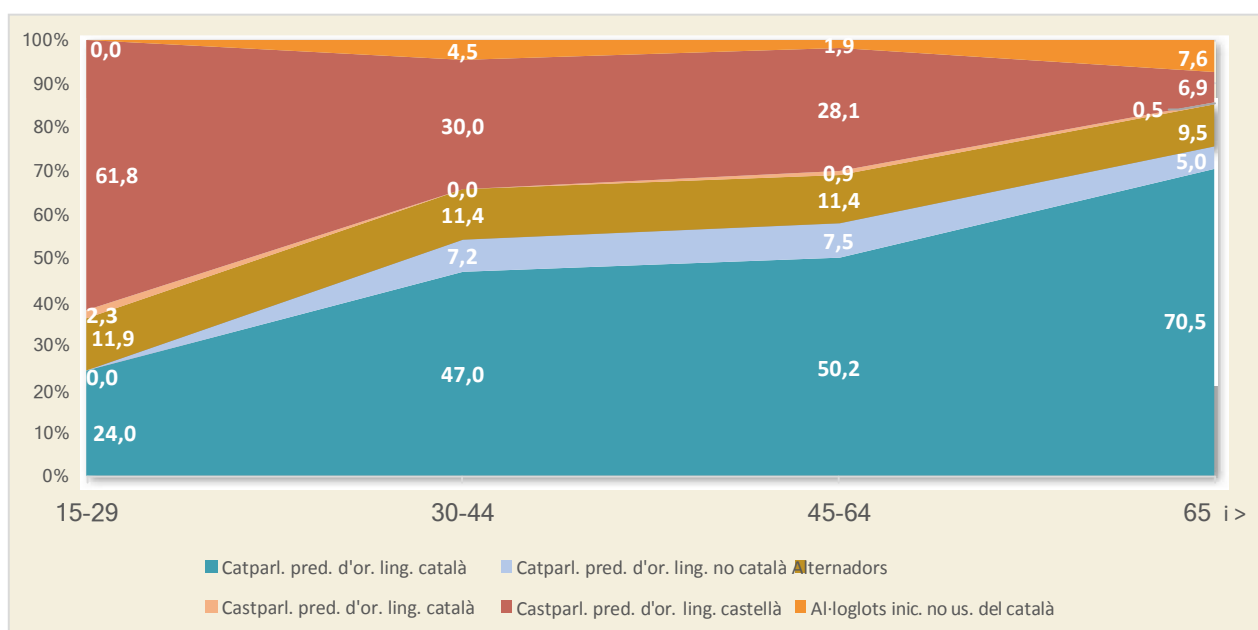
L'anàlisi d'aquest col·lectiu segons l'edat que permet el gràfic 7.13, mostra que, en la generació més gran d'illencs, els alternadors eren predominantment catalanoparlants. En el següent grup va créixer l'aportació dels castellanoparlants inicials i els al·loglots. Tanmateix, als dos grups d'edat més jove sembla que l'atracció de castellanoparlants i al·loglots ha anat minvant tot i que encara és significativa. Aquesta atracció no *compensa* les aportacions dels catalanoparlants, però ara com ara aquí es troba el principal

contingent de no-catalanoparlants atrets cap a cert ús de la llengua pròpia de les Illes, ni que sigui parcialment. Aquesta tendència es percep sobretot a Palma i a les Pitiüses, mentre que a la resta de Mallorca i a Menorca, l'evolució és menys clara.

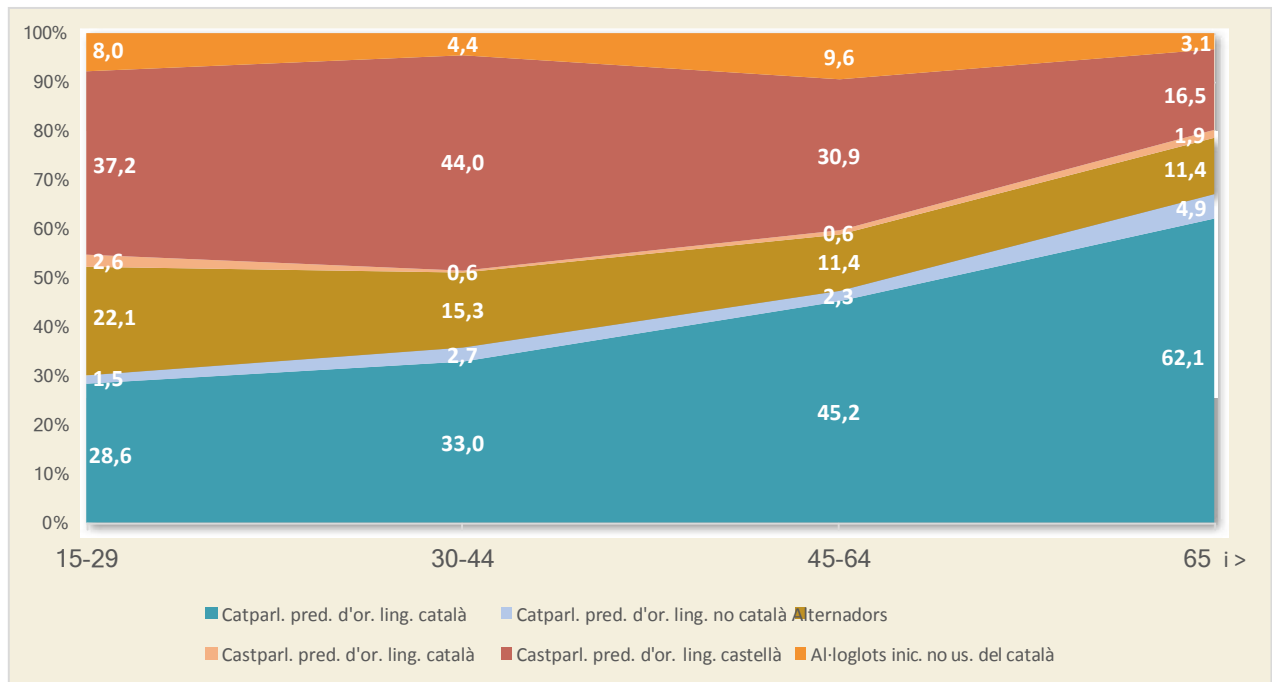
Gràfic 7.9. Distribució dels residents a Eivissa i Formentera per grups sociolingüístics segons l'edat. 2014

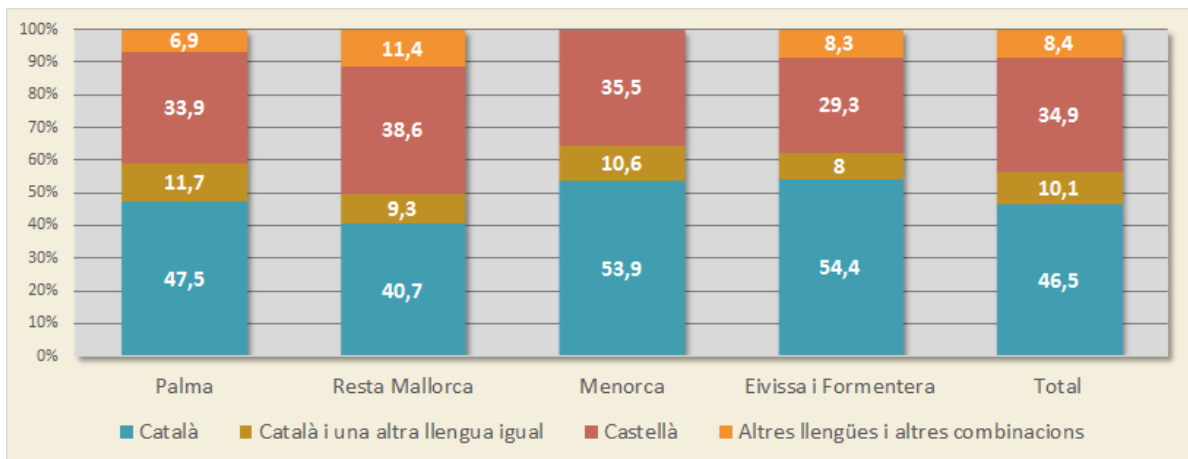
Gràfic 7.10. Distribució dels residents a Menorca per grups sociolingüístics segons l'edat. 2014

Gràfic 7.11. Distribució dels residents a Mallorca per grups sociolingüístics segons l'edat. 2014

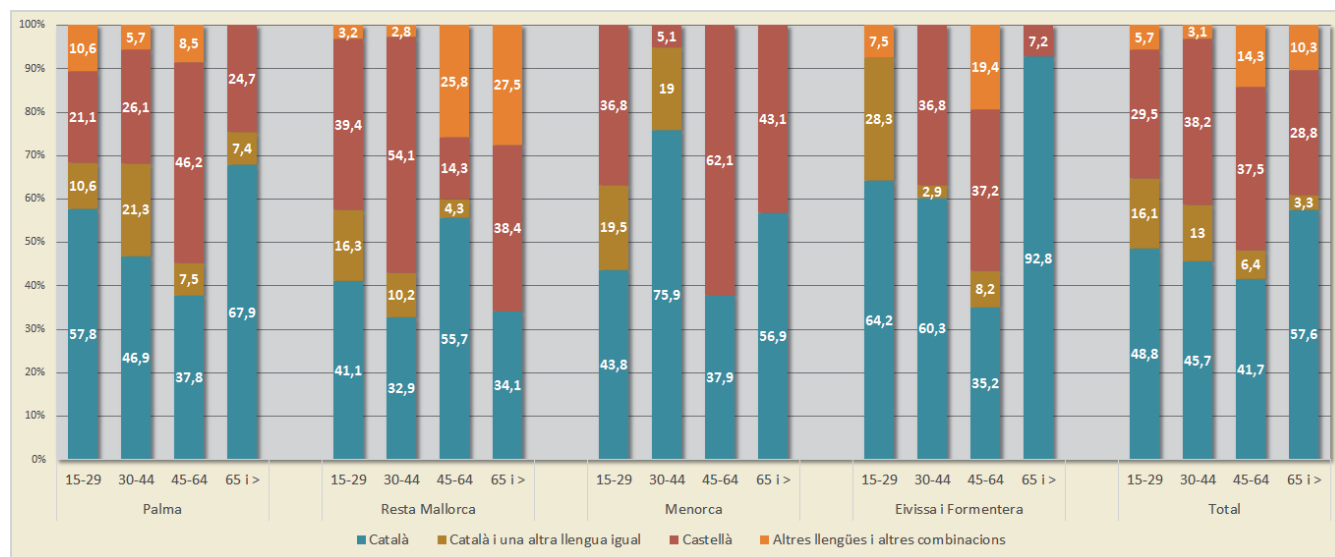

Gràfic 7.12. Distribució dels alternadors segons la seva llengua inicial, per territoris. 2014

7.8. Síntesi i reflexions finals

En aquest capítol hem analitzat els comportaments lingüístics de la població balear servint-nos de la tècnica que defineix grups combinant la llengua inicial i els comportament lingüístics actuals. Aquest procediment ens ha permès analitzar una sèrie de fenòmens i de tendències que podem sintetitzar en els termes següents.

Gràfic 7.13. Distribució dels alternadors segons la seva llengua inicial i l'edat, per territoris. 2014

La població de les Illes Balears ha experimentat en les darreres dècades unes transformacions demogràfiques de gran abast que han tingut unes acusadíssimes repercussions sociolingüístiques. La primera d'aquestes transformacions és que, encara que la població nascuda a les Illes continuï sent molt majoritàriament de primera llengua catalana i declari viure sobretot o en bona mesura en aquesta llengua, el pes de les successives immigracions ha fet que en aquests moments el grup demolingüístic principal sigui el dels castellanoparlants que viuen només o sobretot en castellà, i que hi hagi un col·lectiu no menyspreable de persones que combinen en menor o major mesura una varietat de llengües amb el castellà, però no amb el català. Certament, a banda dels usuaris predominants de català hi ha també el dels alternadors, majoritàriament de llengua inicial catalana, que diuen usar a bastament les dues llengües, i que són el tercer grup de les Illes, així com els nous catalanoparlants i alguns altres segments més reduïts. Tots plegats amb els catalanoparlants *tradicionals* fan que el percentatge de les persones que usen el català de manera almenys significativa en la seva vida quotidiana siguin la meitat dels residents a les Illes.

En analitzar la demolingüística de les Illes convé diferenciar entre allò que s'esdevé a Menorca i a la part forana de Mallorca, on la llengua històrica sembla mantenir-se en molt més bones condicions, d'allò que s'esdevé a la badia de Palma o a Eivissa i Formentera, on el procés de castellanització és molt més acusat. També cal diferenciar entre percentatges i termes absoluts, perquè els resultats absoluts no són tant de retrocés del nombre de catalanoparlants com de manteniment. Tanmateix, tot i aquest manteniment, els catalanoparlants de les Illes mostren símptomes preocupants de feblesa, perquè en les generacions més joves ja no s'arriba a garantir ni tan sols que els fills de famílies catalanoparlants usin habitualment el català o que els fills de les parelles autòctons i nouvinguts es decantin majoritàriament per la llengua autòctona, i molt menys encara s'aconsegueix contrarestar els resultats dels corrents immigratoris.

L'actual configuració demolingüística ja es detectava l'any 2004, però la darrera dècada l'ha accentuada, sobretot a causa de l'arribada de noves poblacions hispanòfones i al·loglotes, de la minvant capacitat d'integració lingüística de la societat balear, i de la reproducció de pautes de comportaments que impedeixen que els fills dels nouvinguts s'acostin al català. Durant aquesta dècada, per tant, s'ha incrementat substancialment la fragilitat de la llengua catalana, pròpia de les Illes Balears. De fet, les dades intergeneracionals suggereixen que la manca d'integració dels nouvinguts ha desencadenat un procés d'assimilació lingüística en alguns sectors de catalanoparlants joves i adolescents pel qual abandonen l'ús habitual de la llengua pròpia de les Illes i s'instal·len en l'ús predominant o únic del castellà. L'atracció cap al català entre els més joves només es tradueix, com a molt, en l'aparició d'alternadors, però fins i tot en aquesta categoria els no-catalanoparlants sembla que minven.

El fet que aquesta i les altres tendències negatives es capgirin o continuïn guanyant terreny dependrà tant de les actuacions de les institucions il·lenques com de la manera com la societat balear encari el seu futur. Ara com ara, els habitants de les Illes segueixen molt majoritàriament una norma de comportament que fa que els catalanoparlants s'hagin de passar al castellà per a adreçar-se als castellanoparlants i als al·loglots, mentre que aquests semblen majoritàriament exempts del deure d'adaptar-se. Això, no cal dir-ho, priva els darrers dels estímuls imprescindibles per a aprendre la llengua pròpia de les Illes. Si es vol incidir sobre les tendències existents sembla que caldrà treballar sobre les normes de comportament i sobre la imatge social de què és ser catalanoparlants a les Illes, perquè en aquests moments hi ha indicis que apunten que aquesta identitat no sols no atreu sinó que fins i tot té dificultats per a retenir els propis integrants. El fet que sigui als àmbits urbans i més turístics on més pateix la llengua entre els mateixos catalanoparlants suggereix que convé desenvolupar nous referents per a unes generacions en què trontolla la lleialtat lingüística. Només unes polítiques sòlides de recuperació i un esforç per part de la societat en el seu conjunt podran conjurar els riscos que es detecten.

Capítol 8: Les llengües a les Illes Balears: coneixements, usos, transmissió i actituds lingüístiques

Resum

En aquest capítol s'analitzen les dades referides a les tries lingüístiques dels individus segons la llengua de l'interlocutor. Aquesta anàlisi ens permet comprovar que, a les Illes Balears, continua vigent la norma de convergència lingüística, segons la qual els parlants de la llengua minoritzada (en aquest cas el català), en les interaccions amb els membres del grup dominant, empren la llengua d'aquests (el castellà). En el capítol també s'analitza la percepció que els individus tenen de l'evolució de l'ús social del català (en els darrers cinc anys, actualment i en els propers cinc anys) i, finalment, s'ofereixen dades sobre la llengua o les llengües que els agradaria parlar en el futur.

8.1. Comentari introductori

En aquest capítol tractarem d'una qüestió fonamental en les situacions de contacte de llengües: les tries lingüístiques que fan els parlants segons la llengua de l'interlocutor. És sabut que, en situacions de subordinació lingüística, els parlants de la llengua minoritzada, quan interaccionen amb els membres del grup dominant, tendeixen a emprar la llengua d'aquests. És el que en la tradició sociolingüística catalana s'ha denominat *norma de convergència lingüística*. L'EULIB2014 ens proporciona informació molt interessant sobre aquesta qüestió. En el capítol també tractarem de la percepció que els individus tenen de l'ús social del català (actual, en els darrers cinc anys i en els propers cinc anys) i sobre la llengua o les llengües que els agradaria parlar en el futur. En tots els casos, oferirem les dades en conjunt i segons les variables de classificació següents:

- El sexe.
- L'edat. S'han considerat quatre grups: persones de 15 a 29 anys, de 30 a 44 anys, de 45 a 64 anys i de 65 anys o més.
- El lloc de residència. S'han considerat quatre zones: Palma, la resta de Mallorca, Menorca i les Pitiüses (Eivissa i Formentera).
- El grau d'arrelament al territori. Tenint en compte l'origen dels individus i dels seus pares, s'han considerat cinc grups: autòctons (individu nascut en el territori de parla catalana), fills de pares autòctons (autòctons + PM), autòctons fills de pare al·lòcton (individu nascut fora del territori de parla catalana) i mare autòctona (autòcton -P+M), autòctons fills de pare autòcton i mare al·lòctona (autòcton +P-M), autòctons fills de pares al·lòctons (autòcton -PM) i al·lòctons.

- La llengua d'identificació dels individus.

Així mateix, en els casos en què les preguntes i les opcions de resposta ho permetin, compararem els resultats obtinguts en l'EULIB2014 amb els que es varen registrar deu anys enrere en l'ES2004. Per motius d'espai (i en alguns casos també per la manca de coincidència en els criteris de definició de les submostres), limitarem la comparació a les dades referides al conjunt de cada mostra (els valors comparats apareixen, sempre que la comparació ha estat possible, en el primer gràfic de cada sèrie —els identificats amb la lletra *a*—).

8.2. Comportament dels individus en les converses bilingües

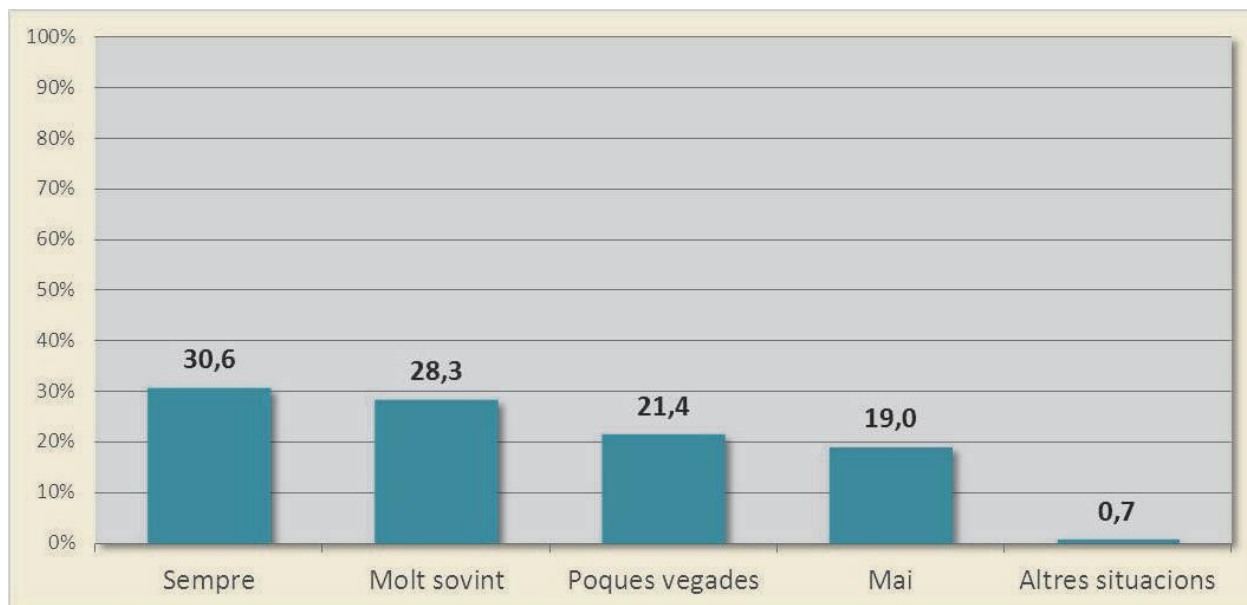
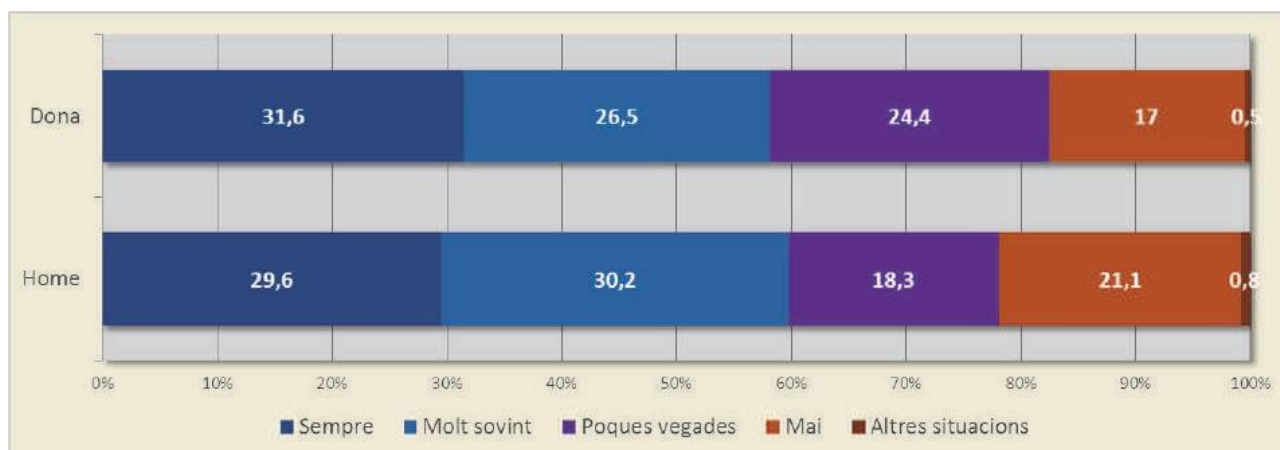
A continuació exposarem les dades obtingudes sobre aquestes qüestions: la freqüència amb què els individus enceten converses en català; el comportament dels individus quan reben una resposta en castellà d'un interlocutor a qui s'han adreçat en català, i el comportament dels individus quan reben una resposta en català d'un interlocutor a qui s'han adreçat en castellà.

8.2.1. Amb quina freqüència inicien les converses en català

De les persones que saben parlar en català, el 58,9 % inicien les converses en aquesta llengua sempre o molt sovint, mentre que el 40,4 %, tot i ser competents en català, hi enceten les converses poques vegades o no les hi enceten mai (gràfic 8.1.1: aquest gràfic no conté dades de l'ES2004 perquè el qüestionari d'aquesta enquesta no incloïa cap pregunta equivalent sobre aquesta qüestió). Si consideram el conjunt de

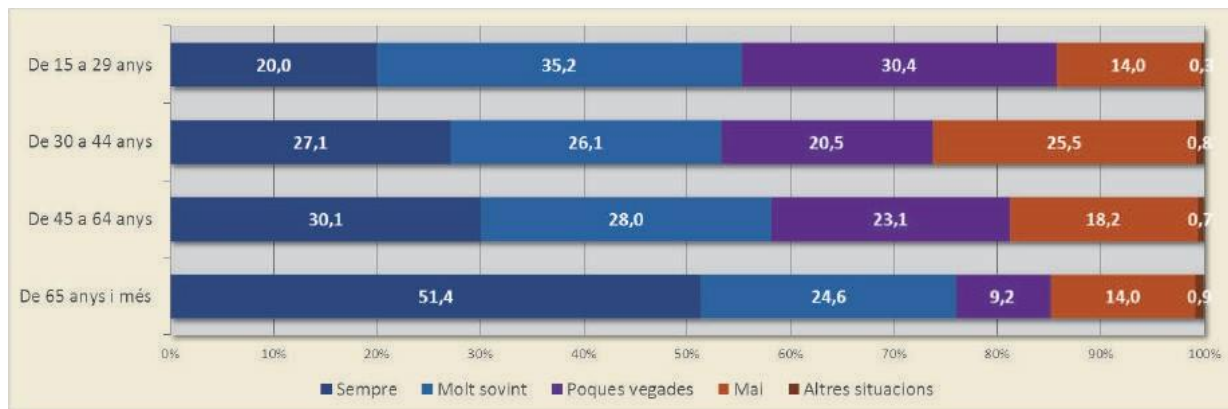
la població (és a dir, tant els qui saben parlar en català com els qui no en saben), resulta que a les Illes Balears una mica més de la meitat de la població no inicia mai converses en català o ho fa poques vegades.

Les diferències entre homes i dones no són remarcables (gràfic 8.1.2), però sí que ho són entre els diferents grups d'edat (gràfic 8.1.3). Observam que, com més joves són els individus, menys tendeixen a iniciar les converses en català: el 20,0 % dels joves que saben parlar en català les hi inicien sempre i el 35,2 %, molt sovint, mentre que entre els més grans aquests percentatges són, respectivament, el 51,4 % i el 24,6 %.

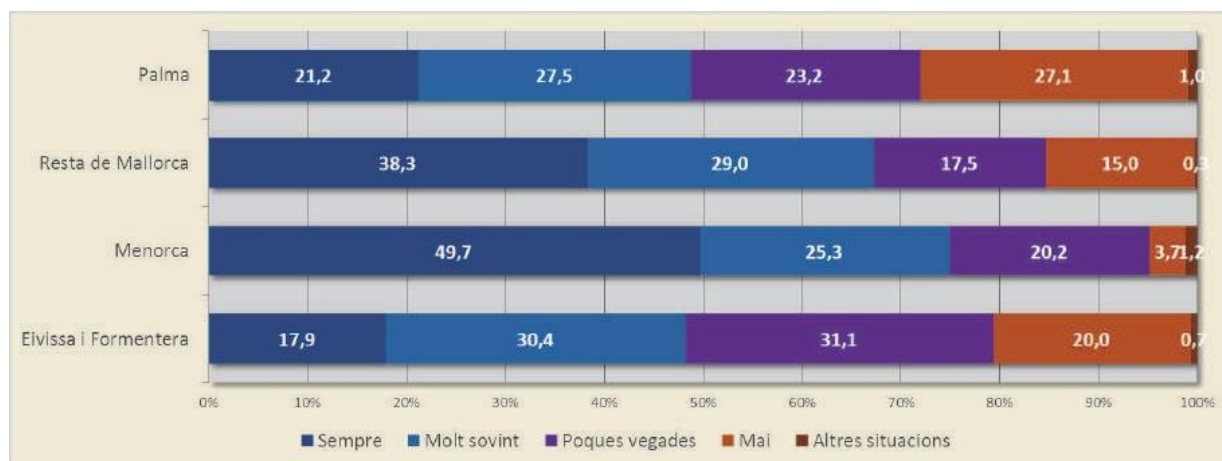
Gràfic 8.1.1. Frequència amb què enceten converses en català. Persones que parlen català. 2014**Gràfic 8.1.2. Frequència amb què enceten converses en català per sexe. Persones que parlen català. 2014**

El lloc de residència (gràfic 8.1.4) també determina la freqüència amb què els individus empen el català per a iniciar les converses. D'una banda, a Palma i a Eivissa i Formentera, menys de la meitat de la població competent en català hi enceta les converses sempre o molt sovint. De l'altra, a Menorca presenta aquest comportament el 75,0 % de la població. A Mallorca, exclosa Palma, el percentatge arriba al 67,3 %. Si incloem en el càlcul els individus que no saben parlar en català, tant a Palma com a Eivissa i Formentera, quatre de cada deu persones no empra mai el català per a encetar una conversa.

Gràfic 8.1.3. Frequència amb què enceten converses en català segons l'edat. Persones que parlen català. 2014

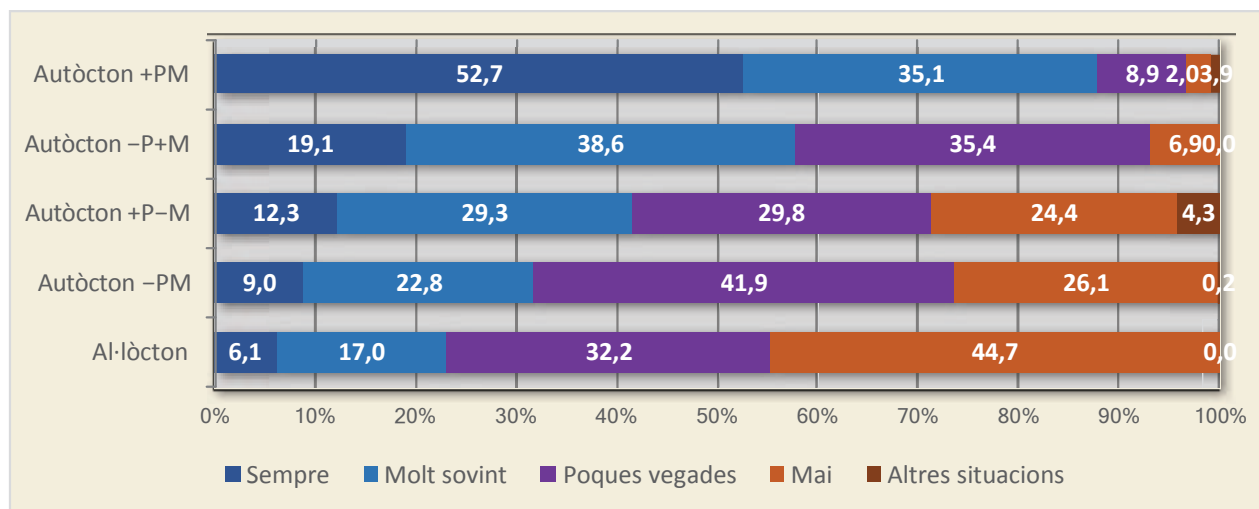
Gràfic 8.1.4. Frequència amb què enceten converses en català segons la zona de residència. Persones que parlen català. 2014

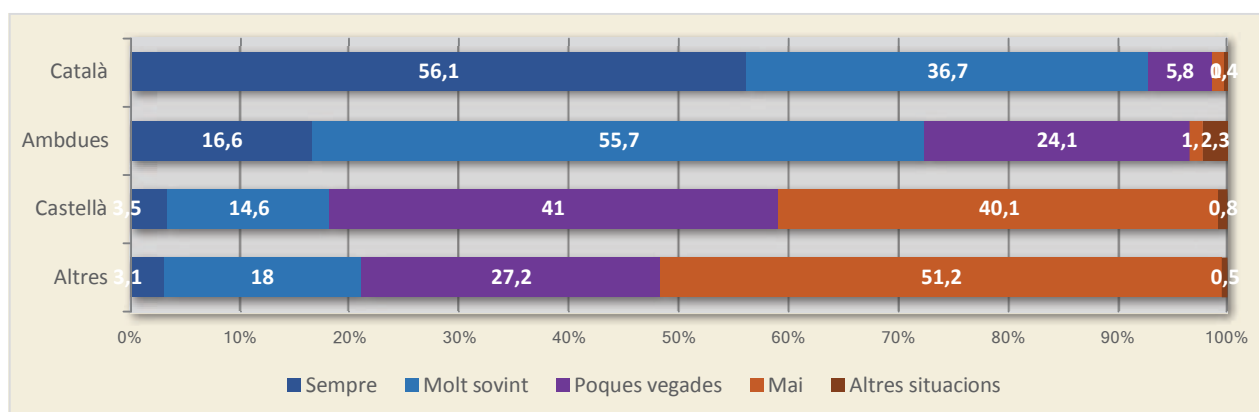
Quant al grau d'arrelament dels individus (gràfic 8.1.5), com era previsible, la freqüència amb què aquests empren el català per a iniciar converses és més elevada com més component autòcton presenten. Gairebé nou de cada deu individus autòctons fills de pares autòctons enceten les converses en català sempre o molt sovint. S'observa que el percentatge d'autòctons fills de parelles mixtes amb mare autòctona que inicien les converses en català és més elevat (57,7 %) que el dels que tenen el pare autòcton i la mare de fora (41,6 %).

Finalment, si tenim en compte la llengua d'identificació dels individus, observam que més del 90 % dels catalanolingües i més del 70 % dels bilingües d'identificació inicien les converses en català sempre o molt sovint, mentre que presenten aquest comportament dos de cada deu individus castellanolingües o amb una altra llengua d'identificació competents en català (gràfic 8.1.6).

Gràfic 8.1.5. Freqüència amb què enceten converses en català segons el grau d'arrelament. Persones que parlen català. 2014

Gràfic 8.1.6. Freqüència amb què enceten converses en català per llengua d'identificació. Persones que saben parlar en català. 2014

8.2.2. Reacció davant una resposta en castellà a una interpel·lació en català

En aquest apartat s'analiza el comportament dels individus quan, després d'haver-se adreçat a qualcú en català, han rebut una resposta en castellà. Les respostes previstes en el qüestionari eren: (1) continua la conversa en català, (2) continua la conversa en castellà, (3) interromp la conversa, (4) demana si li poden parlar en català, (5) mai no s'adreça a ningú en català i (6) altres situacions. Aquí hem agrupat aquestes respostes en tres tipus:

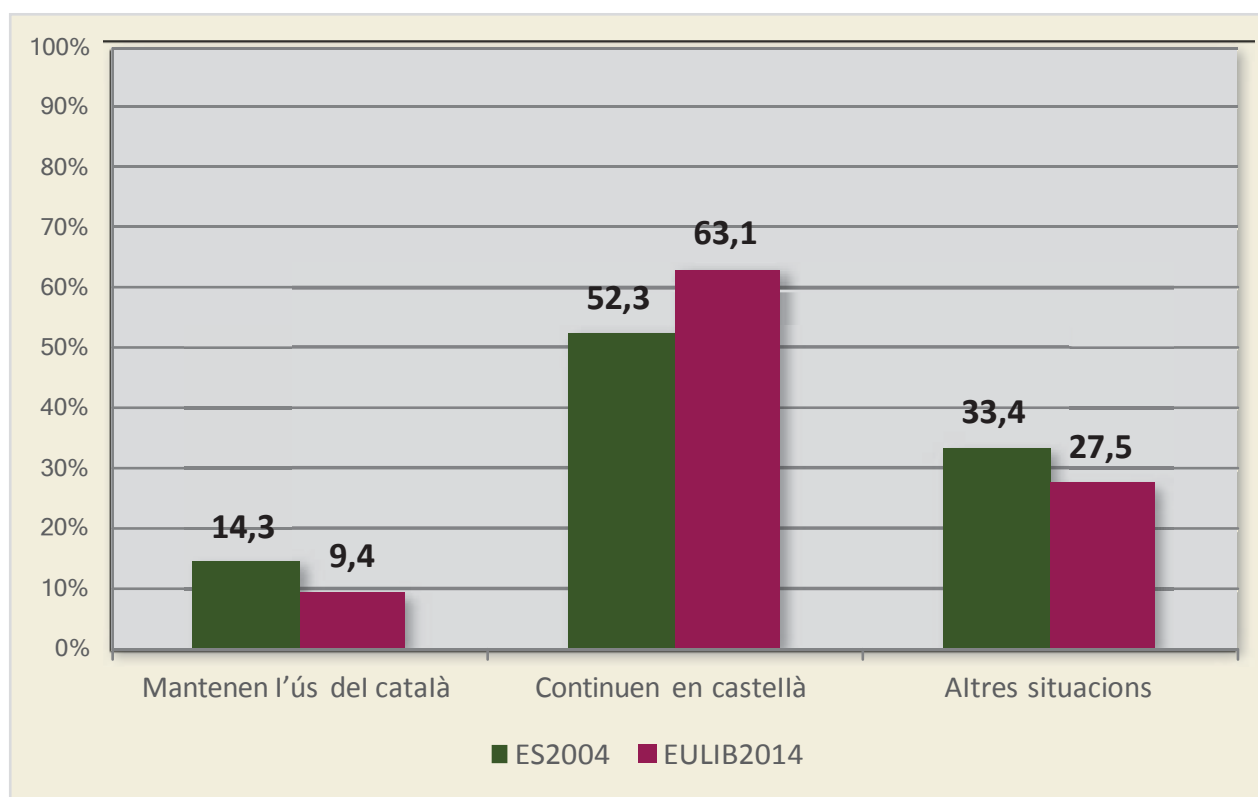
- Mantenen l'ús del català (inclou les respostes 1, 3 i 4).
- Continuen en castellà (resposta 2).

- Altres situacions (inclou les respostes 5 i 6).

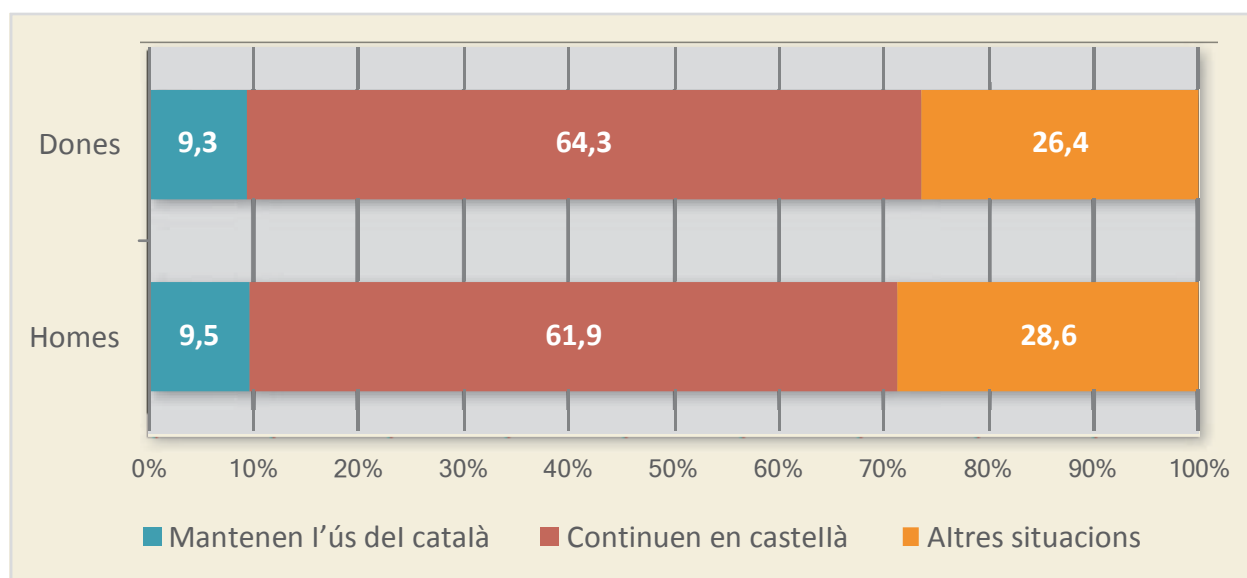
En els gràfics següents es mostren els percentatges de mantenidors de la llengua, és a dir, els qui no segueixen la norma de convergència lingüística davant un interlocutor que els respon en castellà, sinó que continuen parlant en català, demanen si els poden parlar en català o interrompen la conversa (val a dir que el percentatge de persones que interrompen la conversa tendeix a zero). El percentatge s'ha calculat sobre el conjunt de la població, perquè ens interessa saber quina part del total presenta aquest comportament. Veim (gràfic 8.2.1) que només una de cada deu persones pertanyen a la categoria de mantenidors. Gairebé dues terceres parts, després d'haver iniciat una conversa en català, continuen en castellà si l'interlocutor els respon en aquesta llengua. Finalment, una de cada quatre persones no s'adreça mai a ningú en català. Si comparem aquests resultats amb els de l'ES2004, s'observa que la proporció de mantenidors del català ha baixat lleugerament (gairebé 5 punts percentuals), mentre que els qui convergeixen en l'ús del castellà ha augmentat en més de 10 punts. Val a dir que aquest augment correspon no només a la disminució del percentatge de mantenidors del català, sinó també al lleuger descens de la categoria «Altres situacions», integrada bàsicament per persones que no inicien mai interaccions en català.

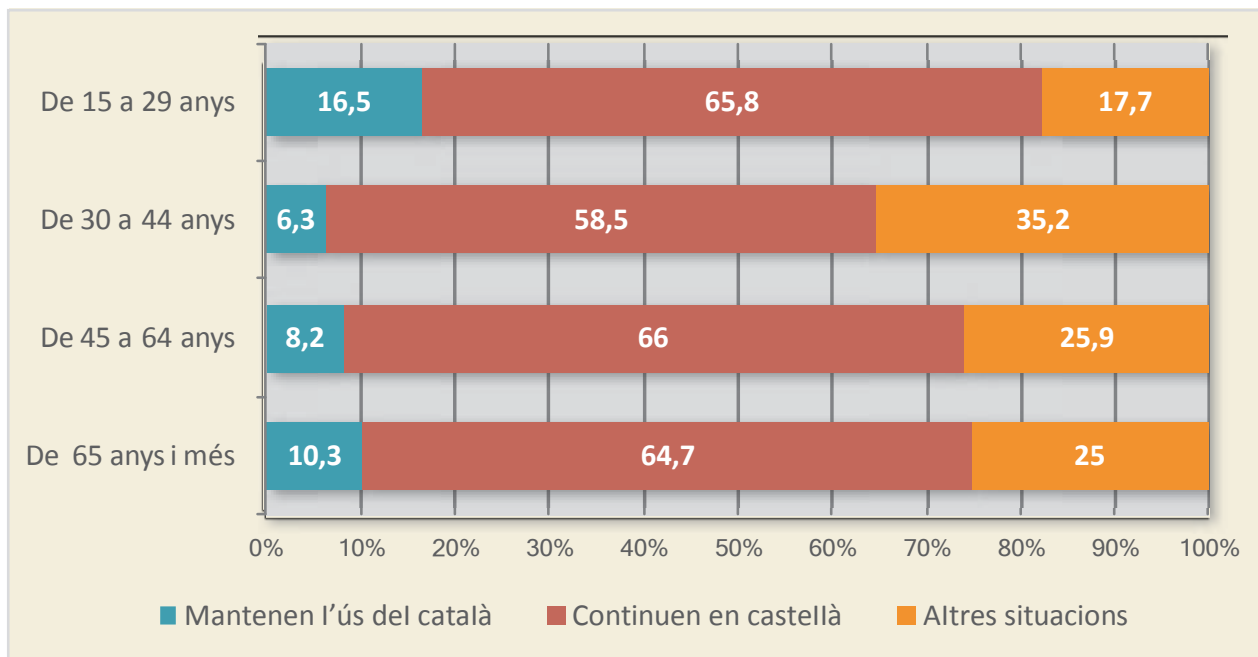
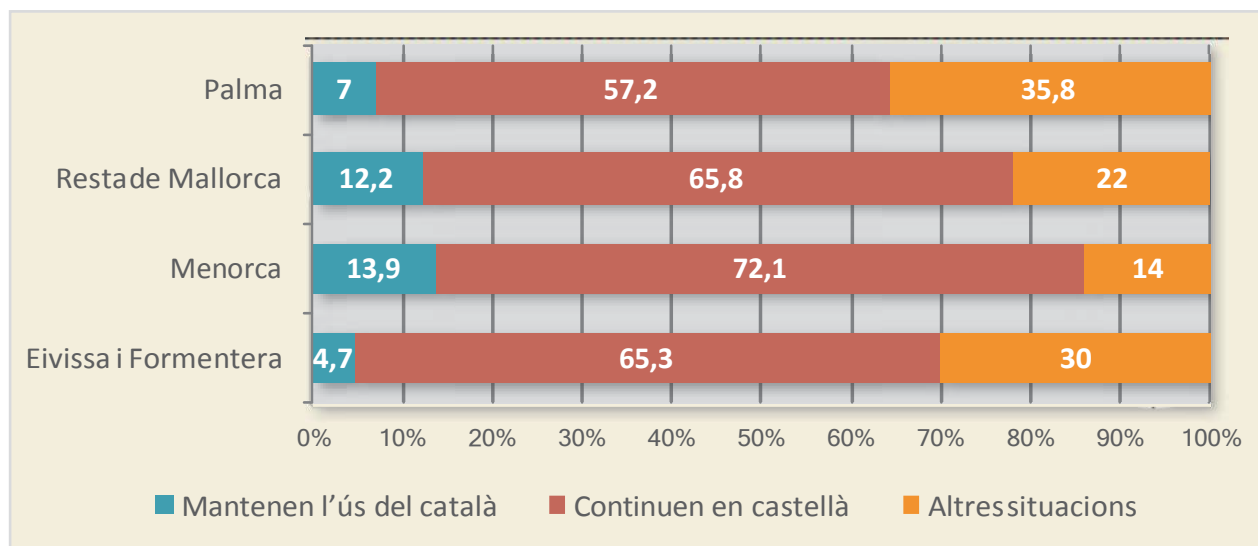
No es detecten diferències remarcables per sexes (gràfic 8.2.2), però sí per grups d'edat (gràfic 8.2.3): el percentatge més alt de mantenidors de l'ús del català el trobam entre els més joves, amb un 16,5 %, seguits dels més grans, amb un 10,3 %. Quant al lloc de residència (gràfic 8.2.4), novament trobam un paral·lelisme entre el comportament detectat a Palma i a Eivissa i Formentera, d'una banda, i el detectat a Menorca i a Mallorca sense Palma, de l'altra. En el primer cas, a banda que devers una tercera part de la població manifesta que no s'adreça mai a ningú en català, el percentatge de mantenidors és molt baix (el 7,0 % a Palma i el 4,7 % a Eivissa i Formentera). La proporció és més elevada a Menorca (el 13,9 %) i a Mallorca sense Palma (el 12,2 %). Si tenim en compte el grau d'arrelament (gràfic 8.2.4), observam que el percentatge més elevat de mantenidors el trobam entre els autòctons fills de pares autòctons (17,4 %), seguits dels autòctons fills de mare autòctona i pare de fora de l'àrea lingüística (7,6 %); en la resta de casos els percentatges no arriben al 4 %. Pel que fa a la llengua d'identificació (gràfic 8.2.5), s'observa que només dos de cada deu catalanolingües mantenen l'ús del català. Remarcam, així mateix, que els bilingües d'identificació presenten un percentatge de mantenidors (no arriba a l'1 %) més reduït fins i tot que els castellanolingües o els individus amb altres llengües d'identificació (amb percentatges al voltant del 3 %).

Gràfic 8.2.1. Reacció davant una resposta en castellà a una interpel·lació en català. Tota la mostra. 2004 i 2014

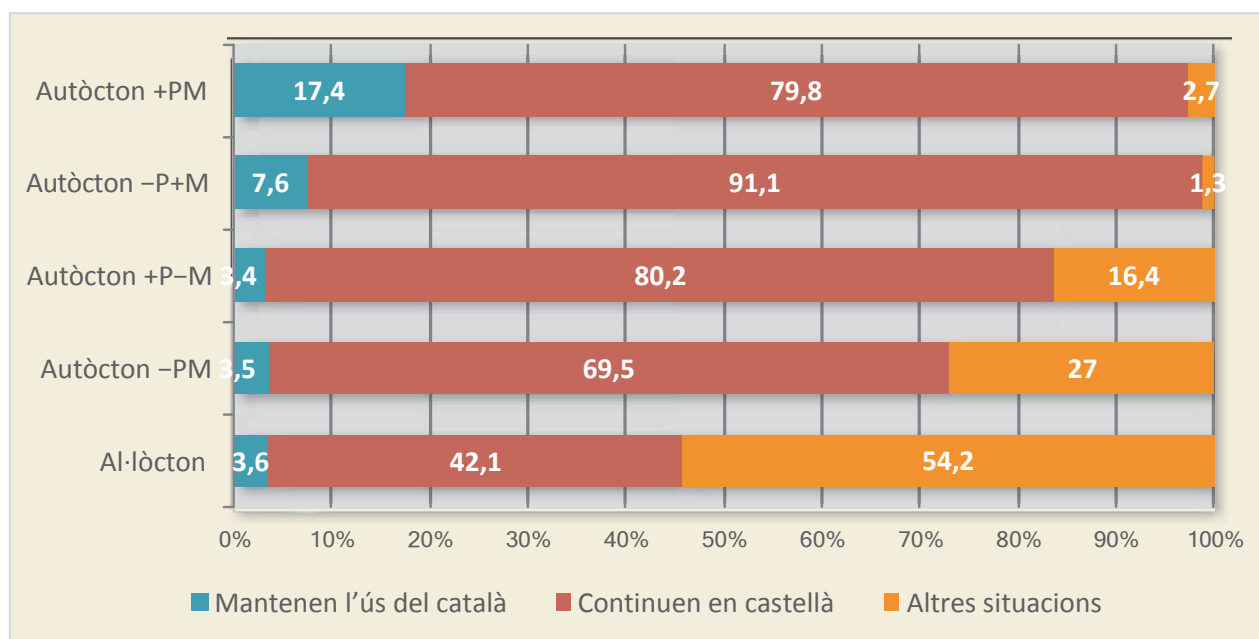

Gràfic 8.2.2. Reacció davant una resposta en castellà a una interpel·lació en català per sexes. Tota la mostra. 2014

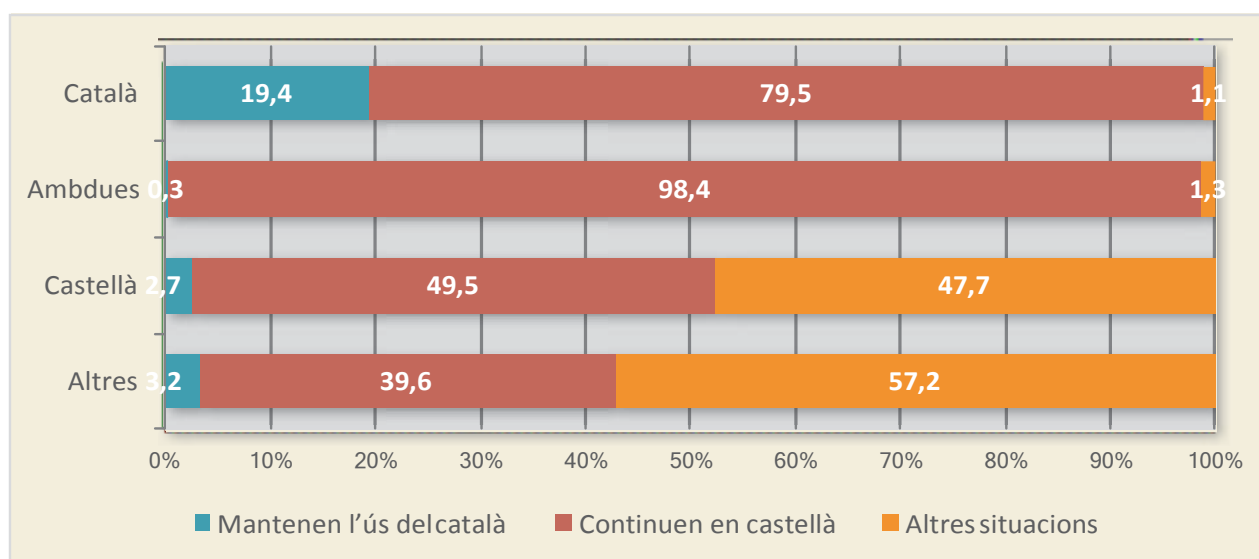

Gràfic 8.2.3. Reacció davant una resposta en castellà a una interpel·lació en català per grups d'edat.**Tota la mostra. 2014****Gràfic 8.2.4. Reacció davant una resposta en castellà a una interpel·lació en català per lloc de residència. Tota la mostra. 2014**

Gràfic 8.2.5. Reacció davant una resposta en castellà a una interpel·lació en català per grau d'arrelament. Tota la mostra. 2014

Gràfic 8.2.6. Reacció davant una resposta en castellà a una interpel·lació en català per llengua d'identificació. Tota la mostra. 2014

8.2.3. Reacció davant una resposta en català a una interpel·lació en castellà

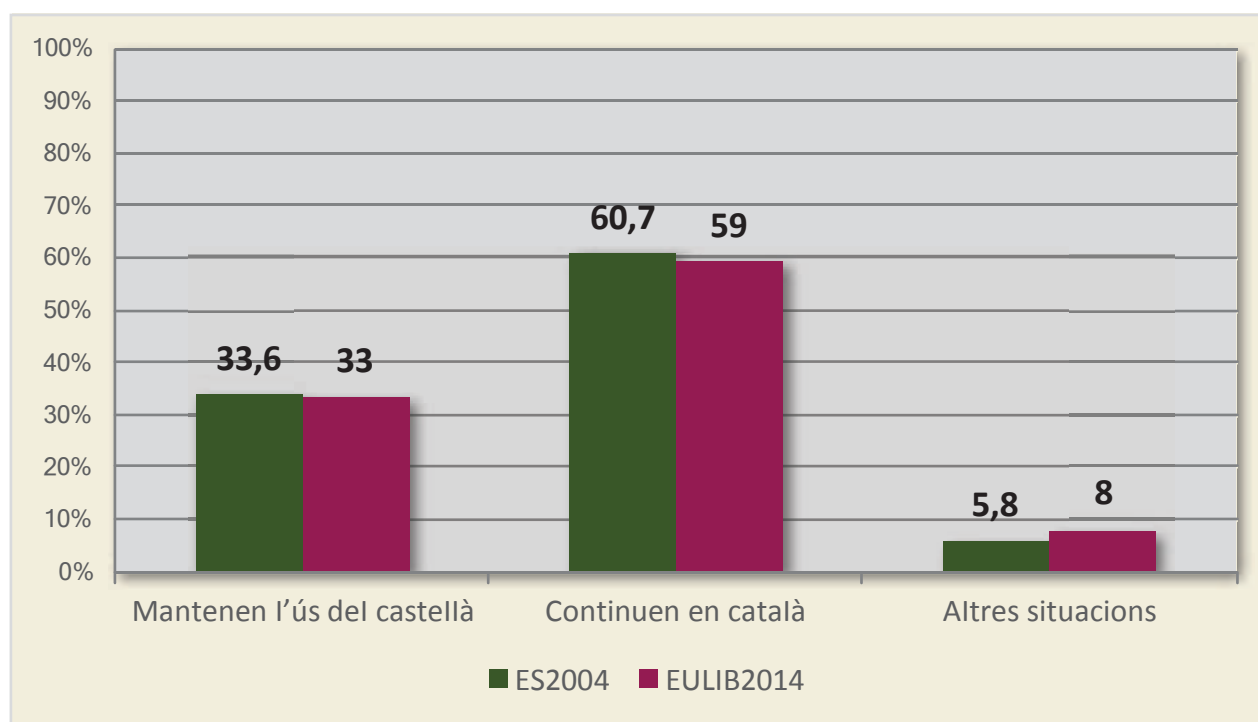
Tot seguit analitzarem el comportament dels individus quan, després d'haver iniciat una interacció en castellà, reben una resposta de l'interlocutor en català. Com hem fet en l'apartat anterior, simplifiquem les

opcions de resposta del qüestionari, de la manera següent:

- Mantenen l'ús del castellà (inclou els qui continuen parlant en castellà, demanen si els poden parlar en castellà o interrompen la conversa —el percentatge de persones que interrompen la conversa tendeix a zero—).
- Continuen en català.
- Altres situacions (inclou, bàsicament, els qui no s'adrecen mai a ningú en castellà).

Observam (gràfic 8.3.1) que sis de cada deu individus passen a parlar en català quan l'interlocutor els respon en aquesta llengua després d'haver-s'hi adreçat ells en castellà, mentre que un de cada 3 manté l'ús del castellà. Aquests resultats són gairebé idèntics als obtinguts deu anys enrere.

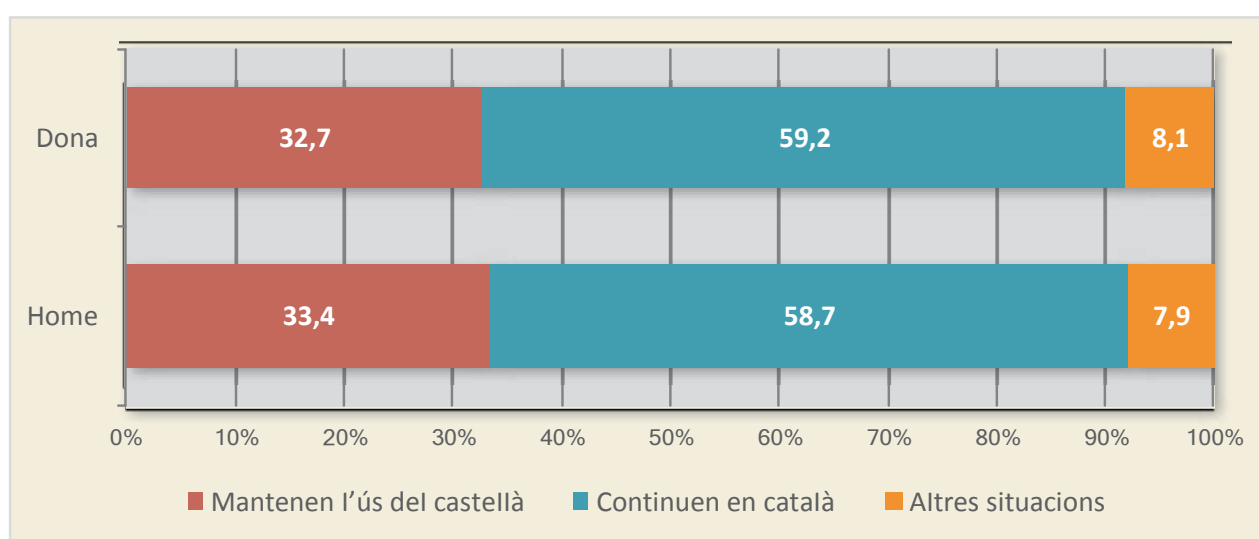
Gràfic 8.3.1. Reacció davant una resposta en català a una interpel·lació en castellà. Tota la mostra. 2014

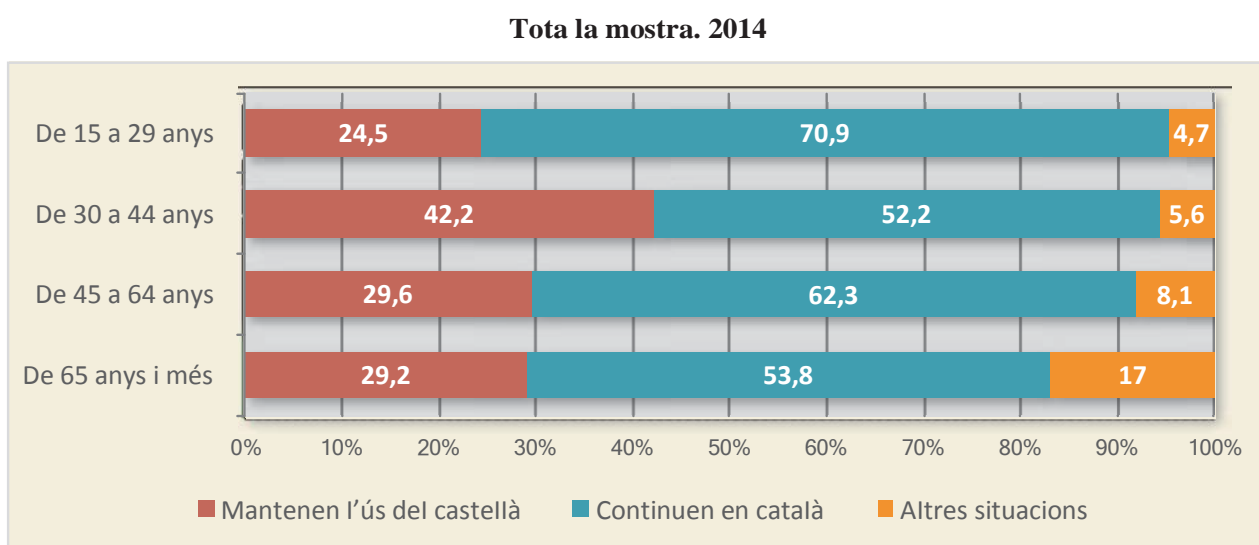
No s'observen diferències remarcables per sexes (gràfic 8.3.2). Quant als grups d'edat (gràfic 8.3.3), veim que la majoria de joves que inicien converses en castellà (tres de cada quatre) canvien al català quan l'altra persona els respon en aquesta llengua. El percentatge més elevat d'individus que mantenen l'ús del castellà es troba en el grup d'adults joves (els que tenen entre 30 i 44 anys). Quant al lloc de residència (gràfic 8.3.4), s'observa que el comportament mantenidor del castellà és més freqüent a Palma i a Eivissa i Formentera, on al voltant de 4 de cada 6 individus el manifesten, mentre que la confluència en l'ús del català és més freqüent a Menorca i a Mallorca sense Palma, on devers sis de cada deu individus canvien al català quan l'interlocutor els respon en aquesta llengua. El grau d'autoctonisme, com era previsible, condiciona el comportament dels individus (gràfic 8.3.5). Gairebé tots els autòctons amb els dos

progenitors autòctons que alguna vegada inicien converses en castellà canvien al català quan aquesta és la llengua en què respon l'interlocutor. Aquest mateix comportament el manifesten vuit de cada deu autòctons amb un dels dos progenitors de fora i set de cada deu autòctons amb els dos progenitors de fora. Així mateix, un de cada tres autòctons també canvia al català si el seu interlocutor li respon en català. Finalment, la llengua d'identificació també és determinant del comportament dels individus (gràfic 8.3.6): gairebé tots els catalanolingües i els bilingües d'identificació, després d'haver iniciat una interacció en castellà, canvien al català quan els responen en aquesta llengua. Aquest comportament també el presenten quatre de cada deu castellanolingües i quatre de cada deu individus amb una altra llengua d'identificació.

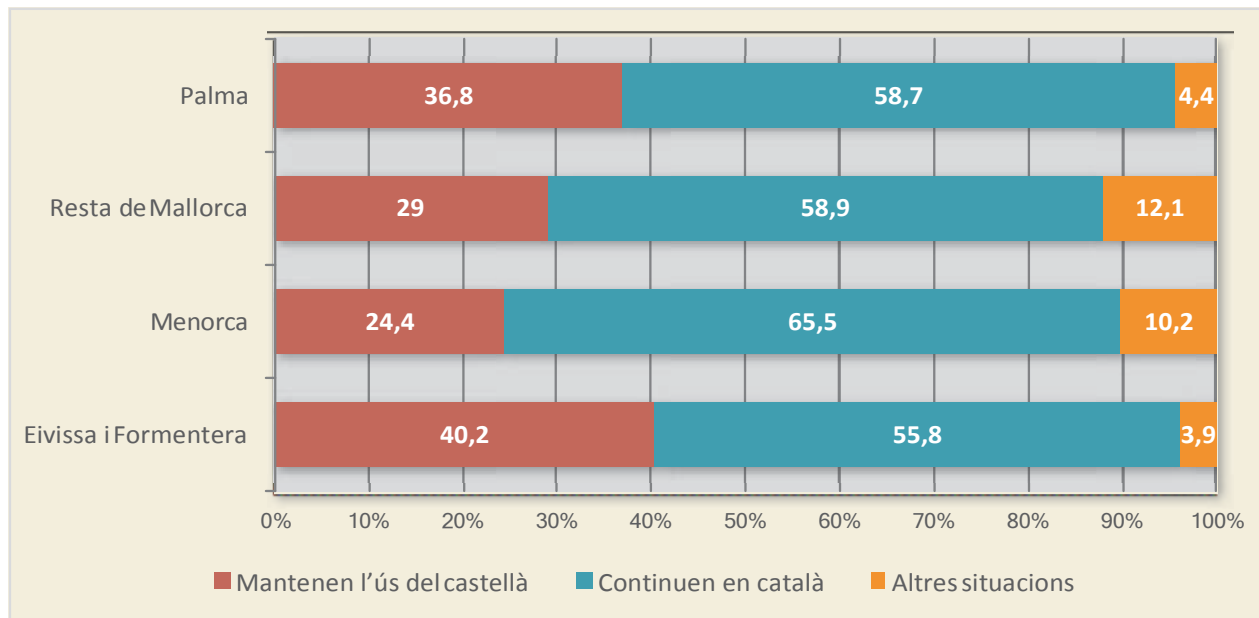
Gràfic 8.3.2. Reacció davant una resposta en català a una interpel·lació en castellà per sexe. Tota la mostra. 2014

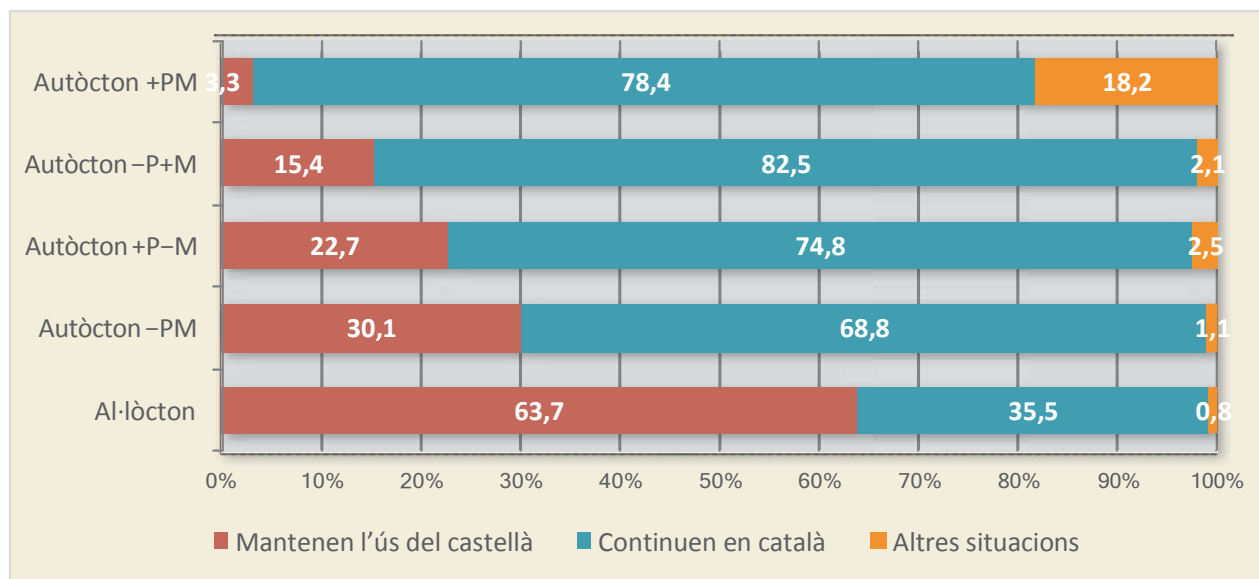
Gràfic 8.3.3. Reacció davant una resposta en català a una interpel·lació en castellà per grups d'edat. Tota la mostra. 2014

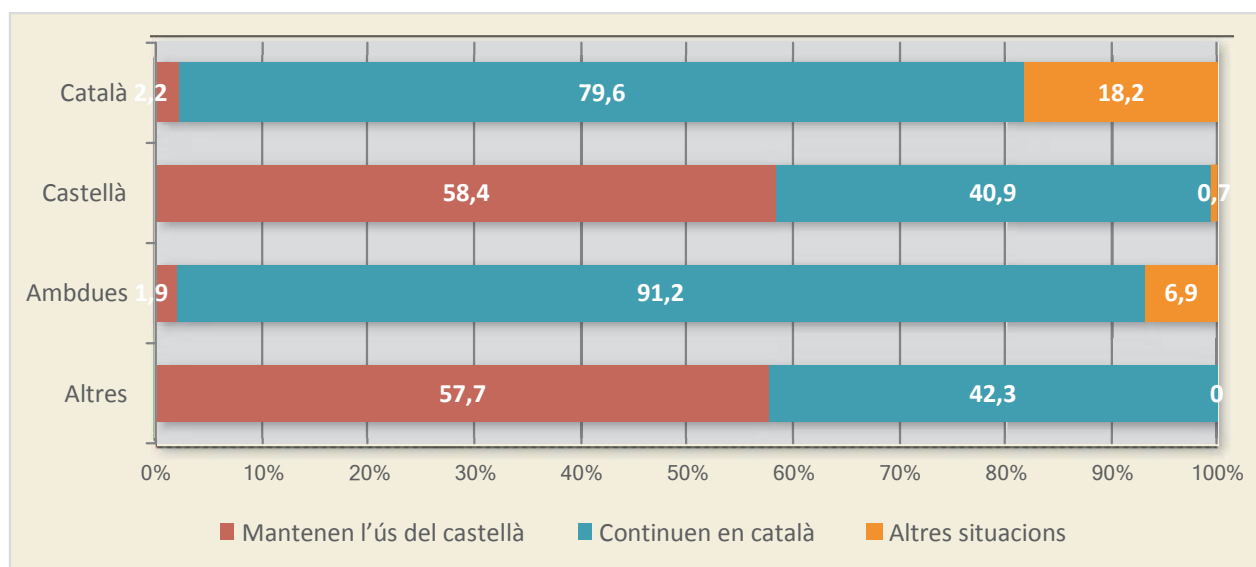
Gràfic 8.3.4. Reacció davant una resposta en català a una interpel·lació en castellà per lloc de residència. Tota la mostra. 2014

Gràfic 8.3.5. Reacció davant una resposta en català a una interpel·lació en castellà per grau d'arrelament. Tota la mostra. 2014

Gràfic 8.3.6. Reacció davant una resposta en català a una interpel·lació en castellà per llengua d'identificació. Tota la mostra. 2014

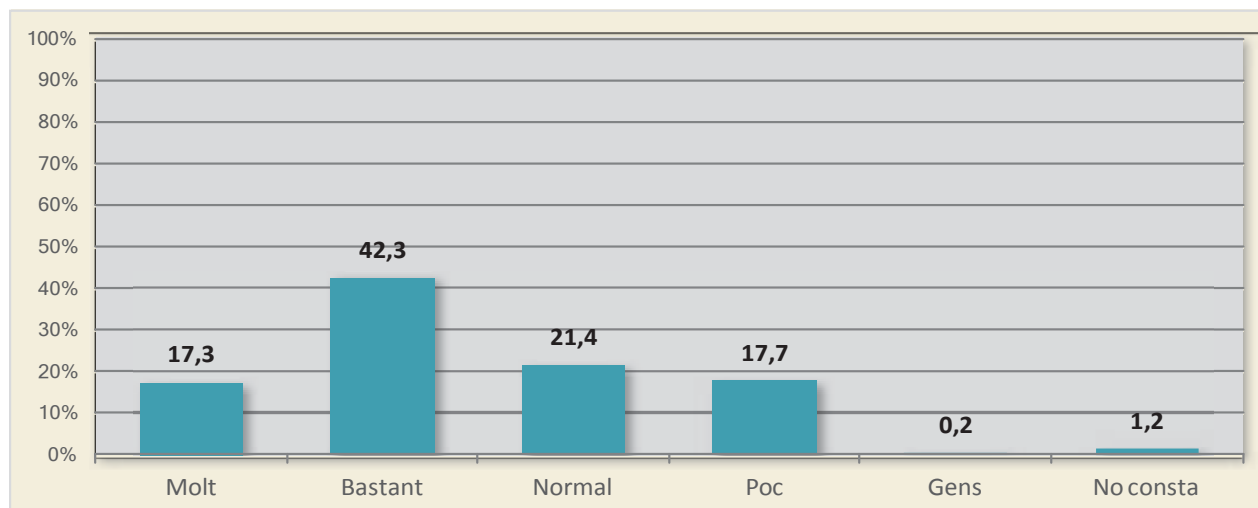
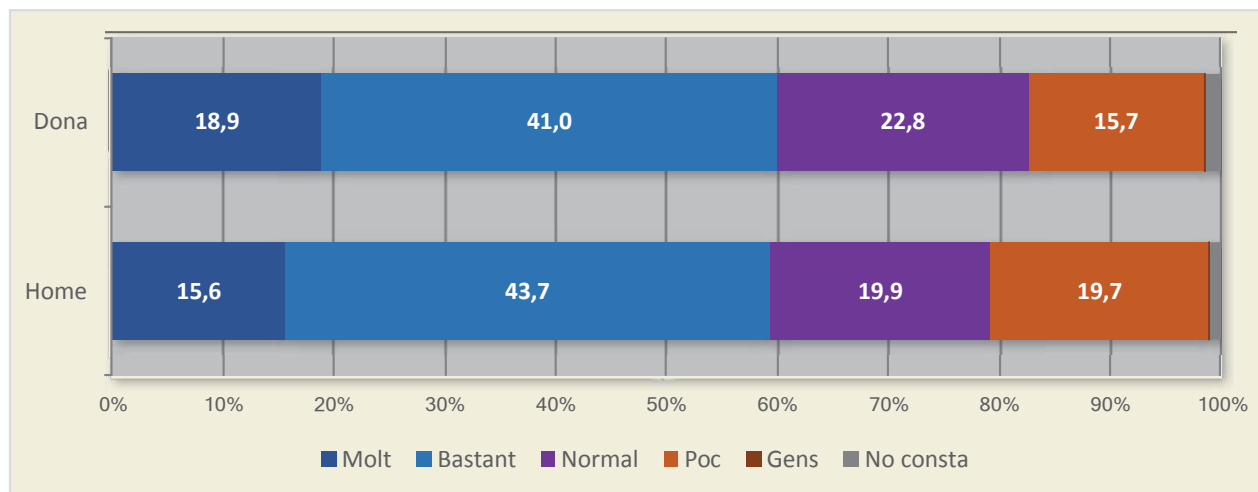
8.3. Valoració de l'ús social de la llengua catalana

En aquest apartat s'exposen els resultats sobre la percepció que els individus tenen de l'ús social del català, sobre l'evolució d'aquest ús en els darrers cinc anys i sobre la perspectiva d'evolució futura en els propers cinc anys.

8.3.1. Percepció de l'ús social actual de la llengua catalana

De cada deu individus, sis consideren que actualment el català s'usa molt o bastant, amb predomini dels qui opten per aquesta segons resposta (quatre de cada deu). L'opció «normal» és triada per dos de cada deu persones, mentre que els qui consideren que el català s'empra poc o gens no arriben al 20 % (gràfic 8.4.1). Val a dir que l'opció de resposta «normal» presenta l'inconvenient que no expressa quantitat, com les altres quatre, sinó que fa referència a una idea de *normalitat* que pot canviar molt d'una persona a una altra. Aquesta és la raó per la qual es va decidir no incloure-la en la pregunta corresponent de l'ES2004. Atès que les dades obtingudes aleshores no són comparables a les de l'EULIB2014, no s'han inclòs en el gràfic.

Per sexes (gràfic 8.4.2), es detecta que les dones perceben un ús més elevat del català que no els homes, encara que les diferències són petites: gairebé el 19 % de les dones, davant el 15,6 % dels homes, consideren que s'empra molt. En canvi, prop del 20 % dels homes perceben que el català s'empra poc, mentre entre les dones el percentatge és el 15,7 %.

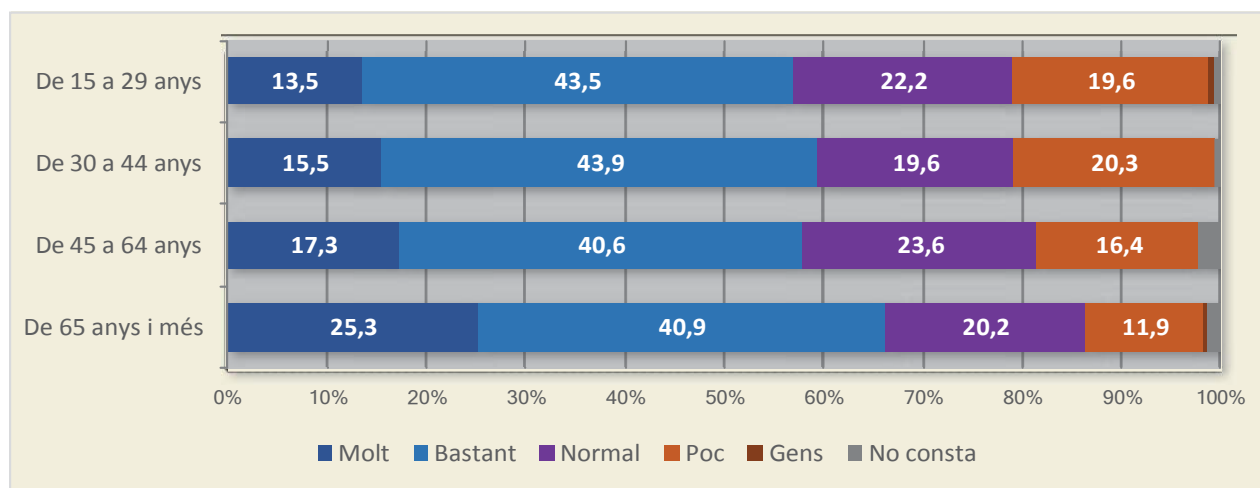
Gràfic 8.4.1. Percepció de l'ús actual del català. Tota la mostra. 2014**Gràfic 8.4.2. Percepció de l'ús actual del català per sexes. Tota la mostra. 2014**

Per grups d'edat (gràfic 8.4.3), s'observa que la quantitat d'ús percebut del català és menor com més joves són els individus. Així, el 57,0 % dels qui tenen entre 15 i 29 anys consideren que el català s'empra molt (el 13,5 %) o bastant (el 43,5 %), mentre que el 20,3 % consideren que s'usa poc o gens. A l'altre extrem hi ha els qui tenen 65 anys o més: el 66,2 % perceben que el català s'empra molt (el 25,3 %) o bastant (el 40,9 %), mentre que els d'aquest grup d'edat que consideren que s'empra poc o gens suposen el 12,2 %.

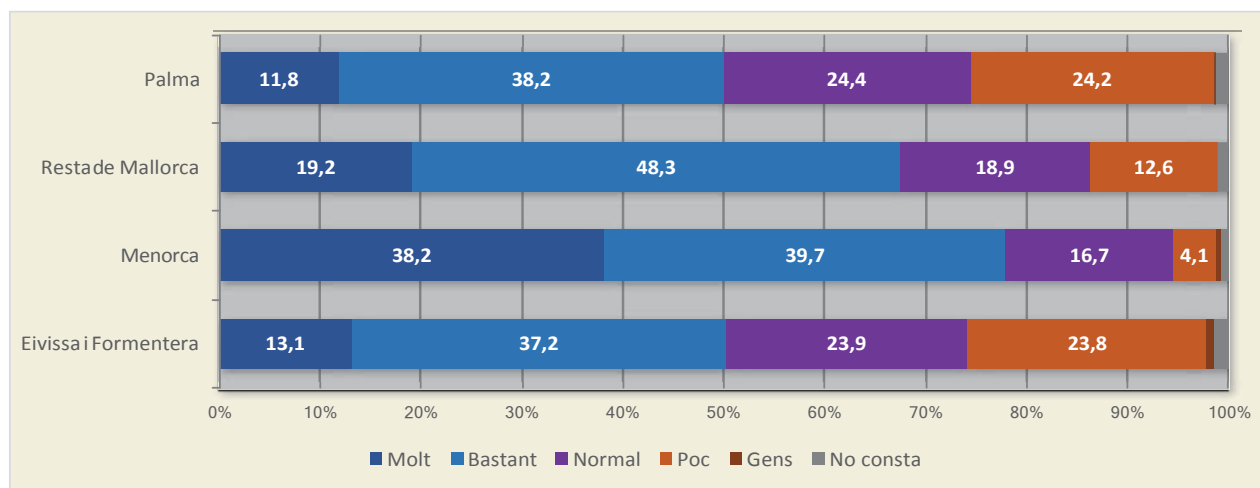
Segons el lloc de residència (gràfic 8.4.4), s'observen tres grups: Palma i Eivissa i Formentera, Mallorca sense Palma i Menorca. A la capital i a les Pitiüses, el 50 % de la població considera que el català s'usa molt o bastant, amb predomini d'aquesta segona opció (el 38,2 % a Palma i el 37,2 % a Eivissa i Formentera). En aquestes dues zones, una quarta part dels individus consideren que el català es fa servir poc o gens. A Mallorca sense Palma, dues de cada tres persones consideren que el català s'empra molt o bastant (el 19,2 % i el 48,3 %, respectivament). Menorca és l'illa on es registra una percepció més elevada

de la quantitat d'ús actual del català: prop de vuit de cada deu individus consideren que actualment el català s'empra molt o bastant (el 38,2 % i el 39,7 %, respectivament). En aquesta illa, els qui diuen que s'usa poc o gens no arriben al 5 %.

Gràfic 8.4.3. Percepció de l'ús actual del català per edat. Tota la mostra. 2014

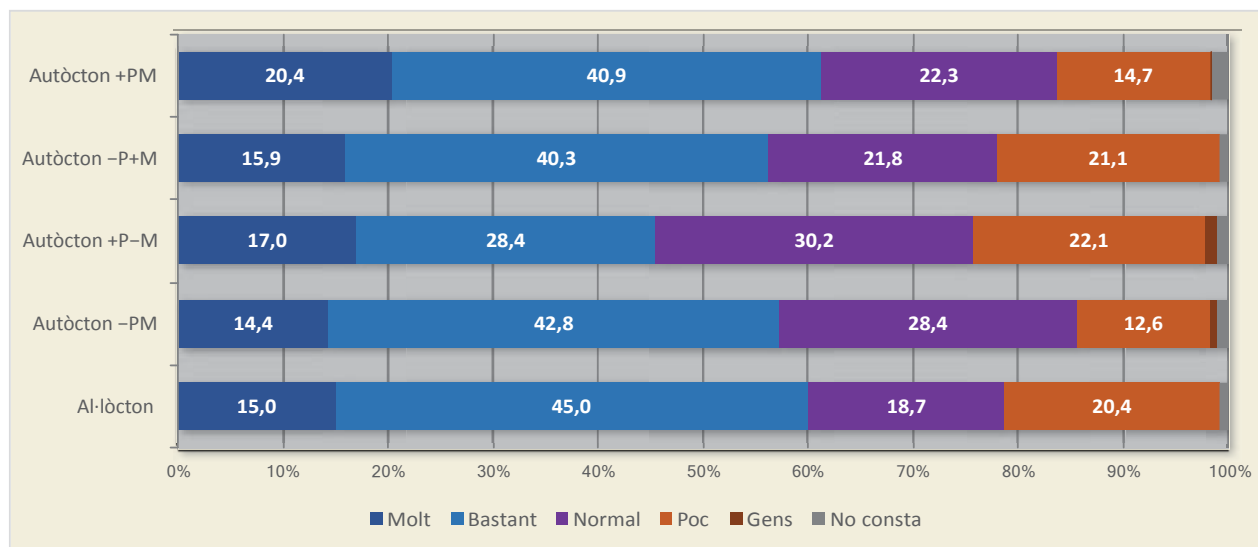
Gràfic 8.4.4. Percepció de l'ús del català segons lloc de residència. 2014

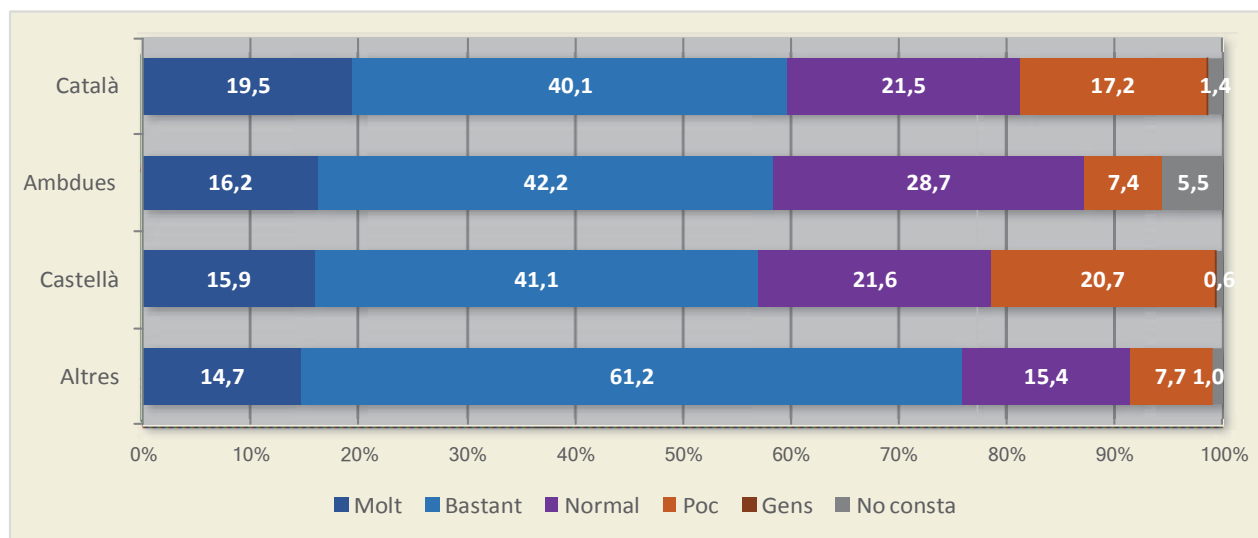
Quan es posa en relació la percepció de l'ús actual del català amb el grau d'autoctonisme (gràfic 8.4.5), no s'observen grans diferències. Per exemple, sis de cada deu individus autòctons fills de pares autòctons tenen la percepció que el català s'empra molt o bastant. També sis de cada deu individus al·lòctons tenen aquesta percepció. Ara bé, és possible que aquestes dades responguin a realitats diferents: els autòctons fills d'autòctons deuen viure, efectivament, en un entorn en el qual l'ús del català és ben present, de manera que la seva percepció deu respondre a un ús real de la llengua. En canvi, la percepció dels al·lòctons, els quals és probable que visquin en entorns en què el català sigui menys present, pot respondre

més aviat al contrast entre les expectatives d'ús del català (que potser no preveien tan elevat) i l'ús efectiu.

Gràfic 8.4.5. Percepció de l'ús del català segons el grau d'arrelament. Tota la mostra. 2014

Gràfic 8.4.6. Percepció de l'ús actual del català per llengua d'identificació. Tota la mostra. 2014

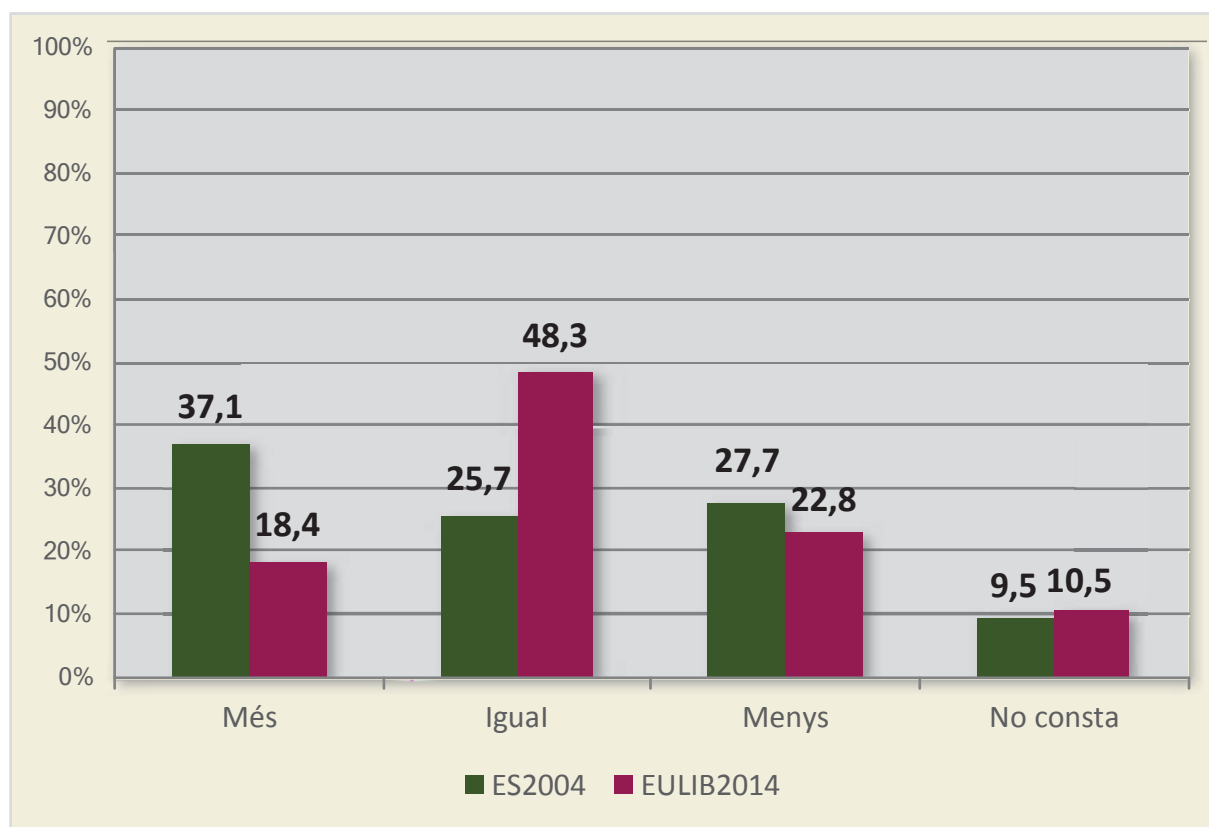

Si tenim en compte la llengua d'identificació dels individus (gràfic 8.4.6), observem que sis de cada deu catalanolingües perceben que el català s'usa molt (el 19,5 %) o bastant (el 40,1 %). El percentatge dels qui tenen aquesta percepció està entre el 55 % i el 60 % dels bilingües d'identificació i dels castellanolingües, i arriba al 75,9 % dels qui tenen una llengua d'identificació diferent del català i del castellà. Aquest darrer resultat es deu poder explicar per la mateixa raó exposada suara per a referir-nos a la percepció dels al·lòctons: al parlant d'una llengua estrangera, la presència social del català li deu semblar elevada en la mesura que no respon a la seva expectativa d'arribar a una societat monolingüe en castellà. Així mateix, en aquest apartat convé fer encara una referència a la proporció de catalanolingües i de castellanolingües que perceben que el català s'empra poc o que no s'empra gens, que en el cas dels primers són el 17,4 % i en el

segon, el 20,9 %. És probable que els castellanolingües responguin d'acord amb l'ús real del català que perceben en els entorns en què es mouen. Per als catalanolingües, que segurament viuen en contextos amb una presència més elevada del català que els anteriors, la percepció del baix ús de la llengua deu respondre a l'experiència de no trobar-la present o d'haver de renunciar a emprar-la en moltes situacions.

8.3.2. Percepció de l'evolució de l'ús del català en els darrers cinc anys

Gràfic 8.5.1. Percepció de l'evolució de l'ús del català en els darrers 5 anys. 2014

En el qüestionari es demanava a les persones enquestades sobre la percepció que tenien de l'evolució de l'ús del català en els darrers cinc anys. Podien respondre si s'emprava més, igual o menys. S'ha de tenir en compte que, en aquest tipus de preguntes, sol passar que el gruix de la població es concentra en l'opció de resposta central o més neutra (resposta «igual»), i també que l'opció «no consta» presenta un percentatge que no es pot preterir, és a dir, els individus poden no tenir una opinió formada sobre la qüestió, o poden no tenir prou perspectiva per a respondre, perquè són massa joves o perquè fa poc que han arribat a les Balears.

Considerant el conjunt de la mostra (gràfic 8.5.1), resulta que el 18,4 % considera que el català s'empra més ara que fa cinc anys, percentatge superat lleugerament pels qui consideren que s'empra menys (22,8 %). Gairebé la meitat (el 48,3 %) pensa que s'empra igual, mentre que no consta la resposta del

10,5 %. Aquests resultats contrasten amb els obtinguts l'any 2004, en què els qui percebién que l'ús del català havia augmentat en els cinc anys anteriors eren més d'una tercera part. La diferència més remarcable, però, és que els qui actualment perceben que el català s'usa igual ara que fa cinc anys duplica el percentatge que tenien aquesta percepció deu anys enrere (el 25,7 %). Quant a la percepció de la reducció de l'ús, en ambdues enquestes representa al voltant d'una quarta part dels enquestats.

Per sexes (gràfic 8.5.2), veim que el percentatge d'homes que perceben una evolució positiva de l'ús del català en els darrers cinc anys (el 19,0 %) i el dels que en perceben una evolució negativa (el 24,0 %) són més elevats que els corresponents percentatges de les dones (el 17,8 % i el 21,6 %, respectivament); això és així perquè els homes trien menys l'opció «igual» (el 45,4 %) que no les dones (el 51,2 %).

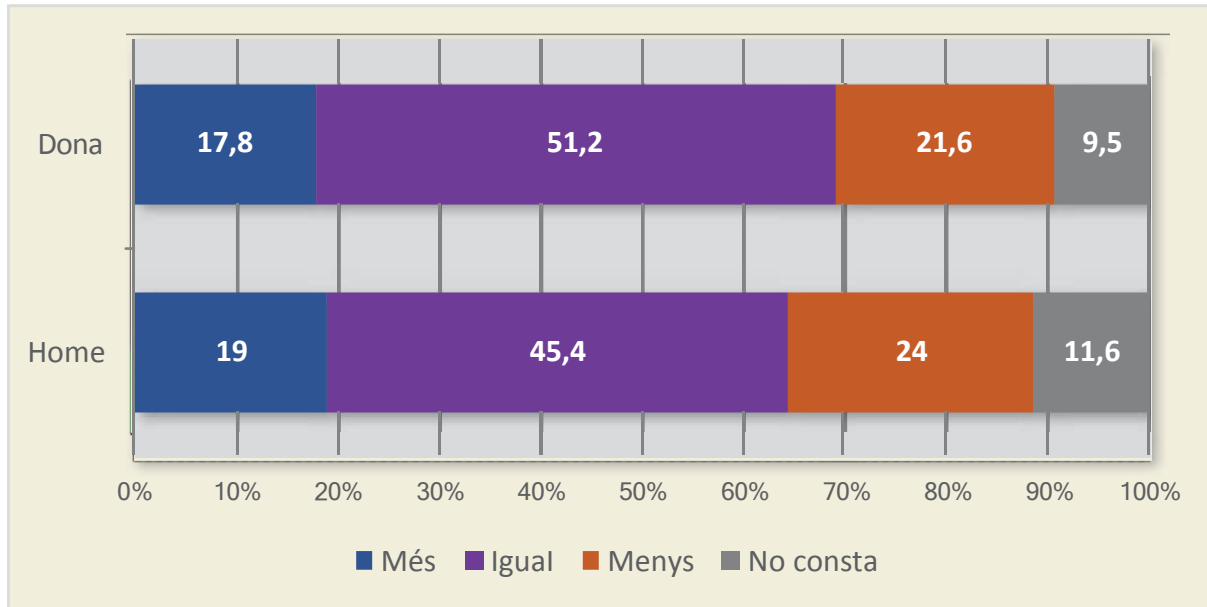
Pel que fa als grups d'edat (gràfic 8.5.3), observam que els més joves es decanten de la tendència general: en primer lloc, el 15,5 % no es manifesta sobre aquesta qüestió (cosa explicable per la manca de perspectiva en alguns casos) i, en segon lloc, i més remarcable, el 32,2 % considera que el català s'empra menys ara que cinc anys enrere (en els altres grups d'edat, els percentatges estan al voltant del 20 %). D'altra banda, només el 15,3 % dels més joves consideren que el català s'empra més ara que fa cinc anys, mentre que el 37,0 % pensa que s'empra igual.

Per lloc de residència (gràfic 8.5.4), sembla que a Menorca es percep una estabilitat més gran de l'ús del català, amb un 53,2 % de persones que consideren que s'empra igual ara que fa cinc anys, un 20,8 % que considera que s'empra més i només un 14,3 % que pensa que es fa servir menys. En aquesta ocasió, Mallorca sense Palma presenta uns resultats gairebé idèntics als d'Eivissa i Formentera (devers el 16 % considera que s'empra més, prop de la meitat, que s'empra igual, i una quarta part, que s'empra menys). A Palma, la proporció dels qui tenen una percepció positiva de l'evolució de l'ús del català coincideix amb la dels qui en tenen una percepció negativa (un de cada cinc), mentre que els qui consideren que l'ús no ha canviat en els darrers cinc anys són el 45,8 %.

Quant a l'arrelament dels individus (gràfic 8.5.5), els resultats obtinguts no presenten unes tendències clares que permetin establir una correlació entre el seu grau d'autoctonisme i les respostes que donen sobre aquesta qüestió. Crida l'atenció que els autòctons fills de pare autòcton i mare al·lòctona i els autòctons amb els dos progenitors de fora siguin els qui més perceben que el català s'empra més ara que fa cinc anys (més d'una quarta part tenen aquesta percepció). Podria ser que el trànsit d'aquestes persones de l'entorn familiar (amb una presència reduïda a nul·la del català) a esferes més àmplies de la societat, en què el català és present en alguna mesura, els indueixi a tenir aquesta percepció. En canvi, els percentatges més elevats dels qui tenen una percepció negativa de l'evolució de l'ús del català en aquest període són els autòctons fills de pares autòctons (el 23,3 %) i, sobretot, els autòctons amb mare autòctona i pare al·lòcton (el 28,7 %). Entre els al·lòctons, com era previsible, trobam el percentatge més elevat dels qui no es pronuncien sobre la qüestió, el 14,7 %, el mateix percentatge dels qui consideren que el català s'empra més ara que cinc anys enrere, en contrast amb el 22,5 % que consideren que s'empra menys ara que abans.

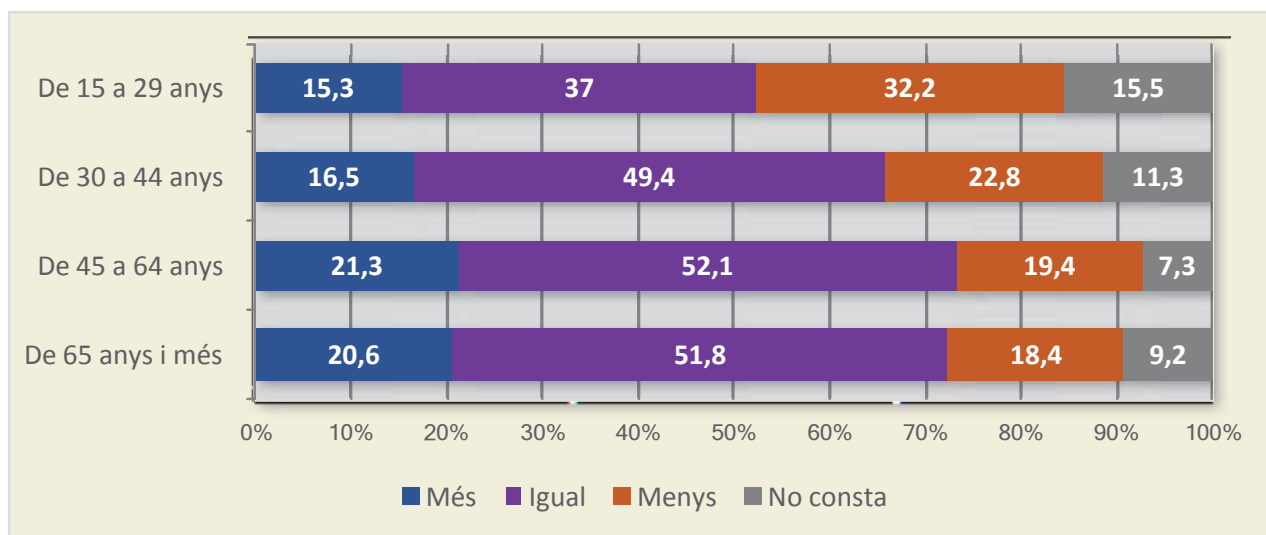
Gràfic 8.5.2. Percepció de l'evolució de l'ús del català en els darrers 5 anys per sexes. Tota la mostra.

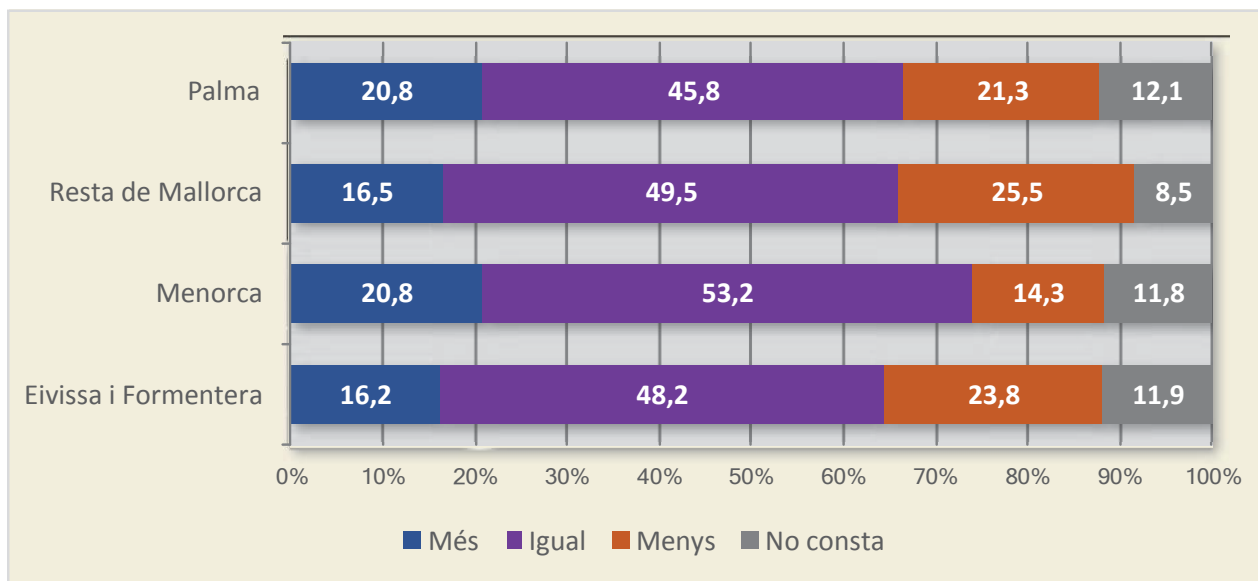
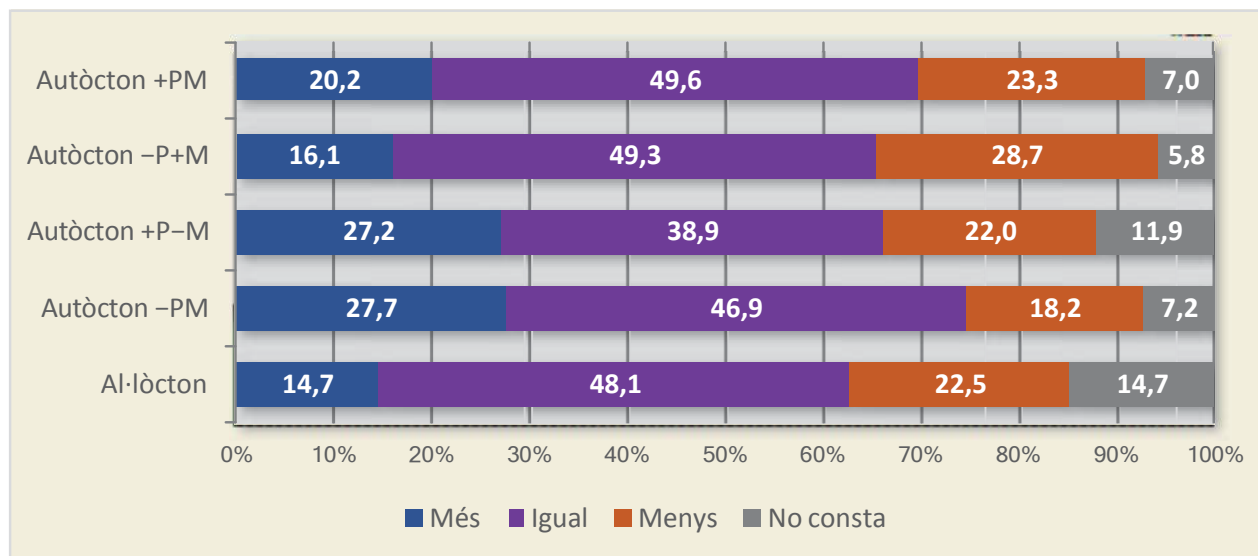
2014

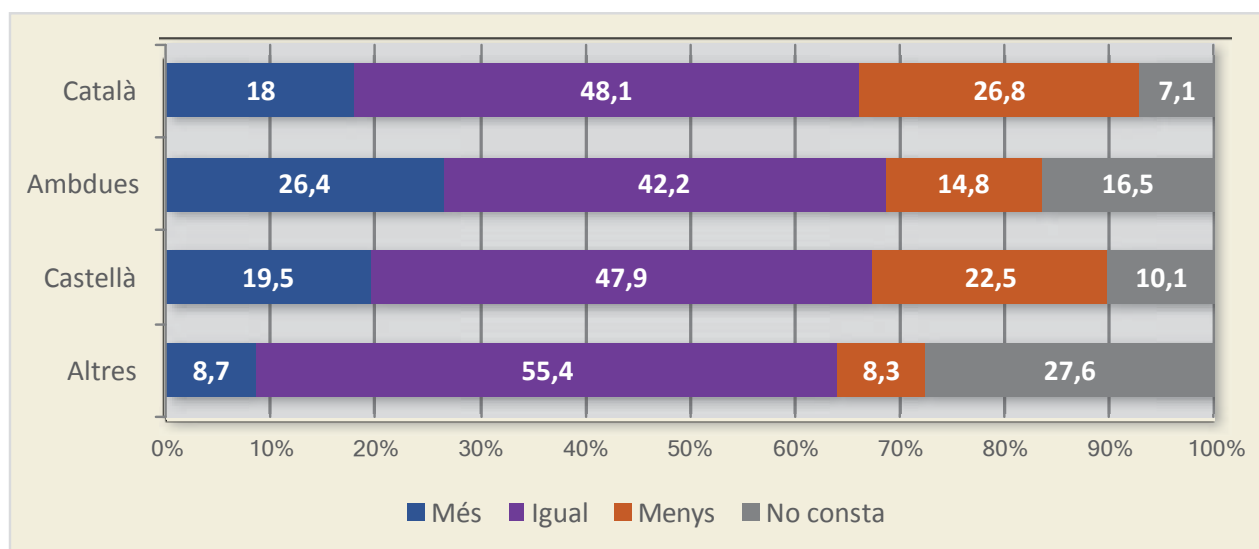
Gràfic 8.5.3. Percepció de l'evolució de l'ús del català en els darrers cinc anys per edat. Tota la

mostra. 2014

Gràfic 8.5.4. Percepció de l'evolució de l'ús del català en els darrers cinc anys per lloc de residència.**Tota la mostra. 2014****Gràfic 8.5.5. Percepció de l'evolució de l'ús del català en els darrers cinc anys per grau d'arrelament. Tota la mostra. 2014**

Gràfic 8.5.6. Percepció de l'evolució de l'ús del català en els darrers cinc anys per grau d'arrelament. Tota la mostra. 2014

Finalment, en relació amb la llengua d'identificació (gràfic 8.5.6), s'observa que el percentatge més elevat d'individus que perceben una evolució negativa de l'ús del català en els darrers cinc anys es troba entre els catalanolingües (el 26,8 %), seguits dels castellanolingües (el 22,5 %). En canvi, els bilingües d'identificació presenten el percentatge més elevat d'individus que consideren que el català s'empra més ara que cinc anys enrere (el 26,4 %). Els qui tenen una llengua d'identificació diferent del català i del castellà són els qui menys es manifesten sobre la qüestió (més d'una quarta part no dona cap resposta), alhora que són els qui en una proporció més elevada es decanten per l'opció més neutra (el 55,4 % considera que no hi ha hagut canvis en l'ús del català en els darrers cinc anys).

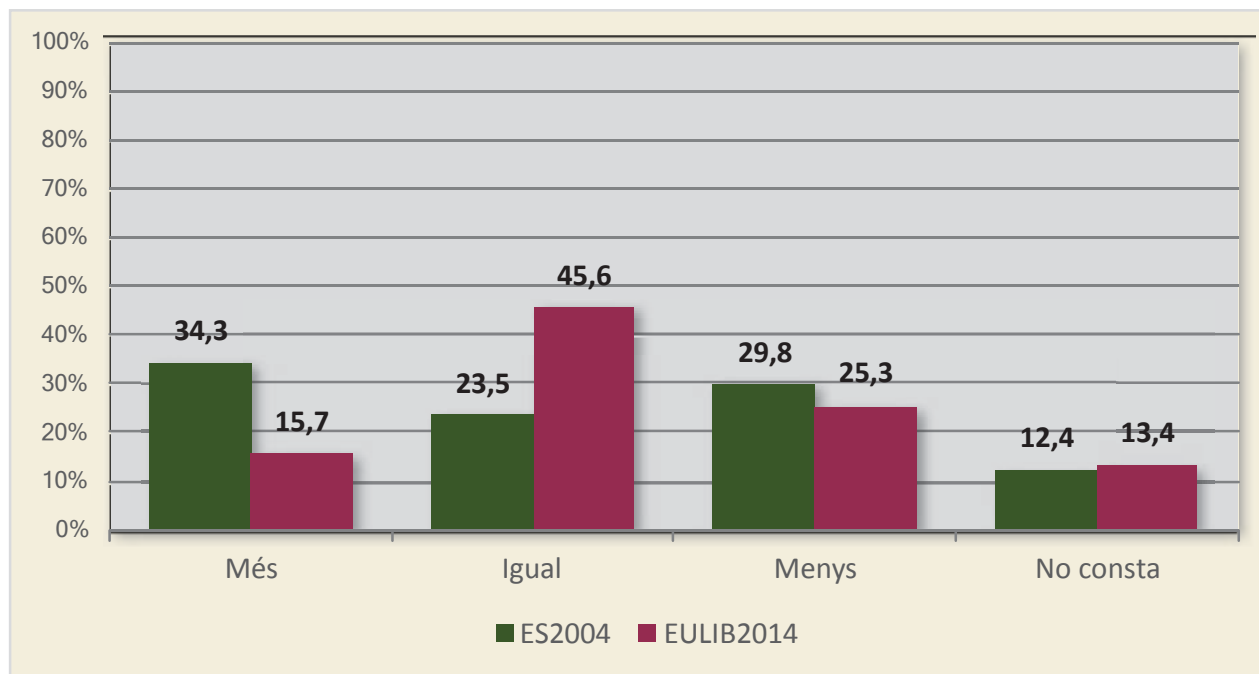
8.3.3. Percepció de l'evolució de l'ús del català en els propers cinc anys

També es va demanar als enquestats sobre la perspectiva d'evolució de l'ús del català en els propers cinc anys. Novament, podien respondre si consideraven que s'empraria més, igual o menys que ara. Com en l'apartat anterior, aquí també s'ha de tenir en compte que en aquest tipus de preguntes el gruix de la població tendeix a triar la resposta més neutra (en aquest cas, l'opció «igual») i que l'opció «no consta» presenta uns percentatges que no es poden negligir.

Considerant les dades del conjunt (gràfic 8.6.1), veim que el 15,7 % preveu que l'ús del català augmentarà en els propers cinc anys i el 45,6 % pensa que s'emprarà igual que ara, mentre que el 25,3 % preveu que el català s'emprarà menys. No consta la resposta del 13,4 % de la població. D'altra banda, l'any 2004 el percentatge dels qui preveïen un increment de l'ús del català en els cinc anys venidors duplicava el registrat l'any 2014, mentre que els qui preveïen que no hi hauria cap canvi eren la meitat dels

qui fan aquesta previsió el 2014. Les respostes dels qui preveuen que l'ús del català es reduirà no presenten diferències tan acusades entre les dues enquestes.

Gràfic 8.6.1. Comparativa de la percepció de l'evolució de l'ús del català durant el següents cinc anys. Tota la mostra. 2004 i 2014

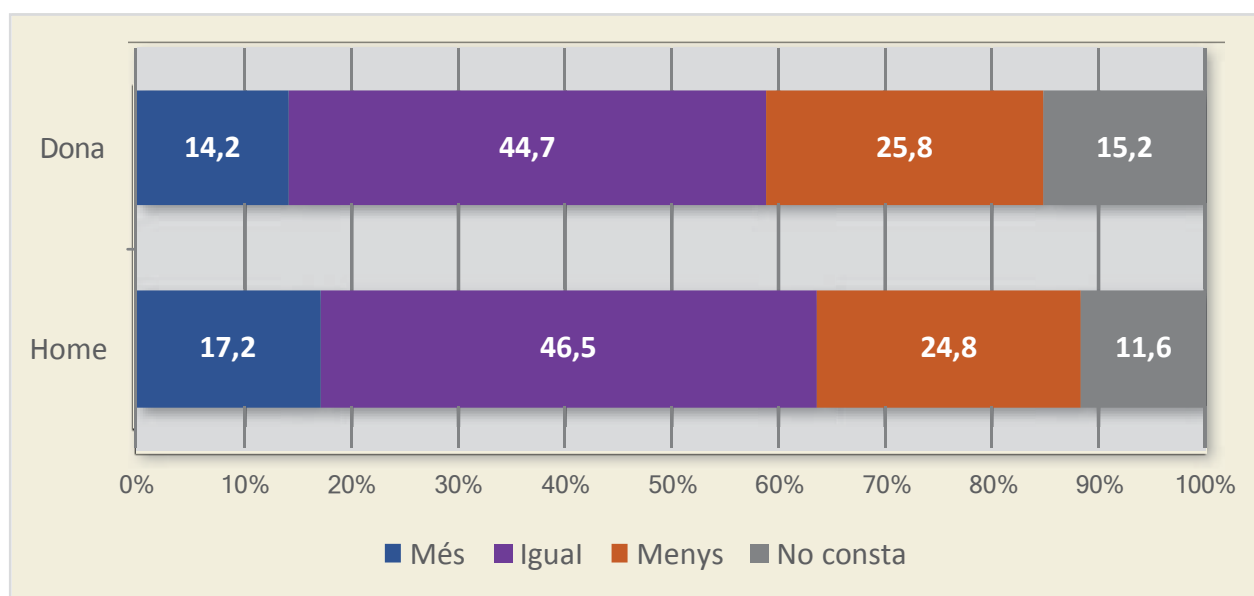

Els resultats per sexes no s'aparten gaire dels resultats globals (gràfic 8.6.2). En canvi, si tenim en compte l'edat dels individus (gràfic 8.6.3), destaca l'elevat percentatge de joves que preveuen que d'aquí a cinc anys el català s'emprarà menys que ara (el 38,2 %), en contrast amb els que preveuen que es farà servir més (el 12,1 %).

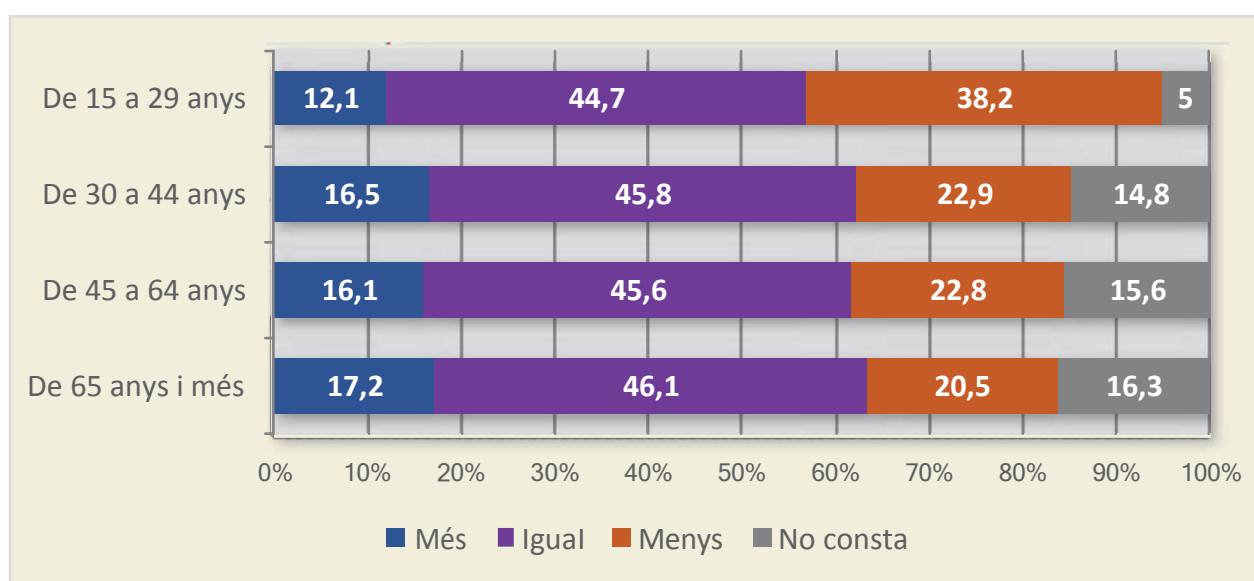
Quant al lloc de residència (gràfic 8.6.4), s'observa —en paral·lel amb els resultats analitzats en l'apartat anterior— que a Menorca es preveu estabilitat en l'evolució futura de l'ús del català: el 14,3 % considera que n'augmentarà l'ús i el 59,5 %, que es mantindrà igual, mentre que el 16,6 % pensa que disminuirà. Quant a la resta de territoris, els qui consideren que l'ús del català es mantindrà igual no arriba a la meitat enlloc. A Palma i a Mallorca sense Palma, els percentatges dels qui pensen que augmentarà són el 17,0 % i el 15,8 %, respectivament, mentre que en aquests dos territoris una de cada quatre persones preveu que l'ús del català disminuirà. A Eivissa i Formentera, els qui fan aquesta mateixa previsió arriben al 30,5 %. Pel que fa al grau d'arrelament (gràfic 8.6.5), com passava en l'apartat anterior, els resultats obtinguts tampoc no presenten unes tendències clares. En canvi, si tenim en compte la llengua d'identificació dels individus (gràfic 8.6.6), observam, per exemple, que els catalanolingües i els bilingües d'identificació són els qui en una proporció més elevada preveuen la disminució de l'ús del català en els propers cinc anys (al voltant del 30 %), fet que es deu explicar perquè aquestes persones, amb el català com a llengua pròpia, segurament són les més sensibles a l'hora de detectar els entrebancs que té la llengua

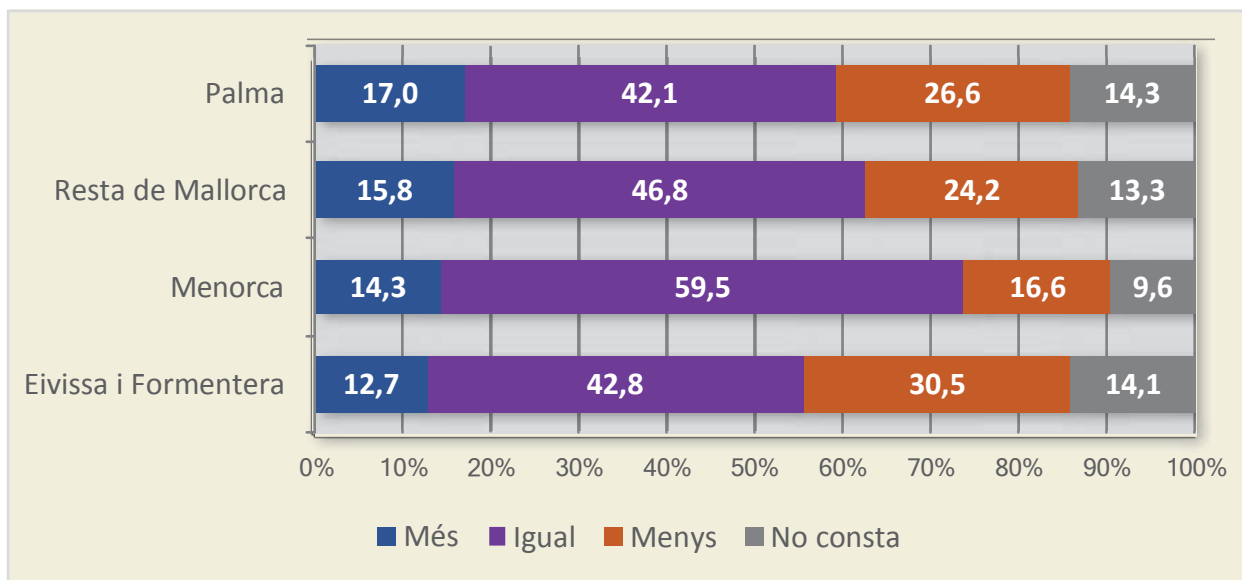
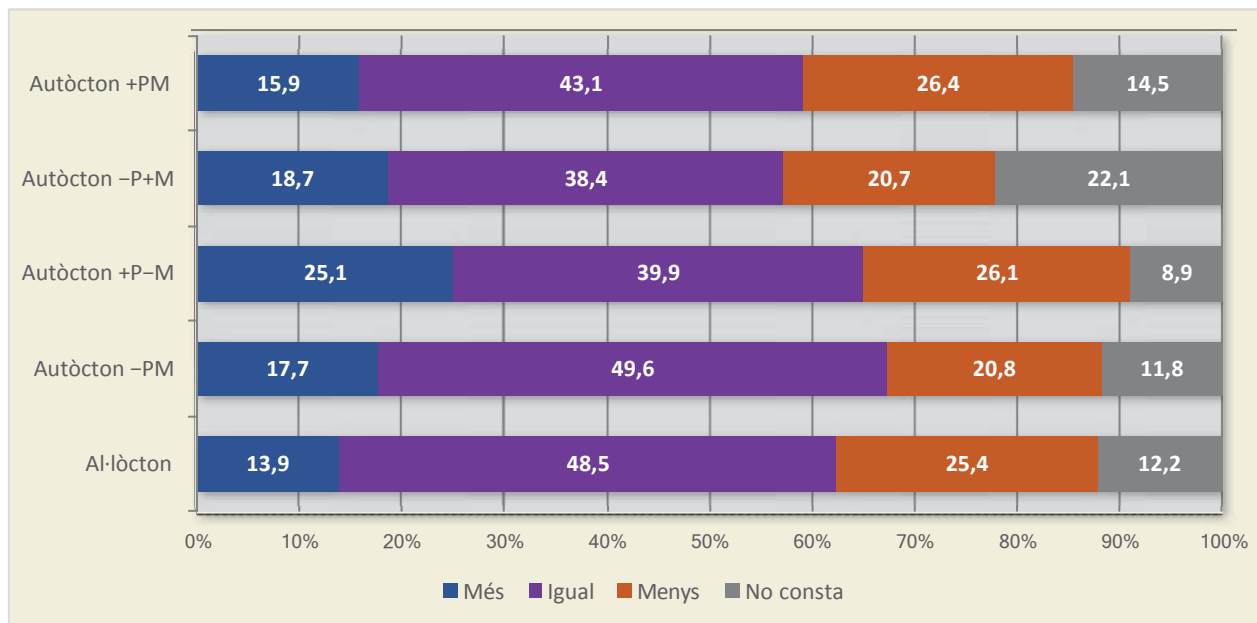
per a fer-se present socialment. Els castellanolingües, potser no tan conscients d'aquests entrebancs, tenen una visió lleugerament més optimista de l'evolució futura de l'ús del català. Els qui tenen una altra llengua d'identificació, novament es decanten majoritàriament per l'opció més neutra (el 52,9 %) o no manifesten la seva opinió sobre la qüestió (el 23,8 %).

Gràfic 8.6.2. Perspectiva d'evolució de l'ús del català en els propers 5 anys per sexes. Tota la mostra. 2014

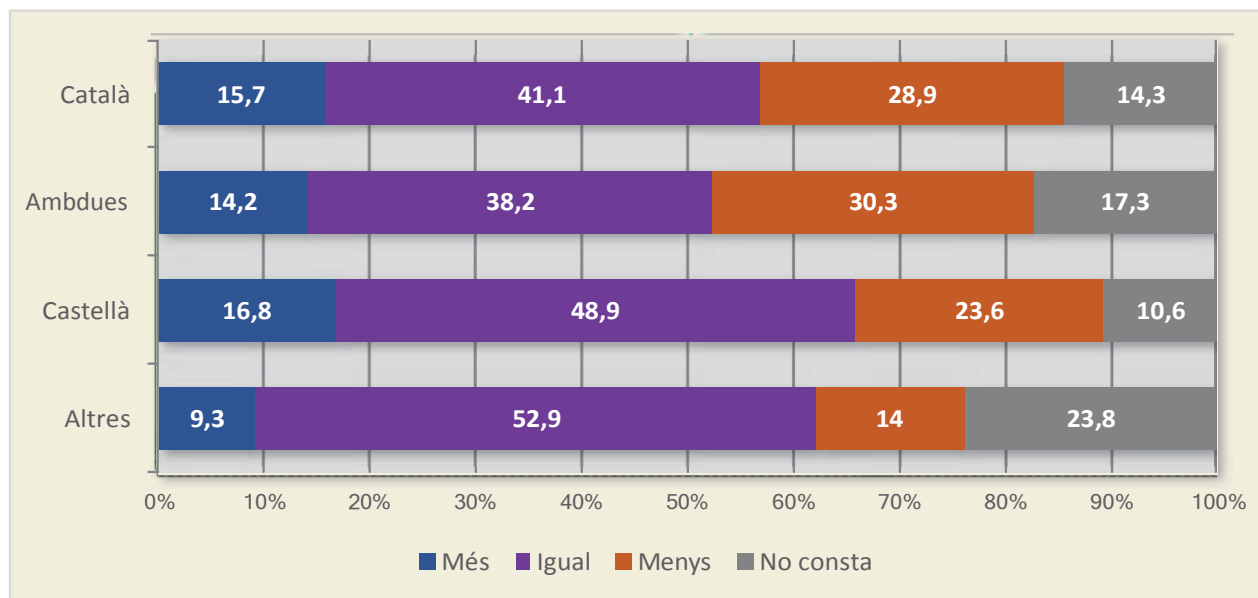

Gràfic 8.6.3. Perspectiva d'evolució de l'ús del català en els propers cinc anys per edat. Tota la mostra. 2014

Gràfic 8.6.4. Perspectiva d'evolució de l'ús del català en els propers cinc anys per lloc de residència.**Tota la mostra. 2014****Gràfic 8.6.5. Percepció de l'evolució de l'ús del català en els propers cinc anys segons el grau d'arrelament. Tota la mostra. 2014**

Gràfic 8.6.6. Percepció de l'evolució de l'ús del català en els propers cinc anys segons la llengua d'identificació. Tota la mostra. 2014

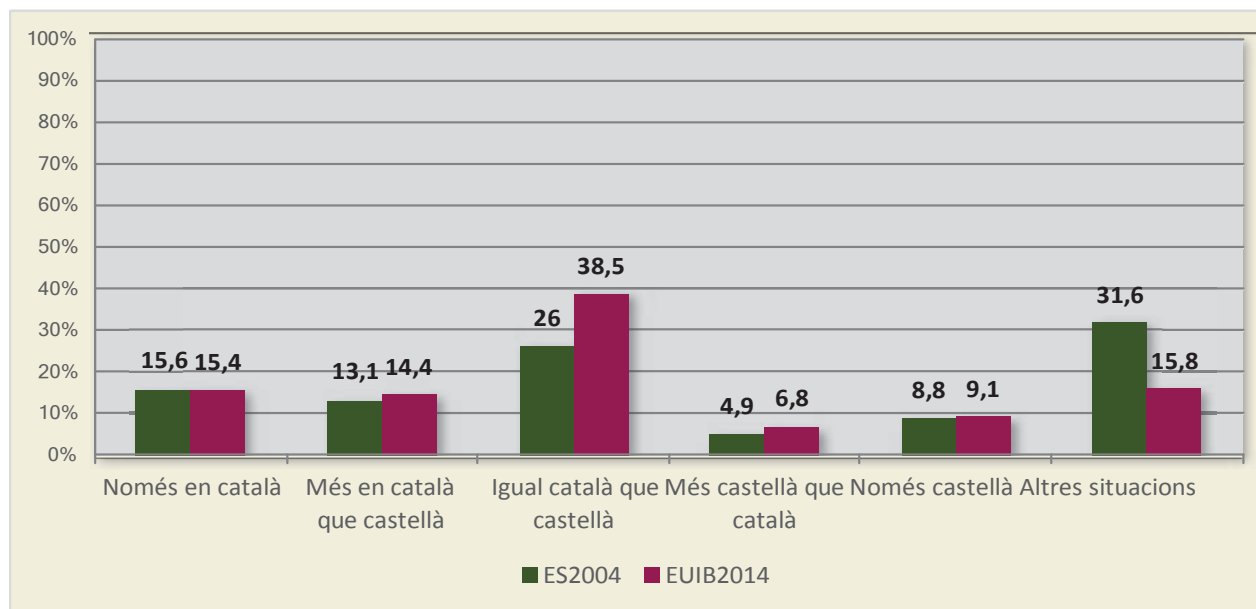
8.4. Llengua que els agradaria parlar en el futur

En aquest darrer apartat analitzarem un aspecte interessant per a l'evolució futura de l'ús social del català: quina llengua o quines llengües els agradaria parlar a les persones entrevistades en la seva vida quotidiana en el futur. El desig de parlar una determinada llengua es pot interpretar des del punt de vista instrumental (en relació amb la percepció de la utilitat d'aquesta llengua) i també des del punt de vista de la identitat lingüística de les persones, una qüestió que ens remet a la idea de grup lingüístic de referència, que pot ser el propi o bé un altre.

Observam (gràfic 8.7.1) que gairebé el 30 % dels individus manifesten que els agradaria parlar només el català o més el català que el castellà, mentre que el 38,5 % manifesten que els agradaria parlar les dues llengües en la mateixa proporció. Els qui voldrien parlar només el castellà o més el castellà que el català són prop del 16 % dels individus, el mateix percentatge dels qui opten per altres llengües o altres combinacions de llengües. Sota aquesta etiqueta, s'hi inclouen aquells als qui agradaria parlar altres llengües o altres llengües combinades amb el català, amb el castellà o amb totes dues. Amb relació als resultats obtinguts l'any 2004, observam dos fets remarcables: en primer lloc, es mantenen estables els percentatges dels qui manifesten que els agradaria parlar només en català o més en català que en castellà, d'una banda, i dels qui manifesten que els agradaria parlar només en castellà o més en castellà que en català, de l'altra. En segon lloc, la diferència més remarcable entre les dues enquestes està en l'augment de

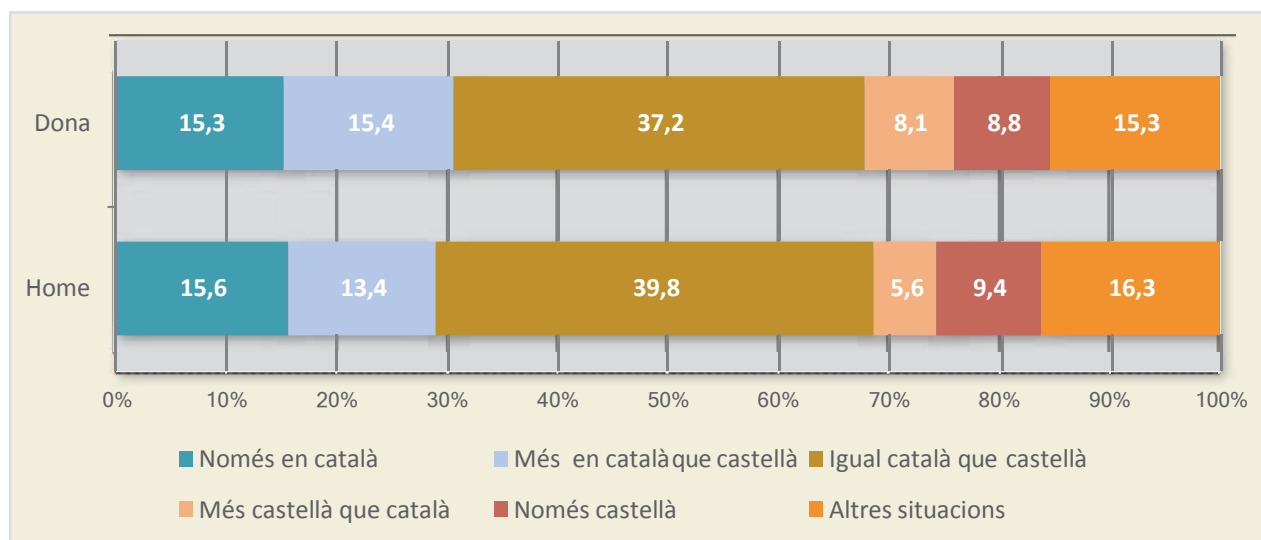
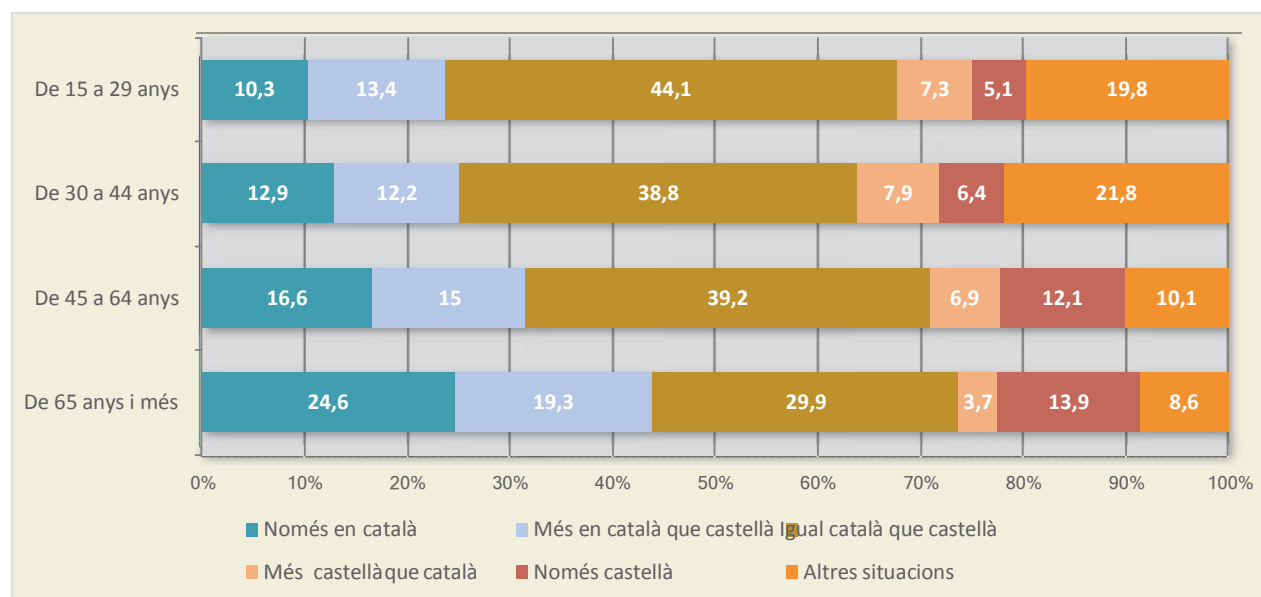
més de 12 punts percentuals respecte de l'any 2004 dels qui voldrien parlar igual català que castellà. Aquest augment es produeix en detriment de la proporció dels qui desitjarien parlar altres llengües o altres combinacions de llengües (que entre l'any 2004 i l'any 2014 s'ha reduït a la meitat).

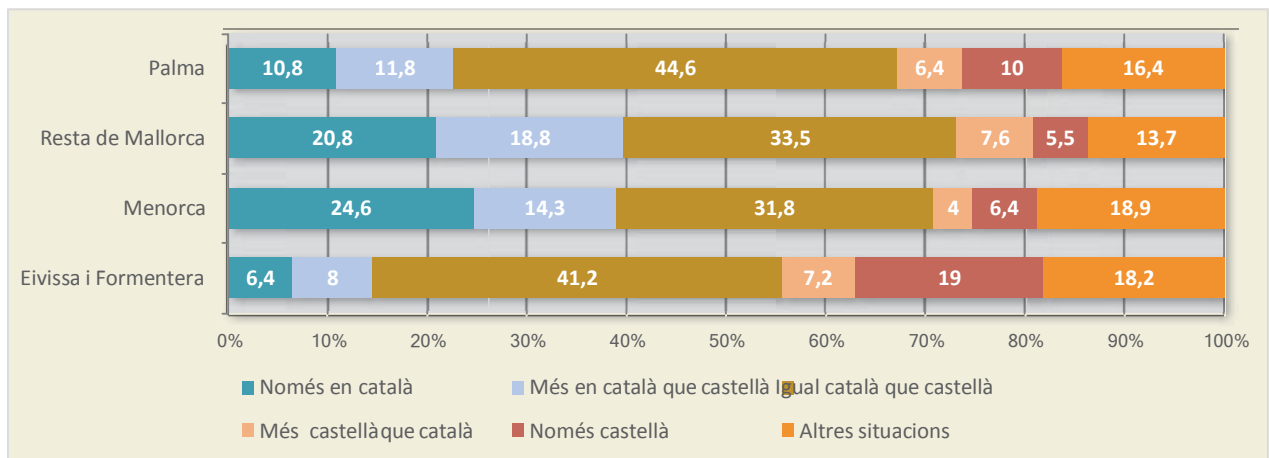
Gràfic 8.7.1. Llengua o llengües que els agradaria emprar en el futur. Tota la mostra. 2014

No s'observen diferències remarcables per sexes (gràfic 8.7.2), però sí per grups d'edat (gràfic 8.7.3). El desig de parlar el català o més el català que el castellà en el futur augmenta amb l'edat: el manifesten el 23,7 % dels més joves i el 43,9 % dels més grans. Els més joves, a més, són els que més es decanten per l'opció de parlar català i castellà en la mateixa proporció (44,1 %). Així mateix, aquest grup i el grup d'edat que el segueix (els que tenen entre 30 i 44 anys) són els qui més poc es decanten per l'opció de parlar només en castellà o més en castellà que en català (el 12,4 % dels joves i el 14,3 % dels adults joves) i els qui més es decanten per l'opció que inclou altres llengües, a més del català i del castellà, amb devers el 20,0 % en ambdós grups d'edat.

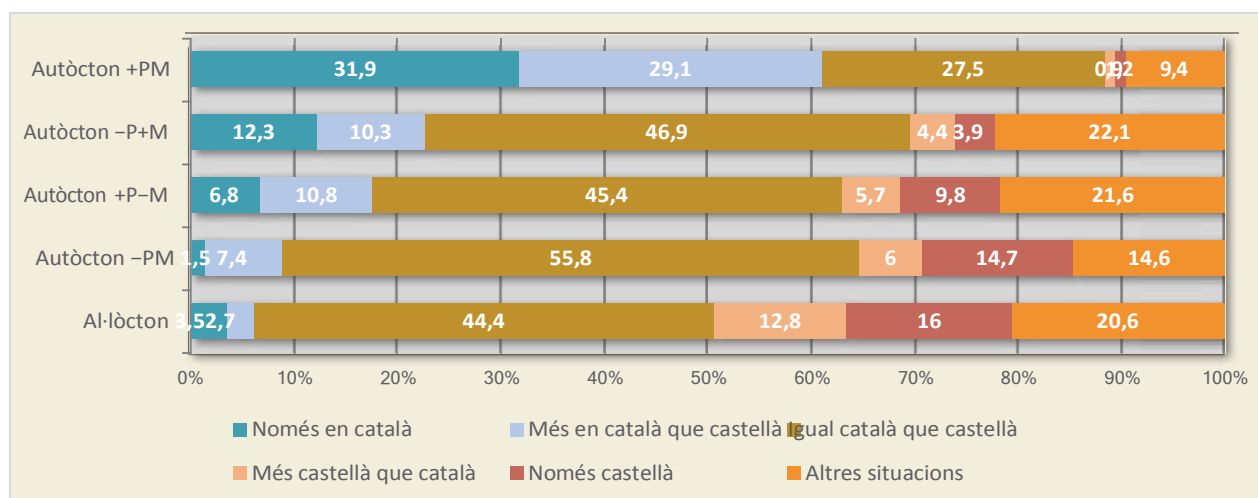
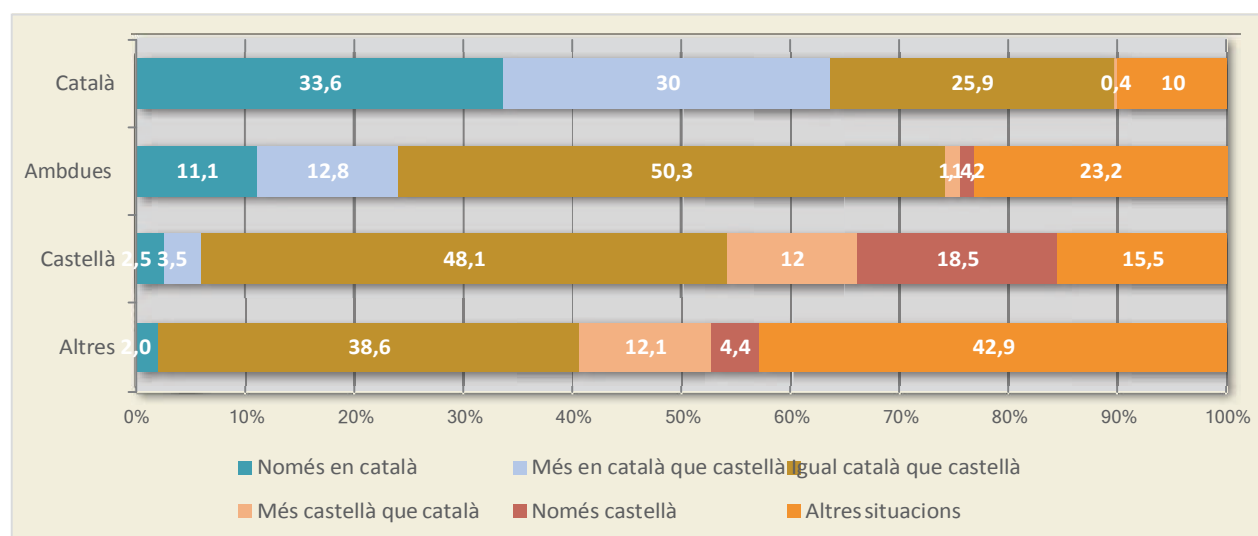
Si tenim en compte el lloc de residència (gràfic 8.7.4), retrobam la distribució de resultats que hem observat en altres variables, amb dos blocs ben diferenciats: Palma i les Pitiüses, d'una banda, i Menorca i Mallorca sense Palma, de l'altra. En aquests dos darrers territoris, el desig de parlar només el català o més el català que el castellà s'acosta al 40 % i devers una tercera part voldria parlar les dues llengües, mentre que els qui voldrien parlar només el castellà o més el castellà que el català presenten percentatges baixos (el 10,4 % a Menorca i el 13,1 % a Mallorca sense Palma). A l'altre bloc territorial, el desig de parlar el català i el castellà per igual és més elevat: el manifesten el 44,6 % a Palma i el 41,2 % a Eivissa i Formentera. Les Pitiüses són l'únic territori on el desig de parlar només el castellà o més el castellà que el català (manifestat pel 26,2 % dels enquestats) supera el desig de parlar només el català o més el català que el castellà (manifestat pel 14,4 %).

Gràfic 8.7.2. Llengua o llengües que els agradaria emprar en el futur per sexes. Tota la mostra. 2014**Gràfic 8.7.3. Llengua o llengües que els agradaria emprar en el futur segons el grup d'edat. Tota la mostra. 2014**

Gràfic 8.7.4. Llengua o llengües que els agradaria emprar en el futur segons el lloc de residència.**Tota la mostra. 2014**

Pel que fa a l'autoctonisme (gràfic 8.7.5), s'observa que el desig de parlar el català (exclusivament, més que el castellà o en la mateixa proporció que aquest) augmenta amb el grau d'arrelament dels individus. Es torna a constatar que els autòctons fills de parelles mixtes en què la mare és autòctona es mostren més proclius a l'ús del català que si l'autòcton és el pare. Cal remarcar, així mateix, el desig d'una part no negligible d'autòctons fills de pares al·lòctons i d'al·lòctons d'incorporar el català al seu repertori lingüístic en alguna mesura, desig manifestat pel 70,7 % dels primers i pel 63,4 % dels segons (percentatges obtinguts sumant les quatre primeres opcions de resposta).

Quant a la llengua d'identificació dels individus (gràfic 8.7.6), cal remarcar l'elevat percentatge de catalanolingües que manifesten que en el futur els agradaria continuar parlant el català: dos de cada tres el voldrien parlar exclusivament o més que el castellà, i un de cada quatre el voldria parlar en la mateixa proporció que el castellà. A la meitat dels bilingües d'identificació en el futur els agradaria emprar el català i el castellà per igual, i a gairebé una quarta part els agradaria parlar el català exclusivament o més que el castellà. Quant als castellanolingües, destaca el fet que a dues terceres parts els agradaria parlar el català en el futur, exclusivament (el 2,5 %), més que el castellà (el 3,5 %), en la mateixa proporció que el castellà (el 48,1 %) o menys que el castellà (el 12,0 %). Així mateix, a poc més de la meitat dels individus amb una llengua d'identificació diferent del català i del castellà també els agradaria emprar el català en el futur, majoritàriament en la mateixa proporció que el castellà. Com era previsible, aquest darrer grup és el que presenta el percentatge més elevat d'individus (el 42,9 %) a qui els agradaria emprar altres llengües, totes soles o al costat del català, del castellà o de totes dues.

Gràfic 8.7.5. Llengua o llengües que els agradaria emprar en el futur segons el grau d'arrelament.**Tota la mostra. 2014****Gràfic 8.7.6. Llengua o llengües que els agradaria emprar en el futur segons la llengua****d'identificació. Tota la mostra. 2014**

8.5. Síntesi dels resultats i conclusions

En aquest apartat se sintetitzen algunes conclusions que es poden extreure dels resultats exposats en aquest capítol.

- Es comprova que l'extensió del coneixement de la llengua no es tradueix automàticament en l'ús, com posa en evidència la proporció de persones que, tot i ser competents en català, no inicien mai converses en aquesta llengua.

- Els resultats permeten dividir les Balears en tres zones sociolingüístiques amb comportaments i representacions clarament diferenciats: d'una banda, Palma i les Pitiüses, on l'ús del català i la percepció de la presència social de la llengua són més reduïts; de l'altra, Menorca, on la vitalitat de la llengua és més elevada, i, finalment, Mallorca sense Palma, que es troba a mitjan camí entre les altres dues zones, encara que els resultats que s'hi obtenen generalment l'acosten més a Menorca.
- S'ha pogut detectar que la tendència a emprar el català està estretament lligada al grau d'autoctonisme dels individus, i també que els nascuts en parelles mixtes són més proclius a emprar el català quan el progenitor autòcton és la mare que no quan ho és el pare.
- Les dades obtingudes mostren, no només que la norma de convergència lingüística és plenament vigent a les Illes Balears, sinó que sembla que s'ha reforçat en els darrers deu anys, ja que ha disminuït la proporció de mantenidors i ha augmentat la dels qui canvien al castellà.
- Les dades també mostren que una part considerable de la població canvia al català si els responen en aquesta llengua, en una proporció gairebé idèntica a la registrada fa deu anys i que en el cas dels més joves supera el 70,0 %. Aquesta dada obre la porta a la possibilitat de trencar la norma de convergència lingüística i propiciar més interaccions en català, en la mesura que posa en evidència que hi ha un nombre important de persones disposades a parlar en català si l'interlocutor els parla en aquest idioma.
- S'observa que, respecte dels resultats obtinguts fa deu anys, s'ha produït un canvi en la percepció dels individus sobre l'evolució de l'ús del català, amb una disminució dels qui pensen que s'empra més ara que cinc anys enrere i dels qui pensen que s'emprarà més d'aquí a cinc anys. Respecte de l'any 2004, l'any 2014 ha augmentat la proporció dels qui consideren que no hi ha hagut ni hi haurà canvis en la quantitat d'ús del català. Així mateix, els més joves, els qui tenen un grau més elevat d'autoctonisme i els catalanolingües són els qui manifesten una visió més negativa de l'evolució passada i futura de l'ús de la llengua.
- Finalment, es detecta un desig majoritari de parlar el català en el futur, ja sigui de manera exclusiva o al costat del castellà, amb diferents proporcions d'ús de la llengua segons l'edat, el grau d'autoctonisme o la llengua d'identificació.

Capítol 9: L'aprenentatge de català dels adults de les Illes Balears

Resum

Una cinquena part del total de la població enquestada ha fet algun curs de català durant la seva vida. Els aprenents són homes/dones, d'entre 30 i 64 anys, nats majoritàriament a l'estranger. Tenen estudis universitaris o secundaris i tenen llengües diferents del català i el castellà com a L1 i LI. Les dades relatives a les inscripcions a les proves de llengua catalana (DGPL, 2004-2014, i JAC, 1992-2002) revelen una baixada dràstica en el nombre d'inscrits que s'explica, entre altres factors, per la Llei de modificació de la Llei de la funció pública impulsada pel Govern autonòmic. Així doncs, no n'hi ha prou a tenir una oferta variada de formació per a l'aprenentatge de català, si això no va acompanyat d'una política de reconeixement positiu de la capacitat de parlar i escriure en català.

9.1. Introducció

A final dels anys seixanta, després d'un període d'un cert relaxament de la repressió franquista iniciat als anys cinquanta, l'Obra Cultural Balear comença a oferir cursos de català per a adults. A poc a poc, altres entitats com l'Escola Municipal de Mallorca de Manacor, Ràdio Popular de Mallorca, l'Institut Menorquí d'Estudis, l'Institut d'Estudis Eivissencs, i ja, alguns anys més tard, l'Escola Oficial d'Idiomes de Palma es varen afegir a la iniciativa de l'Obra Cultural Balear. Aquest tipus de formació estava pensada per a persones que no varen tenir l'oportunitat d'aprendre català durant el període d'escolarització, bé perquè provenien de territoris de fora del domini lingüístic català o perquè el català encara no formava part del sistema educatiu de les Illes Balears.

A dia d'avui podem afirmar que les Illes Balears compten amb una oferta de formació en llengua catalana variada (Melià i Mestre 2008), presentada en formats diferents (formació en línia, centres d'autoaprenentatge, classes presencials o semipresencials). Alguns dels organismes que ofereixen cursos de català actualment són les Escoles Oficials d'Idiomes; administracions com ajuntaments, consells insulars, mancomunitats o altres organismes dependents de l'Administració com és ara l'Escola Balear d'Administració Pública; Centres d'Educació de Persones Adultes, organismes com l'Institut Menorquí d'Estudis a Menorca, l'Institut d'Estudis Eivissencs a Eivissa o l'Institut d'Estudis Baleàrics amb seu a Mallorca; el Servei Lingüístic de la Universitat de les Illes Balears, i organitzacions no governamentals com sindicats o associacions de nouvinguts.

Una motivació important a l'hora de fer un curs de català per a adults, a part de millorar les competències lingüístiques, és l'obtenció dels certificats de coneixements de català, expedits per la Junta

Avaluadora de Català/Direcció General de Política Lingüística d'ençà de l'any 1989. A partir del curs 1999/2000, pel que fa a l'educació secundària obligatòria, i del curs 2000/01 pel que fa al batxillerat, els alumnes tenen l'oportunitat d'obtenir els nivells B o C (del B1 al C1 del Marc europeu comú de referència per a les llengües), sempre dependent de la nota de l'assignatura de català a 4t d'ESO o 2n de batxillerat. Alternativament, els certificats també es poden obtenir mitjançant la superació d'un examen que es convoca, normalment, dues vegades a l'any. L'organisme que organitza, gestiona i certifica les proves de coneixement és la Direcció General de Política Lingüística del Govern de les Illes Balears. Altres certificats de coneixement de la llengua catalana expedits per exemple per les EOI o altres organismes són equivalents als certificats de la Direcció General de Política Lingüística.

A partir del 2011, la Conselleria d'Educació, Cultura i Universitats va incorporar les bases generals publicades pel Consell d'Europa en el «Marc europeu comú de referència (MECR) per a les llengües: aprenentatge, ensenyament i avaluació (2001)» en el seu sistema d'avaluació i certificació. Això va suposar la substitució de les denominacions dels certificats de la Direcció General de Política Lingüística (A bàsic, A elemental, B intermedi, C suficiència, D superior) per les proposades en el MECR (A2, B1, B2, C1 i C2).

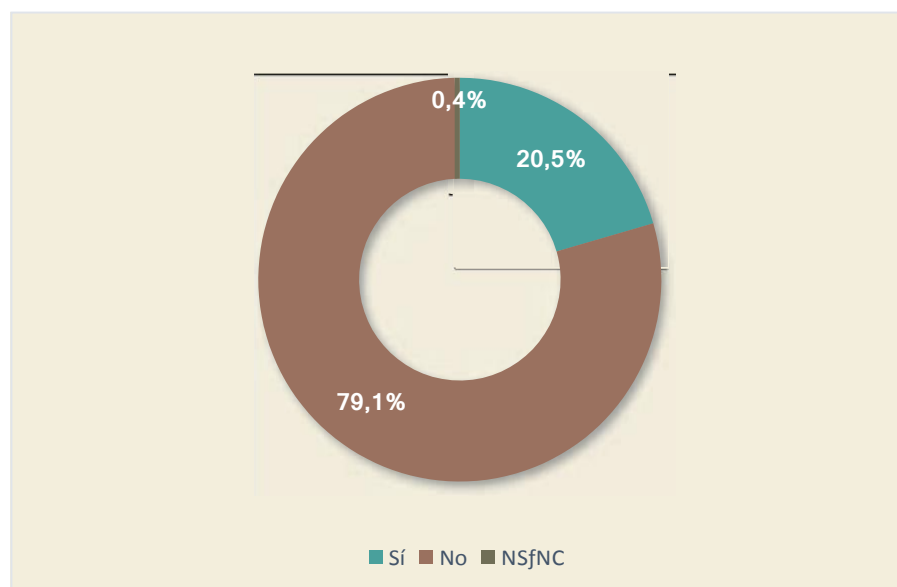
Aquest capítol es basa en l'anàlisi de les respostes obtingudes mitjançant l'Enquesta d'usos lingüístics de les Illes Balears 2014 (EULIB2014) a les següents preguntes: (1) «Al marge de la formació reglada, vostè ha realitzat algun curs de català per a adults?» i (2) «Estaria interessat a aprendre català o millorar-ne els coneixements?». El capítol s'estructura en cinc seccions (incloent-hi la introducció). En la introducció s'ofereix una panoràmica breu sobre l'ensenyament de català per a adults a les Illes Balears i, tot seguit, es presenta l'estructura del capítol. En la segona secció es descriuen els resultats corresponents a la primera pregunta amb l'objectiu de poder traçar un perfil demogràfic i sociolingüístic dels aprenents de català a les Illes Balears. La tercera secció descriu els resultats corresponents a la segona pregunta i els compara amb els de la primera pregunta. En la quarta, es crea una variable d'encreuament entre les dues variables analitzades anteriorment, cosa que crea quatre grups diferents d'enquestats, segons si han fet un curs de català o no, i volen continuar aprenent-ne o no. A continuació, s'analitzen els perfils demogràfics i sociolingüístics d'aquests quatre grups. Per acabar, es presenten les conclusions de l'anàlisi de les tres variables.

9.2. Adults que han fet un curs de català

En primer lloc començarem amb les dades corresponents a la pregunta «Al marge de la formació reglada, vostè ha fet algun curs de català per a adults?». Quan parlem de formació reglada, ens referim a l'educació organitzada i continuada, que té el reconeixement de l'Administració o d'altres institucions homologades. Aquest és el cas de l'educació primària, la secundària obligatòria, el batxillerat, la formació professional i

la universitària (si l'enquestat ho requeria, es feia aquest aclariment). Al gràfic 9.1 veim que un 20,5 % dels enquestats declara que ha fet algun curs de català, mentre que un 79,1 % diu que no n'ha fet cap mai. Com que el nombre total d'enquestats era 1.800, en nombres reals això vol dir que 364 enquestats han contestat afirmativament, mentre que 1.426 ho han fet negativament.

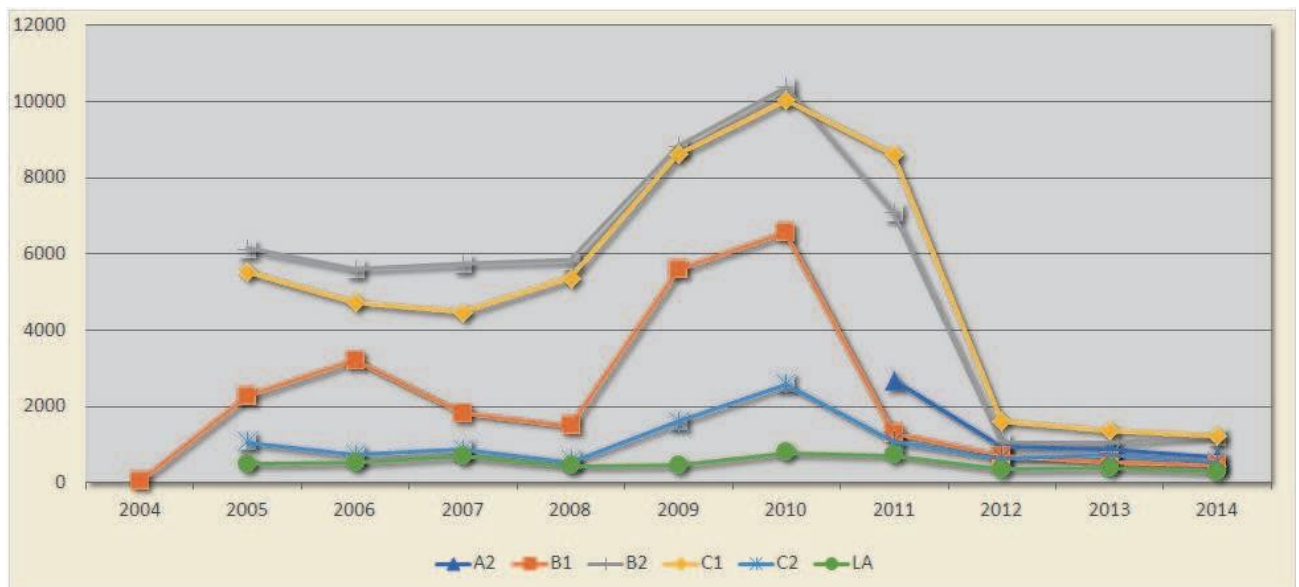
Gràfic 9.1. Han fet algun curs de català per a adults? 2014

A continuació, el gràfic 9.2 mostra el nombre de persones inscrites a les proves de llengua catalana de la Direcció General de Política Lingüística entre els anys 2004 i 2014 segons els nivells del Marc europeu comú de referència per a les llengües (MECR). Les dades fan referència als anys naturals. Cada any hi ha dues convocatòries. Per tant, les dades que teniu al gràfic 9.2 presenten la suma del nombre d'inscrits a aquestes dues convocatòries. No és fins a l'any 2011 que les titulacions equivalents als certificats de coneixements de català de la Direcció General de Política Lingüística s'adapten al MECR. Al gràfic ja hi podeu veure les equivalències. El nombre total d'inscripcions sobre el qual s'ha elaborat el gràfic és 149.193. De totes maneres, cal tenir en compte que aquest nombre no es correspon necessàriament al nombre d'individus que han fet un curs de català, ja que un individu pot haver-se inscrit a més d'un curs. Això implica que el nombre d'inscrits a les proves serà sempre superior al d'individus que ha fet un curs de català. El que observam en el gràfic és que el nombre d'inscrits experimenta una pujada important a partir de l'any 2008 amb pics que arriben a 10.387 i 10.053 inscrits a les proves del nivell B2 i C1 respectivament (any 2010). A partir d'aquest moment, el nombre d'inscrits baixa dràsticament i es manté en un nivell mitjà de 820 inscrits entre els anys 2012 i 2014. La disminució en el nombre d'inscrits és considerable en el cas dels nivells B2 i C1, amb una davallada del 100 % en només dos anys. Això pot ser, en part, degut al fet que els certificats d'aquests nivells, a partir dels cursos 1999/2000 i 2000/01, es poden obtenir mitjançant l'homologació dels estudis de llengua catalana d'ESO i de batxillerat. Tanmateix, cal no passar per alt que l'any 2012 el Govern impulsa la Llei de modificació (Llei 9/2012) de la Llei de la funció

pública, que suposa la supressió del requisit del català per a accedir a la funció pública (Bibiloni 2015). Al gràfic 9.3 s'hi representa l'evolució de les titulacions expedides per la Junta Avaluadora de Català entre els anys 1992 i 2002. Hi observam dues pujades importants: la que té lloc entre els anys 1995 i 1998, en què el nombre de titulacions gairebé es quintuplica en 3 anys, i la que es dona entre els anys 1999 i 2001, en què s'experimenta un increment del 41,0 % en 2 anys. Aquests dos períodes coincideixen amb l'elaboració i implementació de lleis lingüístiques favorables a l'aprenentatge del català, com són ara el Decret 92/1997 i el 125/2000. El primer, anomenat «Decret de mínims», determina que *com a mínim* la meitat de les assignatures seran impartides en català, mentre que el segon estableix que la llengua catalana serà la llengua vehicular de l'ensenyament (Munar 2009).

Gràfic 9.2. Evolució del nombre de persones inscrites a les proves de llengua catalana de la Direcció General de Política Lingüística. 2004-2014

Font: Direcció General de Política Lingüística

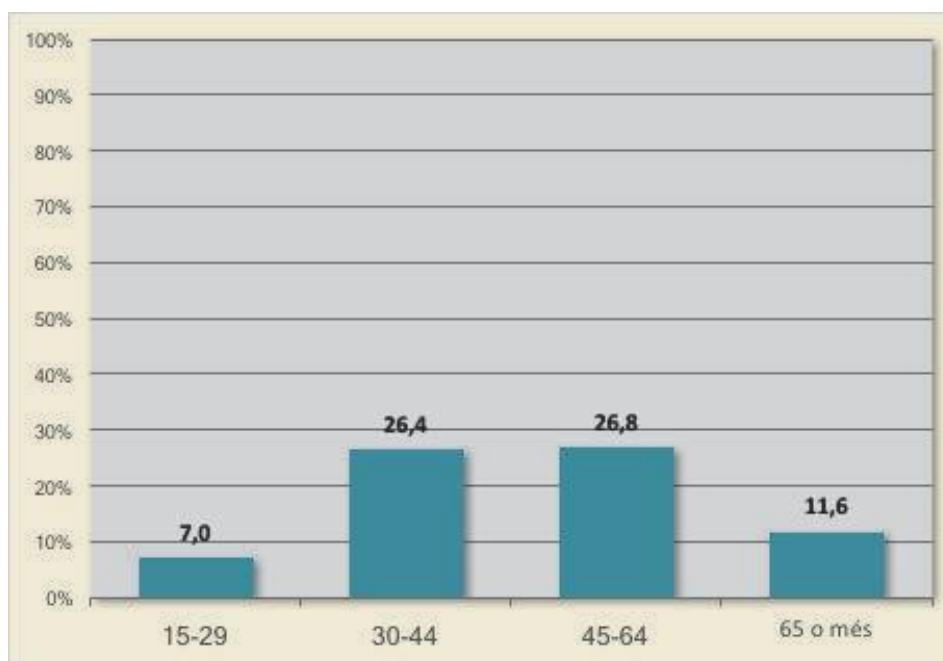
Segons les dades de l'EULIB2014, doncs, un 20,5 % dels adults residents a les Illes Balears ha fet algun curs de català per a adults. Tot seguit, analitzarem quin és el perfil d'aquestes persones que han dit que han fet algun curs de català en algun moment de la seva vida.

Pel que fa al sexe, hi ha una petita diferència a favor de les dones pel que fa al percentatge d'enquestats que han fet algun curs de català durant la seva vida. Així, un 22,0 % de les dones enquestades i un 18,9 % dels homes enquestats havien fet algun curs de català.

Gràfic 9.3. Evolució de les titulacions expedides per la Junta Avaluadors de Català. 1992-2002

Font: Direcció General de Política Lingüística

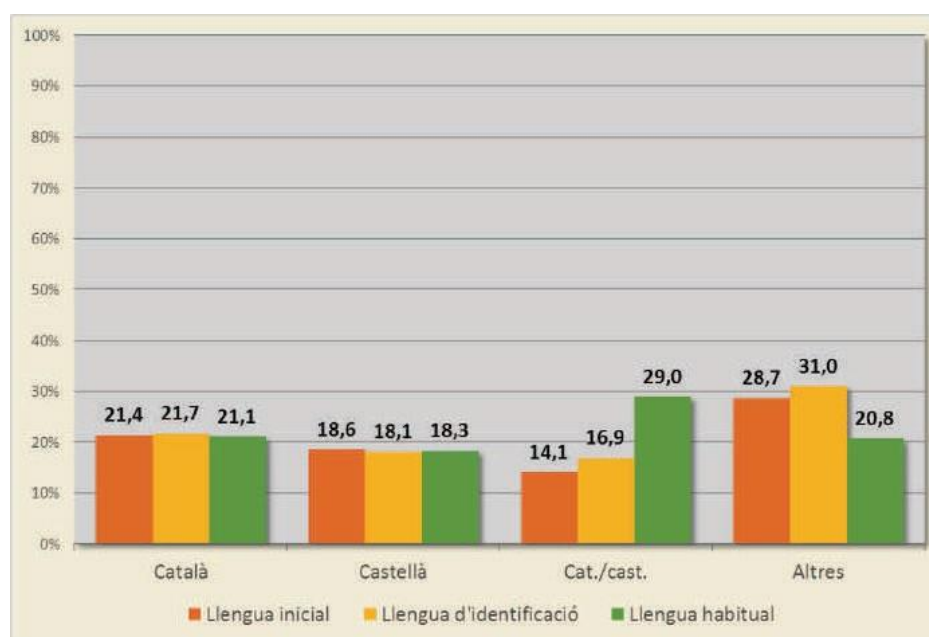
Al gràfic 9.4, on es comparen els diferents grups d'edat (15-29, 30-44, 45-64 i 65 o més), hi podem veure que hi ha una diferència important entre el grup més jove i el més gran, per una banda, i els grups entremitjos, per l'altra. Un 7,0 % dels enquestats que tenen entre 15 i 29 anys i un 11,6 % dels de 65 anys o més han fet algun curs de català. El nombre d'aprenents de català s'incrementa en el grup d'edat de 30-44 (26,4 %) i de 45-64 (26,8 %) anys. Es preveia que el percentatge més baix d'aprenents correspondria al grup més jove, atès que el català ja ha format part del seu sistema educatiu. Caldria, però, analitzar les causes del fet que només un de cada vuit dels enquestats més grans hagi fet algun curs de català.

Gràfic 9.4. Han fet algun curs de català per a adults i edat. 2014

Quant al lloc de residència, el percentatge més alt d'aprenents de català, el trobam a Menorca (23,0 %), per una banda, i a Eivissa i Formentera, per l'altra (també 23,0 %). A continuació, ve la part forana de Mallorca, amb un 21,8 % i el percentatge més baix, el trobam a la ciutat de Palma, on només un 17,4 % dels enquestats que hi habiten han respost afirmativament la pregunta proposada.

El lloc de naixement té un pes poc important a l'hora de fer un curs de català. Un 22,9 % dels nascuts a l'estranger han fet algun curs de català, un 19,9 % dels nascuts a territoris de parla catalana (TPC d'ara endavant) i un 19,3 % dels nascuts a la resta de l'Estat espanyol.

Gràfic 9.5. Han fet algun curs de català per a adults i llengua inicial/d'identificació/habitual. 2014

Aproximadament la meitat dels enquestats havien nascut fora de les Illes Balears. Si prenem les dades corresponents a aquests enquestats i les analitzam segons l'any d'arribada a les Illes Balears, veurem que els grups que compten amb més aprenents de català són els que varen arribar entre els anys 1959-1978 (25,8 %), els 1979-1998 (24,3 %) i els 1999-2014 (20,3 %). El grup d'enquestats arribat amb anterioritat als anys 60 només presenta un 5,9 % d'aprenents de català.

Si classificam les respostes segons l'origen geogràfic dels enquestats i/o dels progenitors (subjecte i progenitors nats a territoris de parla catalana, subjecte i un progenitor nats a territoris de parla catalana, subjecte nat a territoris de parla catalana i progenitors fora, subjecte nat a territori no catalanòfon de l'Estat espanyol, subjecte nat a l'estranger), podem veure que els resultats són similars als descrits més amunt pel que fa al lloc de naixement dels enquestats. Així, el grup d'enquestats nascuts a l'estranger és el que presenta un percentatge major de persones que han fet algun curs de català (22,9 %), el segueix el grup en què tant l'enquestat com els progenitors han nascut a territoris de parla catalana (21,3 %). A continuació, hi tenim el grup d'enquestats nascuts a territoris de l'Estat espanyol no catalanòfons (19,3 %). Per davall, hi tenim el grup format per enquestats i un dels progenitors nats a territoris de parla catalana (16,9 %) i el

grup compost pels enquestats nats a territoris de parla catalana i progenitors fora d'aquests territoris (16,1 %).

Una part important dels enquestats amb estudis universitaris han fet algun curs de català (33,1 %). A continuació els segueixen els enquestats amb estudis secundaris (18,2 %) i, finalment, els que tenen estudis primaris (7,7 %).

Al gràfic 9.5, s'hi representen les dades corresponents a les persones que han fet un curs de català segons la seva llengua inicial o primera (L1), d'identificació (LI) i habitual (LH). El grup lingüístic que, de mitjana, compta amb més persones que han fet algun curs de català és el format per enquestats que presenten altres llengües i/o combinacions com a L1 i també com a LI, però català/castellà com a LH. Per davall, s'hi situaria el grup que presenta el català com a L1, LI i LH; després el que té el castellà com a L1 i LI, però altres llengües i/o combinacions com a LH. Finalment, el grup que menys aprenents de català presenta és el que té tant el català com el castellà com a L1 i LI, i només el castellà com a LH.

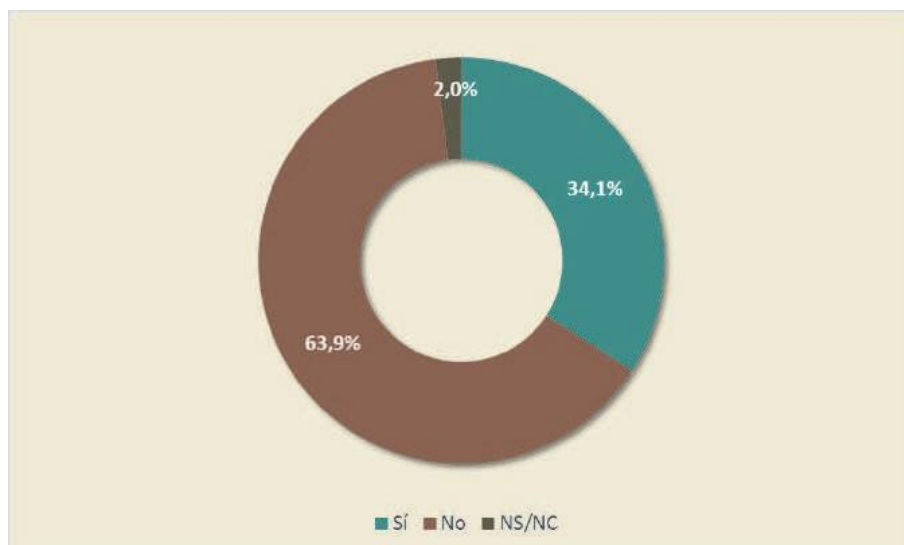
A partir de les dades presentades, som capaços de caracteritzar des d'un punt de vista demogràfic i sociolingüístic el perfil de la persona que ha fet algun curs de català per a adults. Això pot tenir una utilitat important a l'hora de trobar estratègies per a implantar polítiques lingüístiques que afavoreixin l'augment del coneixement del català. Aquesta caracterització apareix a la taula 9.1. En un intent, per tant, de fer una abstracció del perfil de la persona que ha fet un curs de català per a adults, podríem dir que es tracta d'una dona o un home que té entre 30 i 64 anys, que ha nascut majoritàriament a l'estranger, però també a algun altre territori catalanòfon de l'Estat espanyol o no i que, en el cas que no hagi nascut a les Illes Balears, hi va arribar en algun moment a partir dels anys seixanta. Sol tenir estudis universitaris o secundaris i la seva L1 i LI és una llengua o llengües diferent/s del català i del castellà. La seva LH, en major mesura, és tant el català com el castellà.

9.3. Interessats a fer un curs de català o a millorar-lo

Les dades que presentarem a continuació corresponen a la pregunta *Estaria interessat a aprendre català o a millorar-ne els coneixements?* Un 34,1 % responen que sí, mentre que un 63,9 % diuen que no (gràfic 9.6). En nombres reals, els percentatges suposen 613 enquestats que responen afirmativament enfront de 1.151 que afirmen no tenir interès a aprendre català o a perfeccionar-ne els coneixements.

Taula 9.1. Perfil demogràfic i sociolingüístic de les persones que han fet algun curs de català per a adults. 2014

<i>Variables corresponents al perfil demogràfic i sociolingüístic</i>	<i>Percentatges (ordenats de major a menor)</i>
Sexe	
Dones	22,0 %
Homes	18,9 %
Edat	
45-64 anys	26,8 %
30-44 anys	26,4 %
65 anys o més	11,6 %
15-29 anys	7,0 %
Residència	
Menorca i Eivissa/Formentera	23,0 %
Part forana de Mallorca	21,8 %
Palma	17,4 %
Lloc de naixement	
Estranger	22,9 %
TPC	19,9 %
Altres territoris de l'E. espanyol	19,3 %
Any d'arribada	
1959-1978	25,8 %
1979-1998	24,3 %
1999-2014	20,3 %
Origen geogràfic	
Subjecte nat a l'estranger	22,9 %
Subjecte i progenitors nats a TPC	21,3 %
Subjecte nat a la resta de l'E. espanyol	19,3 %
Subjecte i un dels progenitors nats als TPC	16,9 %
Subjecte nat als TPC, progenitors nats fora dels TPC	16,1 %
Estudis	
Estudis universitaris	33,1 %
Estudis secundaris	18,2 %
Estudis primaris	7,7 %
L1	
Altres llengües i/o combinacions	28,7 %
Català	21,4 %
Castellà	18,6 %
Català/castellà	14,1 %
LI	
Altres llengües i/o combinacions	31,0 %
Català	21,7 %
Castellà	18,1 %
Català/castellà	16,9 %
LH	
Català/castellà	29,0 %
Altres llengües i/o combinacions	20,8 %
Català	21,1 %
Castellà	18,3 %

Gràfic 9.6. Estaria interessat a aprendre català o a millorar-ne els coneixements? 2014

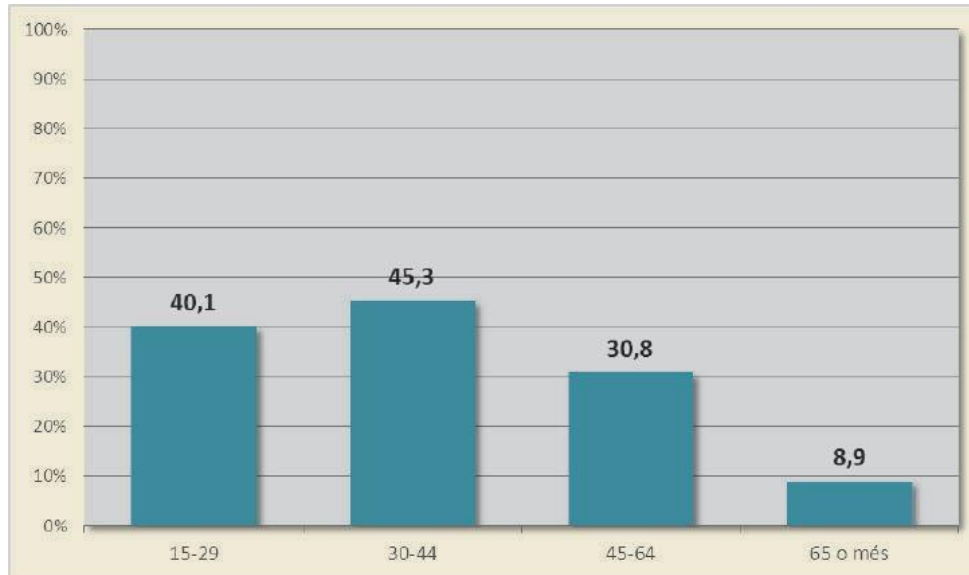
Pel que fa al sexe, les dones es mostren lleugerament més interessades a millorar la seva formació lingüística: un 35,7 % de les dones enfront a un 32,5 % dels homes estaria interessat a fer un curs de català o a millorar-ne els coneixements. Al gràfic que mostra l'interès a aprendre català segons l'edat (gràfic 9.7), s'hi observen canvis importants en comparació al gràfic 9.4. El grup d'edat que mostra més interès, el de 30-44 anys, és també un dels que compta amb més individus que ja han fet un curs de català per a adults. En el grup més jove, 15-29 anys, l'interès puja en 33,1 punts respecte del percentatge real d'individus que ja han participat en algun curs. En el grup de 45-64 anys, s'hi observa també una tendència a l'augment, però no tan accentuada: mentre que quasi un 27,0 % dels enquestats ja ha fet un curs, l'interès s'incrementa en un 30,8 %. El grup de més edat, 65 anys o més, compta amb pocs aprenents i encara amb menys interessats a començar a aprendre català o a millorar-ne el coneixement.

La tendència observada en l'apartat anterior pel que fa a l'assistència a cursos de català per a adults segons el lloc de residència dels enquestats es manté, però, en tots els casos, l'interès és superior al seguiment real de cursos observat fins aleshores. L'interès més alt es troba a Menorca (43,1 %), que quasi duplica els resultats que s'observaven sobre els individus que ja havien fet un curs de català. A Eivissa i Formentera, el percentatge d'enquestats interessats és de 34,8 %, de 33,9 %, a Palma i de 32,1 %, a la part forana de Mallorca. Observam que, també en el cas de Palma, el percentatge d'interessats a millorar les competències en català duplica el d'assistents reals als cursos (33,9 % vs. 17,4 %).

Quant al lloc de naixement (TPC, territoris no catalanòfons de l'Estat espanyol i l'estranger), observam tendències més clares que les que vèiem en la pregunta anterior. Així, els individus nats a l'estranger són els que tenen més interès en la formació en català (49,2 %), seguits de les persones que varen néixer a territoris no catalanòfons de l'Estat espanyol (30,7 %) i, l'últim lloc, l'ocupen els enquestats que varen néixer a TPC (28,6 %). Quant a l'any d'arribada a les Illes Balears, els nouvinguts recentment, a partir de l'any 2000, són els que mostren més interès per a aprendre o millorar les competències lingüístiques (55,3 %). En un nivell molt més baix, hi trobam els individus arribats durant els anys vuitanta i noranta

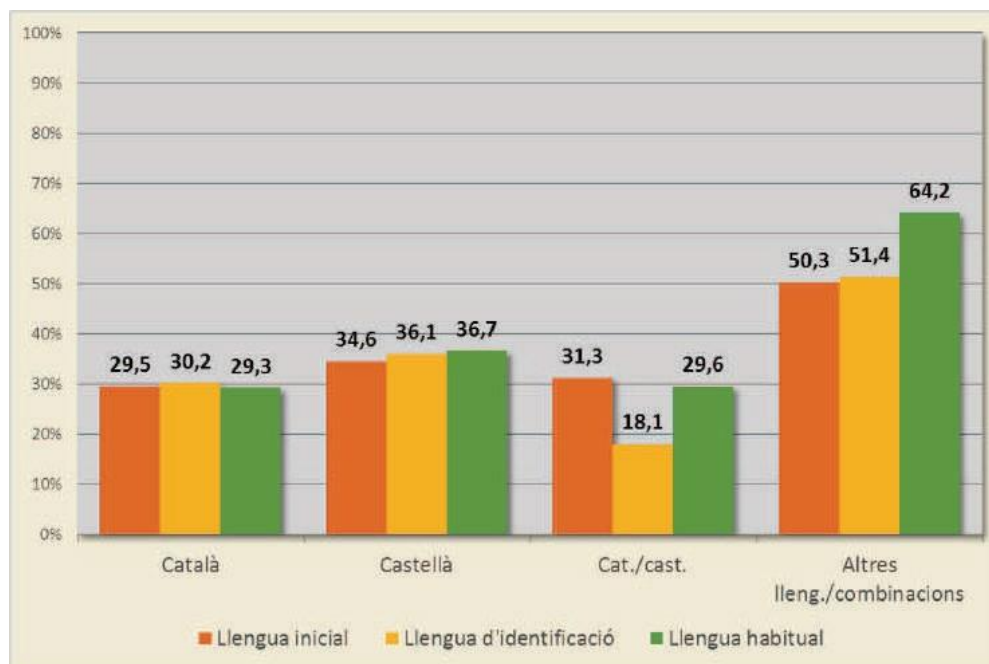
(36,5 %) i seixanta i setanta (30,3 %). En última posició, hi tenim les persones que arribaren durant la primera onada immigratòria (2,9 %).

Gràfic 9.7. Interès a aprendre català i edat. 2014

Els enquestats provinents de fora de l'Estat espanyol són els que tenen més interès per a seguir cursos de català (49,2 %), seguits dels enquestats nats a TPC però amb un dels progenitors nat a fora (33,3 %). A continuació, hi tenim els individus de territoris no catalanòfons de l'Estat espanyol (30,7 %) i els nats a TPC els progenitors dels quals també hi havien nascut (26,6 %). En últim lloc, hi apareixen els subjectes nats a TPC amb els progenitors nats a fora de TPC (26,6 %).

L'interès és més alt en el cas d'individus amb estudis secundaris (39,0 %) i universitaris (37,6 %). El grup amb menys interès és el que està format per persones amb estudis primaris (19,4 %). Finalment, el gràfic 9.8 mostra el percentatge d'interessats a aprendre català segons quina sigui la seva L1, LI i LH. Els resultats segueixen la mateixa tendència que els il·lustrats al gràfic 9.5, és a dir, el major interès a aprendre català es concentra en el grup lingüístic format per llengües diferents del català o el castellà. En general, però, s'incrementa el percentatge d'interessats en els altres grups lingüístics (només català, només castellà i català/castellà). Això vol dir que el nombre d'interessats a assistir a cursos de català és major que el nombre d'assistents reals. Caldrà, doncs, aprofundir en les raons per les quals aquests enquestats no han assistit, de moment, a cap curs per a millorar les seves habilitats lingüístiques en català.

Gràfic 9.8. Interès a aprendre català i llengua inicial/d'identificació/habitual. 2014

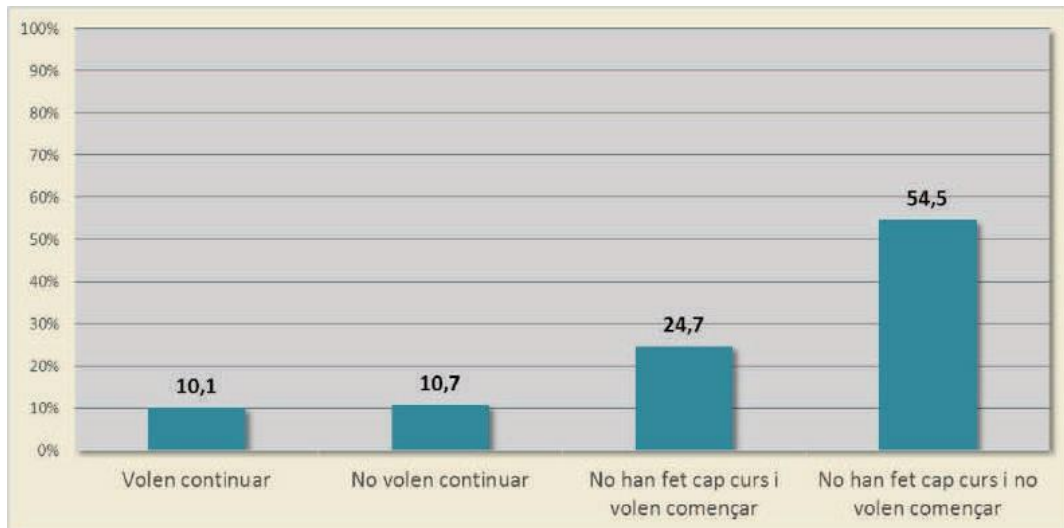
El perfil d'una persona interessada a rebre formació que li permeti ser competent o millorar la seva competència en català és molt semblant al que ja hem descrit a l'apartat anterior per a les persones que ja han fet algun curs de català durant la seva vida. Alguns canvis importants tenen a veure amb l'any d'arribada, l'origen geogràfic i els estudis. Així, l'individu interessat a aprendre català o a millorar-ne els coneixements ha arribat a les Illes Balears recentment (a partir de l'any 2000), prové majoritàriament de fora de l'Estat espanyol i, sobretot, té estudis secundaris.

9.4. Aprenents de català i amb interès a continuar aprenent-ne o millorant-lo

A l'apartat anterior, hi hem vist algunes diferències importants entre les dades corresponents a la pregunta «Al marge de la formació reglada, vostè ha fet algun curs de català per a adults?» i a la pregunta «Estaria interessat a aprendre català o a millorar-ne els coneixements?». Concretament, vèiem que algunes de les diferències rellevants apareixien en els factors any d'arribada, origen geogràfic i estudis, entre d'altres. Per a poder analitzar amb més deteniment com interactuen les dues variables descrites abans, es va crear una nova variable d'encreuament entre les dues. A partir d'aquesta nova variable, es creen quatre grups: aprenents de català que volen continuar aprenent-ne, aprenents de català que no volen continuar aprenent-ne, individus que no han fet cap curs i voldrien fer-ne algun i, finalment, individus que no han fet cap curs i no volen fer-ne cap. El gràfic 9.9 mostra la distribució dels enquestats segons els grups definits a partir de l'encreuament de les dues variables. Com podem observar, més de la meitat dels enquestats, un 54,5 %, no han fet cap curs i tampoc no en volen fer cap en el futur. El grup més minoritari, un 10,1 %, el formen els

aprenents de català que volen continuar aprenent-ne. A només 0,6 punts, hi tenim el grup d'aprenents de català que no volen continuar aprenent-ne i gairebé un quart dels enquestats responen que no han fet cap curs de català, però voldrien començar-ne un. A continuació, descriurem el perfil demogràfic i sociolingüístic de cada grup originat a partir de la intersecció de les dues variables.

Gràfic 9.9. Aprenents de català i interès a aprendre'n. 2014

- Aprenents de català que volen continuar aprenent-ne. Aquest grup, el formen majoritàriament dones de 30-44 anys, que varen néixer fora de l'Estat espanyol i que han arribat recentment a les Illes Balears (entre els anys 1999 i 2014). La majoria tenen estudis universitaris i, com a L1, LI i LH, altres llengües que no són ni el català ni el castellà, o altres combinacions diferents de la combinació català-castellà.
- Aprenents de català que no volen continuar aprenent-ne. Aquest grup està format per homes o dones de 45-64 anys, nats a territoris no catalanòfons de l'Estat espanyol i que varen arribar a les Illes Balears durant els anys vuitanta i noranta. Tenen estudis universitaris i la seva llengua inicial és el català o el castellà. La seva llengua habitual és tant el català com el castellà i s'identifiquen majoritàriament amb el català.
- Individus que no han fet cap curs i voldrien fer-ne. Aquí hi trobam tant homes com dones de 15-29 anys, nats a l'estranger i que varen arribar a les Illes Balears durant els anys 1999-2014. La majoria tenen estudis secundaris i s'identifiquen amb el castellà. Com LI i LH, tenen altres llengües que no són ni el català ni el castellà, o altres combinacions diferents de la combinació català-castellà.
- Individus que no han fet cap curs i no volen fer-ne cap. Els integrants d'aquest grup són tant dones com homes, de 65 anys o més, nats als TPC, però també als territoris no catalanòfons de l'Estat espanyol. Els que no varen néixer a les Illes Balears varen arribar-hi entre els anys 1923 i 1958. En la majoria dels casos, l'enquestat és nat als TPC, mentre que els seus progenitors varen néixer a un territori no catalanòfon de l'Estat espanyol. Les L1 i LI solen ser el català i el castellà. La LH pot ser el català, però també el castellà.

9.5. Conclusions

A partir de l'anàlisi de les dades recollides mitjançant l'EULIB2014, hem vist que un 20,5 % del total de la població enquestada ha fet algun curs no reglat de català durant la seva vida. Els aprenents són homes o dones, que tenien entre 30 i 64 anys en el moment de contestar l'enquesta, nats majoritàriament a l'estranger, però també en algun dels territoris de parla catalana i que, en cas que no hagin nascut a les Illes Balears, hi han arribat en algun moment a partir dels anys seixanta. Majoritàriament tenen estudis universitaris o secundaris i s'identifiquen amb altres llengües diferents del català o del castellà, però també amb el català i, en menor mesura, amb el castellà. La seva LH sol ser tant el català com el castellà i les seves llengües inicials solen ser llengües diferents del català i del castellà. Es tracta d'un perfil força heterogeni (comprèn una franja d'edat àmplia, amb orígens diferents i estudis diferents). Per això, es va explorar una mica més aquest grup mitjançant la creació d'una nova variable d'encreuament. Això va permetre de diferenciar més clarament els dos grups compresos en el grup d'individus que havia fet algun curs de català durant la seva vida: d'una banda, individus que ja havien fet un curs de català i mostraven interès per a continuar millorant-ne el coneixement i, de l'altra, individus que, en canvi, no mostraven interès per a fer més cursos de català. En el primer grup, hi tenim sobretot dones de 30 a 44 anys, d'origen estranger, arribades recentment a les Illes Balears, amb estudis universitaris i que tenen llengües diferents del català o el castellà com a L1, LI i LH. En canvi, el segon grup, l'integren tant homes com dones, amb edat compresa entre els 45-64 anys, que varen néixer en territoris no catalanòfons de l'Estat espanyol i que varen arribar a les Illes Balears durant els anys vuitanta i noranta. Majoritàriament tenen estudis universitaris i, com a L1, el castellà i el català. La seva LH és o bé el català o bé el castellà, tot i que tendeixen a identificar-se amb el català. Sens dubte, es tracta de dos grups amb motivacions diferents per a estudiar català i això explicaria per què el segon grup no mostra interès per a continuar millorant les seves habilitats: s'especula que el primer grup no tenia cap tipus de competència en català quan va iniciar el procés d'aprenentatge de català, mentre que els individus del segon grup ja devien tenir competència oral i devien voler millorar l'escrita. En el moment de l'enquesta, els individus del primer grup mostren interès per a continuar millorant els seus coneixements, ja que encara no han adquirit la competència escrita. En canvi, com que els individus del segon grup ja tenen competència oral i escrita, no mostren interès per a adquirir uns coneixements superiors.

Els resultats de l'EULIB2014 no poden captar el dinamisme evident que hi ha en la proporció de persones que assisteixen a cursos al llarg dels anys i sabem que factors com una actitud més o menys favorable a la llengua per part del Govern autonòmic poden tenir un paper decisiu. Per això, hem explorat les dades sobre el nombre de persones inscrites a les proves de llengua catalana de la Direcció General de Política Lingüística durant els anys 2004-2014 i les relatives al nombre de titulacions expedides per la Junta Avaluadora de Català durant els anys 1992-2002. En el gràfic 9.2, hi constatam una baixada dràstica en el nombre d'inscrits a les proves que s'explica, entre altres factors, per la Llei de modificació (Llei 9/2012) de la Llei de la funció pública impulsada pel Govern. En el gràfic 9.3, hi observam dues pujades

importants que coincideixen amb l'elaboració i implementació de lleis lingüístiques favorables a l'aprenentatge del català. Així doncs, no n'hi ha prou a tenir una oferta variada de formació per a l'aprenentatge de català, si això no va acompanyat d'una política ferma de reconeixement positiu de la capacitat de parlar i escriure el català.

Finalment, caldria analitzar els motius tant de les persones interessades com els de les no interessades a aprendre català. Només així s'aconseguirà poder donar resposta a les demandes específiques de diferents sectors de la població balear. Com veïem en els resultats de la quarta secció, l'edat sembla ser un factor important a l'hora de no iniciar el procés d'aprenentatge de català. Sabent això i si es considera necessari, es poden dissenyar cursos de català específicament concebuts per a gent gran. Un bon exemple en són els tallers de lectura fàcil dirigits a persones majors que s'han organitzat durant els darrers anys a alguns pobles del Pla de Mallorca. Es tracta d'un mètode per a guanyar agilitat a l'hora de llegir, però també per a aprendre català de manera lúdica.

Capítol 10: La filiació lingüística a les Illes Balears

Resum

L'enquesta EULIB2014 inclou dues preguntes relacionades directament amb la filiació lingüística. La primera és sobre com denominen la seva llengua. La segona és sobre si perceben que la llengua que es parla a les Illes Balears és o no la mateixa que es parla a Catalunya, a València i a Andorra.

Es fa una descripció de les respostes en relació amb els paràmetres que hi intervenen: el sexe, l'edat de l'enquestat, la dels progenitors, el nivell d'estudis dels enquestats i dels progenitors, quin és el lloc de residència, o si els enquestats i/o els progenitors varen néixer dins de l'àrea lingüística catalana, etc.

De tota l'anàlisi, cal destacar que, mentre l'expressió unitària (*català*) per a denominar la llengua autòctona de les Illes Balears no és d'ús majoritari en general, nou de cada deu enquestats tenen la percepció que la llengua que es parla a les Illes és la mateixa que la parlada a Catalunya, a la Comunitat Valenciana i a Andorra. També hi destaca que el factor estudis mostra clarament que l'ús del terme unitari és més comú en els grups poblacionals amb un grau més alt d'estudis.

10.1. Introducció

El tema del nom de la llengua és un motiu de debat constant en moltes cultures i de manera particular en aquelles que no tenen un control estable de les estructures socials i educatives. Les cultures que es veuen intervingudes durant llargs períodes per altres que sí tenen un major poder i control d'aquestes estructures poden arribar a generar dinàmiques internes que condueixen a la divisió i a la disgregació de la comunitat. No és casual que comunitats com la catalana, la gallega, l'asturiana o l'aragonesa tinguin en comú la divisió de la comunitat de parlants en diferents grups identitaris. Aquests grups es poden arribar a identificar amb una variant dialectal concreta en oposició a una altra varietat de la mateixa llengua.

Al nostre país —però de manera més remarcada en territoris fora de l'actual comunitat autònoma de Catalunya— els dubtes i les discussions sobre el nom de la llengua, així com també sobre els límits de la unitat de la llengua catalana, han estat esgrimits una vegada i una altra, tant a favor com en contra de la unitat del català.

Des de l'Estatut d'Autonomia de les Illes Balears de 1983, el qual reconeix que la llengua de les quatre illes és la catalana, s'ha treballat en aquest sentit a escoles, instituts i universitat en favor d'una denominació unitària. Això no obstant, encara podem trobar persones que fa un ús de les denominacions locals (mallorquí, menorquí, eivissenc i formenterer) amb intenció segregadora. A final del 2003 i principi del 2004 es va fer una enquesta sociolingüística (ES2004; veg. Villaverde i Vidal 2005). Els resultats d'aquesta primera enquesta es compararan amb els de l'enquesta de 2014 (EULIB2014), la qual mostra l'estat actual del tema, no només en referència a la denominació, sinó també sobre la seva identificació (o

no) amb la llengua que es parla a la resta de territoris de parla catalana.

10.2. Factors que intervenen en la concepció que té el parlant sobre la seva llengua

Són dues les preguntes que ens ofereixen la informació de la idea que tenen els parlants sobre quina és la seva llengua i de quina manera es vincula o es desvincula amb la resta de varietats de la llengua catalana:

Pel que fa a la pregunta: «Quina és la seva llengua?», les variables que s'han tengut en compte, respecte de l'enquestat, són:

- El sexe (home o dona).
- L'edat, que comprèn unes franges d'entre 15 fins a més de 65 anys.
- El lloc de residència (Palma, resta de Mallorca, Menorca, Eivissa o Formentera).
- Si el lloc de naixement és dins de l'àrea lingüística catalana o no.
- El grau d'autoctonisme de l'enquestat (segons el lloc de naixement de l'enquestat i dels progenitors).
- El nivell d'estudis (primària, secundària o universitària).

La següent pregunta és: «Em podria indicar quin és el seu grau d'acord amb la frase següent: La parla de les Illes Balears, de la comunitat Valenciana, d'Andorra i de Catalunya són maneres diferents de parlar la mateixa llengua?». Les variables que s'han tengut en compte, respecte de l'enquestat, són:

- El sexe (home o dona).
- L'edat, que comprèn unes franges d'entre 15 fins a més de 65 anys.
- El lloc de residència (Palma, resta de Mallorca, Menorca, Eivissa o Formentera).
- Si el lloc de naixement és dins de l'àrea lingüística catalana, a les Illes, a la resta d'Espanya o a l'estranger.
- L'any d'arribada (entre 1923 i 2014).
- Segons el lloc de naixement de l'enquestat i dels progenitors.
- El grau d'estudis de l'enquestat i dels progenitors.
- La llengua inicial dels enquestats.

A continuació analitzarem les dades que s'han obtingut a partir de les enquestes a fi de veure quina és la situació actual a les Illes amb referència a la seva filiació lingüística i si considera que la llengua que es parla a les Illes Balears és també la llengua que es parla arreu dels territoris de parla catalana.

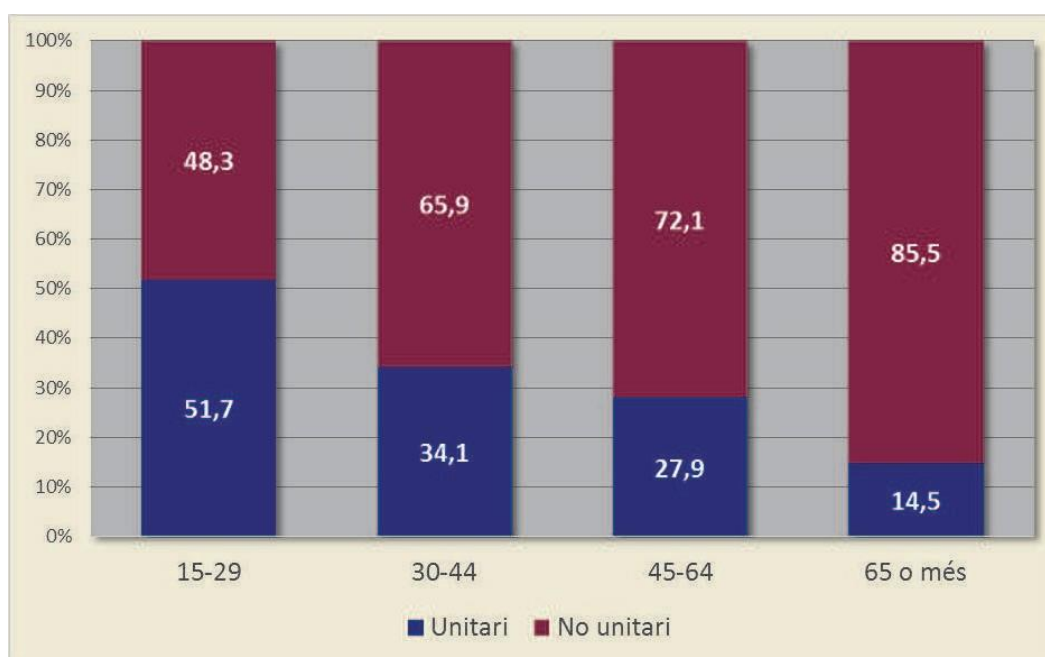
10.3. Quin nom donen a la llengua els qui diuen tenir-la com a llengua pròpia?

De l'enquesta de 2004 es veu que el castellà era la primera llengua apresada del 48,0 % dels enquestats, enfront del 43,1 % que afirmava que era el català. Després, hi havia lleugeres variacions respecte de quina

era la seva llengua habitual, ja que una petita part de persones que declararen que havien après castellà inicialment a casa seva, sostenien que la seva llengua habitual era el català (un 45,6 %).

Un cop obtingudes les dades de l'EULIB2014, s'ha constatat que el 45,5 % declaren que la seva llengua és el català. No obstant això, no tothom ha fet servir l'expressió unitària (català) sinó que de vegades n'hi ha que responen amb una de les expressions locals: mentre que el 31,1 % va respondre que la seva llengua era el català, el 68,9 % va fer servir altres denominacions localistes (mallorquí, menorquí, eivissenc o formenterer). La variable sexe sembla no tenir un efecte sobre les respostes.

Gràfic 10.1. Nom que donen a la llengua segons l'edat. 2014

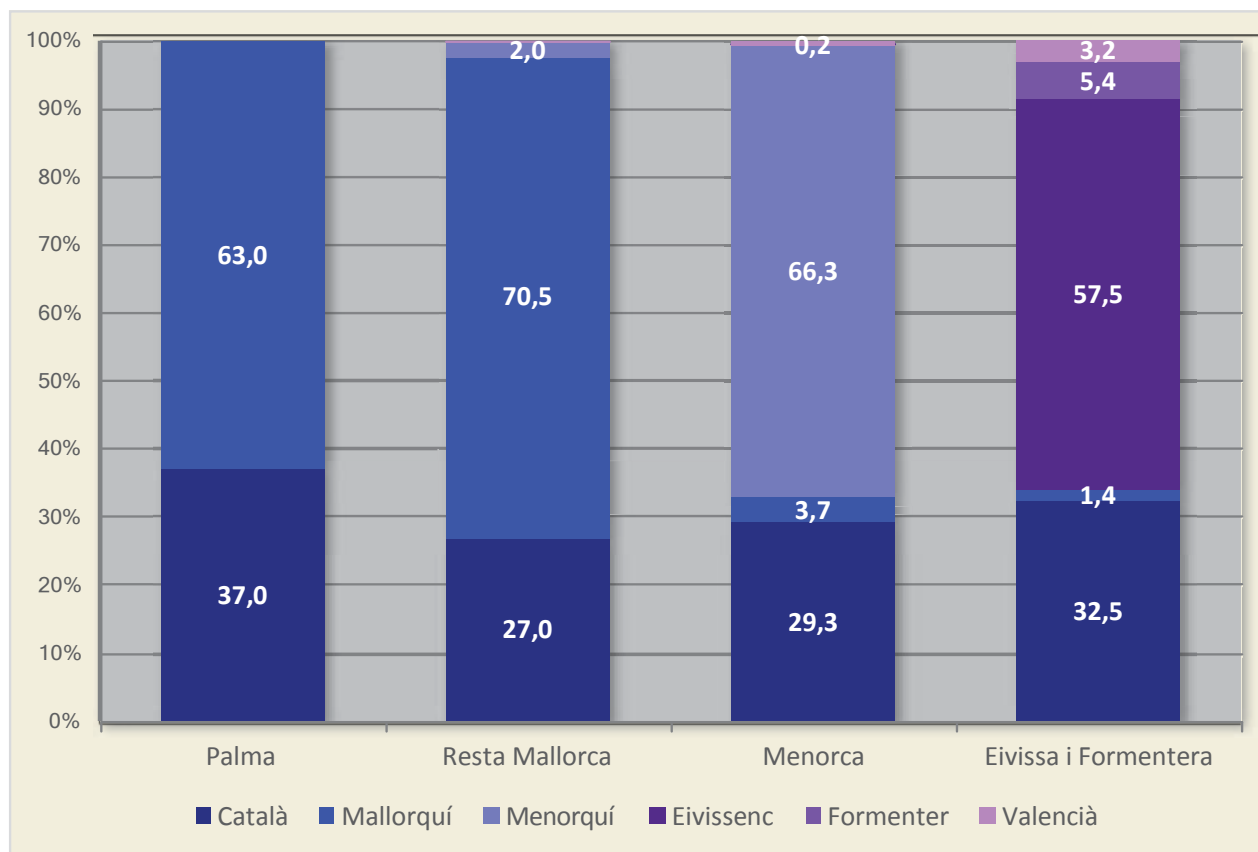

L'edat és un factor important (veg. gràfic 10.1) que cal tenir en compte. Així, es pot veure una tendència progressiva a assumir la denominació unitària com més jove és l'enquestat i, en la franja més jove, aquesta denominació ja supera el 50,0 %, mentre que en la resta de franges la denominació local és majoritària. La tendència a incrementar-se amb l'edat és comuna a les quatre illes.

10.3.1. Factors relatius a la residència del parlant

La distribució de les opinions no és del tot homogènia. A la capital de les Illes Balears, Palma, es percep el nivell més alt de preferència per la denominació unitària, on el 37,0 % opta per aquesta denominació, enfront d'un 62,0 % que usa l'expressió *mallorquí*. A la resta de l'illa major el comportament és similar, tot i que la denominació unitària és menor que a la capital (27,0 %) enfront d'un 70,5 % que opta per l'ús de *mallorquí*.

Gràfic 10.2. Nom que donen a la llengua segons el lloc de residència. 2014

A les altres tres illes el comportament és força similar: la denominació local *menorquí* és la preferent (66,3 %), mentre que l'expressió unitària és l'opció d'un 29,3 %. A les Pitiüses trobam un comportament molt similar on l'expressió *eivissenc* i *formenterer* sumen un 62,9 %.

10.3.2. Factors relatius a l'origen del parlant

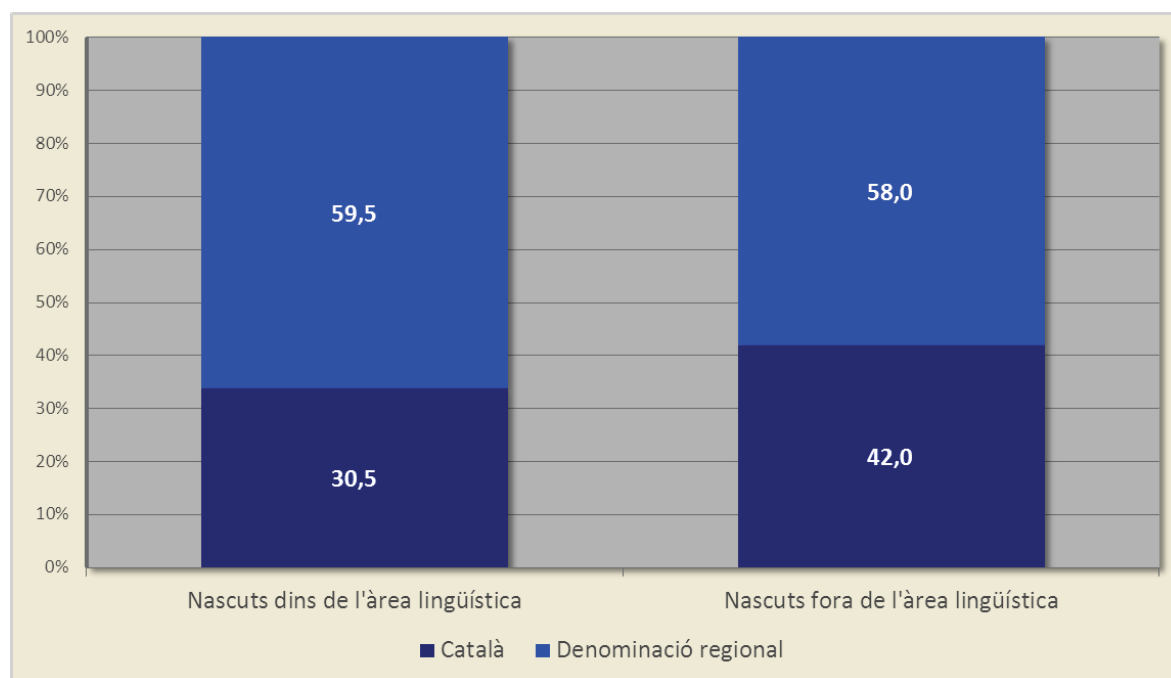
A continuació es comentaran les variables que fan referència a l'origen de l'enquestat (si ha nascut dins o fora de l'àrea lingüística catalana) i sobre el grau d'autoctonisme (definit en relació amb els orígens dels progenitors de l'enquestat). D'aquesta manera es pot observar la percepció i el comportament respecte de la identitat de la llengua.

10.3.2.1. Àrea lingüística de naixement del parlant

Els aspectes relatius a l'origen dels enquestats són importants i rellevants per a l'estudi sociolingüístic de la llengua catalana. D'una banda, permet esbrinar el grau d'integració dels nouvinguts, mentre que de l'altra

permet de saber quin és l'avenç de la llengua catalana entre la població que no hi ha nascut. Si les persones que han respost es divideixen en dos grups en funció del seu origen (nats dins l'àrea lingüística catalana o nats fora), trobam que els nouvinguts majoritàriament seleccionen una denominació local o dialectal per a la llengua (58,0 %), mentre que el 42,0 % fa ús del nom unitari. Entre els parlants nascuts a l'àrea lingüística catalana, aquests valors són, respectivament, 59,5 % i 30,5 %.

Gràfic 10.3. Nom que donen a la llengua segons el lloc de naixement. 2014

10.3.2.2. Factors relatius al grau d'autoctonisme del parlant

Es defineix el grau d'autoctonisme en relació amb l'origen de l'enquestat i dels seus progenitors. D'aquesta manera, existeixen cinc possibilitats:

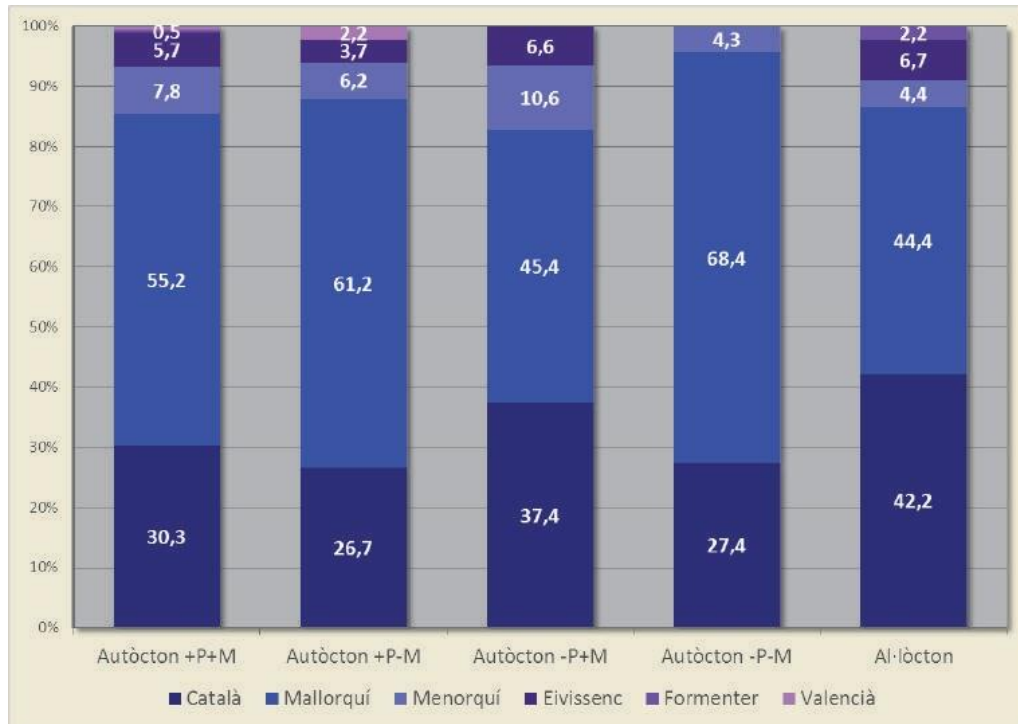
- Autòcton amb els progenitors nats dins l'àrea lingüística catalana: +PM
- Autòcton amb el pare nat dins l'àrea lingüística catalana i la mare fora: +P –M
- Autòcton amb el pare nat fora de l'àrea lingüística catalana i la mare dins: -P +M
- Autòcton amb els progenitors nats fora de l'àrea lingüística catalana: -PM
- Al·lòcton (tant el pare com la mare són nats fora de l'àrea lingüística catalana)

És important aquesta dada perquè permet de saber en quins casos podria ser aquesta variable la que arrossegàs un parlant cap a una de les opcions (unitària vs. localista).

Segons les dades obtingudes, entre els autòctons de pare i mare (+PM), un 30,0 % es decanta per la denominació unitària. Quan els matrimonis són mixtos, tenim les dues opcions possibles: o bé el pare és de

fora de l'àrea lingüística catalana (-P+M) o bé ho és la mare (+P-M). Quan ho és el pare és quan s'assoleix la xifra més baixa de persones que usen el terme unitari (tan sols un 26,6 %). Mentre que quan el pare és de fora i la mare és nada a l'àrea lingüística catalana, aquest percentatge puja 11 punts (37,4 %). Però és entre els fills dels al·lòctons (-PM) que l'expressió unitària és majoritària (42,2 %).

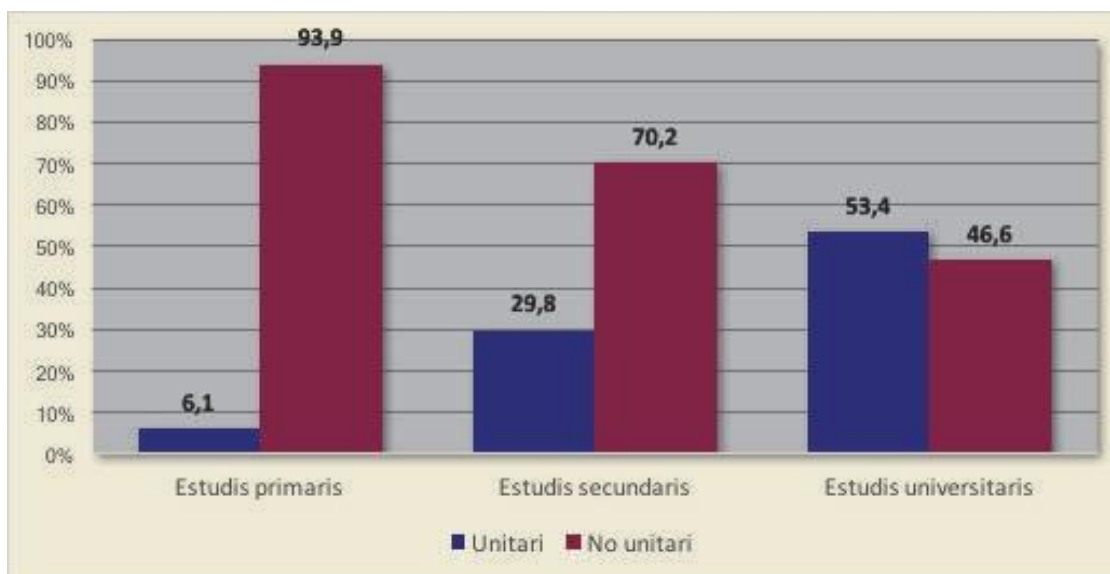
Gràfic 10.4. Nom que donen a la llengua segons el grau d'autoctonisme. 2014

Una de les possibles explicacions sobre els resultats entre els fills d'al·lòctons és que aquests es veuen més lliures de la tradició intergeneracional que denomina la llengua amb un terme dialectal. Tanmateix i en general, en qualsevol dels grups el percentatge majoritari tria una terminologia localista.

10.3.3. Factors relatius al grau d'estudis

El grau d'estudis és potser una de les variables que està més relacionada amb la tria d'una denominació o una altra. En el cas que ens ocupa, el gràfic reflecteix que com més alt és el nivell d'estudis que tenen els parlants, més usen el terme unitari.

Gràfic 10.5. Nom que donen a la llengua segons els estudis. 2014

Entre aquells que tenen estudis primaris, només un 6,1 % fa ús del terme unitari. Aquest percentatge puja fins al 29,8 % en el moment en què els parlants tenen estudis secundaris. Entre els parlants amb estudis universitaris el 53,4 % emprava el terme unitari. Aquesta és sens dubte una variable rellevant, donat que és l'única vegada en què el terme unitari resulta majoritari.

10.4. Percepció de la unitat de la llengua

La percepció de l'abast territorial de la llengua pot no estar correlacionada amb l'ús de l'expressió unitària de la llengua (català) ja que hi pot haver parlants que, tot i fer servir una expressió localista (mallorquí, menorquí, eivissenc, formenterer, o valencià), poden alhora reconèixer la unitat de la llengua.

En el cas de les Illes Balears, l'EULIB2014 mostra que el 80,9 % dels enquestats estan d'acord amb el fet que la llengua que es parla a altres territoris de l'àrea catalana (Andorra, València i Catalunya) és la mateixa llengua que es parla a les Balears. Aquesta dada només ja ens mostra una part del valor (col·loquial o poc formal) que dona el parlant a l'etiqueta localista. El sexe (home o dona) sembla ser una variable que no afecta les respostes.

10.4.1. Sobre l'origen i la família

10.4.1.1. Els llocs de residència i de naixement

Respecte del lloc de residència, tampoc no es veu cap àrea que incidesqui de manera especial i, en general, el grau d'acceptació es manté per sobre del 80 %. Palma manté just un 1,1 % de diferència respecte de la

part forana i obté el mateix percentatge d'acord que les Pitiüses. El grau d'acceptació destaca, això sí, a Menorca, on s'obté el percentatge d'acord més alt.

Taula 10.1. Percepció de la unitat de la llengua segons el lloc de residència. 2014

	<i>Palma</i>	<i>Resta de Mallorca</i>	<i>Menorca</i>	<i>Eivissa i Formentera</i>	<i>Total</i>
Totalment o més aviat d'acord	81,0 %	79,9 %	87,8 %	79,4 %	80,9 %
Totalment o més aviat en desacord	12,0 %	14,6 %	10,1 %	10,8 %	1,7 %
No consta	7,0 %	5,5 %	2,1 %	9,8 %	6,4 %

A l'EULIB2014 s'ha obtingut informació també sobre el lloc on varen néixer, per a veure si aquesta variable podia tenir qualche mena d'influència. En altres paraules, per a comprovar si el lloc de naixement, com passava amb el nom de la llengua, podria tenir relació amb la percepció unitària de la llengua i de l'abast territorial.

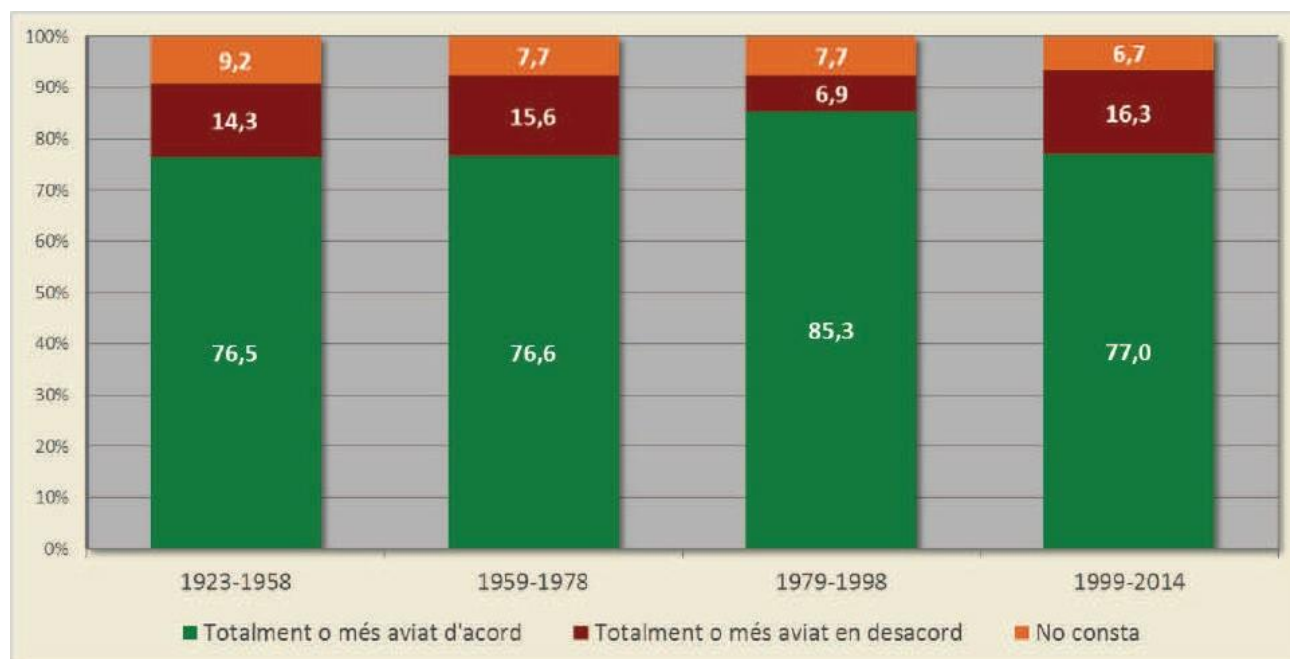
Taula 10.2. Percepció de la unitat de la llengua segons la procedència. 2014

	<i>Illes Balears</i>	<i>Espanya</i>	<i>L'estranger</i>
Totalment o més aviat d'acord	83,1 %	76,2 %	81,8 %
Totalment o més aviat en desacord	12,2 %	15,4 %	10,7 %
No consta	4,7 %	8,4 %	7,5 %

L'acceptació es manté en nivells superiors als 80 % quan l'enquestat és nat a les Illes, molt similiar si són nats a l'estranger i lleugerament inferiors (76,2 %) quan són nats a la resta d'Espanya. Sembla que l'origen dels enquestats no és un factor que afecti el reconeixement de la unitat de la llengua.

10.4.2. L'any d'arribada de l'enquestat

Un fet interessant és la percepció de la unitat de la llengua que tenen el nouvinguts i si aquesta varia en relació amb el moment en què arribaren. Els resultats mostren que la percepció sobre la unitat de la llengua catalana es manté bastant uniforme i moderadament alta. Tanmateix la percepció del català com a llengua comuna de totes les àrees de parla catalana és molt més alta entre els enquestats que arribaren entre 1979-1998 (85,3 %).

Gràfic 10.6. Percepció de la unitat de la llengua segons l'any d'arribada a les Illes Balears.

Quan es té en compte l'origen de l'enquestat i el dels seus familiars, la percepció del català com a llengua comuna dels territoris esmentats continua sent moderadament alta, sigui quina sigui la composició familiar en relació amb els orígens. Els següents valors indiquen la proporció d'enquestats que estan d'acord amb el fet que la llengua parlada a les àrees de parla catalana és la mateixa.

- Subjecte i ambdós progenitors nats a les àrees de parla catalana: 84,3 % d'acord.
- Subjecte i un dels dos progenitors nats a les àrees de parla catalana: 85,2 % d'acord.
- Subjecte nat a les àrees de parla catalana i progenitors nats fora de les àrees de parla catalana: 78,3 % d'acord.
- Subjecte nat a la resta de l'Estat: 71,8 % d'acord.
- Subjecte nat a l'estranger: 81,8 % d'acord.

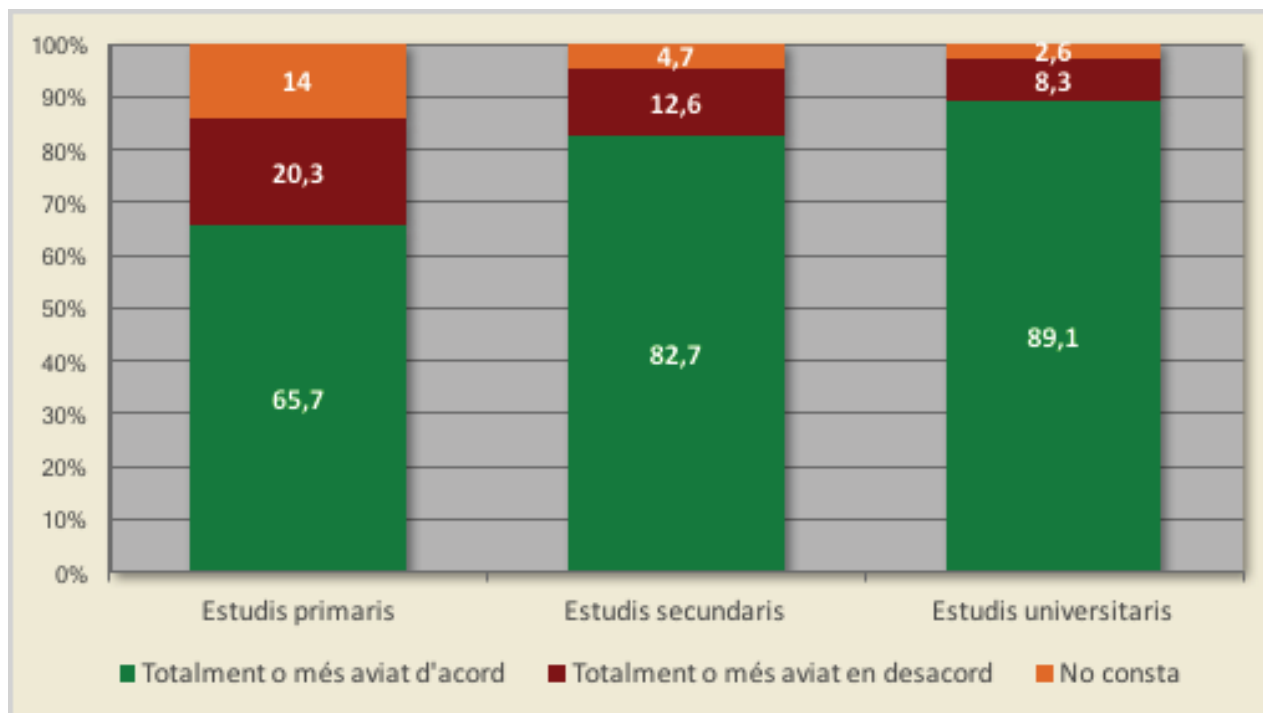
La puntuació més baixa es dona entre els parlants que han nascut en altres punts de l'Estat espanyol que no siguin les àrees de parla catalana, malgrat que continua sent moderadament alta.

10.4.3. Factors relatius al grau d'estudis de l'enquestat

De la mateixa manera que quan s'ha analitzat el nom de la llengua, aquí es pot veure, un altre cop, com el factor relatiu al nivell d'estudis inclina la balança de manera clara i determinant cap a l'opció favorable al reconeixement de la unitat lingüística.

Mentre que el desacord assoleix el nivell més alt (20,0 %) entre la població que consta només amb estudis primaris, l'acord assoleix el valor més alt (89,0 %) entre la població amb estudis universitaris.

Gràfic 10.7. Percepció de la unitat de la llengua segons els estudis. 2014

10.4.4. Llengua inicial dels enquestats

Una dada interessant és si la llengua inicial de l'enquestat era el català o era una altra i com això es podria relacionar amb la seva resposta respecte de la unitat de la llengua. La llengua dominant i més usada pel parlant no deixa de ser una expressió de moltes coses, com ara la seva identitat lingüística (s'admeti o no la unitat de la llengua).

Quan observem les dades de l'EULIB2014, els percentatges continuen sent moderadament alts, però no deixa de ser notable que la puntuació més baixa, encara que la diferència sigui petita, es trobi entre la població la llengua de la qual és el castellà, fins i tot per sota de les persones enquestades que tenen altres llengües diferents a la castellana i a la catalana. El 84,9 % dels qui tenen el català com a llengua inicial consideren que es tracta de la mateixa llengua; el 78,0 % dels qui hi tenen el castellà; i el 79,4 % dels qui hi tenen altres llengües

10.5. Conclusions

Aquesta anàlisi aborda dues preguntes principals de l'EULIB2014. La primera és quin és el nom que es dona a la llengua del parlant quan aquesta és el català.

L'expressió *català* no és majoritària, tot i que varia entre els enquestats depenent de diversos factors:

- Si es té en compte el lloc de residència, existeix un percentatge de persones que fa servir el terme unitari *català* que va des del 37,0 % a Palma, al 32,5 % a Menorca i al 29,3 % i 27,0 % a la resta de

Mallorca i a Menorca respectivament. El factor lloc de naixement afecta el resultat: l'ús del terme unitari es correspon amb un 30,5 % entre els nats dins l'àrea lingüística enfront d'un 42,0 % dels nats fora.

- El grau d'autoctonisme mostra més variabilitat entre els enquestats. El terme unitari és menys emprat en famílies en què ambdós progenitors venen de fora de les àrees de parla catalana, però assoleix el percentatge més baix quan només la mare ve de fora de les àrees de parla catalana. Els fills de famílies al·lòctones són els qui usen més el terme unitari.
- Finalment, el factor estudis és el factor més determinant de tots. El terme unitari *català* és emprat per més del 50 % dels enquestats que tenen estudis universitaris, baixa notablement entre aquells que tenen estudis secundaris i és molt reduït (6,1 %) entre aquells que només tenen estudis primaris.

Es podria pensar que l'ús d'una expressió localista és sinònim o símptoma de donar suport a una visió fragmentada i secessionista de la llengua catalana. Emperò, les dades mostren més aviat que això no és així. El 80,9 % dels enquestats estan d'acord amb el fet que la llengua que es parla a altres territoris de l'àrea catalana és la mateixa que es parla a les Illes Balears. El factor de residència afecta aquests percentatges (entre el 70-90 %). Menorca és el territori que està més d'acord amb la unitat de la llengua (gairebé un 88 %). El mateix es pot dir respecte del lloc de naixement. Més del 80 % dels nats dins les àrees de parla catalana hi estan d'acord. Respecte dels nats a fora, aquells que nasqueren a l'estranger estan més d'acord amb la unitat de la llengua que aquells que nasqueren al territori espanyol (fins a 10 punts de diferència).

Entre els nascuts fora del territori de llengua catalana, els qui més estan d'acord amb la unitat de la llengua són els que arribaren a les Illes Balears entre l'any 1979 i 1998. El factor dels estudis és, novament, el factor que destaca més i que es relaciona de manera més clara amb la pregunta anterior (el nom de la llengua). Com més alt és el grau d'estudis, més alt és el grau d'acord amb la unitat de la llengua. El 89 % d'universitaris hi està d'acord, però fins a un 65,7 % de les persones amb només estudis primaris també està d'acord amb la unitat de la llengua. Si tenim en compte que només el 6,0 % d'aquesta població fa servir el terme *català*, per a denominar la seva llengua, es pot concloure que l'ús del terme localista no implica el desacord amb la unitat de la llengua.

Capítol 11: Conclusions

En aquest capítol final es presenten les conclusions generals després d'analitzar la situació sociolingüística de les Illes Balears a partir d'un qüestionari adreçat a la població de 15 anys i més que es va dur a terme durant els darrers mesos del 2014 i el primer del 2015. L'EULIB2014 es va dissenyar per a adaptar-se als canvis continus en la realitat demogràfica, social i econòmica dels territoris de parla catalana, al mateix temps que es mantenia la continuïtat respecte de l'anterior edició de l'enquesta desenvolupada a les Illes Balears (ES2004) i la comparabilitat amb la resta d'enquestes realitzades als altres territoris. Va ser una enquesta telefònica amb mostreig estratificat per territori, sexe i edat. Les estimacions es varen fer amb relació als coneixements i usos lingüístics en les relacions interpersonals i en els diversos àmbits d'ús.

El considerable **creixement de la població** durant les darreres dècades és un factor que ha tingut repercussions evidents sobre el procés sociolingüístic de les Illes Balears, sobretot perquè aquest augment demogràfic s'ha produït a partir de les aportacions fetes per la immigració. Així, dels 400.000 residents de l'any 60, s'ha arribat a més d'un milió el 2015. Aquest creixement suposa un decreixement en valors relatius de la població autòctona, que ha passat de representar el 82 % l'any 1970 al 60 % el 2015. Aquest creixement, tant en valors absoluts com en valors relatius, de la població al·lòctona i al·loglota té una repercussió directa sobre el procés de retrocés dels coneixements de català i dels usos que en fa la població en conjunt. Pel que fa a l'origen de la població immigrant, podem veure que fins a la dècada final del segle passat, una àmplia majoria procedia dels territoris de parla castellana de la resta de l'Estat. Actualment, però, l'origen territorial i lingüístic de la població nouvinguda és molt més variat. Això fa que el contacte de llengües entre tots els residents a les Illes Balears no es limiti al que es produeix entre el castellà i el català. Un altre factor que afecta l'equilibri lingüístic és el turisme, no únicament perquè ha facilitat l'establiment de manera estable de població forana, sinó també perquè la presència de més de deu milions anuals de visitants condiciona les tries lingüístiques en molts d'àmbits i funcions. Per una banda, la incorporació a la societat de persones que desconeixen la llengua del territori d'acollida, sobretot si es produeix en proporcions significatives i, per l'altra, la permeabilitat de les fronteres de les comunitats lingüístiques que comparteixen un mateix territori són dos factors que cal tenir en compte en l'establiment de polítiques lingüístiques.

El **coneixement** de la llengua castellana entre la població està més generalitzat que el coneixement de la llengua catalana. En el cas del castellà hem vist que la pràctica totalitat dels enquestats són competents en les dues habilitats productives (parlar i escriure), amb independència del grup d'edat de què formen part. En canvi, el coneixement del català, tot i haver-se incrementat durant els deu anys que separen l'ES2004 i l'EULIB2014, és més baix en aquestes dues habilitats i, alhora, presenta oscil·lacions significatives en tots els grups d'edat. La capacitat de parlar és més alta en els dos grups extrems que en els mitjans; la raó d'aquestes variacions, l'hem de cercar en la major proporció de població autòctona

(personal i d'ascendència) entre els majors i els efectes de l'escolarització entre els joves. D'altra banda, aquest darrer factor és evident en el fet que la capacitat d'escriptura en català s'incrementa amb regularitat des del grup dels més vells (poc o gens afectats per l'ensenyament del català durant el seu període d'escolarització) al grup dels més joves (que, com a mínim tots els autòctons i una part dels al·lòctons, ja han tingut el català present en la seva etapa escolar). Entre els més joves els valors de les dues habilitats pràcticament coincideixen; en canvi, entre els més vells, la capacitat d'escriure en català només arriba a la meitat del valor de la capacitat de parlar-hi. Cal destacar, també, que la proporció de persones que saben parlar en català duplica el valor dels qui el tenen com a llengua inicial. A més de l'edat, el lloc de naixement també és un factor que incideix sobre les capacitats de comprensió i d'expressió en català. Com és lògic, entre la població nascuda a les Illes Balears, aquestes habilitats són significativament més elevades que entre els qui han nascut en altres territoris. El 98,9 % de les persones enquestades nascudes a les Illes diuen que saben parlar en català i els qui hi saben escriure representen el 83,9 % (l'existència d'una part de població autòctona que no va poder aprendre el català a l'escola explica aquesta diferència). Per altra banda, la llengua estrangera amb més persones capacitades per a poder-la usar és l'anglès (el 62,0 % dels enquestats diuen que la saben parlar), seguida del francès (28,7 %) i de l'alemany (17,3 %).

La majoria de la població que ha nascut a les Illes Balears té com a **llengua inicial** el català i aquesta és la llengua en què es desenvolupa en bona part de les situacions. Així i tot, pel pes dels contingents aportats per la immigració continuada, el grup demolingüístic més ampli és el dels castellanoparlants, que viuen només o principalment en castellà. Així mateix hi ha un col·lectiu a tenir en compte que, en les seves activitats, emprava diverses llengües juntament amb el castellà i, en canvi, no usa el català. El castellà és la llengua inicial (o primera) de quasi cinc de cada deu residents a les Balears, mentre que el català ho és de gairebé quatre. La resta declara tenir-hi altres llengües o altres combinacions. Una dada que cal remarcar és que en el moment d'indicar quina consideren en l'actualitat «la seva llengua», el català incrementa lleugerament el seu valor amb relació a la llengua inicial. Això vol dir que hi ha persones que d'infants tenien una altra llengua però que posteriorment han arribat a identificar el català com la seva llengua. Tot i que el català té valors més alts com a **llengua d'identificació** respecte dels catalanoparlants inicials, en té de més baixos com a **llengua habitual**. Així i tot, si agrupam els enquestats que tenen el català, tot sol o juntament amb el castellà, com a llengua habitual el resultat mostra un valor també superior al dels catalanoparlants inicials. En canvi, el castellà té el valor més baix del tres com a llengua d'identificació i el més elevat com a llengua habitual. El context sociolingüístic afecta sens dubte els canvis que es produeixen en aquests tres valors. Així, per exemple, a Menorca, amb una presència més alta del català que a les altres illes, el creixement del català respecte al valor que té com a llengua inicial també es produeix amb relació a la llengua habitual. La diferència més gran entre els valors d'aquestes tres variables amb relació al català es manifesta entre Eivissa-Formentera (els més baixos) i Menorca (els més elevats). En la franja d'edat de 30 a 44 anys és on els tres valors són més baixos, cosa que concorda amb el fet que també és on més proporció hi ha de persones al·lòctones. D'altra banda, els valors més alts es donen entre el grup d'edat dels més vells; on hi ha la proporció més elevada de població d'origen autòcton. Els estrangers que tenen

una llengua diferent del català o del castellà com a llengua inicial i com a llengua d'identificació, passen a usar majoritàriament el castellà com a llengua habitual. En canvi, el castellà perd pes com a llengua habitual tant entre els nascuts en territoris de llengua catalana com entre els nascuts en altres indrets de l'Estat. Respecte dels valors obtinguts per aquestes tres variables a l'ES2004, es produeix una reducció, que es pot explicar amb relació als canvis demogràfics produïts durant aquesta dècada. Finalment, pel que fa a la capacitat d'atracció cap a la llengua catalana, trobam un valor baix, però positiu, la qual cosa indica que la capacitat d'atracció supera les desercions lingüístiques que es poden produir.

L'ús **lingüístic** en el si **familiar** està estretament vinculat al grau d'autoctonisme familiar: el català només és d'ús majoritari entre les famílies amb un alt component autòcton. La transmissió intergeneracional del català continua sòlida. El grup de persones que parlen català amb els progenitors mantenen aquesta llengua per a comunicar-se amb els fills de manera molt generalitzada. Més de la meitat dels qui diuen que usaven el català i el castellà amb els seus progenitors utilitzen el català amb els seus fills. Fins i tot hi ha progenitors que no l'usaven amb els seus pares i ara el transmeten als seus fills (5,2 punts percentuals de diferència). Les persones que, amb els progenitors, usen o usaven una altra llengua que el català o el castellà o combinacions de diferents llengües tendeixen a usar més el català amb els fills que els qui, amb els pares, usaven prioritàriament el castellà. El grup d'edat que menys usa el català amb els seus fills és el de 30-44 anys, que, com ja s'ha dit, és on hi ha una major proporció de població d'origen al·lòcton. Quant a l'ús familiar i a la transmissió intergeneracional, la comparació entre l'ES2004 i l'EULIB2014 mostra que l'ús del català ha descendit, en valors relatius, en tots els casos. Així i tot, en nombres absoluts s'ha incrementat també en tots els casos. L'increment de població al·lòctona pot explicar aquesta discrepància.

Pel que fa als **usos lingüístics fora del nucli familiar**, en els àmbits de consum i serveis, els resultats de l'EULIB2014 mostren que no hi ha cap ús en el qual el català sigui la llengua més emprada pel conjunt dels enquestats. El nivell d'ús més elevat se situa en l'Administració local (40,6 %) i el més baix en relacionar-se amb els clients (20,5 %). Aquests contrastes entre els usos segons el context indiquen la incidència que hi tenen les característiques de l'entorn social immediat o del rol social dels interlocutors. Si tenim en compte que el nivell d'identificació amb la llengua catalana a les Illes Balears se situa en un màxim de 45,1 %, observam que el comportament dels parlants en interaccions socials mai no sobrepasa aquesta xifra. És a dir, que la tria de llengua està supeditada a unes dinàmiques socials que no n'afavoreixen l'ús. D'altra banda, en altres casos, com en l'escriptura de notes personals, on el català hi té també una presència (només un de cada quatre enquestats diu usar-l'hi habitualment), l'explicació pot raure en la insuficient o nul·la escolarització en aquesta llengua de gran part de la població que els en limita o impossibilita l'ús. Els valors més favorables a l'ús del català corresponen a Menorca, mentre que a l'extrem oposat s'hi situa Eivissa-Formentera. Entremig hi ha els valors de Mallorca, tot i que també hi ha diferències clares entre Palma i la resta de l'illa.

Quant a l'ús del català en iniciar converses, entre els enquestats que saben parlar en català, quasi la meitat (47,5 %) l'utilitzen quan s'adrecen a un desconegut; però prop d'un terç (31,6 %) diuen que no ho

fan mai. D'altra banda, també podem observar que una part considerable dels enquestats diuen que canvien al català si en iniciar una conversa els contesten en aquesta llengua, en proporcions semblants a les que trobàvem a l'ES2004 i que, en el cas dels joves, supera el 70 %. Aquesta és una dada que mostra la importància de superar la norma de convergència lingüística per a propiciar l'ús del català en intercanvis interpersonals, si, com mostren les dades, hi ha un nombre considerable de ciutadans disposats a parlar en català quan el seu interlocutor s'hi adreça en aquesta llengua. Amb relació a les xifres obtingudes a l'ES2004, es constata una reducció de l'ús del català, de vegades per la renúncia a usar-lo prèvia a la constatació de la necessitat de canvi de llengua. Per tant, veim que l'extensió del coneixement del català no implica directament un increment de l'ús, com demostra el fet que hi hagi persones que el sàpiguen parlar i no iniciïn mai converses en català o que, fins i tot, no l'utilitzin mai. Els resultats permeten dividir les Balears en tres zones sociolingüístiques amb comportaments i representacions clarament diferenciats: d'una banda, Palma i les Pitiüses, on l'ús del català i la percepció de la presència social de la llengua són més reduïts; de l'altra, Menorca, on la vitalitat de la llengua és més elevada, i, finalment, Mallorca sense Palma, que es troba a mitjan camí entre les altres dues zones, encara que els resultats que s'hi obtenen generalment l'acosten més a Menorca. També s'ha pogut detectar que la tendència a emprar el català està estretament lligada al grau d'autoctonisme dels individus, i també que els nascuts en parelles mixtes són més proclius a emprar el català quan el progenitor autòcton és la mare que no quan ho és el pare. Les dades obtingudes mostren, no només que la norma de convergència lingüística és plenament vigent a les Illes Balears, sinó que sembla que s'ha reforçat en els darrers deu anys, ja que ha disminuït la proporció de mantenidors i ha augmentat la dels qui canvien al castellà.

D'altra banda, amb relació a l'enquesta de fa deu anys, ha augmentat la proporció dels qui pensen que ara el català s'utilitza igual que fa cinc anys i que en els propers cinc anys, en aquest sentit, no hi haurà diferències. I, en canvi, ha disminuït la proporció dels qui pensen que ara s'utilitza més que fa cinc anys i que d'aquí cinc anys s'utilitzarà més. La **percepció més negativa de l'evolució** la tenen els més joves, els qui tenen un major grau d'autoctonisme i els catalanolingües. Per contra, els enquestats manifesten un desig majoritari de parlar el català en el futur, ja sigui de manera exclusiva o al costat del castellà. Les proporcions varien segons l'edat, el grau d'autoctonisme i la llengua amb la qual s'identifiquen.

Entre els anys que separen les dues enquestes (2004 i 2014), a les Illes Balears, s'ha incrementat de manera considerable la fragilitat de la llengua catalana. La manca d'integració lingüística efectiva dels nouvinguts, sobretot pel que fa als usos, ha arrossegat determinats sectors de catalanoparlants joves a comportaments i actituds pròpies de l'assimilació, els quals deixen d'usar la llengua pròpia de les Illes i passen a utilitzar per defecte el castellà, sobretot en els usos intrageneracionals, de manera prioritària o única. Si bé hi ha evidències del manteniment en alguns àmbits, lleugeres expansions en altres i increments en valors absoluts que no es manifesten en els relatius, hi ha indicis de feblesa en determinats sectors dels catalanoparlants, sobretot els més joves que, tot i tenir uns coneixements del català elevats, no garanteixen un ús habitual del català o que, entre els fills de matrimonis entre al·lòctons i autòctons encara es decanten més per l'ús del castellà que del català. Així, només s'aconsegueix contrarestar en part els efectes dels

moviments migratoris pel que fa als coneixements de la segona generació, però no en relació amb els usos. Aquesta reducció dels usos es fa, fins i tot, en una situació en què la identificació amb la llengua catalana és declarada per un nombre superior de persones de les que diuen tenir-la com a llengua inicial. Entre els habitants de les Balears pesa menys la constatació de la manca de necessitat d'abandonar el català o la voluntat de preservar la seva llengua que la norma de comportament que consisteix a abandonar l'ús del català i passar al castellà en interrelacionar-se amb persones que no identifiquen com a catalanolingües, encara que siguin catalanoparlants. La norma de convergència vers la llengua de l'interlocutor sembla que només vigeix en el cas anterior, perquè els qui no són catalanolingües, en general, estan exempts d'una norma de convergència cap a l'ús del català. Aquesta situació redueix, entre els al·loglots, els estímuls d'aprenentatge del català per a les comunicacions interpersonals amb els autòctons. Fins i tot, aquests comportaments dificulten l'aproximació dels fills dels nouvinguts al català. Les possibilitats de frenar i capgirar aquestes inèrcies negatives i d'altres que apunten en el mateix sentit depenen alhora de les actuacions de les institucions il·lenques i de la voluntat del conjunt de la societat il·lenca. Sembla imprescindible actuar sobre les normes de comportament i sobre la imatge social que té la llengua catalana i el seu valor cohesionador.

A pesar que la majoria de la població nascuda a les Illes Balears continuï tenint el català com a llengua inicial i declari viure sobretot en aquesta llengua, l'increment relatiu de la població procedent de la immigració ha fet que, de tots els **grups demolingüístics**, el majoritari sigui el dels castellanoparlants que viuen sobretot o només en castellà. A més del grup d'usuaris predominants de català, també cal tenir en compte el dels usuaris alternadors (utilitzen tant el català com el castellà), que és el tercer grup demolingüístic des del punt de vista quantitatiu, format sobretot de catalanoparlants inicials. La suma d'aquests dos darrers grups i el dels nous catalanoparlants ens mostra que la meitat dels residents a les Illes Balears usen de manera significativa el català en la vida quotidiana.

Així i tot, aquesta situació no és homogènia en tot el territori. Hi ha, com ja s'ha vist en altres aspectes, una major presència del català a Menorca i a la part forana de Mallorca que no a la badia de Palma o a Eivissa i Formentera. D'altra banda, també es pot veure que el retrocés respecte del català es produeix si s'analitzen els valors relatius i, en canvi, no apareix quan es tracten els valors absoluts. Entre els joves, però, és on es mostren els símptomes més preocupants del retrocés. Entre aquest sector no es garanteix que ser fills de matrimonis autòctons signifiqui que usin majoritàriament el català o que triïn aquesta llengua els fills de matrimonis mixtos (autòcton i al·lòcton). L'atracció cap al català d'aquests sectors es manifesta, principalment, en l'aparició d'alternadors.

A més de l'**aprenentatge de la llengua** catalana mitjançant l'escolarització reglada o de l'adquisició pels efectes de socialitzar-se en un entorn que l'afavoreix, també cal tenir en compte les persones que han seguit cursos adreçats a adults, els quals representen el 20,5 % de la població enquestada. Les actituds dels diferents governs autonòmics amb relació a la llengua es manifesten en l'oferta i la demanda de cursos adreçats a adults. El perfil dels qui han seguit aquests cursos és heterogeni, però de manera molt general ens diu que són homes i dones d'entre 30 i 64 anys, nascuts principalment a l'estranger, amb estudis

secundaris o universitaris, que, en general, no tenen com a llengua d'identificació ni el català ni el castellà. Diuen que les seves llengües d'ús habitual són tant el català com el castellà i les seves primeres llengües. Entre els més joves d'aquesta franja d'edat hi ha interès per a continuar aprofundint en el coneixement de la llengua catalana; en canvi, entre els majors aquest interès és menor. A més de persones amb aquest perfil, també n'hi ha que han nascut en territori no catalanoparlant de la resta de l'Estat i d'altres que han nascut en territori català. Entre aquests darrers sobretot els cursos que s'han seguit són per a la millora dels coneixements acadèmics de la llengua.

Encara que la manera espontània de **denominar la llengua** catalana entre la majoria dels enquestats sigui recurrent a les denominacions de les varietats insulars (mallorquí, menorquí, eivissenc i formenterer), la percepció d'unitat i identitat de la llengua assoleix també un nivells molt elevats. El 80 % dels enquestats estan d'acord que la parla de les Balears, la de València, la d'Andorra i la de Catalunya són maneres diferents de parlar la mateixa llengua. És evident, per tant, que l'ús d'una denominació de referències locals no equival a una visió fragmentada o secessionista de la llengua catalana. La variable que fa referència als estudis dels enquestats és la que presenta més diferència en les respostes, per tant la que més efectes té sobre aquesta percepció. El 50 % dels qui tenen estudis universitaris donen el nom unitari a la llengua, mentre que són el 6 % dels qui només tenen estudis primaris. Però, com passa en el conjunt, la unitat lingüística és reconeguda pel 89 % dels qui tenen estudis universitaris i el 65 % dels que tenen estudis primaris.

Bibliografia

- AGUILÓ, J. «Fronteres de la Llengua Catalana i Estadística dels que parlen en català». A: *Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana. Barcelona. 1906*. Barcelona: Vicens-Vives, 1906, pàg. 638-643 [edició facsímil].
- BARCELÓ I PONS, B. «Balears, Illes». A: *Gran Enciclopèdia de Mallorca*. Palma: Promo Mallorca Edicions, 1989, pàg. 328-332.
- BIBILONI, G. «La política lingüística del Govern Bauzà». A: *Núvol*, 2 de gener de 2015.
<<http://www.nuvol.com/opinio/la-politica-linguistica-del-govern-de-jose-ramano-bauza/>>
[Consulta: 7 maig 2016].
- CRUSCAT – IEC. *VIII Informe sobre la situació de la llengua catalana (2014)* [en línia]. Barcelona: Observatori de la Llengua Catalana, 2015. <<http://blogs.iec.cat/cruscat/wpcontent/uploads/sites/15/2011/11/Informe-2014.pdf>> [Consulta: 10 agost 2016].
- DIVERSOS AUTORS. *Enquesta d'usos lingüístics de la població 2008: anàlisi. Volum II. Els factors clau de les llengües a Catalunya: edat, ocupació, classe social, lloc de naixement, territori i aprenentatge de català*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 2013.
- DIVERSOS AUTORS. *Memòria del CES. Sobre l'economia, el treball i la societat de les Illes Balears 2008*. Palma: Consell Econòmic i Social de les Illes Balears, 2008.
- FABÀ, A. «La llengua inicial i d'identificació. Índexs d'avaluació de la capacitat d'atracció del català». A: TORRES, Joaquim (coord.). *Estadística sobre els usos lingüístics a Catalunya 2003. Llengua i societat a Catalunya en els inicis del segle XXI*, Barcelona: Generalitat de Catalunya, 2005, pàg. 221-231. (Estudis; 8).
- FABÀ, A. «Capítol 3: Les llengües a Catalunya». A: DIRECCIÓ GENERAL DE POLÍTICA LINGÜÍSTICA. *Enquesta d'usos lingüístics de la població 2008: anàlisi. Volum I. Les llengües a Catalunya: coneixements, usos, transmissió i actituds lingüístics* [en línia]. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 2011, pàg. 63-81. (Biblioteca Tècnica de Política Lingüística; 8).
<<http://llengua.gencat.cat/permalink/2e24ce66-5384-11e4-8f3f-000c29cdf219>>.

- GENERALITAT DE CATALUNYA. III Jornada sobre Llengua i Societat als Territoris de Parla Catalana. Barcelona [en línia]. 15 de juliol de 2016. <http://llengua.gencat.cat/web/content/documents/dadesestudis/2015_IIIJornada/arxius/III_jornada_presentacio_EULP_territoris.pdf>.
- GENERALITAT DE CATALUNYA. IV Jornada sobre Llengua i Societat als Territoris de Parla Catalana [en línia] <http://llengua.gencat.cat/ca/serveis/informacio_i_difusio/dades_i_estudis/IV-Jornada-Llengua-i-Societat/>.
- GOMILA GARCIES, M. *De primària a secundària: adolescents, llengua i consum cultural a Mallorca*. Palma: Universitat de les Illes Balears, 2015.
- GOVERN DE LES ILLES BALEARS. Memòria de la Direcció General de Política Lingüística 2000. Palma: Govern de les Illes Balears, 2000.
- GOVERN DE LES ILLES BALEARS. Memòria de la Direcció General de Política Lingüística 2001. Palma: Govern de les Illes Balears, 2001.
- GOVERN DE LES ILLES BALEARS. Memòria de la Direcció General de Política Lingüística 2002. Palma: Govern de les Illes Balears, 2002.
- IBESTAT (Institut Balear d'Estadística). *Indicador de pressió humana (IPH)* [en línia]. Palma, 2016a <<http://ibestat.caib.es/ibestat/estadistiques/poblacio/estudis-demografics/indicador-pressio-humana-iph/e91ffb58-6bdd-457c-bd25-ed2a201f57ae>> [Consulta: 22 abril 2016].
- IBESTAT. *Població* [en línia] Palma, 2016b <<http://ibestat.caib.es/ibestat/estadistiques/poblacio>> [Consulta: 18 novembre 2016].
- INE, I. N. DE E. (N.D.). *Demografía y población*. [en línia] <<http://www.ine.es>> [Consulta: 15 maig 2014].
- INE, I. N. DE E. *Estadística del Padrón Continuo a 1 de enero de 2015. Datos a nivel nacional, comunidad autónoma y provincia*, [en línia]. 2015 <<http://www.ine.es/dynt3/inebase/index.htm?type=pcaxis&file=pcaxis&path=%2Ft20%2Fe245%2Fp04%2F%2Fa2015>> [Consulta: 29 agost 2016].
- MARTÍNEZ MELO, M. *Revisió metodològica de les enquestes amb dades lingüístiques 2000-2012*. II Jornada sobre Llengua i Societat als Territoris de Parla Catalana. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura. Direcció General de Política Lingüística (Sèrie Dades i Estudis), 2014.
- MELIÀ, J.; MESTRE, L. *Els alumnes dels cursos per a no catalanoparlants adults*. Curs 2008. <<http://www.uib.es/depart/dfc/gresib/curs/2007/meliamestre/index.html>> [Consulta: 25 juny 2016].
- MELIÀ, J.; VILLAVERDE, J. A. «La transmissió intergeneracional del català a Mallorca en les parelles lingüísticament mixtes». A: *Llengua i ús: revista tècnica de política lingüística* [en línia], núm. 42, pàg. 62-71, 2008 <<http://www.raco.cat/index.php/LlenguaUs/article/view/128334/177129>> [Consulta: 3-05-17].
- MUNAR, F. «Dades sobre l'ensenyament infantil i primari a les Illes Balears». A: *Treballs de Sociolingüística Catalana*, 20, 71-96, 2009.

- O'DONNELL, P. «Llengua materna, llengua paterna, llengua de la mainadera: qui aprèn què de qui a Catalunya». A: *Noves SL, Revista de Sociolingüística* [en línia], hivern-primavera 2001 (2001). <http://www.gencat.cat/llengua/noves/noves/hm01hivern-primavera/catalana/c_donnel1_4.htm>.
- QUEROL, E. (coord.) [et al.]. *Llengua i societat als territoris de llengua catalana a l'inici del segle XXI*. Barcelona: Departament de la Vicepresidència de la Generalitat de Catalunya, (Sèrie Estudis; 12), 2007.
- SOROLLA, N.; VILA, F. X. «Els grups d'ús lingüístic i els grans canvis en els usos entre el 2003 i el 2013». A: *Anàlisi de l'Enquesta d'usos lingüístics de la població 2013. Resum dels factors clau* [en línia]. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura, 2015, pàg. 30-33 <http://llengua.gencat.cat/web/.content/documents/publicacions/btpl/arxiu/15_EULP2013_factors_clau.pdf>.
- SOROLLA, Natxo; VILA I MORENO, Francesc Xavier (en premsa). «Els grups segons els usos lingüístics i l'evolució de l'ús del català entre 2003 i 2013» A: DIRECCIÓ GENERAL DE POLÍTICA LINGÜÍSTICA (coord.). *Anàlisi de l'Enquesta d'usos lingüístics de la població a Catalunya 2013. Volum 1: Coneixements, usos, transmissió i actituds lingüístics* [en línia]. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura, 2017 (Biblioteca Tècnica de Política Lingüística).
- TENORIO, X. «Llengua inicial i llengua amb progenitors. Una mateixa realitat o dues variables diferents?». *Treballs de Sociolingüística Catalana* [en línia]. núm. 23, 2013, pàg. 407-426. <<http://www.raco.cat/index.php/TSC/article/view/280602/368290>>.
- TORRES, J. (coord.). *Estadística sobre els usos lingüístics a Catalunya 2003. Llengua i societat a Catalunya en els inicis del segle XXI* [en línia] Barcelona: Generalitat de Catalunya, 2005 (Estudis; 8) <<http://llengua.gencat.cat/permalink/49154085-5386-11e4-8f3f-000c29cdf219>>.
- TORRES, J. «L'ús familiar i la transmissió lingüística intergeneracional». A: QUEROL, E. (coord.). *Llengua i societat als territoris de parla catalana a l'inici del segle XXI*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 2007, pàg. 41-63 (Estudis; 12).
- TORRES, J. «La transmissió lingüística intergeneracional». A: SOLÉ, J. (coord.) *Enquesta d'usos lingüístics de la població 2008: anàlisi. Volum I. Les llengües a Catalunya: coneixements, usos, transmissió i actituds lingüístics*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Biblioteca Tècnica de Política Lingüística, 2011, pàg. 82-99.
- TORRES, J. «Ús familiar i transmissió lingüística». A: TORRES, J. (coord.). *Estadística sobre els usos lingüístics a Catalunya 2003*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 2005, pàg. 81-108.
- TUDELA, J. «La llengua materna, un anacronisme que cal abolir». *Llengua i Ús. Revista Tècnica de Política Lingüística*, núm. 24 (2002), pàg. 92-94. També disponible en línia a <<http://www.raco.cat/index.php/LlenguaUs/article/view/128065>>.
- TURISME, C. D'INNOVACIÓ R. I. (N.D.). *Anuaris de turisme: Dades informatives* [en línia] <http://www.caib.es/sites/M10072911244127834137/ca/anuaris_de_turisme-22816> [Consulta: 22 novembre 2016].

- VILA, F. X. «La pregunta sobre la llengua habitual en les enquestes d'ús lingüístic 2003-2004: dubtes sobre la seva validesa». A: Vila, F. X. (dir.). *Estudis de demolingüística. Actes de la Primera Jornada de Demolingüística de la Xarxa Cruscat*, pàg. 41-52. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2009. (Xarxa CRUSCAT; 5). També disponible en línia a <<http://publicacions.iec.cat/repository/pdf/00«000062/00000081.pdf>>.
- VILA, F. X.; GALINDO, M.; ROSSELLÓ, C.. «Algunes consideracions sobre l'adequació del terme 'llengua materna'». *Llengua i Ús. Revista Tècnica de Política Lingüística*, núm. 24 (2002), pàg. 94-101. També disponible en línia a <<http://www.raco.cat/index.php/LlenguaUs/article/view/128066>>.
- VILLAVARDE I VIDAL, J. A. «Coneixements de català a les Illes Balears a l'inici del tercer mil·lenni». *Lluc. Revista de Cultura i d'Idees*, pàg. 21-31, 2006.

